कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

M-2937

शिर्षक	ग्रंथकार	विषय	विस्तार (पुर्ण/अपूर्ण)	टिकाकार	आकार	पृष्ठे	लिपी	सामग्री	Lines per page	Letters per line	Condition & age (शके/विक्रम सवंत)	Additional Particulars / Remark
दुर्गासप्तशती	नागोजि भट्ट	स्तोत्र	पूर्ण	-	3/12	१२०	संस्कृत	कागद	10	68		

॥ अथ शान्तनवीटीकासमेता दुर्गासप्तशती प्रारभ्यते ॥

अत्र च सटीकांगषट्कं सभाष्यं देवीसूक्तं रात्रिसूक्तं च निवेशितमस्माभिः ।

॥ अथसटीकासप्तशतीप्रारभ्यते. ॥ नागोजी

४९

श्रीगणेशायनमः।। श्रीमहाकाल्येनमः।। श्रीमहालक्ष्म्यैनमः श्रीमहासरस्वत्यैनमः मार्कंडेयेनक्रोष्टुभागुरिंप्रतिउक्तंस्तोत्रंजैमिनिप्रतिपक्ष
रूपैर्मुनिपुत्रैरुक्तंमार्कंडेयपुराणेतद्यथामतिव्याचक्ष्महे तत्रादौव्याख्यास्यमानस्तोत्रेस्तूयमानदेवतास्वरूपंप्राधानिकरहस्याख्येग्रंथविशेषेउक्तं
विविच्यदर्श्यते।। तत्रादौराज्ञःप्रश्नः।। भगवन्नवताराम्मेचंडिकायास्त्वयोदिताः।। एतेषांप्रकृतिंब्रह्मन्प्रधानंवक्तुमर्हसीति अत्रैतेषामितिनिर्धारणेष
ष्ठी प्रकृतिंमूलकारणंतत्रोत्तरंतत्र लक्ष्यस्वरूपमाह मातुलिंगंगदांखेटंपानपात्रंचबिभ्रती नागंलिंगंचयोनिंचबिभ्रतीनृपमूर्द्धनि तप्तकांचनव
र्णाभातप्तकांचनभूषणाइति अलक्ष्यस्वरूपमाह शून्यंतदखिलंस्वेन पूरयामासतेजसेति लिंगंयोनिंचबिभ्रतीत्यनेनास्याः पुंरूपत्वंस्त्रीरूपत्वंच-
ध्वनितम् एतदेवरूपंशैवाःसदाशिवइत्याहुः वैष्णवाःवासुदेवइति शाक्ताःमहालक्ष्मीरिति इयंमहालक्ष्मीःकूटस्था प्रथममध्यमोत्तरचरित्रत्रयदे
वतासमष्टिरूपासकलदेवीमाहात्म्येदेवतेतिबोध्यम् एषाशैवीवैष्णवीच सदाशिवांकमारूढाशक्तिरिच्छाव्हयाशिवा महालक्ष्मीरितिख्याता।
देवीसर्वगुणान्वितेतिशिवपुराणात् लक्ष्मीतंत्रेविष्णुशक्तिरूपयालक्ष्म्याशक्रंप्रतिकाल्यादीनांस्वावतारभेदस्योक्तेश्च एतच्च सर्वा–
त्म्येपर्यवस्यति मायाविशिष्टंशब्दब्रह्मेदंप्रधानतत्वस्थम् ततोगुणत्रयविभागेनाह शून्यंतदखिलंलोकंविलोक्यपरमेश्वरी बभाररू
पमपरंतमसाकेवलेनहि अत्र तमसः प्राधान्यमाश्रित्यकेवलानेत्युक्तिः तद्रूपमाह साभिन्नांजनसंकाशादंष्ट्रांकितवरानना विशा
ललोचनानारीबभूवतनुमध्यमा खड्गपात्रशिरःखेटैरलंकृतचतुर्भुजा कबंधहारमुरसाबिभ्राणाहिशिरःस्रजम् अस्याःरूपेणतामस
त्वमुक्तातदेवमोहजनकत्वोपपत्तये ज्ञानकस्याल्पत्वप्रदर्शनेनैवद्दर्शयति साप्रोवाचमहालक्ष्मींतामसीप्रमदोत्तमा नामकर्मचमेमा-

तदेहितुभ्यंनमोनमइति अतएव महालक्ष्मीरपरंरूपंबभारेत्यनेनाविरोधः अनेनहि मूलशक्तेरस्याश्चभेदोध्वन्यते ततोमहालक्ष्मीराह
महामायामहाकालीमहामारीक्षुधातृषा निद्रातृष्णाचैकवीराकालरात्रिर्दुरत्यया इमानितवनामानिप्रतिपाद्यानिकर्मभिरिति इमांरुद्रेत्यन्ये
व्यवहरंति ततःतामित्युक्त्वामहालक्ष्मीःस्वरूपमपरंनृप सत्वाख्येनातिशुद्धेनगुणेनेंदुप्रभंदधौ अक्षमालांकुशधरावीणापुस्तकधारि-
णी साबभूववरानारीनामान्यस्यैवसाददौ अस्याःसत्वप्रधानत्वंदर्शयितुंज्ञानकलातिरोभावाभावोनामादिप्रभ्भाभावेन दर्शितः महा-
मायामहावाणीभारतीवाक्सरस्वती आर्याब्राह्मीकामधेनुर्वेदगर्भाचधीश्वरीति इमांविष्णुरित्यन्ये श्वेतरूपधरत्वेनापि विष्णोःस्मरणा
त् अत्रतमःसत्वयोःप्रविभागोत्त्या महालक्ष्मीरेवस्वयंरजःप्राधान्येनस्थितेत्युक्तंभवति इमांब्रह्मेत्यन्ये अलक्ष्यरूपंचसर्वमूलंचतुर्थंवे
दितव्यं आसांच मूलशक्त्या अभेदउक्तएव परस्परमपितदभिन्नाभिन्नस्यतदभिन्नत्वमितिन्यायेनबोध्यम् स्वस्वरूपांशेनावृतज्ञानत्वा-
दासांतदभेदज्ञानमपि एतास्तिस्रोपिकन्याएव तत्समानकक्षपुरुषांतराणुक्तेः सर्वासांपुंस्त्रीउभयरूपताच अथोवाचमहालक्ष्मीर्महाका
लींसरस्वतीम् युवांजनयतांदेव्यौमिथुनेस्वानुरूपतः इमा आज्ञादानंसंमतिरूपंबोद्धव्यम् इत्युक्त्वातेमहालक्ष्मीःससर्जमिथुनंस्वयम्
हिरण्यगर्भौरुचिरौस्त्रीपुंसौकमलासनौ ब्रह्मन्विधेविरिंचेतिधातरित्याहतंनरम् श्रीःपद्मेकमलेलक्ष्मीत्याहमाताचतांस्त्रियम् अत्रमा
तृत्वंततःप्रादुर्भावमात्रेण महाकालीभारतीचमिथुनेसृजतःसह नीलकंठंरक्तबाहुंश्वेतांगंचंद्रशेखरम् जनयामासनामानितयोरपिव
दामिते विष्णुःकृष्णोहृषीकेशोवासुदेवोजनार्दनः उमागौरीसतीचंडीसुंदरीसुभगाशुभा एवंयुवतयःसद्यःपुरुषत्वंप्रपेदिरे पुरुषत्वम-

पीत्यर्थः एताश्चनसर्ववेद्याः तत्क्रियाचनसर्ववेद्येत्याह चक्षुष्मंतोहिपश्यंतिपश्यंतिज्ञानचक्षुषइति तत्रब्रह्मणेप्रददौपत्नींमहालक्ष्मीर्नृपत्र
यीम् रुद्रायगौरींवरदांवासुदेवायचश्रियम् तत्रस्वस्वपत्न्यासहितास्तेक्रमेणब्रह्मासृष्ट्यधिकारम् विष्णुःपालनाधिकारम् रुद्रःसंहाराधि
कारंकृतवानित्यग्रेउक्तम् इयंत्रयीमहाकालीजन्यत्वात् कर्मतःतमोमयीसितांस्त्रियमित्युक्तेरूपतःसत्वमयी एवंचतमःसत्वयोस्तस्यां
साम्यम् ब्रह्माचमहालक्ष्मीजन्यत्वात् हिरण्यगर्भावित्युक्तेस्वरूपतःकर्मतश्चरजोमयइति तत्ररजोद्वैगुण्यं विष्णुःसरस्वतीजन्यत्वात्
सात्विकः कर्मतःकृष्णंचपुरुषमित्युक्तेःरूपतःतमोमयइति तत्रसत्वतमसोःसमता लक्ष्मीस्तुब्रह्मवत् द्विगुणरजोगुणारुद्रोमहाकाली
जन्यत्वात् कर्मतस्तमोमयः श्वेतांगमित्युक्तेरूपतःसत्वमयइति तत्रसत्वतमसोःसाम्यम् गौरीतुसरस्वतीजन्यत्वात् गौरीमित्युक्तेश्चक
र्मतोरूपतश्चसत्वमयीति सत्वद्वैगुण्यम् अतएवतत्तद्गुणानुरूपस्तु सृष्ट्यादिकर्मतेषाम् एवंचब्रह्मविष्णवोःस्त्रीपुंमिथुनंमिलित्वागुणत्र-
यमपि शिवमिथुनेतुसत्वंत्रिगुणम् एकगुणंतमःरजसःसर्वथाभावइतितत्वम् एतेप्रथमाब्रह्मादयः तदग्रेवब्रह्मणोविष्णुरितिधारा
रुद्राद्रुद्रस्तस्मात्पुनःरुद्रइतिरुद्रधारा काल्याःसरस्वतीसरस्वत्याश्चकालीतिकालीधारा सरस्वत्याःकालीकालीतःसरस्वतीतिसरस्व-
तीधारा लक्ष्म्याःलक्ष्मीततोलक्ष्मीरितिलक्ष्मीधारा सर्वत्रापिगौरीकेशचोलक्ष्मीब्रह्माणीसरस्वतीशंकरोचेतिसहजो सर्वत्रब्रह्मणःसरस्व
तीविष्णोर्लक्ष्मीःशिवस्यगौरीपत्नीत्यौत्सर्गिकीरीतिः सर्वेषांरूपकर्माणिमूलवदेव कदाचित्कल्पभेदेनस्थानभेदेनवालक्ष्मीतःकालीसरस्व
त्यौ सरस्वत्याःसकाशादितरे काल्याःसकाशादितरे विष्णोर्ब्रह्मरुद्रौ ब्रह्मणोरुद्रविष्णू रुद्राद्ब्रह्मविष्णू इत्यपिस्वेच्छावशात् इतिनानाप्रकारपुराणादिस्थ

सृष्टिक्रमे कश्चिन्नविरोधइति एतेसर्वेपिसर्वज्ञत्वादिसकलशक्तिमंतः तत्तदधिकारनैयत्यात्तुकिंचिज्ज्ञत्वादिव्यवहारोपिस्वस्वोर्ध्वब्रह्मादिनिय-
मताच्च एवंयेजीवाःउपासनादिकर्मणातत्तल्लोकेसारूप्यंप्राप्तास्ते तत्तल्लोकीयब्रह्मवासुदेवादिभिः समानाकारत्वात् ब्रह्मादिसंज्ञाभाजोजीवा-
एव एषामपिकर्मानुरूपंतत्तदधिकारभाक्त्वम् एषांसर्वेषांमूलाभेदेन तदभेदस्यसत्वे स्वांशेआवरणहीनतयातेर्ज्ञानंनच सर्वात्म्येनस्फूर्तिर्न-
विरुद्धा एवंवा अंडादिकादिब्रह्मादीनांस्वप्रादुर्भूतब्रह्माभेदज्ञापनायैवप्राधानिकरहस्येमुख्यलक्ष्म्यादिजन्यब्रह्मादीनामेव अंडस्रष्टृत्वतद्भे-
दकत्वतत्पालकत्वतत्संहारकत्वादीनिअग्रेउक्तानीतिबोध्यम् स्वरयासहसंभूय विरिंचोंडमजीजनत् बिभेदभगवान्रुद्रस्तद्गौर्यासहवी-
र्यवानित्यादिना एवंच पृथिवीतत्वाधिष्ठातृभूतहरेर्योगनिद्रासंपादिकायास्तादृश्याअपिमहाकाल्यामूलशक्त्यभेदादेव तयाविसृजतेसर्वं
साविद्यापरमामुक्तेरित्यादिनाक्रियमाणासर्वात्म्येनस्फूर्तिर्नविरुद्धा एवंजडात्मिकायाः प्रकृतेश्चेतनरूपायाश्चिच्छक्तेश्चाधिष्ठात्र्यधिष्ठेय-
योरभेदंमत्वा योगनिद्राजगत्पतेः सैषाप्रसन्नावरदाइत्यादिनात्रजडचेतनयोः सामानाधिकरण्यम् अत्रमूलभूतजडशक्तेर्महामायाकुं-
डिनीत्यादिशब्दैर्व्यवह्रीयमाणाया अधिष्ठात्रीचिच्छक्तिरपितदभेदात्महामायादिसंज्ञाभाक् एवंतमोमयीकालीसंज्ञाशक्तिरपिनिद्रामो-
हादिभिःपुरुषज्ञानावरकत्वात्महामायाइत्युच्यते मूलशक्त्यभेदाच्च सान्वेयंशक्तिः मनोधिष्ठिताएवउपास्या तत्रशक्तस्यशक्तिमत्वाश्र-
यत्वेपिकार्योत्पत्तौशक्तेरेवप्राधान्यमतःशक्तिरुपास्येतिव्यवहारस्यनानुपपत्तिः एवंमुक्तिदातृत्वंसर्वाश्रयत्वादिव्यवहारोपिसमंजसः उपा-
स्यत्वंचमहाकाल्यादिद्वारामूलशक्तेरेवेति सर्वंसमंजसम् अन्यच्चतत्रतत्रवक्ष्यामः अस्याः शापोद्धारोत्कीलनेकात्यायनीतंत्रोक्तेत्रयोदशा

ध्यायंपठित्वाप्रथमंपठेत्॥ ततोद्वादशद्वितीयौततएकादशतृतीयावितिक्रमेणपठेत् सप्तमंद्विरितिशापोद्धारः प्रथमंमध्यमचरित्रंपठित्वाततः प्रथ
मतृतीयौपठेदित्यकीलनमितिकेरळाः अथप्रसंगात्स्तोत्रविधिः तत्रवाराहीतंत्रेआधारेस्थापयित्वातुपुस्तकंवाचयेत्ततः हस्तसंस्थापनाद्देवि भ
वेदर्धफलंयतः यावन्नपूर्यतेध्यायस्तावन्नविरमेत्पठेत् यदिप्रमादादध्यायेविरामोभवतिप्रिये पुनरध्यायमारभ्यपठेत्सर्वंमुहुर्मुहुः अ
नुक्रमात्पठेद्देविशिरःकंपादिकंत्यजेत् तथान्यत्र प्रणवंपूर्वंमुच्चार्यस्तोत्रंवासंहितांपठेत् अंत्येचप्रणवंदद्यादित्युवाचादिपूरुषः नमौनन्त्वप
ठेत्स्तोत्रंवाचकंतुप्रशस्यते यत्तुकीलके शनैस्तुजाप्यमानेऽस्मिन्स्तोत्रेसंपत्तिरुच्चकैरितितदत्युच्चैः पाठनिषेधकंत्वरानिषेधकंच पुस्तके-
वाचनंशस्तंसहस्रादधिकंयदि ततोन्यूनस्यतुभवेद्वाचनंपुस्तकंविनापीत्यर्थः ऋषिंछंदोंगंविन्यस्यपठेत्स्तोत्रंसमाहितः स्तोत्रेनदृश्यते
यत्रप्रणवंन्यासमाचरेत् भीष्मपर्वणियागीतासाप्रशस्ताकलौयुगे विष्णोःसहस्रनामाख्यंस्तोत्रंपापप्रणाशनम् गजेंद्रमोक्षणंचैवतथा
कारुण्यकस्तवः नारसिंहंतथास्तोत्रंस्तोत्रंश्रीरामसंज्ञकम् देव्याःसप्तशतीस्तोत्रंतथानामसहस्रकम् श्लोकाष्टकंनैलकंठं शैवंनामसह
स्रकम् त्रिपुरायाःप्रसादाख्यंसूर्यस्यस्तवराजकम् पैत्रोरुचिस्तवोयश्चइंद्राक्षीस्तोत्रमेवच वैष्णवंचमहालक्ष्म्याःस्तोत्रमिंद्रेणभाषितम्
भार्गवाख्येनरामेणशप्तान्यन्यानिकारणात् शक्त्यैनाचलचित्तेनपठितव्यंप्रयत्नतः नस्वयंलिखितंस्तोत्रंनाब्राह्मणलिपिंपठेत् नचस्वयं
कृतंस्तोत्रंतथान्येनचयत्कृतम् यतःकलौप्रशंसंतिऋषिभिर्भाषितंतुयत् क्वचित्तु अष्टम्यांवाचतुर्दश्यांकृष्णायांतुसमाहितः ददातिप्र-
तिगृण्हातिनान्यथैषाप्रसीदति इतिकीलकग्रंथे सप्तशतीग्रंथेशिवशापतदुद्धारावुक्तौ तथावैकृतिकरहस्ये ततःकृतांजलिर्भूत्वास्तुवी-

तच्चरितैरिमैः एकेनवामध्यमेननैकेनेतरयोरिह चरितार्द्धंतुनजपेज्जपन्छिद्रमवाप्नुयात् इति अर्गलांकीलकंचादौजपित्वाकवचंपठेत् जपेत्स
प्तशतींपश्चात्क्रमएषऋचोदितः इतिकेरलसंप्रदायः इतिस्तोत्रपठनविधिः ॐनमश्चंडिकायै मार्कंडेयउवाच सावर्णिरिति सवर्णाया
श्छायाया अपत्यंसावर्णिः बाह्वादित्वादित्यञ् विस्तराद्गदतोममेति अपादानशेषत्वविवक्षायांषष्ठी निशामय जानीहि चुरादेरूपं तस्यना
न्येमितोहेतावितिमित्वनिषेधः सूर्यस्यतनयइति दक्षसावर्ण्यादिनिरासार्थः यद्वायःयकारादष्टमोमनुर्हकारस्तस्यविशेषणंसूर्यतनयइति स

मार्कंडेयउवाच सावर्णिःसूर्यतनयोयोमनुःकथ्यतेष्टमः निशामयतदुत्पत्तिंविस्तराद्गदतोमम १

चाग्निस्तेजस्वित्वेनतन्नोदिष्टत्वात्तेनतद्बीजंरेफोलभ्यते तद्वत्वंच हकारस्यलक्षणयोच्यते तस्यैवविशेषणांतरात्सावर्णिरिति सवर्णालोहित
शुक्लकृष्णवर्णसहिता प्रकृतिः तस्याअपत्यवत्संबंधीतद्वाचकईकारकः तद्वत्त्वंलक्षणयाअंतिमोबिंदुरुक्त श्लोके स्वरूपतएवनिवेशितइति
ह्रींइति बीजंलब्धं तदुत्पत्तिंतन्मंत्रंप्रतिपाद्यदेवतायाउत्पत्तिंनिशामयेतिसंबंधः यद्यपिएतदुपक्रमे प्रश्ने अस्मिन्कल्पेसमयेन्येभवि
ष्यंतिमहामुने मनवस्तान्समाचक्ष्वतेषुदेवादयश्चये इत्येवोक्तम् तथापि सावर्णिकाख्यानकथनोत्तरम् मार्कंडेयपुराणे सावर्णिकमि
दंसम्यक्प्रोक्तंमन्वंतरंतव तथैवदेवीमाहात्म्यं दृष्टमेतत्तवोदितमित्युपसंहारेणतद्विषयकोऽत्रकिंप्रश्नस्यानयनात् उपक्रमप्रश्नानिबंध-
रूपलक्षणमितिबोध्यम् १ छ छ छ छ छ

महामायेति विशसदप्रतीतिसाधनमाया तस्यामहत्वंचसर्वविषयत्वमिति महामायाईश्वरशक्तिः तस्याअनुभावः इदमस्यभवत्विितीच्छा मन्वंत
रंकिंचिदधिकैकसप्ततियुगात्मकः कालः तथेत्यनेनतथातंप्रकारंनिशामयेत्यनुषंगोदर्शितः भागंभगसमूहः ऐश्वर्यस्यसमग्रस्यधर्मस्ययशसः
श्रियः ज्ञानवैराग्ययोश्चैवषण्णांभगइतीरणेतिविष्णुपुराणात् बभूवेति भूतवदुपचारः तद्भवनस्यावश्यकत्वद्योतनाय सावर्णिस्तनयोरवेरिति
संभ्रमेपुनरुक्तिः २ स्वारोचिषेइति स्वारोचिषाधिकारोपलक्षितेद्वितीयमन्वंतरे पूर्वमितिकथाकालापेक्षयाचैत्रस्तस्यैवमनोः सुतः नामेतिप्रसिद्धौ ३

महामायानुभावेनयथामन्वंतराधिपः सबभूवमहाभागः सावर्णिस्तनयोरवेः २ स्वारोचिषेंतरेपूर्वंचैत्रवंशसमुद्भवः सुरथोना
मराजाभूत्समस्तेक्षितिमंडले ३ तस्यपालयतःसम्यक्प्रजाःपुत्रानिवौरसान् बभूवुःशत्रवोभूपाःकोलाविध्वंसिनस्तथा ४
तस्यतैरभवद्युद्धमतिप्रबलदंडिनः न्यूनैरपिसतैर्युद्धेकोलाविध्वंसिभिर्जितः ५ ततः स्वपुरमायातोनिजदेशाधिपोऽभवत्
आक्रांतःसमहाभागस्तैस्तदाप्रबलारिभिः ६ तस्येति सम्यङ्नीतिशास्त्रानुसारेण कोलासुरथ स्यैवराजधान्यंतरम् त-
थाअतिशयेनकोलाविध्वंसिनइत्यर्थः ४ तस्येतैरिति अतिप्रबलदंडकर्तुः छांदसत्वात्कर्मधारयादिभिः इदंपराजयनिमित्तंन्यूनैरल्पसाधनैः ५
ततइति ततः भंगानंतरम् तैः प्रबलैः अरिभिः शत्रुभिराक्रांतो आक्रमितः महाभागः स्वपुरंआयातः निजदेशाधिपएवाभवत् नसार्वभौमइ-
त्यर्थः भाव्येतज्जन्मभवजन्मांतरीणमहाराज्यमितिबुद्धोस्वीकृत्यमहाभागइत्युक्तम् ६ ७ ७ ७ ७

अमात्यैरिति ततः तस्यसार्वविभक्तिकस्तसिः तत्रस्वपुरे ऽपिकोशोऽर्थसंचयः बलंसैन्यंचापहृतं आत्मसात्कृतम् दुष्टत्वंराजविषयद्वेषवत्त्वंदुरात्म
त्वंराज्यलोभाक्रांतत्वंदुर्बलत्वंक्षीणबलवत्त्वम् रिपुकृताभिभवात् ७ ततइतिहृतस्वाम्यःहृताधिपत्यःएकाकीअसाहाय्यः ८ सतत्रेति मेधाइति
ऋषिनाम वस्तुतोवसिष्ठस्यनामांतरमिदम् अमुष्याःसावतारायामहालक्ष्म्याअमानुषजन्मा निचरितैःसार्द्धैःस्तोत्रैर्वावेदवादिना कथितानि-
पुराशक्रवसिष्ठेनमहात्मनास्वारोचिषेंतरेराज्ञेसुरथायमहात्मने समाधयेन्चवैश्याय प्रणतायचसीदतइति लक्ष्मीतंत्रोक्तेः श्रीशक्तिरूपमास्था

अमात्यैर्बलिभिर्दुष्टैर्दुर्बलस्यदुरात्मभिः कोशोबलंचापहृतंतत्रापिस्वपुरेततः ७ ततोमृगयाव्याजेनहृतस्वाम्यःसभूपतिः
एकाकीहयमारुह्यजगामगहनंवनं ८ सतत्राश्रममद्राक्षीद्द्विजवर्यस्यमेधसः प्रशांतश्वापदाकीर्णंमुनिशिष्योपशोभितम् ९
तस्थौकिंचित्सकालंचमुनिनातेनसत्कृतः इतश्चेतश्चविचरन्तस्मिन्मुनिवराश्रमे १० सोऽचिंतयत्तदातत्रममत्वाकृष्टचेतनः
मत्पूर्वैःपालितंपूर्वंमयाहीनंपुरंहितत् ११

यपुराविप्रस्यमेधसः स्वमायांज्ञापयामाससुरथायसमाधयेइत्यन्यत्र प्रशांतत्वंपर-
हिंसाविरहत्वंमुनिभिस्तच्छिष्यैश्चशोभितमित्यर्थः ९ तस्थाविति किंचित्कालमिति कालाध्वनोरितिद्वितीया इतश्चेतः अनियतदिग्देशं मुनि
वरेतिभागुरिसंबोधनम् आश्रमविशेषणंवा १० सोऽचिंतयदिति ममेतिषष्ठ्यंतप्रतिरूपकमव्ययम् तस्यभावोममत्वंममेदमित्यभिमानः तेनाकृ-
ष्टानिवृत्तिमार्गादपकृष्टाचेतनाबुद्धिर्यस्यसः मत्पूर्वैःपूर्वजैरित्यर्थः हिपादपूरणे उत्तरश्लोकेनान्वयः मानसइतिपाठेपि आकृष्टंमानसंयस्य ११

मद्वृत्त्यैरिति तथापालनेहेतुरसद्वृत्तैरिति प्रधानैर्महामात्रैः सहितः सप्रधानः शूरहस्तीतिकर्मधारयः किमवस्थइति नजानेइत्यन्वयः १२ ममेति व
शंपारतंत्र्यम् कान्किंयंतः कीदृशान्वानजानेइत्यस्यानुषंगः अनुगताः सेवकाः सेवकत्वेहेतुः प्रसादेत्यादि प्रसादस्तुष्टिदानम् धनंमासिकादिवेतनं
भोजनंप्रतिदिनंदीयमानंतैः १३ अनुवृत्तावपिएतेएवहेतवः ध्रुवमितिवितर्केहामांधिगित्यध्याहारः असम्यगितिश्रियोर्थे तुरीयांशाधिकोव्ययः सम्य
ग्व्ययंसततर्नामितिसमस्तम् १४ दुःखेनेतिर्निर्विसर्गपठति विसर्गलः कोशोमूलधनं अन्यदुक्तमपि १५ तत्रेति विप्रेतिभागुरिसंबोधनम् मेधार्थकत-

मद्वृत्त्यैस्तैरसद्वृत्तैर्धर्मतः पाल्यतेनवा नजानेसप्रधानोमेशूर हस्तीसदामदः १२ममवैरिवशंयातः कान्भोगानुपलप्स्यते येम
मानुगतानित्यंप्रसादधनभोजनैः १३ अनुवृत्तिंध्रुवंतेद्यकुर्वंत्यन्यमहीभृताम् असम्यग्व्ययशीलैस्तैः कुर्वद्भिः सततंव्ययम् १४
संचितः सोतिदुःखेनक्षयंकोशोगमिष्यति एतच्चान्यच्चसततंचिंतयामासपार्थिवः १५ तत्रविप्राश्रमाभ्याशेवैश्यमेकंददर्शसः
सपृष्टस्तेनकस्त्वंभोहेतुश्चागमनेत्रकः १६ सशोकइवकस्मात्त्वंदुर्मनाइवलक्ष्यसे इत्याकर्ण्यवचस्तस्यभूपतेः प्रणयोदितम् १७
प्रत्युवाचसतंवैश्यः प्रश्रयावनतोनृपं वैश्यउवाच समाधिर्नामवैश्योहमुत्पन्नोधनिनांकुले १८

याः श्रमविशेषणंवा अभ्याशेनिकटेसवै
श्यः भोइत्यामंत्रणेअत्रआश्रमे १६ सशोकइति इष्टवियोगानुचिंतनंशोकदुःखानिबंधनचिंतावसादोदुर्मनादौर्मनस्यंसशोकइवउपहतशरीरत्वात् दुर्मनाइ
वक्रियास्वस्थैर्यात् इत्याकर्ण्येतिश्लोकः स्पष्टार्थः प्रणयोविश्रंभः १७ प्रश्रयोविनयः मार्कंडेयेनस्वरथंप्रतिकृष्युक्तावनुदितायांभागुरेः किंवैश्यउवाचेति जिज्ञा
सामालक्ष्येमार्कंडेयआह वैश्यउवाच समाधिरिति १८

असाधुभिः पुत्रदारैर्धनलोभान्निरस्तः अधिक्षिप्तोभर्त्सितइतियावत् चादन्यैरपीत्यर्थः विहीनश्चेति दारैःपुत्रैर्मेधनमादायगृहीत्वा धनैर्विहीन-
श्चअंशस्याप्यदानात्तद्रहितः कृतोहम् १९ धनहीनत्वादेवाप्तैः कृत्दद्भिःबंधुभिश्चनिरस्तस्त्यक्तोहंवनमभिआगतइत्यन्वयः सोहमिति २० प्रवृत्ति
वार्ता ताएवविवृणोति किन्विति किन्विति द्वयंविकल्पे तेषांपुत्रदारस्वजनानांगृहेदारापत्यादौकथंतेकिंविधास्ते वृत्तंव्यवहारः कृताइत्युपलक्षणम्

पुत्रदारैर्निरस्तश्चधनलोभादसाधुभिः विहीनःस्वजनैर्दारैःपुत्रैरादायमेधनम् १९ वनमभ्यागतोदुःखीनिरस्तश्चाप्तबंधुभिः
सोहंनवेद्मिपुत्राणांकुशलाकुशलात्मिकाम् २० प्रवृत्तिंस्वजनानांचदाराणांचात्रसंस्थितः किन्नुतेषांगृहेक्षेममक्षेमंकिन्नुसां
प्रतम् २१ कथंतेकिन्नुसद्वृत्तादुर्वृत्ताःकिन्नुमेसुताः राजोवाच येर्निरस्तोभवाँल्लुब्धैःपुत्रदारादिभिर्धनैः तेषुकिंभव
तःस्नेहमनुबध्नातिमानसम् २२ वैश्यउवाच एवमेतद्यथाप्राह भवानस्मद्गतंवचः किंकरोमिनबध्नातिममनिष्ठुरतां-
मनः २३ यैःसंत्यज्यपितृस्नेहंधनलुब्धैर्निराकृतः पतिस्वजनहार्दंचहार्दितेष्वेवमेमनः २४ किमेतन्नाभिजानामिजानन्नपि
महामते यत्प्रेमप्रवणंचित्तंविगुणेष्वपिबंधुषु २५

२१ राजोवाच येरिति धनैरिति भर्त्सनरूपेनिरासेहेतुः किमितिप्रश्ने २२ वैश्यउवा
च एवमिति अस्मद्गतमस्मदीयविषयकं २३ यैरिति यैःपुत्रदारस्वजनैः पतिहार्दंस्वजनहार्दंच हार्दंस्नेहः तेष्वपितथाविधेष्वपिमेमनः हार्द्रंचेत्यन्वयः
२४ किमेतदिति तेषांदोषंजानन्नपियत् विगुणेष्वपिबंधुषु प्रेमप्रवणंचित्तंकरोमि तत्किमिति कस्माद्धेतोरेतन्नजानामि इत्यन्वयः २५ छ

तेषामिति तन्निमित्तंयन्मेनिश्वासादेकंजायते अप्रीतिषुप्रीतिरहितेषुअपितेषुयन्मेमनोनिष्ठुरंनतत्किंकरोमीत्यन्वयः २६ मार्कंडेयउवाच ततइतिस
हितौमित्रत्वेनसंगतौसमुपस्थितौसमुपसन्नौ २७ कृत्वेति यथान्यायंयथाशास्त्रंयथार्हं यथायोग्यंसंविदंसंभाषांउपविष्टौ अंतर्भावितण्यर्थत्वेनोप-
वेशितावित्यर्थः तेनेतिकर्तरितृतीया काश्चित्स्वपरविषयाः २८ राजोवाच भगवन्निति वदस्वेतियत्नार्थेआत्मनेपदम् यत्नेनवदेत्यर्थः एकंरह-
स्यंवदस्व तदाह मेमनसःसंकल्पात्मकस्यांतःकरणस्यस्वचित्तेनिश्चयात्मके स्वस्वरूपे आयत्ततांनिरोधंविनादुःखाययदित्यन्वयः संकल्पवि

तेषांकृतेमेनिश्वासाद्दौर्मनस्यंचजायते करोमिकिंयन्ममनस्तेष्वप्रीतिषुनिष्ठुरम् २६ मार्कंडेयउवाच ततस्तौसहितौ-
विप्रतंमुनिंसमुपस्थितौ समाधिर्नामवैश्योसौसचपार्थिवसत्तमः २७ कृत्वातुतौयथान्यायंयथार्हंतेनसंविदम् उप
विष्टौकथाःकाश्चिच्चक्रतुर्वैश्यपार्थिवौ २८ राजोवाच भगवंस्त्वामहंप्रष्टुमिच्छाम्येकंवदस्वतत् दुःखाययन्मेम-
नसःस्वचित्तायत्ततांविना २९ ममत्वंगतराज्यस्यराज्यांगेष्वखिलेष्वपि जानतोपियथाज्ञस्यकिमेतन्मुनिसत्तम ३० अयंचनि
कृतःपुत्रैर्दारैर्भृत्यैस्तथोज्झितः स्वजनेनचसंत्यक्तस्तेषुहार्दीतथाप्यति ३१

कल्पात्मकमेवमंतःकरणंननिश्चयात्मकमतोनमेतन्निर्णयेऽ
धिकारइतिभावः २९ दुःखहेतुत्वमाह ममत्वमिति राज्यस्येतिसम्बन्ध्यर्थस्यशेषत्वविवक्षायांषष्ठी राज्येइत्यर्थः तेष्वमदीयत्वंजानतोपिममयथाअज्ञस्यअ
ज्ञस्येवराज्यादिषुममत्वंएतत्किंनिबंधनमित्यर्थः स्वाम्यमात्यसुहृत्कोशराष्ट्रदुर्गबलानिच राज्यांगानिप्रकृतयःपौराणांश्रेणयोपिच एषुस्वाम्यंप्रधानं ३० नाहमे

वतया अयमपीत्याह अयंचनिकृतइति निकृतः तिरस्कृतः उज्झितः त्यक्तः नीत्युपसर्गपूर्वात्कृञ्भक्तः तथेतिसमुच्चये ३१ एवमिति विषये राज्यपुत्रादौ सम
त्वेनाकृष्टंविषयाधीनंकृतंमानसमंतःकरणंययोस्तौ ३२ तत्केनेति ज्ञानिनोर्विषयेदोषवत्त्वज्ञानवतोरपिममास्यचेतिसर्वान्वयि उभयनिष्ठमोहस्यायु-
क्तत्वमाह यत्यतः एषाएतज्जातीयामूढता अविवेकांधस्य अविवेकवतः भवति ननुदोषज्ञानरूपविवेकवतइति आवयोः सायुक्तेतिभावः ३३ अत्रोत्त

एवमेषस्तथाहंचद्वावप्यत्यंतदुःखितौ दृष्टदोषेपिविषयेममत्वाकृष्टमानसौ ३२ तत्केनैतन्महाभागयन्मोहोज्ञानिनोरपि ममा
स्यचभवत्येषाविवेकांधस्यमूढता ३३ ऋषिरुवाच ज्ञानमस्तिसमस्तस्यजंतोर्विषयगोचरे वि षयश्चमहाभागयातिचैवंपृ
थक्पृथक् ३४ दिवांधाःप्राणिनःकेचिद्रात्रावंधास्तथापरे केचिद्दिवातथारात्रौप्राणिनस्तुल्यदृष्टयः ३५

रमाह ऋषिरुवाच ज्ञानमिति ननुज्ञानमात्रस्यमोहवैय्यधिकरण्यंतवाभिमतंज्ञानविशेषस्यवानाद्यः सर्वस्यैवनिर्मोहत्वप्रसंगादित्याह ज्ञानमिति अंत्य
स्तुनथापीत्यनेनखंडयिष्यतो विषयिणःअतिबध्नातीति विषयोबंधकः तद्रूपेगोचरेविषयेज्ञानंसर्वस्यजंतोरस्ति नचमोहाभावइत्याह विषयश्चेति ए-
वंवक्ष्यमाणप्रकारेण पृथक्पृथक्भिन्नप्रकारेणज्ञानविषयत्वंयातीत्यर्थः ३४ तदेवाह दिवांधाइति केषांचिदुलूकादीनांदिवाज्ञानाभावः केषांचि-
त्काकादीनांरात्रौकेषांचित्किंतुलूकादीनांसर्वदातथा तथातुल्यदृष्टयः अंधाअनंधाइत्यर्थः एवंचज्ञानमात्रस्यमोहवैय्यधिकरण्येदिनादौउलूकादी-
नांमोहोनस्यादितिभावः किंच राक्षसादीनांदिवारात्रौचविषयज्ञानवतांनकदाचिदपिमोहःस्यात् किंतुलुकादीनांसर्वदैवमोहप्रसंगइति तेषामपिकिं

चिद्विषयेमोहदर्शनात् एवंचनज्ञानमात्रस्यमोहवैय्यधिकरण्यम् नापिज्ञानाभावस्यमोहसमानाधिकरण्यमित्युक्तंभवति अत्रतथेतिशब्दस्समुच्चये ३५
ननुमनुष्या एवज्ञानित्वेनाभिमताइतिचेत्तत्राह ज्ञानिनइति मनुजाज्ञानिनइतितेमतंसत्यंइच्छति तेकेवलंज्ञानिनः ज्ञानिनएवकिंतु स्वयमेववितर्को
त्तरयति नहिकिंत्वज्ञानसंवलितज्ञानिनइत्यर्थः एवंज्ञानेनज्ञानित्वाभिमानस्त्वयुक्तः यतःसर्वेपश्वादयोपिएवंसतिज्ञानिनएवस्युः हिंगुरिवार्थेभि
न्नक्रमश्चपशुत्वेनैवसिद्धेमृगग्रहणंतद्विशेषप्रतिपत्त्यर्थमित्यर्थः ३६ तमेवार्थंमनुष्याणांपश्वादिभिस्तुल्यत्वप्रतिपादनेनदृढयति ज्ञानंचेति यत्या

ज्ञानिनोमनुजाःसत्यंकिन्तुतेनहिकेवलम् यतोहिज्ञानिनःसर्वेपशुपक्षिमृगादयः ३६ ज्ञानंचतन्मनुष्याणांयत्तेषांमृगप-
क्षिणाम् मनुष्याणांचयत्तेषांतुल्यमन्यत्तथोभयोः ३७ ज्ञानेपिसतिपश्यैतान्पतंगान्शावचंचुषु कणमोक्षादृतान्मो
हात्पीड्यमानानपिक्षुधा ३८ मानुषामनुजव्याघ्रसाभिलाषाःसुतान्प्रति लोभात्प्रत्युपकारायनन्वेतेकिन्नपश्यसि ३९

दृशांतत् तादृशंमनुष्याणांचयत्तेषांमृगादीनामित्यर्थः अन्यदाहारभयमैथुननिद्रारूपमितिउभयोस्तुल्यंसाधारणमित्यर्थः ३७ अर्थक्रियासाम्यमपि-
तयोरस्तीत्याह ज्ञानेपीति तद्भोजनेननास्माकंतृप्तिरिति ज्ञानेसत्यपिपतंगान्नीतिनिरनुस्वारम् ३८ स्वशरीरापेक्षयाबाहिरंगेष्वपिअतिप्रीतिरितितेषुमोहज्ञा
नयोः सामानाधिकरण्यमुपपाद्यमनुष्येष्वप्याह मानुषाइति व्याघ्रशब्दःश्रेष्ठवाची मानुषाःलोभात् प्रत्युपकारलोभात्सुतान्प्रतिसाभिलाषाः एतेसुता
श्चतुनिश्चयेनप्रत्युपकारायनभवंति इदंकिन्नपश्यसीत्यर्थः एवंपूर्वपूर्वव्यवहारंपश्यंतोपि अग्रेअग्रेपुनःसुताभिलाषाइतिमोहज्ञानयोःसामानाधिकरण्य
म् तेष्वपीतिभावः ३९

नन्वेवंविधव्यवहारदर्शिनांसंसाराद्विरक्तिः कुतोनेत्यतआह तथापीति एवंविधलोकव्यवहारसाक्षात्कारोयद्यप्यस्तितथापीत्यर्थः महामायाप्रभावेनक-
र्त्रामममतामभेदमिति बुद्धेरेवभ्रामकत्वादावर्तइवावर्तः संसारस्पुनःपुनरावर्तकः यत्रतादृशेमोहगर्तेनिपातिताः मानुषाः संसारस्थितिंतामेवकुर्वंति नतुन
तोविरज्यंतइत्यर्थः आवर्तोंभसांभ्रमः ४० ननुमायायाआश्चर्येयंशक्तिरतआह तदिति योगनिद्रातमःप्रधानाशक्तिः एतज्जगत्तयासंमोह्यतइत्यन्वयः
जगत्पतित्वेनतस्यमोह्यकोटिबहिर्भावः सूचितः ४१ भवादृशानांसंसारिणांकावार्ता अपक्वकषायाणांयोगिनामपिसामोहिकेत्याह ज्ञानिनामपीति आकृ

तथापिममतावर्तेमोहगर्तेनिपातिताः महामायाप्रभावेनसंसारस्थितिकारिणः ४० तन्नात्रविस्मयःकार्योयोगनिद्राजगत्पतेः म-
हामायाहरेश्चैतत्तयासंमोह्यतेजगत् ४१ ज्ञानिनामपिचेतांसिदेवीभगवतीहिसा बलादाकृष्यमोहायमहामायाप्रयच्छ-
ति ४२ तयाविसृज्यतेविश्वंत्रैलोक्यंसचराचरम् सैषाप्रसन्नावरदानृणांभवतिमुक्तये ४३ साविद्यापरमामुक्तेर्हेतुभू-
तासनातनी संसारबंधहेतुश्चसैवसर्वेश्वरेश्वरि ४४

ष्येत्यस्याविवेकादित्यादि मोहायप्रयच्छति मोहवंतिकरोतीत्यर्थः एवंचस्वकर्त-
व्यसृष्टिहद्धयेएवंप्रभावासेत्यर्थः ४२ विश्वंसमस्तंनन्वेवंमुक्तिर्दुर्लभमेवस्यात्तदाह सैषेति मोहकारणामपिसाउपासनादिभिः स्वार्पितनित्यकर्मा-
दिभिश्चप्रसन्नामोक्षायवरदाभवति ४३ नन्वेकस्यैववस्तुनः बंधमोक्षोभयहेतुतानुपपन्नेत्यतआह साविद्येति सर्वेश्वरस्येश्वरीईश्वरत्वसंपादिका
अतोनकाचिदसंभावनातस्यामित्यर्थः किंच विद्याविद्योभयरूपत्वादपिनैतदसंगतिरित्याह परमा उत्तमपुरुषार्थसाधनीभूताविद्या ब्रह्मज्ञानरूपासे

वसनातनी अनाद्यनंताच संसारबंधहेतुरविद्याचसैवेत्यर्थः एवंचचिज्जडप्रकृत्युभयात्मकत्वादुभयहेतुताउपपन्नेतिभावः ४४ विशेषजिज्ञासयापुनः पृच्छति राजोवाच भगवन्निति काकिंजातीया कथंकेनप्रकारेणअस्याः कर्मचकिम् ४५ यत्स्वभावेत्यादिनास्वभावस्वरूपोत्पत्तिकारणप्रश्नत्रयं ब्रह्मविदांवर इत्यनेन ऋषिप्रोक्तसर्वप्रकरणस्यश्रुतिशिरोनुजायित्वंस्फुटितम् ४६ उत्तरयति ऋषिरुवाच नित्यैवेति जगन्मूर्तिरित्यनेनजगदतिरिक्तमुख्यशरीराभावोध्वनितः जगदाश्रयभूताशक्तिरित्यर्थः केनजातिप्रश्नोत्तरंस्वरूपप्रश्नोत्तरंच तयासर्वमिदंततमित्यनेनस्वस्वभावोत्तरम् सृष्टिस्वभावा

राजोवाच भगवन्काहिसादेवीमहामायेतियांभवान् ब्रवीतिकथमुत्पन्नासाकर्मास्याश्चकिंद्विज ४५ यत्स्वभावाचसा देवीयत्स्वरूपायदुद्भवा· तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामित्वत्तोब्रह्मविदांवर ४६ ऋषिरुवाच नित्यैवसाजगन्मूर्तिस्तयासर्वमिदंततं तथापितत्समुत्पत्तिर्बहुधाश्रूयतांमम ४७ देवानांकार्यसिद्ध्यर्थमाविर्भवतिसायदा उत्पन्नेतितदालोकेसानित्याप्यभिधीयते ४८

सेत्यर्थः ततंविस्तारितमित्यर्थः व्याप्तमितिच इत्यर्थकस्यचित्स्वभावाचेत्यर्थः सृष्टीत्युपलक्षणम् नित्येत्यनेनमुख्योत्पत्तेरभावात्कारणस्यसुतरामभावेनगौण्योकारणोत्पत्तीनिदर्शितम् तेउत्पत्तितत्कारणप्रश्नोत्तरं तत्समुत्पत्तिः गौरीसा ममेत्यपादानस्यशेषत्वविवक्षायांषष्ठी मत्तइत्यर्थः ४७ देवानांकार्यसिद्ध्यर्थमिति सर्वकर्मप्रश्नोत्तरम् अनेनैवदेवप्रार्थनया आविर्भावस्यध्वननात् कथमुत्पन्नेत्युत्तरमपि ४८ छ छ छ

कथं देवप्रार्थनया तत्कार्यसिद्ध्यर्थमवतरद् इति जिज्ञासायां तां निवर्तयितुं मोहकारणस्यैव च राज्ञः पृष्टत्वेनादौ मोहिकाया स्तमोगुणप्रधानाया अवतारं वक्तु-
मितिहासमाह योगनिद्रामिति कल्पांते ब्रह्मदिनांते योगनिद्रां तामसीं शक्तिं भगवान् उत्पत्तिं प्रलयं चैव भूतानामागतिं गतिम् वेत्ति विद्यामविद्यां च स वा-
च्यो भगवानिति उक्तलक्षणः तेन भूतानां प्रलयकालं ज्ञात्वा सेयं पालनव्यवहारतिरोधानमंतरा तदसंभवं मत्वा स्वपालनव्यवहारतिरोधायिकां तामसीं श-
क्तिमभजत् पटेनेव तयात्मानमाच्छादितवानित्यर्थः प्रभुरित्यनेन स्वेच्छया तदंगीकारः ननु तया बलादस्यावरणमिति ध्वनितम् अत एव योगनिद्रेत्युक्तं इत

योगनिद्रां यदा विष्णुर्जगत्येकार्णवीकृते आस्तीर्य शेषमभजत् कल्पांते भगवान् प्रभुः ४९ तदा द्वावसुरौ घोरौ विख्यातौ मधुकैट-
भौ विष्णुकर्णमलोद्भूतौ हंतुं ब्रह्माणमुद्यतौ ५० स नाभिकमले विष्णोः स्थितो ब्रह्मा प्रजापतिः दृष्ट्वा तावसुरौ चोग्रौ प्रसुप्तं-
च जनार्दनम् ५१ तुष्टाव योगनिद्रां तामेकाग्रहृदयस्थितः विबोधनार्थाय हरेर्हरिनेत्रकृतालयाम् ५२ रजननिद्रावत् मोहपारवश्यापा-
दनी भवति लीलया सर्वावलोकनपिधानमात्रं करोति तदुक्तं हरिवंशे सर्वा सर्वसहस्यैषा माया विष्णोः शरीरजा सैषा नारायणमुखे स्थिता कमललो-
चनेति तेन भूतः स्वस्वरूपज्ञानावरकत्वं प्रदर्शितम् ४९ तदेति मलोद्भूतावित्यनेनानयोरितितामसत्वं सूचितमितरत्स्पष्टम् ५० तत्र ब्रह्मा केत्यत आह
सनाभिकमलेति प्रजापतिर्नियंतेति ब्रह्मणो विशेषणम् प्रसुप्तं त्यक्तपालनव्यवहारम् ५१ तुष्टावेति स एकाग्रमनवच्छिन्नं हृदयं यस्य स तादृशः स्थितः स-
न्नित्यर्थः हृदयस्थित इत्यतः शर्परे खर्परे वा विसर्गलोपः विबोधनार्थाय पालनव्यवहारप्रवृत्त्यर्थं नेत्रेत्युपलक्षणं सर्वांगस्थितत्वात्तस्याः लोके नेत्रयोरेव भूयो
निद्राभिव्यक्तिमत्वात् नेत्रेत्युक्तिः ५२

योगनिद्रायाः मूलशक्त्यभेदं मत्वा विशेषयति विश्वेश्वरीमिति तत्वमेवविविच्याह जगद्धात्रीमित्यादि धात्रीं जननीं अनेन जगदुत्पत्तिस्थितिलयकर्तृ
त्वं ब्रह्मलिंगं दर्शितम् अतुलामित्यंतानि विष्णुनिद्राविशेषणानि तेजसः प्रभुरिति ब्रह्मविशेषणम् तत्कर्तृत्वेनात्कर्षोस्या ध्वनितः विष्णुमोहकृत
याइतरमोहकत्वमनाश्चर्यमित्यपि ध्वनितम् आयातोर्थः यस्कृतो विष्णोरितिराहोः शिरइतिवत् षष्ठी विष्णुरूपां निद्रामित्यर्थः ब्रह्मापि सर्वेश्वरः सर्व
शक्तिमान् लोकानुग्रहाय स्वयं मोहित इव दुःखनिवृत्तये इव भगवतीं स्तौति ऋषेः सर्वज्ञादि चेषां सर्वात्मत्वं सर्वशक्तीनामुपक्रमे दर्शितमेवेति न कश्चि-

विश्वेश्वरीं जगद्धात्रीं स्थितिसंहारकारिणीम् निद्रां भगवतीं विष्णोरतुलां तेजसः प्रभुः ५३ ब्रह्मोवाच त्वं स्वा
हा त्वं स्वधा त्वं हि वषट्कारः स्वरात्मिका सुधा त्वमक्षरे नित्ये त्रिधा मात्रात्मिका स्थिता ५४ अर्धमात्रा स्थिता नि
त्या यानुच्चार्या विशेषतः त्वमेव सा त्वं सावित्री त्वं देवि जननी परा ५५ द्विरोधः ५२ कथं नु स्तावेत्यत आह ब्रह्मोवाच त्वमिति

स्वाहा देवदानमंत्रोग्निपत्नी च स्वधा पितृदानमंत्रः पितृपत्नी च वषट्क्रियते यत्र स वषट्कारो यज्ञः यज्ञदेवाह्वानमंत्रश्च स्वराः षोडश आदयस्तदात्मि
का च सुधा देवान्नं अक्षरे उपचयापचयपरिणामहीने आभ्यां सत्तामात्ररूपत्वम् त्रिधा मात्रात्मिका ह्रस्वदीर्घप्लुतरूपा अर्धमात्रा व्यंजनरूपा अविशेषकत्वा
ध्वनालिंगितया अनुच्चार्यत्वं तदालिंगितानु तथेति बोध्यम् त्रिधेत्यतो विशेषत इत्यंतेन प्रणवरूपता चोक्ता मात्रात्रयमकारोकारमकारात्मकम् तदूर्ध्व
मर्धमात्रा तत्र मात्रात्रयम् जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यभिमानि विश्वतैजसप्राज्ञाभिधेयं अर्धमात्रा तु वेदांतवाक्यार्थभूतनित्यमुक्ततुरीयाभिधेया तदुक्तम् व्य-

कातु प्रथमामात्राद्द्वितीयाव्यक्तसंज्ञितामात्रा तृतीयाचिच्छक्तिरर्धमात्रापरंपदमिति त्वमेवेति सात्वमेवेतिपूर्वान्वयित्वम् सावित्री तत्सवितुरिति ऋक् तदधिष्ठात्री तद्वाच्याचेत्यर्थः हेदेवित्वंपराउत्कृष्टाजननी सर्वजनकत्वात् सर्ववाग्जननीपराच ५४ ५५ सर्वंजगत्त्वयैवधार्यते सर्वसाधारणशक्तिमती त्वमेव अग्रे एतत्सदानिसर्वपरामर्शकानि अस्ति आत्मसात्करोषि तेश्वब्रह्मलिंगंदर्शितम् ५६ त्वयैतत्पाल्यते सृष्ट्यादिक्रियारूपापित्वमेवेत्याह विसृष्टा- विति समस्यंतानि तत्काललाक्षणिकानि तथेति जगद्रूपेइत्यर्थके जगन्मयेइत्यत्र छांदसत्वात्ङीबभावः ५७ महाविद्यामहावाक्यलक्षणा महामायास

त्वयैतद्धार्यतेसर्वंत्वयैतत्सृज्यतेजगत् त्वयैतत्पाल्यतेदेवित्वमत्स्यंतेचसर्वदा ५६ विसृष्टौसृष्टिरूपात्वंस्थितिरूपाचपाल- ने तथासंहृतिरूपांतेजगतोस्यजगन्मये ५७ महाविद्यामहामायामहामेधामहास्मृतिः महामोहाचभवतीमहादेवीमहासुरी ५८ प्रकृतिस्त्वंहिसर्वस्यगुणत्रयविभाविनी कालरात्रिर्महारात्रिर्मोहरात्रिश्चदारुणा ५९

चिदानंदे आत्मनिसंसारत्वरूपानर्थावभासहेतुमूलविद्यामहामेधाभगवतः सर्वत्वशक्तिः महास्मृतिः विधेःसृष्ट्यनुकूलातीतकल्पगतसकलवस्तुस्मृतिरूपादेवरूपाच महामोहेति संसारसमूलकारणरागरूपमोहस्वरूपा महादेवी सकलदेवशक्तिरूपा महासुरी हिरण्याक्षादिशक्तिरूपा ५८ सत्वरजस्तमोगुणत्रयैर्विभाव्यतेया सर्वस्यजडवर्गस्य प्रकृतिः मूलंप्रधानतत्वाख्यंत्वमेव एतेनपरमाण्वादीनांमूलकारणत्वनिरासः कालरात्रिरिति ब्रह्मलयोपलक्षितामहारात्रिः प्रलयरात्रिः मोहरात्रिः ममतावर्तमोहगर्तपातिनीमहामायाख्यासंसृतिकर्त्री उक्तंच दंष्ट्राकरालकालाग्निरुद्रकल्पातिदारुणा मोहरात्रिर्मोहतनुर्जगत्सूतेजगत्करीतिदारुणत्वंचास्याः

ब्रह्मज्ञानातिरिक्तानिवर्त्यत्वेनमोहरात्रिर्निशाच्च अस्यास्तुस्तमोद्वारानिशादिवसनाशिनीतिहरिवंशोक्तेः ५९ श्रीःसंपत्लक्ष्मीःबीजंच ईश्वरीऐश्वर्यशक्तिः कामराजबीजंच ह्रीःभुवनेशीबीजंच उभयत्राप्यनुनासिकलोपः छांदसः बोधोनिर्णयात्मकंज्ञानलक्षणंस्वरूपंयस्यास्तादृशीबुद्धिरंतःकरणम् त्वमेवेत्यर्थः लज्जेति अंतःकरणवृत्तिविशेषः पुष्टिःरूपचयः तुष्टिरधिगतार्थादन्यत्रतुच्छत्वबुद्धिः शांतिःविषयेभ्यइंद्रियोपरमः क्षांतिःसत्यांशक्तौ परापराधसहिष्णुता एवकारस्त्वमित्यनंतरंयोज्यः ६० घोरा एकहस्तस्थशिरसाभयंकरी शंखिनीति बाणभुशुंडीपरिघश्चायुधानियस्याःसा अनेनास्याः काल्याः दशभु-

त्वंश्रीस्त्वमीश्वरी त्वंह्रीस्त्वंबुद्धिर्बोधलक्षणा लज्जापुष्टिस्तथातुष्टिस्त्वंशांतिःक्षांतिरेवच ६० खड्गिनीशूलिनीघोरागदिनीचक्रिणीतथा शंखिनीचापिनीबाणभुशुंडीपरिघायुधा ६१ सौम्यासौम्यतराशेषसौम्येभ्यस्त्वतिसुंदरी परापराणां परमात्वमेवपरमेश्वरी ६२

जात्वंसूचितम् तदुक्तंवैकृतिकरहस्ये योगनिद्राहरेरुक्तामहाकालीतमोगुणा मधुकैटभनाशार्थयांतुष्टावांबुजासनः दशवक्त्रादशभुजा दशपादांजनप्रभा विशालयाराजमानात्रिंशल्लोचनमालया स्फुरद्दशनदंष्ट्रासाभीमरूपापि भूमिप रूपसौभाग्यकांतीनांसाप्रतिष्ठामहाश्रियां खड्गबाणगदाशूलशंखचक्रभुशुंडिभृत् परिघंकार्मुकंशीर्षंनिश्च्योतद्रुधिरंदधौ एषासावैष्णवीमायामहाकालीदुरत्यया आराधितावशीकुर्यात्पूजाकर्तुश्चराचरमिति उड्डीयोड्डीयचभाष्यनदंतीदशकर्तिका क्रमतेगानतांगीवासाभुशुंडीनिगद्यते परिघोलोहबद्धोलगुडः ६१ सौम्याअक्रूराभक्तेषु असौम्यतरादैत्येषु अशेषसौम्येभ्यः सकलसुंदरेभ्यस्तु अतिसुंदरीत्यर्थः परेति इदमुपलक्षणं पश्यंतीमध्यमावैखरीणांपराबीजरूपाच्च पराणांउत्कृष्टानांपरमाप्रधानंत्वमेव यतस्त्वंपरमेश्वरी ६२

सत् ब्रह्मवर्गः असत् जडवर्गः तस्यसर्वस्ययाशक्तिः सायदात्वंतदात्वंकथंस्तव्येस्यर्थः पदपदार्थस्तोत्रस्तुत्यस्तच्छक्तिस्तुतीनां त्वत्तोन्यत्वाभावबद्भेदनिबं
धनास्तुतिः कथंस्यादितिभावः ६३ स्तुत्यत्वाभावमेवाह पुनः यया ब्रह्मविष्णुरुद्रात्मनाजगत्सृष्टिस्थितिलयकर्तापिनिद्रावशंनीतः प्रापितइत्यर्थः पाति
पालकः अत्ति स्वस्मिन् लयंप्रापयति तमोगुणप्रधानमायासंबंधादेवभगवतः सर्वोपसंहारेणस्वस्वरूपेवस्थानमितिभावः ६४ अहंब्रह्माशरीरग्रहणंकारि
ता केवलमायिकत्वाच्छारीराणामितिभावः ६५ सानंतरोक्तस्वभावात्वमित्थमेवंविधैरुदारैरक्षासाधारणैः स्वैः प्रभावैर्महात्म्यैः संस्तुताएतौ-

यच्चकिंचित्क्वचिद्वस्तुसदसद्वाखिलात्मिके तस्यसर्वस्ययाशक्तिः सात्वंकिंस्तूयसेतदा ६३ ययात्वयाजगत्स्रष्टाजगत्पा
त्यत्तियोजगत् सोपिनिद्रावशंनीतः कःस्त्वांस्तोतुमिहेश्वरः ६४ विष्णुः शरीरग्रहणमहमीशानएवच कारितास्तेयतोत
स्त्वांकःस्तोतुंशक्तिमान्भवेत् ६५ सात्वमित्थंप्रभावैःस्वैरुदारैर्देविसंस्तुता मोहयैतौदुराधर्षावसुरौमधुकैटभौ ६६ प्र
बोधंचजगत्स्वामीनीयतामच्युतोलघु बोधश्चक्रियतामस्यहंतुमेतौमहासुरौ ६७

मोहयइत्यर्थः मोहश्चभगवंतंप्रतिवरदानृ-
रूपः ६६ प्रबोधंजागरणंपालनोद्यमरूपम् हंतुंबोधःप्रवृत्तिः प्रवृत्तिस्वभावत्वात्तवेतिभावः ब्रह्मणःस्वकृत्वेन विषवृक्षोपीतिन्यायेननहननेप्रवृत्तिः
विष्णूपरियद्यपिपालनप्रधानंतथापिसतांपालनस्यदुष्टहननंविनाऽसंभवात् पालनानुगुणंनैवकदाचिद्धंतृत्वमपितस्यनानुपपन्नम् एवंचभगवतस्तु
तेपिमधुकैटभवधेमाणवककर्तृकाध्ययनेआचार्येणकार्यमाणेकरीषाग्नेरिवतत्सामर्थ्याचरणेनभगवतस्तद्वधविषयकप्रवृत्तिसंपादकत्वेनप्रेरकतया
तद्धंतृत्वंदेव्याअपीतिबोध्यं ६७

ऋषिरुवाच एवंस्तुतेति तामसीआवरकत्वेनतमःप्रधानाइयंशक्तिः मधुकैटभौएतौनिहंतुंचेत्यर्थः ६८ नेत्रास्येति विष्णोरित्यादि उरोवक्षः प्राण्यंगत्वे पिनैकवद्भावश्छांदसत्वात् अव्यक्तादीश्वरात्जन्मप्रादुर्भावोयस्यतस्य ब्रह्मणः दर्शनेचक्षुर्विषयेतस्थावित्यन्वयः ६९उत्तस्थौचेति तयामुक्तस्त्यक्तइत्यर्थः अहिशयनात्शेषशयनात् सःतौददृशे अर्थात्तावपिददृशातेइति कार्मव्यतिहारे आत्मनेपदम् ७० तौविशेषयति मधुकैटभावितिआद्यपादेन वाक्सरत्वं छांदसत्वात् वीर्यमुत्साहः पराक्रमः शक्त्यतिशयः अत्तुंग्रसितुं अनेनप्रबलस्यतमसोविभावकत्वंसूचितम् ७१ ७२ तावपीति वरइष्टोर्थः

ऋषिरुवाच एवंस्तुतातदादेवीतामसीतत्रवेधसा विष्णोःप्रबोधनार्थायनिहंतुंमधुकैटभौ ६८ नेत्रास्यनासिकाबाहुहृदयेभ्यस्तथोरसः निर्गम्यदर्शनेतस्थौब्रह्मणोव्यक्तजन्मनः ६९उत्तस्थौचजगन्नाथस्तयामुक्तोजनार्दनः एकार्णवेहिशयनात्ततःसददृशेचतौ ७० मधुकैटभौदुरात्मानावतिवीर्यपराक्रमौ क्रोधरक्तेक्षणावत्तुंब्रह्माणंजनितोद्यमौ ७१ समुत्थायततस्ताभ्यांयुयुधेभगवान्हरिः पंचवर्षसहस्राणिबाहुप्रहरणोविभुः ७२ तावप्यतिबलोन्मत्तौमहामायाविमोहितौ उक्तवंतौवरोस्मत्तोव्रियतामितिकेशवम् ७३ श्रीभगवानुवाच भवेतामद्यमेतुष्टौममवध्यावुभावपि किमन्येनवरेणात्रएतावद्धिवृतंमम ७४

व्रियतांगृह्यताम् ७३ श्रीभगवानुवाच भवेतामिति यत्रयदितदेवपूरणीयम् यदितुष्टौनदातर्हि वध्यौभवेतामित्यन्वयः वृतमिति नपुंसके भावेक्तः ममेतिकर्तुः शेषत्वविवक्षायांषष्ठी ७४ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५

ऋषिरुवाच वंचिताभ्यामिति तदातस्मिन्समयेइति एवंवरप्रार्थनयावंचिताभ्यां भगवतीकृतमोहवशयात् सर्वंजगत् आपोमयंविलोक्यताभ्यांभग
वान्गदित इत्यर्थः आपोमयइत्यत्रापशब्दसमादाना नु प्रकृतिकाऽऽनंतायशब्दान्मयट् आपोमयमिदंसर्वमापोमूर्तिः शरीरिणामितिवत् ७५
किंगदितंतत्राह आवामिति नयत्रोर्वी यत्रवानसलिलेनपरिप्लुता तत्रावांजहीत्यर्थः ७६ ऋषिरुवाच तथेति पूर्ववर्तमानकथाभिप्रायेणऋषिरुवा
चेत्युक्तिः अत्रभूयउपहाराभिप्रायेण वस्तुतः सप्तशतीत्वव्यवहारप्रयोजकसप्तशतमंत्रसंख्यापूरणीयतयाउक्तिः यथाचेतत्तथा कात्यायनिसंमति

ऋषिरुवाच वंचिताभ्यामितितदासर्वमापोमयंजगत् विलोक्यताभ्यांगदितोभगवान्कमलेक्षणः ७५ आवांजहिनय
त्रोर्वीसलिलेनपरिप्लुता ७६ ऋषिरुवाच तथेत्युक्त्वाभगवताशंखचक्रगदाभृता कृत्वाचक्रेणवैछिन्नेजघनेशिरसी
तयोः ७७ एवमेषासमुत्पन्नाब्रह्मणासंस्तुतास्वयम् प्रभावमस्यादेव्यास्तु भूयःशृणुवदामिते ७८ इतिश्रीमार्कंडेयपुरा
णेसावर्णिकेमन्वंतरेदेवीमा॰ मधुकैटभवधोनामप्रथमोध्यायः १

पूर्वकंसर्वंतिउपपादयिष्यामः तत्रनयत्रोर्वीत्येवंसंपादयच्च तयोःशि
रसीजघनेउपस्थादूर्ध्वंनाभेरधोभागेकृत्वाचक्रेणछिन्नवान् ७७ एतेनभगवद्देहस्यशुद्धमायिकत्वेनापांचभौतिकतयाजघनेसारणेपिसलिलप्लुतत्वा
भावविशिष्टोर्व्याप्रार्थितस्यवधस्याधृतिरितिपरास्तमुपहरति एवमेषेति समुत्पन्नाप्रादुर्भूता अस्यादेव्याइति अधिकरणेषष्ठी अस्याःतामस्याः मूल
भूतायाः त्रिगुणामहालक्ष्मीः तस्याइत्यर्थः अतएवतुशब्दसंगतिः भूयःप्रभावंपुनःप्रादुर्भावंभूयइत्युक्तिस्तु तामस्यास्तस्याअंशाभेदात् पूर्वोक्तप्र-

भावोपिनस्याएवध्वनयितुम् यद्वाप्राधानिकरहस्योक्तआद्यचतुर्भुजप्रादुर्भावापेक्षयामध्यमचरित्रवक्ष्यमाणाष्टादशभुजाप्रादुर्भावस्यपुनस्तत्त्वमादायतदुक्तिः
तदुक्तंलक्ष्मीतंत्रे योगनिद्राहरेरुक्तायासादेवीदुरत्यया महाकाल्यास्तत्त्वंविद्धितांमांदेवींसनातनीं मधुकैटभनाशार्थमहितेयाचतदानया जघ्नानेवरलाभे
नदेवदेवेनविष्णुना एषासावैष्णवीमायामहाकालीदुरत्यया स्तुत्यावशीकृताकुर्यानुदिशः श्रोतुश्चराचरमिति स्तुताविश्वेश्वर्यादिसूक्तरूपया तदुक्तं
विश्वेश्वर्यादिकंसूक्तंदृष्टंनब्रह्मणानदा स्तुतयेयोगनिद्रायाःसमदेव्याःपुरंदरः भस्यादेव्याःसमुत्पत्तिंश्चरितंस्तोत्रमित्यपि हितायसर्वभूतानांधार्यते

ऋषिरुवाच देवासुरमभूद्युद्धंपूर्णमब्दशतंपुरा महिषेसुराणामधिपेदेवानांचपुरंदरे १ तत्रासुरैर्महावीर्यैर्देवसैन्यं पराजितम् जित्वाचसकलान्देवानिंद्रोभून्महिषासुरः २ ततःपराजितादेवाःपद्मयोनिंप्रजापतिम् पुरस्कृत्यगतास्तत्रय-
त्रेशगरुडध्वजौ ३

ब्रह्मवादिभिरिति विश्वेश्वर्यादिसूक्तमेवरात्रिसूक्तमितिव्यवह्रियते कालरात्रिर्महारात्रिरिति तत्ररात्रिपदाभ्यासादिनिबो-
ध्यम् विश्वेश्वरिपदेनोपक्रमात्विश्वेश्वरीसूक्तमपि ७८ समाप्तोसावर्णिःकः प्रकाशोयत्रतादृशेमन्वंतरेतद्वर्णनेइत्यर्थः इतिशिवभट्टसुतसतीगर्भज-
नागोजीभट्टकृतसप्तशतीव्याख्यानेप्रथमोध्यायः १ भूयःशृणिवत्युक्तंतत्रेतिहासमाह ऋषिरुवाच देवासुरमिति असुराणामधिपेमहिषेचसति पुनः
देवानामधिपेपुरंदरेइंद्रेसति देवाअसुराश्चप्रहर्तारोयत्र तादृशंयुद्धमब्दशतमासीदित्यर्थः देवासुरमित्यत्रार्शआदित्वादच् रंभासुरतपस्ययाप्रसन्नस्यशिव
स्यांशोयंतत्सुतोमहिषःसचतपसादेवीनिकटेममसायुज्यंभवत्विनिवरंप्रार्थितवानितिकालीपुराणेस्पष्टम् १ तत्रेति इंद्रःसुरराट् २ ततइतिपद्मयोनिंब्रह्माणं

प्रजापतिमिति तस्यविशेषणम् ब्रह्मणः प्रजास्रष्टृत्वेनसिद्धसंबंधत्वात् आदौदेवानांतत्रगमनंततःपालनसंहारयोःशिवविष्ण्वोरेवाधिकारात्सब्रह्माणंतयोः समीपेगमनम् ३ यथावृत्तमिति देवानामभिभवस्यविस्तरः प्रपंचोयत्रेति चेष्टितविशेषणम् ४ सूर्येंद्रेति सस्वयमित्यत्र एतत्तदोरितिसुलोपः स्वयमिति द्विसकारपाठस्तु अनन्विचेतिद्वित्वेनबोध्यः ५ स्वर्गादिति निराकृतानिःसारिताः ६ एतद्वइति वःइतिद्वयोर्बहुवचनम् गौरवात् चपरंशरणं-

यथावृत्तंतयोस्तद्वन्महिषासुरचेष्टितम् त्रिदशाःकथयामासुर्देवाभिभवविस्तरम् ४ सूर्येंद्राग्न्यनिलेंदूनांयमस्यवरुणस्यच अन्येषांचाधिकारान्सस्वयमेवाधितिष्ठति ५ स्वर्गान्निराकृताःसर्वेतेनदेवगणाभुवि विचरंतियथामर्त्यामहिषेणदुरात्मना ६ एतद्वःकथितंसर्वममरारिविचेष्टितम् शरणंचप्रपन्नाःस्मोवधस्तस्यविचिंत्यताम् ७ इत्थंनिशम्यदेवानांवचांसिमधुसूदनः चकारकोपंशंभुश्चभ्रूकुटीकुटिलाननौ ८ ततोतिकोपपूर्णस्यचक्रिणोवदनात्ततः निश्चक्राममहत्तेजोब्रह्मणःशंकरस्यच ९

प्रपन्नाःआगतास्मोभवामः ७ इत्थमिति भ्रुवोःकुटीकौटिल्यंतेन कुटिलेभुग्नेआननेययोस्तौ भ्रूशब्दस्यपृषोदरादित्वात्ह्रस्वः कुटेरिक् प्रत्ययांतात् कृदिकारादितिङीष् ब्रह्मणःकोपेपिरजआधिक्येनशिवस्यतमोगुणप्राधान्येन कोपेपि तमोगुणस्याधिक्येनविष्णुकोपस्यपालकमूलकत्वेनसत्वाधिक्यवत्तयात्रिगुणाएषाइतिध्वन्यते अतएवोक्तंवैकृतिकरहस्ये सर्वदेवशरीरेभ्योयाविर्भूतामितप्रभा त्रिगुणासामहालक्ष्मीःसाक्षान्महिषमर्दिनी तत्रापिरजःसत्वयोराधिक्यंदेवानांरजःसत्वमयत्वात् ८ ततइतिद्वितीयंततइतिप्रसिद्धादित्यर्थकं वदनादित्यस्यविशेषणम् ९

अन्येषांचेति कुपितानामितिविशेषः यत्तेजः निर्गतं तच्च ब्रह्मादीनां तेजश्चैक्यं एकत्वं समगच्छत छांदसस्तङ् १० अतीवेति तत्रेत्यस्य कालेइति देशे-
इतिवाविशेषः ११ अतुलमिति तत् ततः तत्रपुराणांतरप्रसिद्धे कात्यायनाश्रमे तत्तेजः एकस्थं सन्नारी अभूत् त्विषादीप्त्या १२ तेजोविभागेनांग
विभागमाह यदिति शंभोः श्वेतांगतया तत्तेजमायातं सुरवं श्वेतमित्यर्थः विष्णोर्नीलवर्णतया बाहवोष्टादशनीलाः १३ सौम्येनेति सोमसंबंधिने

अन्येषांचैवदेवानांशक्रादीनांशरीरतः निर्गतंसुमहत्तेजस्तच्चैक्यंसमगच्छत १० अतीवतेजसःकूटंज्वलंतमिवपर्वत
म् ददृशुस्तेसुरास्तत्रज्वालाव्याप्तदिगंतरम् ११ अतुलंतत्रतत्तेजःसर्वदेवशरीरजम् एकस्थंतदभून्नारीव्याप्तलो
कत्रयंत्विषा १२ यदभूच्छांभवंतेजस्तेनाजायततन्मुखम् याम्येनचाभवन्केशाबाहवोविष्णुतेजसा १३ सौम्येनस्त
नयोर्युग्मंमध्यंचैंद्रेणचाभवत् वारुणेनचजंघोरूनितंबस्तेजसाभुवः १४ ब्रह्मणस्तेजसापादौतदंगुल्योऽर्कतेजसा-
वसूनांचकरांगुल्यःकौबेरेणचनासिका १५

इत्यर्थः छांदसत्वादिदमर्थोपियण् अतएव श्वेतस्तनी ऐंद्रेणमध्यं रक्तं जंघोरू इत्यत्र
पूर्वनिपातेकवद्भावविधेरनित्यात्दोषः भिन्नेपदेवाजंघेऊरूच वारुणेनेत्यन्वयः भुवः पृथ्व्याः नितंबः कटिपश्चाद्भागः १४ ब्रह्मणइति अतएवन
पादोरक्तो एतदुक्तं वैकृतिकरहस्ये श्वेताननानीलभुजासुश्वेतस्तनमंडला रक्तमध्यारक्तपादानीलजंघोरुरुन्मदा सुचित्रजघनाचित्रमाल्यांब
रविभूषणा चित्रानुलेपना कांतिरूपसौभाग्यशालिनीति एवंचरूपेणापित्रिगुणात्वंसूचितं स्वस्यचित्तत्वात् चित्रमाल्यादिधारणम् वसूनामित्यस्य
तेजसेतिशेषः एवमन्यत्रापि १५

तस्याइतिप्राजापत्येनदक्षादितेजसा तेन ब्रह्मणातेजसापादावित्यनेननविरोधः पावकोग्निः१६ भ्रुवौचेति संध्ययोस्तेजः भ्रुवावभूतामित्यन्वयः करणस्यैवकर्तृत्वविवक्षा पुंनपुंसकयोःकर्णः श्रवणः श्रवणंश्रुतावितिहेममाली अन्येषांचदेवानांसंबंधितेजसांशिवाचंडीसंभवः एकीभावः कार्यवेत्यर्थः एवप्रसिद्धो१७ ततइति तेजोराशिसमुद्भवामितिसापेक्षत्वेविरामकत्वात्समासः मुदंहर्षम्१८ ब्रह्मादिषुविद्यमानस्य

तस्यास्तुदंताःसंभूताःप्राजापत्येनतेजसा नयनत्रितयंजज्ञेतथापावकतेजसा १६ भ्रुवौचसंध्ययोस्तेजःश्रवणावनिलस्यच अन्येषांचैवदेवानांसंभवस्तेजसांशिवा १७ ततःसमस्तदेवानांतेजोराशिसमुद्भवाम् तांविलोक्यमुदंप्रापुरमरामहिषार्दिताः१८ शूलंशूलाद्विनिष्कृष्यददौतस्यैपिनाकधृक् चक्रंचदत्तवान्कृष्णःसमुत्पाद्यस्वचक्रतः१९ शंखंचवरुणःशक्तिंददौतस्यैहुताशनः मारुतोदत्तवांश्चापंबाणपूर्णेतथेषुधी २० वज्रमिंद्रःसमुत्पाद्यकुलिशादमराधिपः ददौतस्यैसहस्राक्षोघंटामैरावताद्गजात् २१ कालदंडाद्यमोदंडंपाशंचांबुपतिर्ददौ प्रजापतिश्चाक्षमालांददौब्रह्माकमंडलुम् २२

तेजसैवभगवतीआविर्भूतेतितात्पर्यम् एवमायुधदानमपिबोध्यं शूलमिति विनिष्कृष्यआकृष्येत्यर्थः समुत्पाद्यजनयित्वेत्यर्थः पदेण्र्यनस्यरूपं एवमग्रेपि अत्रचक्रंचेतिचाददात्१९ शंखंचेति वरुणाच्छंखस्यअग्नेःशक्तेः वायोश्चापबाणयोलाभइत्यर्थः शंखंचेति चकारोवक्ष्यमाणपाशसमुच्चयेइत्यर्थेवा२० वज्रमिति देयभेदादेकस्येवदातुः क्वचित्पुनरुक्तादानेपिनदोषः२१ कालेतिउत्पाद्ये

विशेषः प्रजानांपतिर्ब्रह्मा अक्षमालांकमंडलुम् चददावित्यन्वयः ब्रह्माक्षमालांकमंडलुमिति वामनपुराणात् २२ समस्तेति कालस्तदभिमानिनीदे-
वता तस्याइति संबंधत्वेनविवक्षायांषष्ठी २३ क्षीरोदश्चेति अंगुलीयरत्नदानांतंक्षीरोदः कर्ता २४ विश्वकर्मणःपरशुअस्त्रकवचदातृत्वं चू-
डामण्यादिकवचदानांतंविश्वकर्मकर्तृत्वमित्यन्वयः तन्मतेअर्धचंद्रशब्देननदाकारोललाटभूषणविशेषः २५ २६ अम्लानेत्यारभ्यपंकजदा

समस्तरोमकूपेषुनिजरश्मीन्दिवाकरः कालश्चदत्तवान्खड्गंतस्याश्चर्मचनिर्मलम् २३ क्षीरोदश्चामलंहारमजरेचतथां
बरे चूडामणिंतथादिव्यंकुंडलेकटकानिच २४ अर्धचंद्रंतथादिव्यंकेयूरान्सर्वबाहुषु नूपुरौविमलौतद्वद्ग्रैवेयकमनु
त्तमम् २५ अंगुलीयकरत्नानिसमस्तास्वंगुलीषुच विश्वकर्माददौतस्यैपरशुंचातिनिर्मलम् २६ अस्त्राण्यनेकरू
पाणितथाभेद्यंचदंशनम् अम्लानपंकजांमालांशिरस्युरसिचापराम् २७ अददज्जलधिस्तस्यैपंकजंचातिशोभन-
म् हिमवान्वाहनंसिंहंरत्नानिविविधानिच २८ ददावशून्यंसुरयापानपात्रंधनाधिपः शेषश्चसर्वनागेशोमहाम-
णिविभूषितम् २९

नांतंजलधिः कर्ता तत्रपंकजंहस्तेरत्नसिंहयोर्दानेहिमवानददादिति ददानेइत्यस्यलङि॰रूपम् छां
दसत्वात्सरस्मैपदम् २७ २८ ददाविति अनेनाष्टादशभुजासहस्रभुजाचैवेतिसूचितम् तदुक्तंवैकृतिकरहस्ये अष्टादशभुजापूज्यासा
सहस्रभुजासती अष्टादशभुजधार्याणांविशिष्योक्तेः २९ ७ ७ ७ ७

सामान्यतः अन्यैरपि देवैरायुधैरित्यत्र केभ्य इति भावः आयुधान्यत्र वक्ष्यंते दक्षिणाधः करक्रमात् अक्षमाला च कमलं बाणोसिः कुलिशं गदा चक्रं त्रिशूलं परशुः शंखो घंटा च पाशकः शक्तिर्दंडश्चर्म चापं पानपात्रं कमंडलुः अलंकृतभुजामेभिरायुधैः कमलासनाम् सर्वदेवमयीमीशां महालक्ष्मीमिमां नृप पूजयन्सर्वलोकानां स देवानां प्रभुर्भवेदिति एवं स्वरूपायुधैरस्या ब्राह्मीत्वं वैष्णवीत्वं च त्रिगुणात्वं च सर्वमूलभूतशक्तेरयं प्रादुर्भावस्त समान इति च सूचितम् यद्यप्यत्र ब्रह्मादीनामिंद्रादीनां च शरीरान्निष्क्रांतं तेजो देवीविग्रहरूपेणाभिव्यक्तमासीत् आयुधानि च देवैः स्वस्वशूलादिभ्यो विनिर्गमय्य दत्तानि इत्येवोक्तम् तथापि देवीशक्त्यंशा एव तत्तद्देवपालनीयैकदेशपालनशक्तित्वेन येदेव्यानिवेशितास्ते एव महिषवधेन सर्वलोक

नागहारं ददौ तस्यै धत्ते यः पृथिवीमिमाम् अन्यैरपि सुरैर्देवी भूषणैरायुधैस्तथा ३० संमानिता ननादोच्चैः साट्टहासं मुहुर्मुहुः तस्या नादेन घोरेण कृत्स्नमापूरितं नभः ३१ अमायतातिमहता प्रतिशब्दो महानभूत् चुक्षुभुः सकला लोकाः समुद्राश्च चकंपिरे ३२

रक्षणाय पुनरेकीभूय देवीरूपं प्राप्ताः एवं तदायुधाः निजशक्त्यंशा अपीति बोध्यम् अहं विभूत्या बहुभिरित्यादितृतीयचरितगतवचनसमूहात् लक्ष्मीतंत्रेपि शक्रं प्रति लक्ष्मीवचनानि महालक्ष्मीरहं शक्र पुनः स्वायंभुवेंतरे हिताय सर्वदेवानां जाता महिषमर्दिनी मदीयाः शक्तिलेशा ये तत्र देवशरीरगाः धृतं मया तैः संभूतैः रूपं परमशोभनम् आयुधानि च देवानां यानि यानि सुरेश्वर मच्छक्तयस्तदाकाराण्यायुधानि ममाभवन्निति ३० संमानितेति साट्टहासमिति नादक्रियाविशेषणम् साट्टहासोत्यर्थहासः नभ इति भुवर्लोकलक्षणं ३१ अमायतेति सामाने देवा

दिकस्थंतानांनञ्समासः तेन असंभवतेत्यर्थः अस्यनभसीत्यादि ३२ चचालेति महीधराःपर्वताः ३३ तुष्टुवुरितिभक्त्यानम्रः अपकृष्टसत्वज्ञानवाना
त्मा शरीरं नम्रं येषांसंक्षुब्धं आकुलंयातमितिशेषः अमरारयश्चसंक्षुब्धाइत्यर्थः ३४ सन्नद्धेति युद्धायसज्जानिधृतसन्नाहानिअखिलसैन्यानि-
येषां आः इति क्रोधाविस्फारे अनेनच महिषासुरस्यतमोमयत्वमुक्तम् दूताप्रेरणात् कस्यचित्सेनिकस्य प्रथममप्रेषणाच्च स्वयमेव क्रोधजमाह न

चचालवसुधाचेलुःसकलाश्चमहीधराः जयेतिदेवाश्चमुदातामूचुःसिंहवाहिनीम् ३३ तुष्टुवुर्मुनयश्चेनांभक्तिनम्रात्म
मूर्तयः दृष्ट्वासमस्तंसंक्षुब्धंत्रैलोक्यममरारयः ३४ सन्नद्धाखिलसैन्यास्तेसमुत्तस्थुरुदायुधाः आःकिमेतदितिक्रोधा
दाभाष्यमहिषासुरः ३५ अभ्यधावततंशब्दमशेषैरसुरैर्वृतः सददर्शततोदेवींव्याप्तलोकत्रयांत्विषा ३६ पादाक्रांत्या
नतभुवं किरीटोल्लिखितांबराम् क्षोभिताशेषपातालांधनुर्ज्यानिःस्वनेनताम् ३७ दिशोभुजसहस्रेणसमंताद्व्याप्यसं
स्थिताम् ततःप्रववृत्तेयुद्धंतयादेव्यासुरद्विषाम् ३८ शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैरादीपितदिगंतरम् महिषासुरसेनानी
श्चिक्षुराख्योमहासुरः ३९ युयुधेचामरश्चान्यैश्चतुरंगबलान्वितः रथानामयुतैःषड्भिरुदग्राख्योमहासुरः ४० प्रथममेवयुद्धा-

र्थंधावमानाच्च रूपेणापितमोमयत्वाच्च अतएवरजःसत्वाधिकदेव्यास्तद्धूलित्वम् ३५ अभ्यधावतेतिस्वरितेत् ३६ देवींविशेषयतिसार्धेन पादेति धनु
षोज्यायाश्चनिस्वनेन धनुषः केंकारःज्यायाष्टंकारः ३७ दिशइतिसमंतात्सर्वतः ३८ शस्त्रास्त्रैरिति शस्त्रं केवलं मंत्ररहितमुक्तमस्त्रम् ३९ युयुधेति

अन्यैः प्रधानदैत्यैः सहितः चामराख्यः बिक्षुराख्यश्च रथनागहयपादातरूपचतुरंगसेनायुतो युयुधे इत्यर्थः ४० अयुध्यतेति अयुतानामिति नियु-
तैरितिच तद्भूत बहुत्वविवक्षया बहुवचनम् एवमग्रेपि एकंदशशतंचैवसहस्रमयुतंतथा लक्ष्यंच नियुतंचैवकोटिरर्बुदमेवच वृंदंखर्वोनिखर्व-
श्चशंखपद्मोचसागरः अंत्यमध्यपरार्धंचदशवृद्ध्यायथाक्रममिति ब्रह्मांडे ४१ अयुतानामिति गजवाजीत्यतो बिडालसैन्यम् ४२ वृतइति अ
थतेषांवधानंतरम् अयुतानांपंचाशद्भिरयुतैः परिवारितो बिडालनामातत्रसंयुगे युयुधेइत्युत्तरश्लोकेनान्वयः दुर्धरोदुर्मुखश्चैवबिडालनयन

अयुध्यतायुतानांचसहस्रेणमहाहनुः पंचाशद्भिश्चनियुतैरसिलोमामहासुरः ४१ अयुतानांशतैःषड्भिर्बाष्कलोयुयुधे
रणे गजवाजिसहस्रौघैरनेकैः परिवारितः ४२ वृतोरथानांकोट्याचयुद्धेतस्मिन्नयुध्यत बिडालाख्योयुतानांचपंचा-
शद्भिरथायुतैः ४३ युयुधेसंयुगेतत्ररथानांपरिवारितः अन्येचतत्रायुतशोरथनागहयैर्वृताः ४४ युयुधुः संयुगेदेव्यास
हतत्रमहासुराः कोटिकोटिसहस्रैस्तुरथानांदंतिनांतथा ४५ हयानांचवृतोयुद्धेतत्राभून्महिषासुरः तोमरैर्भिंदिपा
लैश्चशक्तिभिर्मुसलैस्तथा ४६

स्तथेति वामनपुराणेपि बिडालनयनशब्दोयोगरूढोनकेवलंयौगिकः प्रकृतेच नामैकदेशे-
नामग्रहणं अतएवबिडालस्यासिनेति वक्ष्यमाणंसंगच्छते ४३ युयुधेइतिस्पष्टम् ४४ युयुधुरिति अस्यपूर्वेणान्वयः अनुदात्तेत्वलक्षणातङोनि
त्यत्वात्परस्मैपदम् उत्तरार्धमुत्तरान्वयि ४५ हयानांचेति रथदंतिहयानांप्रत्येकंकोटिकोटिसहस्रसंख्यायुतोमहिषस्तत्राभूदित्यर्थः उत्तरान्वयिभिंदि
इतिदंत्यांतः ४६

युयुधुरिति केचिद्दैत्याइतिशेषः अपरेइत्युत्तरान्वयि ४७ देवीमिति अपरेतुतेप्रसिद्धदैत्याइत्यर्थः प्रोपाभ्यामित्यात्मनेपदंन छांदसत्वात् ४८ लील-
यैवआयासरहितानना ४९ मुमोचेति उत्तरार्धमुत्तरान्वयि धुताः कंपिताः ५० चचारेतिउत्तरार्धमुत्तरान्वयियान् यावत् ५१ तएवेति तावंतएवे-
त्यर्थः एकैकनिश्वासादेकैकगणः संभूतइत्यर्थः तेगणाः ५२ नाशयंतइति देवीप्रभावेनाप्यायिताः अवादयंतः अवादितवंतइत्यर्थः गणाः के

युयुधुःसंयुगेदेव्याः खड्गैःपरशुपट्टिशैः केचिच्चचिक्षिपुः शक्तीः केचित्पाशांस्तथापरे ४७ देवींखड्गप्रहारैस्तुतेतांहंतुंप्र
चक्रमुः सापिदेवीततस्तानिशस्त्राण्यस्त्राणिचंडिका ४८ लीलयैवप्रचिच्छेदनिजशस्त्रास्त्रवर्षिणी अनायासान
नादेवीस्तूयमानासुरर्षिभिः ४९ मुमोचासुरदेहेषुशस्त्राण्यस्त्राणिचेश्वरी सोपिक्रुद्धोधुतसटोदेव्यावाहनकेसरी
५० चचारासुरसैन्येषुवनेष्विवहुताशनः निःश्वासान्मुमुचेयांश्चयुध्यमानारणेंबिका ५१ तएवसद्यःसंभूतागणाः
शतसहस्रशः युयुधुस्तेपरशुभिर्भिंदिपालासिपट्टिशैः ५२ नाशयंतोसुरगणान्देवीशक्त्युपबृंहिताः अवादयंतःपट
हान्गणाः शंखांस्तथापरे ५३ मृदंगांश्चतथैवान्येतस्मिन्युद्धेमहोत्सवे ततोदेवीत्रिशूलेनगदयाशक्तिवृष्टिभिः ५४
खड्गादिभिश्चशतशोनिजघानमहासुरान् पातयामासचैवान्यान्घंटास्वनविमोहितान् ५५

चिदितिशेषः ५३ मृदंगांश्चेति युद्धमेवमहोत्सवोवीराणांहर्षत्वात् शक्तीनांवृष्टिभिर्वर्षैः इत्यर्थः ५४ खड्गेतिस्पष्टम् ५५

अस्त्रानिति अकर्षयदिति कृषेश्चौरादिकाल्लङ् अपर इत्युत्तरान्वयि ५६ विपोथिताइति अपरेगदयाविपोथिता आमर्दिताः निपातेननिपत
नेनभुविशेरतइत्यन्वयः वेसुरितिछांदसम् ५७ केचिदिति शूलेनवक्षसिभिन्नाः भूमौनिपातिताः निपेतुरित्यन्वयः उत्तरार्धमुत्तरान्वयि ५८
सेनेति सेनामनुपश्चात्कुर्वंतिसेनाग्रगाः शरौघव्याप्तत्वात् सेनाः शल्लुक्यस्तत्सदृशाश्च अपरे छिन्नग्रीवाः प्राणान्मुमुचुरित्यर्थः ५९ शिरांसी

अस्त्रान्क्षविपाशेनबध्वाचान्यानकर्षयत् केचिद्द्विधाकृतास्तीक्ष्णैः खड्गपातैस्तथापरे ५६ विपोथितानिपातेनगद
याभुविशेरते वेसुश्चकेचिद्रुधिरंमुसलेनभृशंहताः ५७ केचिन्निपातिताभूमौभिन्नाः शूलेनवक्षसि निराकृताः श
रौघेणकृताः केचिद्रणाजिरे ५८ सेनानुकारिणः प्राणान्मुमुचुस्त्रिदशार्दनाः केषांचिद्बाहवश्छिन्नाश्छिन्नग्रीवास्त-
थापरे ५९ शिरांसिपेतुरन्येषामन्येमध्येविदारिताः विच्छिन्नजंघास्त्वपरेपेतुरुर्व्यांमहासुराः ६० एकबाह्वक्षिच
रणाः केचिद्देव्याद्विधाकृताः छिन्नेपिचान्येशिरसिपतिताः पुनरुत्थिताः ६१ कबंधायुयुधुर्देव्यागृहीतपरमायुधाः
ननृतुश्चापरेतत्रयुद्धेतूर्यलयाश्रिताः ६२

ति छिन्नानीतिशेषः ६० एक इति आशिरःपादपर्यंतंपाटिनाइत्यर्थः उत्तरार्धमुत्तरान्वयि ६१ कबंधाइति मनुष्याणांसहस्रेषुहतेषुहतमूर्धस्कन
दावेशात्कबंधः स्यादेकोमूर्धाक्रियान्वितइति लक्षितः अपरेकबंधाश्चयुयुधुः ६२ ५ ५ ५ ५

कबंधा इति उभयत्रापियुयुधुरिति शेषः छिन्नशिरस इति स्वरूपकथनम् छिन्नानि शिरांसि यैरिति वा ऋष्टयः उभयतोधाराः खड्गाः भाषंन इति-
छांदसः ६३ पातितै रिति रथनागसहितैरश्वैरित्यर्थः एवमग्रेपि ६४ शोणितौघेति असुरसैन्यस्य मध्ये वारणासुरवाजिनाम् शोणितस्य ओघः
प्रवाहो यासु ता दृश्योनद्यः प्रसुस्रुवुः छांदसत्वात् समासः ६५ ६६ सचेति क्षयं निन्ये इति शेषः तत्रो त्रेस्तने अमरारीणां शरीरेभ्यो असून्विचि-

कबंधाश्छिन्नशिरसः खड्गशक्त्यृष्टिपाणयः तिष्ठ तिष्ठेति भाषंतो देवीमन्ये महासुराः ६३ पातितै रथनागाश्वैरसुरैश्च
वसुंधरा अगम्या सा भवत्तत्र यत्राभूत्स महारणः ६४ शोणितौघा महानद्यः सद्यस्तत्र विसुस्रुवुः मध्ये चासुरसैन्यस्य
वारणासुरवाजिनाम् ६५ क्षणेन तन्महासैन्यमसुराणां तथांबिका निन्ये क्षयं यथा वन्हिस्तृणदारुमहाचयम् ६६ स च सिं
हो महानादमुत्सृजन्धुतकेसरः शरीरेभ्योमरारीणामसूनिव विचिन्वति ६७ देव्या गणैश्च तैस्तत्र कृतं युद्धं तथासुरैः य-
थैषां तुतुषुर्देवाः पुष्पवृष्टिमुचो दिवि ६८ इति श्रीमार्कंड० देवीमाहात्म्ये महिषासुरसैन्यवधो नाम द्वितीयोध्यायः २
ऋषिरुवाच निहन्यमानं तत्सैन्यमवलोक्य महासुरः सेनानीश्चिक्षुरः कोपाद्ययौ योद्धुमथांबिकाम् १ स देवीं शरव
र्षेण ववर्ष समरेसुरः यथा मेरुगिरेः शृंगं तोयवर्षेण तोयदः २

न्वतीव भूतेर्लिङिति यो अडागमः छांदसः ६७ देव्या इति
चोप्यर्थे तुतुषुस्तुष्टाः ६८ इति शिवभट्टसुत सतीगर्भज नागोजीभट्टकृते सप्तशतीव्याख्याने द्वितीयोध्यायः २ ऋषिरुवाच निहन्यमानमिति १ २

तस्येति उत्करः समूहः वाजिनां यंतारं च रथं च जघानेत्यन्वयः ३ चिच्छेदेति आशुगाः बाणाः ४ ५ सिंहमिति सव्ये वामे ६ तस्या इति पफाल विशीर्णः तस्या भुजमित्यन्वयः ७ चिक्षेपेति तच्छूलं अंबराद्रविबिंबमिव इत्युत्तरान्वयि तेजोभी इत्यत्र इ लोप इति दीर्घः ८ दृष्ट्वेति तत् एवंस्कंदरं शू-

तस्य छित्वा ततो देवी लीलयैव शरोत्करान् जघान तुरगान्बाणैर्यंतारं चैव वाजिनाम् ३ चिच्छेद च धनुः सद्यो ध्वजं चातिसमुछ्रितम् विव्याध चैव गात्रेषु छिन्नधन्वानमाशुगैः ४ सच्छिन्नधन्वा विरथो हताश्वो हतसारथिः अभ्यधावत तां देवीं खड्गचर्मधरोऽसुरः ५ सिंहमागत्य खड्गेन तीक्ष्णधारेण मूर्धनि आजघान भुजे सव्ये देवीमप्यतिवेगवान् ६ तस्याः खड्गो भुजं प्राप्य पफाल नृपनंदन ततो जग्राह शूलं स कोपादरुणलोचनः ७ चिक्षेप च ततस्तत्तु भद्रकाल्यां महासुरः जाज्वल्यमानं तेजोभी रविबिंबमिवांबरात् ८ दृष्ट्वा तदापतच्छूलं देवी शूलममुंचत तेन तच्छतधानीतं शूलं स च महासुरः ९ हते तस्मिन्महावीर्ये महिषस्य चमूपतौ आजगाम गजारूढश्चामरस्त्रिदशार्दनः १० सोपि शक्तिं मुमोचाथ देव्यास्तामंबिका द्रुतम् हुंकाराभिहतां भूमौ पातयामास निष्प्रभाम् ११ भग्नां शक्तिं निपतितां दृष्ट्वा क्रोधसमन्वितः चिक्षेप चामरः शूलं-बाणैस्तदपि साच्छिनत् १२ ततः सिंहः समुत्पत्य गजकुंभांतरस्थितः बाहुयुद्धेन युयुधे तेनोच्चैस्त्रिदशारिणा १३

लमापतत् आगच्छत् दृष्ट्वो चेत्यर्थः स च शतधानीतमिति शेषः ९ १० सोपीति हुंकारेति न्हस्वम् ११ १२ तत इति समुत्पत्य आप्लुत्य गजकुंभांतरस्थितः इत्येकं पदम् १३

युध्यमानाविति नागात् गजात् युयुधाते इत्यत्र गृत्यत्वाभावाच्छांदसः १४ तत इति युद्धानंतरम् वेगात् वसुत्पत्य गत्वा पुनस्ततो निपत्यावतीर्य इत्यर्थः १५
उदग्रश्चेति रणे युद्धे दंतैर्गजदंतनिर्मितायुधैः मुष्टिभिः तलैश्चपेटैश्च इत्यर्थः यद्वा दंतैर्दंतक्षतैरित्यर्थः १६ देवीति उद्धतं तन्त्रमाभिंदीति दमध्यः

युध्यमानौ ततस्तौ तु तस्मान्नागान्महीं गतौ युयुधातेऽतिसंरब्धौ प्रहारैरतिदारुणैः १४ ततो वेगात्खमुत्पत्य निपत्य च मृगारिणा करप्रहारेण शिरश्चामरस्य पृथक्कृतम् १५ उदग्रश्च रणे देव्या शिलावृक्षादिभिर्हतः दंतमुष्टितलैश्चैव करालश्च निपातितः १६ देवी क्रुद्धा गदापातैश्चूर्णयामास चोद्धतम् बाष्कलं भिंदिपालेन बाणैस्ताम्रं तथांधकम् १७ उग्रास्यमुग्रवीर्यं च तथैव च महाहनुम् त्रिनेत्रा च त्रिशूलेन जघान परमेश्वरी १८ बिडालस्यासिना कायात्पातयामास वै शिरः दुर्धरं दुर्मुखं चोभौ शरैर्निन्ये यमक्षयम् १९ एवं संक्षीयमाणे तु स्वसैन्ये महिषासुरः माहिषेण स्वरूपेण त्रासयामास तान्गणान् २० कांश्चित्तुंडप्रहारेण खुरक्षेपैस्तथापरान् लांगूलताडितांश्चान्यान् शृंगाभ्यां च विदारितान् २१ वेगेन कांश्चिदपरान्नादेन भ्रमणेन च निःश्वासपवनेनान्यान्पातयामास भूतले २२ निपात्य प्रमथानीकमभ्यधावत सोऽसुरः सिंहं हंतुं महादेव्याः कोपं चक्रे ततोंऽबिका २३ सोऽपि कोपान्महावीर्यः खुरक्षुण्णमहीतलः शृंगाभ्यां पर्वतानुच्चांश्चिक्षेप च ननाद च २४ १७ १८ बिडालस्येति यमक्षयं यमगृहं १९ एवमिति गणान्निश्वाससंभवान् २० कांश्चिदिति खुरः कवर्गादिः २१ वेगेन कांश्चिदिति वेगयुक्तं भ्रमणेन वेगो गतेर्भ्रमणं मंडलाकारगतिः २२ निपात्येति प्रमथाः गणाः २३ २४

वेगेनेति विक्षुण्णा कुंठिता व्यशीर्यंत कर्मकर्तरि रूपम् सर्वतः सार्वविभक्तिकस्तसिः प्लावयामास जलेनेति शेषः २५ धुतेति कंपितेत्यर्थः खंडस्य खंडाय
स्यां क्रियायां श्वासानिलेनाकाशं प्रत्यस्ताः क्षिप्ताः अचलाः पुनराकाशात्पेतुरित्यर्थः २६ २७ सेति सा तस्योपरि पाशं क्षिप्त्वा तं बबंधेत्यन्वयः २८ तत
इति तस्य सिंहीभूतस्य अदृश्यत देव्येति शेषः २९ तत इति तं पुरुषं देवी आशु एव खड्गचर्मणेति समाहारद्वंद्वः तत्सहितं सायकैश्चिच्छेदेत्यन्वयः ३०

वेगभ्रमणविक्षुण्णा मही तस्य व्यशीर्यत लांगूलेनाहतश्चाब्धिः प्लावयामास सर्वतः २५ धुतशृंगविभिन्नाश्च खंडं खंडं य
युर्घनाः श्वासानिलास्ताः शतशो निपेतुर्नभसोऽचलाः २६ इति क्रोधसमाध्मातमापतंतं महासुरम् दृष्ट्वा सा चंडिका कोपं
तद्वधाय तदा करोत् २७ सा क्षिप्त्वा तस्य वै पाशं तं बबंध महासुरम् तत्याज माहिषं रूपं सोऽपि बद्धो महामृधे २८ ततः सिं-
होऽभवत्सद्यो यावत्तस्यांबिका शिरः छिनत्ति तावत्पुरुषः खड्गपाणिरदृश्यत २९ तत एवाशु पुरुषं देवी चिच्छेद सायकैः
तं खड्गचर्मणा सार्धं ततः सोऽभून्महागजः ३० करेण च महासिंहं तं चकर्ष जगर्ज च कर्षतस्तु करं देवी खड्गेन निरकृंतत ३१
ततो महासुरो भूयो माहिषं वपुरास्थितः तथैव क्षोभयामास त्रैलोक्यं सचराचरम् ३२ ततः क्रुद्धा जगन्माता चंडिका पा
नमुत्तमम् पपौ पुनः पुनश्चैव जहासारुणलोचना ३३

करेणेति महासिंहं देवीवाहनं कर्षत इत्यस्य सिंहमित्यादि
निरकृंततेति छांदसम् ३१ तत इति तथैव प्राग्वदेव ३२ तत इति महिषस्य शिवावतारत्वेन जायमानदयादिविच्छेदायात्र मद्यपानं पानं मद्यं कर्मणि ल्युट् पानाद
रुणलोचना पुनः पुनर्जहासेत्यन्वयः ३३

ननर्देति बलंशारीरंवीर्यमुत्साहः ताभ्यांमदोगर्वः ३४ साचेति मदेनोद्भूतअतिशयेनजातोमुखेरागोयस्याःसा आकुलाक्षरमितिवचनंक्रियाविशे-
षणम् मद्यस्वभावोयम् ३५ देव्युवाच गर्जगर्जेति संभ्रमेणद्विरुक्तिर्मदेनच पिबामीतिपूर्वंपपावित्युक्तिःराजांप्रतिक्रमइतिनदोषः ३६ ऋषिरुवा-
च एवमिति समुत्पत्यकूर्दनंकृत्वा तंसाआरूढा अथएनंपादेनाक्रम्यदृढंबध्वा कंठेशूलेनाताडयदि त्यन्वयः ३७ ततइति तयापादाक्रांतः धृतं

ननर्दचासुरः सोपिबलवीर्यमदोद्धतः विषाणाभ्यांचचिक्षेपचंडिकांप्रतिभूधरान् ३४ साचतान्प्रहितांस्तेनचूर्णयंतीशरोत्करैः उवाचतंमदोद्धूतमुखरागाकुलाक्षरम् ३५ देव्युवाच गर्जगर्जक्षणंमूढमधुयावत्पिबाम्यहम् मयात्वयिहतेत्रैवगर्जिष्यंत्याशुदेवताः ३६ ऋषिरुवाच एवमुक्त्वासमुत्पत्यसारूढातंमहासुरम् पादेनाक्रम्यकंठेचशूलेनैनमताडयत् ३७ ततःसोपिपदाक्रांतस्तयानिजमुखात्ततः अर्धनिष्क्रांतएवातिदेव्यावीर्येणसंवृतः ३८ अर्धनिष्क्रांतएवासोयुध्यमानोमहासुरः तयामहासिनादेव्याशिरश्छित्वानिपातितः ३९ ततोहाहाकृतंसर्वंदैत्यसैन्यंननाशतत् प्रहर्षंचपरंजग्मुःसकलादेवतागणाः ४०

धृतोपिसः ततःशूलताडनोत्तरं ततःमाहिष-
स्वरूपीयात् निजमुखादर्धनिष्क्रांतःनिःसृतार्धकायः एवदेव्यावीर्येणअतिअतिशयेनसंवृत्तःपरिवृद्धःनिष्क्रमितुंनाशकदित्यर्थः ३८अर्द्धे-
ति एवंचशिरश्छेदोद्भवंतंदानवंशूलपाणिनमितिशेषः कल्पांतरायइतिबोध्यम् ३९ ततइति ननाशपलायितं हाहेतिकृतंयेनेतिसैन्यविशेषणम् ४०

तुष्टुवुरिति सुराइंद्राद्याः दिव्यैर्ब्रह्मादिभिः सहमहर्षिभिश्चसहतुष्टुवुरित्यर्थः ४१ इतिशिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतेसप्तशतीव्याख्यानेमहिषासुरवधोनामतृतीयोध्यायः ३ तुष्टुवुः सुराइत्युक्तांतांस्तुतिमाह ऋषिरुवाच शक्रादयइति तस्मिन्महिषासुरेदेव्यानिहतेइत्यन्वयः शिरोधराग्रीवा अंसः स्कंधः पुलकाःरोमांचाः १ देव्येति आततंव्याप्तंततंसृष्टंच निःशेषदेवगणशक्तीनांसमूहनायद्रूपे तच्छक्तिसमूहए

तुष्टुवुस्तांसुरादेवींसहदिव्यैर्महर्षिभिः जगुर्गंधर्वपतयोननृतुश्चाप्सरोगणाः ४१ इतिश्रीमार्कंडेयपुराणेदेवीमाहात्म्ये महिषासुरवधस्तृतीयोध्यायः ३ ऋषिरुवाच शक्रादयःसुरगणानिहतेतिवीर्येतस्मिन्दुरात्मनिसुरारिबलेचदेव्या तांतुष्टुवुः प्रणतिनम्रशिरोधरांसावाग्भिःप्रहर्षपुलकोद्गमचारुदेहाः १ देव्याययाततमिदंजगदात्मशक्त्यानिःशेषदेवगणशक्तिसमूहमूर्त्या तामंबिकामखिलदेवमहर्षिपूज्यांभक्त्यानताःस्मविदधातुशुभानिसानः २ यस्याःप्रभावमखिलंभगवाननंतोब्रह्माहरश्चनहिवक्तुमलंबलंच साचंडिकाखिलजगत्परिपालनायनाशायचाशुभभयस्यमतिंकरोतु ३

वतेजोंशप्रचयएवचमूर्तिविग्रहोयस्यास्तयेत्यर्थः समूहइतिभावेक्तः नतास्मेत्यत्रवाशरीतिविसर्गस्यसः २ यस्याइति यस्याअतुलंप्रभावंतेजःबलंशारीरंवक्तुमनंतःसहस्रास्योपि ब्रह्मास्त्रष्टापि हरःसर्वशक्तिरपि नालंपर्याप्तं अशुभेभ्योभयस्येत्यर्थः द्वंद्वेवासमाहारेवा ३ याश्रीरिति पापात्मनांभवनेष्वलक्ष्मीः कृतधियांनिर्मलांतःकरणानांहृदयेबुद्धिः स्वर्गापवर्गसाधनंज्ञानंसतांहृदयेषुश्रद्धाआस्तिक्यबुद्धिः कुलजनप्रभवस्यशब्दजन्मनोहृदयेषुलज्जाकरणीयाप्रवृत्तिलक्षणो

एताश्चनसर्वर्वेद्याः तच्छ्रियाचनसर्वर्वेद्येत्याह चक्षुष्मंतोहिपश्यंतिपश्यंतिज्ञानचक्षुषइति तत्रब्रह्मणेप्रददौपत्नींमहालक्ष्मीर्नृपत्रयीम् रुद्रा
यगौरींवरदांवासुदेवायचश्रियम् तत्रस्वस्वपत्न्यासहितास्तेक्रमेणब्रह्मासृष्ट्यधिकारम् विष्णुःपालनाधिकारम् रुद्रःसंहाराधिकारंकृतवा
नित्यग्रेउक्तम् इयंत्रयीमहाकालीजन्यत्वात् कर्मतः तमोमयीसितांस्त्रियमित्युक्तेरूपतः सत्वमयी एवंचतमःसत्वयोस्तस्यांसाम्यम् ब्रह्मा
चमहालक्ष्मीजन्यत्वात् हिरण्यगर्भाविल्युक्तेस्वरूपतःकर्मतश्चरजोमयइति तत्ररजोद्वैगुण्यं विष्णुःसरस्वतीजन्यत्वात् सात्विकःकर्मतः
कृष्णांचपुरुषमित्युक्तेः रूपतःतमोमयइति तत्रसत्वतमसोःसमता लक्ष्मीस्तुब्रह्मवत्द्विगुणरजोगुणारुद्रोमहाकालीजन्यत्वात् कर्मत
स्तमोमयः श्वेतांगमित्युक्तेरूपतः सत्वमयइति तत्रसत्वतमसोःसाम्यम् गौरीतुसरस्वतीजन्यत्वात् गौरीमित्युक्तेश्चकर्मतोरूपतश्चसत्व
मयीति सत्वद्वैगुण्यम् अतएवतत्तद्गुणानुरूपस्रष्टृत्वादिकर्मतेषाम् एवंचब्रह्मविष्ण्वोः स्त्रीपुंमिथुनंमिलित्वागुणत्रयमपि शिवमिथुनेतु
सत्वंत्रिगुणम् एकगुणंतमः रजसः सर्वथाभावइतितत्वम् एतेप्रथमाब्रह्मादयः तदग्रेवब्रह्मणोविष्णुरितिधारारुद्राद्रुद्रस्तस्मात्पुनः
रुद्रइतिरुद्रधारा काल्याःसरस्वतीसरस्वत्याश्चकालीतिकालीधारा सरस्वत्याःकालीकालीतःसरस्वतीतिसरस्वतीधारा लक्ष्म्याःल-
क्ष्मीततोलक्ष्मीरितिलक्ष्मीधारा सर्वत्रापिगौरीकेशवौलक्ष्मीब्रह्माणौसरस्वतीशंकरौचेतिसहजौ सर्वत्रब्रह्मणः सरस्वतीविष्णोर्लक्ष्मीः
शिवस्यगौरीपत्नीत्यौत्सर्गिकीरीतिः सर्वेषांरूपकर्माणिमूलवदेव कदाचित्कल्पभेदेनस्थानभेदेनवालक्ष्मीतःकालीसरस्वत्यौ सरस्वत्याः
सकाशादितरे काल्याःसकाशादितरे विष्णोर्ब्रह्मरुद्रौब्रह्मणोरुद्रविष्णू रुद्राद्ब्रह्मविष्णू इत्यपिस्वेच्छावशात् इतिनानाप्रकारपुराणादिस्थसृ-

ष्टिक्रमेकश्चिन्नविरोधइति एतेसर्वेपिसर्वज्ञत्वादिसकलशक्तिमंतः तत्तदधिकारनैयत्यात्तुकिंचिज्ज्ञत्वादिव्यवहारोपिस्वस्वोर्ध्वब्रह्मादिनियमतान्च
एवंयेजीवाः उपासनादिकर्मणातत्तल्लोकेसारूप्यंप्राप्तास्ते तत्तल्लोकीयब्रह्मवासुदेवादिभिः समानाकारत्वात् ब्रह्मादिसंज्ञाभाजोजीवाएव ए
षामपिकर्मानुरूपंतत्तदधिकारभाक्त्वम् एषांसर्वेषांमूलाभेदेनतद्भेदस्यसत्वेस्वांशेआवरणहीनतयातैर्ज्ञानंनचसर्वात्म्येनस्तुतिर्निविरुद्धा
एवंवा अंडादिकादिब्रह्मादीनांस्वप्रादुर्भूतब्रह्माभेदज्ञापनायैवप्राधानिकरहस्येमुख्यलक्ष्म्यादिजन्यब्रह्मादीनामेव अंडस्रष्टृत्वतद्भेदकत्वत-
त्पालकत्वतत्संहारकत्वादीनिअग्रेउक्तानीतिबोध्यम् स्वरयासहसंभूयाविरिंचोंडमजीजनत् बिभेदभगवान्रुद्रस्तद्गौर्यासहवीर्यवानित्या
दिना एवंच पृथिवीतत्वाधिष्ठातृभूतहरेर्योगनिद्रासंपादिकायास्ताद्दृश्याअपिमहाकाल्यामूलशक्त्यभेदादेव तयाविसृजतेसर्वंसाविद्याप
रमामुक्तेरित्यादिनाक्रियमाणासर्वात्म्येनस्तुतिर्नविरुद्धा एवंजडात्मिकायाः प्रकृतेश्चेतनरूपायाश्चिच्छक्तेश्चाधिष्ठात्र्यधिष्ठेययोरभेदंम
त्वा योगनिद्राजगत्पतेः सैषाप्रसन्नावरदाइत्यादिनातत्रजडचेतनयोःसामानाधिकरण्यम् अत्रमूलभूतजडशक्तेर्महामायाकुंडिनीत्यादि
शब्दैर्व्यवह्रीयमाणाया अधिष्ठात्रीचिच्छक्तिरपितद्भेदात् महामायादिसंज्ञाभाक् एवंतमोमयीकालीसंज्ञाशक्तिरपिनिद्रामोहादिभिः पु
रुषज्ञानावरकत्वात् महामायाइत्युच्यते मूलशक्त्यभेदाच्च साचेयंशक्तिः मनोधिष्ठिताएवउपास्या तत्रशक्तस्यशक्तिंप्रत्याश्रयत्वेपिका-
र्योत्पत्तौशक्तेरेवप्राधान्यमतः शक्तिरुपास्येतिव्यवहारस्यनानुपपत्तिः एवंमुक्तिदातृत्वंसर्वाश्रयत्वादिव्यवहारोपिसमंजसः उपास्यत्वंच महा
काल्यादिद्वारामूलशक्तेरेवेति सर्वंसमंजसम् अन्यच्चतत्रतत्रवक्ष्यामः अस्याः शापोद्धारोत्कीलनेकात्यायनीतंत्रोक्तेत्रयोदशाध्यायंपठित्वा

प्रथमंपठेत् ततोद्वादशाद्द्वितीयौ ततएकादशान्तृतीयाविति क्रमेणपठेत् सप्तमंद्धिरितिशापोद्धारः प्रथममध्यमचरित्रं पठित्वा ततः प्रथमन्तृती
यौपठेदित्युत्कीलनमितिकेरळाः अथप्रसंगात्स्तोत्रविधिः तन्त्रवाराहीतंत्रे आधारेस्थापयित्वातुपुस्तकंवाचयेत्ततः हस्तसंस्थापनाद्देविभवे
दर्धफलंयतः यावन्नपूर्यतेऽध्यायस्तावन्नविरमेत्पठेत् यदिप्रमादादध्यायेविरामोभवतिप्रिये पुनरध्यायमारभ्यपठेत्सर्वंमुहुर्मुहुः अनु
क्रमात्पठेद्देविशिरःकंपादिकंत्यजेत् तथान्यत्र प्रणवंपूर्वमुच्चार्यस्तोत्रंवासंहितांपठेत् अंत्येचप्रणवंदद्यादित्युवाचादिपूरुषः नमोंतंचप
ठेत्स्तोत्रंवाचकंतुप्रशस्यते यत्तुकीलके शनैस्तुजाप्यमानेऽस्मिन्स्तोत्रेसंपत्तिरुच्चकैरितितदत्युच्चैःपाठनिषेधकंत्वरानिषेधकंच पुस्तके
वाचनंशस्तंसहस्रादधिकंयदि ततोन्यूनस्यतुभवेद्वाचनंपुस्तकंविनापीत्यर्थः ऋषिंछंदोंगंविन्यस्यपठेत्स्तोत्रंसमाहितः स्तोत्रेनदृश्यते
यत्रप्रणवंन्यासमाचरेत् भीष्मपर्वणिगीयागीतासाप्रशस्ताकलौयुगे विष्णोःसहस्रनामाख्यंस्तोत्रंपापप्रणाशनम् गजेंद्रमोक्षणंचैवतथा
कारुण्यकस्तवः नारसिंहंतथास्तोत्रंस्तोत्रंश्रीरामसंज्ञकम् देव्याःसप्तशतीस्तोत्रंतथानामसहस्रकम् श्लोकाष्टकंनैलकंठंशैवंनामसहस्र
कम् त्रिपुरायाःप्रसादाख्यंसूर्यस्यस्तवराजकम् पैत्रोरुचिस्तवोयश्चइद्राक्षीस्तोत्रमेवच वैष्णवंचमहालक्ष्म्याःस्तोत्रमिंद्रेणभाषितम्
भार्गवाख्येनरामेणशप्तान्यन्यानिकारणात् शुद्धेनाचलचित्तेनपठितव्यंप्रयत्नतः नस्वयंलिखितंस्तोत्रंनाब्राह्मणालिपिंपठेत् नचस्वयं
कृतंस्तोत्रंतथान्येनचयत्कृतम् यतःकलौप्रशंसंतिऋषिभिर्भाषितंतुयत् कश्चित्तु अष्टम्यांवाचतुर्दश्यांकृष्णायांतुसमाहितः ददातिप्रति
गृह्णातिनान्यथैषाप्रसीदति इतिकीलकग्रंथे सप्तशतीग्रंथेशिवशापतदुद्धारावुक्तौ तथावैकृतिकरहस्ये ततःकृतांजलिर्भूत्वास्तवीतचरि

तैरिमैः एकेनवामध्यमेननैकेनेतरयोरिह चरितार्द्धंतुनजपेज्जपान्छिद्रमवाप्नुयात्इति अर्गलांकीलकंचादौजपित्वाकवचंपठेत् जपेत्सप्तश-
तींपश्चात्क्रमएषऋत्वोदितः इतिकेरलसंप्रदायः इतिस्तोत्रपठनविधिः ॐनमश्चंडिकायै मार्कंडेयउवाच सावर्णिरिति सवर्णायाश्छा
याया अपत्यंसावर्णिः बाह्वादित्वादित्यञ्विस्तरात्द्गदतोममेति अपादानशेषत्वविवक्षायांषष्ठी निशामय जानीहि चुरादेरूपं तस्यनान्येभि
तोहेताविति मित्वनिषेधः सूर्यस्यतनयइति दक्षसावर्ण्यादिनिरासार्थः यद्वायः यकारादष्टमोमनुर्हकारस्तस्याविशेषणंसूर्यतनयइति सचा

मार्कंडेयउवाच सावर्णिःसूर्यतनयोयोमनुःकथ्यतेऽष्टमः निशामयतदुत्पत्तिंविस्तराद्गदतोमम १

निस्तेजस्वित्वेनतन्नोदिष्टत्वात्तेनतद्बीजंरेफोलभ्यते तद्वत्वंच हकारस्यलक्षणयोच्यते तस्यैवविशेषणांतरात्सावर्णिरिति सवर्णालोहितशुक्लकृ
ष्णावर्णसहिताप्रकृतिः तस्या अपत्यवत्संबंधीतद्वाचकईकारकः तद्वत्त्वंलक्षणया अंतिमोबिंदुस्तु श्लोकेस्वरूपतएवनिवेशितइति ईन्ह्रींइतिबी
जंलब्धं तदुत्पत्तिं तन्मंत्रं प्रतिपाद्यदेवतायाउत्पत्तिं निशामयेतिसंबंधः यद्यपिएतदुपक्रमेप्रश्ने अस्मिन्कल्पेसमयेन्येभविष्यंतिमहामुने मन
वस्तान्समाचक्ष्वतेषुदेवादयश्चये इत्येवोक्तम् तथापिसावर्णिकाख्यानकथनोत्तरम् मार्कंडेयपुराणे सावर्णिकमिदंसम्यक् प्रोक्तंमन्वंतरंनव
तथैवदेवीमाहात्म्यं पृष्टमेतत्तवोदितमित्युपसंहारेणतद्विषयकोपुक्तिप्रश्नस्यानयनात् उपक्रमप्रश्नानिबंधरूपलक्षणमितिबोध्यम् १

महामायेति विसदृशप्रतीतिसाधनंमाया तस्यामहत्वंचसर्वविषयत्वमिति महामायाईश्वरशक्तिः तस्याअनुभावः इदमस्यभवत्वितीच्छा मन्वं
तरंकिंचिदधिकैकसप्ततियुगात्मकः कालः तथेत्यनेनतथातंप्रकारंनिशामयेत्यनुषंगोदर्शितः भागंभगसमूहः ऐश्वर्यस्यसमग्रस्यधर्मस्ययशसः
श्रियः ज्ञानवैराग्ययोश्चैवषण्णांभगइतीरणेतिविष्णुपुराणात् बभूवेतिभूतवदुपचारः तद्भवनस्यावश्यकत्वद्योतनाय सावर्णिस्तनयोरवेरिति
संभ्रमेपुनरुक्तिः २ स्वारोचिषेइति स्वारोचिषाधिकारोपलक्षितेद्वितीयमन्वंतरे पूर्वमितिकथाकालापेक्षयाचैत्रस्तस्यैवमनोःसुतः नामेतिप्रसि

महामायानुभावेनयथामन्वंतराधिपः सबभूवमहाभागःसावर्णिस्तनयोरवेः २ स्वारोचिषेंतरेपूर्वंचैत्रवंशसमुद्भवः
सुरथोनामराजाभूत्समस्तेक्षितिमंडले ३ तस्यपालयतःसम्यक्प्रजाःपुत्रानिवौरसान् बभूवुःशत्रवोभूपाःकोलाविध्वंसिनस्तथा ४
तस्यतैरभवद्युद्धमतिप्रबलदंडिनः न्यूनैरपिसतैर्युद्धेकोलाविध्वंसिभिर्जितः ५ ततःस्वपुरमायातोनिजदेशाधिपोऽभवत् आ
क्रांतःसमहाभागस्तैस्तदाप्रबलारिभिः ६

द्धौ ३ तस्येति सम्यङ्नीतिशास्त्रानुसारेण कोलासुरथस्यैवराजधान्यंतरम् त
थाअतिशयेनकोलाविध्वंसिनइत्यर्थः ४ तस्यतैरिति अतिप्रबलदंडकर्तुः छांदसत्वात्कर्मधारयादिभिः इदंपराजयनिमित्तंन्यूनैरल्पसाधनैः
५ ततइति ततःभंगानंतरम् तैःप्रबलैःअरिभिः शत्रुभिराक्रांत आक्रमितः महाभागःस्वपुरंआयातः निजदेशाधिपएवाभवत् नसार्वभौम
इत्यर्थः भाव्येतज्जन्मभवजन्मांतरीणमहाराज्यमितिबुद्धौस्वीकृत्यमहाभागइत्युक्तम् ६ ७ ७ ७ ७

अमात्यैरिति ततः तस्येसार्वविभक्तिकस्तसिः तत्रस्वपुरेऽपि कोशोऽर्थसंचयः बलं सैन्यं चापहृतं आत्मसात्कृतम् दुष्टत्वं राजविषयद्वेषवत्त्वं दुरात्मत्वं रा
ज्यलोभाक्रांतत्वं दुर्बलत्वं क्षीणबलवत्त्वम् रिपुकृताभिभवात् ७ ततइति हृतस्वाम्यः हृताधिपत्यः एकाकी असहायः ८ सतत्रेति मेधाइतिऋ
षिनाम वस्तुतोवसिष्ठस्यनामांतरमिदम् अमुष्याः सावतारायामहालक्ष्म्या अमानुषजन्मानिचरितैः सार्द्धं स्तोत्रैर्वा वेदवादिना कथितानि पुरा
शक्रवसिष्ठेन महात्मना स्वारोचिषेंतरे राज्ञेसुरथाय महात्मने समाधयेचवैश्याय प्रणताय चसीदतइति लक्ष्मीतंत्रोक्तेः श्रीशस्तु रूपमास्थाय

अमात्यैर्बलिभिर्दुष्टैर्दुर्बलस्य दुरात्मभिः कोशोबलंचापहृतंतत्रापिस्वपुरेततः ७ ततोमृगयाव्याजेनहृतस्वाम्यः सभूपतिः
एकाकीहयमारुह्यजगामगहनंवनं ८ सतत्राश्रममद्राक्षीद्द्विजवर्यस्यमेधसः प्रशांतश्वापदाकीर्णमुनिशिष्योपशोभितम् ९
तस्थौकिंचित्सकालंचमुनिनातेनसत्कृतः इतश्चेतश्चविचरंस्तस्मिन्मुनिवराश्रमे १० सोचिंतयत्तदातत्रममत्वाकृष्टचेतनः
मत्पूर्वैः पालितंपूर्वंमयाहीनंपुरंहितत् ११

पुराविप्रस्यमेधसः स्वमायांज्ञापयामाससुरथायसमाधये इत्यन्यत्र प्रशांतत्वं परहिं
साविरहत्वं मुनिभिस्तच्छिष्यैश्चशोभितमित्यर्थः ९ तस्थाविति किंचित्कालमिति कालाध्वनोरितिद्वितीया इतश्चेतः अनियतदिग्देशं मुनिवरे
तिभागुरिसंबोधनम् आश्रमविशेषणंवा १० सोचिंतयदिति ममेतिषष्ठ्यंतप्रतिरूपकमव्ययम् तस्यभावोममत्वं ममेदमित्यभिमानः तेनाकृ
ष्टानिवृत्तिमार्गादपकृष्टाचेतनाबुद्धिर्यस्यसः मत्पूर्वैः पूर्वजैरित्यर्थः हिपादपूरणे उत्तरश्लोकेनान्वयः मानसइतिपाठेपि आकृष्टंमानसंयस्य ११

मद्भृत्यैरिति तथापालनेहेतुरसद्वृत्तैरिति प्रधानैर्महामात्रैः सहितः सप्रधानः शूरहस्तीतिकर्मधारयः किमवस्थइति नजानेइत्यन्वयः १२ ममेति वशंपा
रतंत्र्यम् कान्‌कियतः कीदृशान्वानजानेइत्यस्यानुषंगः अनुगताः सेवकाः सेवकत्वेहेतुः प्रसादेत्यादि प्रसादस्तुष्टिदानम् धनंमासिकादिवेतनं भोज
नंप्रतिदिनंदीयमानंतैः १३ अनुवृत्तावपिएतेएवहेतवः ध्रुवमितिवितर्के हामांधिगित्यध्याहारः असम्यगितिश्रियोर्थे तुरीयांशाधिकोव्ययः सम्य
ग्व्ययंसततमितिसमस्तम् १४ दुःखेनेतिनिर्विसर्गंपठतिविसर्गलः कोशोमूलधनंअन्यदुक्तमपि १५ तत्रेति विप्रेतिभागुरिसंबोधनम् मेधार्थक

मद्भृत्यैस्तैरसद्वृत्तैर्धर्मतः पाल्यतेनवा नजानेसप्रधानोमेशूरहस्तीसदामदः १२ ममवैरिवशंयातः कान्भोगानुपलप्स्यते ये
ममानुगतानित्यंप्रसादधनभोजनैः १३ अनुवृत्तिंध्रुवंतेद्यकुर्वंत्यन्यमहीभृताम् असम्यग्व्ययशीलैस्तैः कुर्वद्भिः सततंव्ययम्
१४संचितः सोतिदुःखेनक्षयंकोशोगमिष्यति एतच्चान्यच्चसततंचिंतयामासपार्थिवः १५तत्रविप्राश्रमाभ्याशेवैश्यमेकंददर्शसः
सपृष्टस्तेनकस्त्वंभोहेतुश्चागमनेत्रकः १६सशोकइवकस्मात्त्वंदुर्मनाइवलक्ष्यसे इत्याकर्ण्यवचस्तस्यभूपतेः प्रणयोदितम् १७
प्रत्युवाचसतंवैश्यः प्रश्रयावनतोनृपं वैश्यउवाच समाधिर्नामवैश्योहमुत्पन्नोधनिनांकुले १८

तयाश्रमविशेषणंवा अभ्याशे
निकटेसवैश्यः भोइत्यामंत्रणे अत्र आश्रमे १६ सशोकइति इष्टवियोगानुचिंतनंशोकदुःखानिबंधनाचिंतावसादोदुर्मनादौर्मनस्यंसशोकइवउपहतशरीरत्वा
त् दुर्मनाइवक्रियास्वस्थैर्यात् इत्याकर्ण्येतिश्लोकः स्पष्टार्थः प्रणयोविश्रंभः १७प्रश्रयोविनयः मार्कंडेयेनस्फुरथंप्रतिकृष्युक्तावनुदितायांभागुरेः किंवैश्यउवाचेति
जिज्ञासामालक्ष्येमार्कंडेयआह वैश्यउवाच समाधिरिति १८

असाधुभिः पुत्रदारैर्धनलोभान्निरस्तः अधिक्षिप्तो भर्त्सित इति यावत् चादन्यैरपीत्यर्थः विहीनश्चेति दारैः पुत्रैर्मे धनमादाय गृहीत्वा धनैर्विहीनश्च अंशस्याप्यदानात्तद्राहितः कृतोऽहम् १९ धनहीनत्वादेवाप्तैः सुहृद्भिः बंधुभिश्च निरस्तस्त्यक्तोऽहं वनमभिआगत इत्यन्वयः सोहमिति २० प्रवृत्तिर्वार्त्ता एव विस्तृणोतीति किन्न्विति किन्न्वितिद्वयं विकल्पे तेषां पुत्रदारस्वजनानां गृहे दारापत्यादौ कथं ते किंविधास्ते वृत्तं व्यवहारः सुता इत्युपलक्षणम्

पुत्रदारैर्निरस्तश्च धनलोभादसाधुभिः विहीनः स्वजनैर्दारैः पुत्रैरादाय मे धनम् १९ वनमभ्यागतो दुःखी निरस्तश्चाप्तबंधुभिः सोऽहं न वेद्मि पुत्राणां कुशलाकुशलात्मिकाम् २० प्रवृत्तिं स्वजनानां च दाराणां चात्र संस्थितः किन्नु तेषां गृहे क्षेममक्षेमं किन्नु सांप्रतम् २१ कथं ते किन्नु सद्वृत्ता दुर्वृत्ताः किन्नु मे सुताः राजोवाच येर्निरस्तो भवाँल्लुब्धैः पुत्रदारादिभिर्धनैः तेषु किं भवतः स्नेहमनुबध्नाति मानसम् २२ वैश्य उवाच एवमेतद्यथा प्राह भवानस्मद्गतं वचः किं करोमि न बध्नाति मम निष्ठुरतां मनः २३ यैः संत्यज्य पितृस्नेहं धनलुब्धैर्निराकृतः पतिस्वजनहार्दं च हार्दि तेष्वेव मे मनः २४ किमेतन्नाभिजानामि जानन्नपि महामते यत्प्रेमप्रवणं चित्तं विगुणेष्वपि बंधुषु २५

२१ राजोवाच यैरिति धनैरिति भर्त्सनरूपे निरासे हेतुः किमिति प्रश्ने २२ वैश्य उवाच एवमिति अस्मद्गतमस्मदीयविषयकं २३ यैरिति यैः पुत्रदारस्वजनैः पतिहार्दं स्वजनहार्दं च हार्दं स्नेहः तेष्वपि तथाविधेष्वपि मे मनः हार्द्येवेत्यन्वयः २४ किमेतदिति तेषां दोषं जानन्नपि यत् विगुणेष्वपि बंधुषु प्रेमप्रवणं चित्तं करोमि तत्किमिति कस्माद्धेतोरेतन्न जानामीत्यन्वयः २५ ६

तेषामिति तन्निमित्तंयन्मेनिश्वासादिकंजायते अप्रीतिषुप्रीतिरहितेषुअपितेषुयन्मेमनोनिष्ठुरंनतत्किंकरोमीत्यन्वयः २६ मार्कंडेयउवाच ततइति सहि
तौमित्रत्वेनसंगतौसमुपस्थितौसमुपसन्नौ २७ कृत्वेति यथान्यायंयथाशास्त्रंयथार्हंयथायोग्यंसंविदंसंभाषांउपविष्टौ अंतर्भावितणर्थत्वेनोपवेशिता
वित्यर्थः तेनेतिकर्तरितृतीयाकाश्चित्स्वपरविषयाः २८ राजोवाच भगवन्निति वदस्वेतियत्नार्थेआत्मनेपदम् यत्नेनवदेत्यर्थः एकंरहस्यंवदस्व तदाह
मेमनसः संकल्पात्मकस्यांतः करणस्यस्वचित्तेनिश्चयात्मके स्वस्वरूपे आयत्ततांनिरोधंविनादुःखाययदित्यन्वयः संकल्पविकल्पात्मकमेवमंतः

तेषांकृतेमेनिश्वासाद्दौर्मनस्यंचजायते करोमिकिंयन्नमनस्तेष्वप्रीतिषुनिष्ठुरम् २६ मार्कंडेयउवाच ततस्तौसहितौविप्र
तंमुनिंसमुपस्थितौ समाधिर्नामवैश्योसौसचपार्थिवसत्तमः २७ कृत्वातुतौयथान्यायंयथार्हंतेनसंविदम् उपविष्टौकथाःका
श्चित्चक्रतुर्वैश्यपार्थिवौ २८ राजोवाच भगवंस्त्वामहंप्रष्टुमिच्छाम्येकंवदस्वतत् दुःखाययन्मेमनसःस्वचित्तायत्ततांवि
ना २९ ममत्वंगतराज्यस्यराज्यांगेष्वखिलेष्वपि जानतोपियथाज्ञस्याकिमेतन्मुनिसत्तम ३० अयंचनिकृतःपुत्रैर्दारैर्भृत्यै
स्तथोज्झितः स्वजनेनचसंत्यक्तस्तेषुहार्दीतथाप्यति ३१

करणंननिश्चयात्मकमतोनमेतन्निर्णयेऽधिकारइतिभावः २९ दुःखहेतु
त्वमाह ममत्वमिति राज्यस्येतिसप्तम्यर्थस्यशेषत्वविवक्षायांषष्ठीराज्ये इत्यर्थः तेष्वमदीयत्वंजानतोपिममयथाअज्ञस्यअज्ञस्येवराज्यादिषुममत्वंए
तत्किंनिबंधनमित्यर्थः स्वाम्यमात्यसुहृत्कोशराष्ट्रदुर्गबलानिच राज्यांगानिप्रकृतयःपौराणांश्रेणयोपिच एषुस्वाम्यंप्रधानं ३० नाहमेवतथा अयमपीत्या

ह अयंचनिकृतइतिनिकृतः तिरस्कृतः उज्झितः त्यक्तः नीत्युपसर्गपूर्वात्कृञ्क्तः तथेतिसमुच्चये ३१ एवमितिविषयेराज्यपुत्रादौममत्वेनाकृष्टं विषयाधी
नंकृतंमानसमंतःकरणंययोस्तौ ३२ तत्केनेति ज्ञानिनोर्विषयेदोषवत्वज्ञानवत्वोरपिममास्यचेतिसर्वोन्वयि उभयनिष्ठमोहस्यायुक्तत्वमाह यत्यतः एषा
एतज्जातीयामूढता अविवेकांधस्य अविवेकवतः भवति ननुदोषज्ञानरूपविवेकवतइति आवयोः सायुक्तेतिभावः ३३ अत्रोत्तरमाह ऋषिरुवाच ज्ञान
मिति ननुज्ञानमात्रस्यमोहवैय्यधिकरण्यंनवाभिमतंज्ञानविशेषस्यवानाद्यः सर्वस्यैवनिर्मोहत्वप्रसंगादित्याह ज्ञानमिति अंत्यस्तुतथापीत्यनेनखंडयि

एवमेषस्तथाहंचद्वावप्यत्यंतदुःखितौ दृष्टदोषेपिविषयेममत्वाकृष्टमानसौ ३२ तत्केनैतन्महाभागयन्मोहोज्ञानिनोरपि ममा
स्यचभवत्येषाविवेकांधस्यमूढता ३३ ऋषिरुवाच ज्ञानमस्तिसमस्तस्यजंतोर्विषयगोचरे विषयश्चमहाभागयातिचैवंपृथ
क्पृथक् ३४ दिवांधाःप्राणिनःकेचिद्रात्रावंधास्तथापरे केचिद्दिवातथारात्रौप्राणिनस्तुल्यदृष्टयः ३५

ष्यतोविषयिणः अतिबध्नातीति विषयोबंधकः तद्रूपेगोचरेविषयेज्ञानंसर्वस्यजंतोरस्ति नचमोहाभावइत्याह विषयश्चेति एवंवक्ष्यमाणप्रकारेण पृथक्पृथ
क्भिन्नप्रकारेणज्ञानविषयत्वंयातीत्यर्थः ३४ तदेवाह दिवांधाइति केषांचिदुलूकादीनांदिवाज्ञानाभावः केषांचित्काकादीनांरात्रौकेषांचित्किंचुलुका-
दीनांसर्वदातथातथातुल्यदृष्टयः अंधाअनंधाइत्यर्थः एवंचज्ञानमात्रस्यमोहवैय्यधिकरण्येदिनादौउलूकादीनांमोहोनस्यादितिभावः किंच राक्ष-
सादीनांदिवारात्रौचविषयज्ञानवतांनकदाचिदपिमोहःस्यात् किंचुलुकादीनांसर्वदैवमोहप्रसंगइति तेषामपिकिंचिद्विषयेमोहदर्शनात् एवंचतज्ज्ञान-

मात्रस्यमोहवैय्यधिकरणयम् नापिज्ञानाभावस्यमोहसामानाधिकरण्यमित्युक्तंभवति अत्रतथेतिशात्रिसमुच्चये ३५ ननुमनुष्याएवज्ञानित्वेनाभिमताइति चेत्तत्राह ज्ञानिनइति मनुजाज्ञानिनइतितेमतंसत्यंपृच्छति तेकेवलंज्ञानिनः ज्ञानिनएवाकिंनुस्वयमेवावितर्क्योत्तरयति नहिकिंत्वज्ञानसंवलितज्ञानिनइ त्यर्थः एवंज्ञानेनज्ञानित्वाभिमानस्त्वयुक्तः यतःसर्वेपश्वादयोपिएवंसतिज्ञानिनएवस्युः हिंगुरिवार्थेभिन्नक्रमश्च पशुत्वेनैवसिद्धेमृगग्रहणंतद्विशेष प्रतिपत्त्यर्थमित्यर्थः ३६ तमेवार्थमनुष्याणांपश्वादिभिस्तुल्यत्वप्रतिपादनेनद्रढयति ज्ञानंचेति यत् यादृशंतत् तादृशंमनुष्याणांन्त्वयत्तेषांमृगादीनामित्य

ज्ञानिनोमनुजाःसत्यंकिन्तुतेनहिकेवलम् यतोहिज्ञानिनःसर्वेपशुपक्षिमृगादयः ३६ ज्ञानंचतन्मनुष्याणांयत्तेषांमृगपक्षि णाम् मनुष्याणांचयत्तेषांतुल्यमन्यत्तथोभयोः ३७ ज्ञानेपिसतिपश्यैतान्पतंगाञ्छावचंचुषु कणमोक्षादृतान्मोहात्पीड्यमा नानपिक्षुधा ३८ मानुषामनुजव्याघ्रसाभिलाषाःसुतान्प्रति लोभात्प्रत्युपकारायनन्वेतोकिंनपश्यसि ३९

र्थः अन्यदाहार भयमैथुननिद्रारूपमितिउभयोस्तुल्यंसाधारणमित्यर्थः ३७ अर्थक्रियासाम्यमपितयोरस्तीत्याह ज्ञानेपीति तद्भोजनेननास्माकंतृप्तिरितिज्ञानेसत्य पिपतंगानितिनिरनुस्वारम् ३८ स्वशरीरापेक्षयाबहिरंगेष्वपि अतिप्रीतिरितितेषुमोहज्ञानयोः सामानाधिकरण्यमुपपाद्यमनुष्येष्वप्याह मानु- षाइति व्याघ्रशब्दः श्रेष्ठवाची मानुषाः लोभात् प्रत्युपकारलोभात् सुतान्प्रतिसाभिलाषाः एनेसुताश्चतुनिश्चयेनप्रत्युपकारायनभवंति इदंकिं नपश्यसीत्यर्थः एवंपूर्वपूर्वव्यवहारंपश्यंतोपि अग्रेअग्रेपुनः सुताभिलाषाइति मोहज्ञानयोः सामानाधिकरण्यम् तेष्वपीतिभावः ३९ ७

नन्वेवंविधव्यवहारदर्शिनांसंसाराद्विरक्तिः कुतोनेत्यतआह तथापीति एवंविधलोकव्यवहारसाक्षात्कारोयद्यप्यस्तितथापीत्यर्थः महामायाप्रभावेनकर्त्रीमम
तामममेदमिति बुद्धेरेवभ्रामकत्वादावर्तइवावर्तः संसारेपुनः पुनरावर्तकः यत्रताद्दशेमोहगर्तेनिपातिताः संसारस्थितिंतामेव कुर्वंति ननुततोविरज्यंतइत्य-
र्थः आवर्तोंभसांभ्रमः ४० ननुमायायाआश्चर्यैश्वर्यशक्तिरतआह तदिति योगनिद्रातमः प्रधानाशक्तिः एतज्जगत्तयासंमोह्यतइत्यन्वयः जगत्पातित्वेन
तस्यमोह्यकोटिबहिर्भावः सूचितः ४१ भवादृशानांसंसारिणांकावार्ता अपक्ककषायाणांयोगिनामपिसामोहिकेत्याह ज्ञानिनामपीति आकृष्येत्यस्यवि

तथापिममतावर्तेमोहगर्तेनिपातिताः महामायाप्रभावेनसंसारस्थितिकारिणः ४० तन्नात्रविस्मयः कार्योयोगनिद्राजगत्पतेः
महामायाहरेश्चैतत्तयासंमोह्यतेजगत् ४१ ज्ञानिनामपिचेतांसिदेवीभगवतीहिसा बलादाकृष्यमोहायमहामायाप्रयच्छति
४२ तयाविसृज्यतेविश्वंत्रैलोक्यंसचराचरम् सैषाप्रसन्नावरदानृणांभवतिमुक्तये ४३ साविद्यापरमामुक्तेर्हेतुभूतासनात
नी संसारबंधहेतुश्चसैवसर्वेश्वरेश्वरी ४४

वेकादित्यादि मोहायप्रयच्छति मोहवंतिकरोतीत्यर्थः एवंचस्वकर्तव्यसृष्टिवृद्धयेएवंप्रभावा-
सेत्यर्थः ४२विश्वंसमस्तंनन्वेवंमुक्तिर्दुर्लभैव स्यात्तदाह सैषेति मोहकारणमपिसाउपासनादिभिः स्वार्पितानित्यकर्मादिभिश्च प्रसन्नामोक्षायवरदाभ
वति ४३ नन्वेकस्यैववस्तुनः बंधमोक्षोभयहेतुतानुपपन्नेत्यतआह साविद्येति सर्वेश्वरस्येश्वरीईश्वरत्वसंपादिका अतोनकाचिदसंभावनातस्यामित्य
र्थः किंच विद्याविद्योभयरूपत्वादपिनैतदसंगतिरित्याह परमाउत्तमपुरुषार्थसाधनीभूताविद्याब्रह्मज्ञानरूपासैव सनातनी अनाद्यनंताच संसारबंध

हेतुरविद्याचसैवेत्यर्थः एवंचाचिज्जडप्रकृत्युभयात्मकत्वादुभयहेतुताउपपन्नेतिभावः ४४ विशेषजिज्ञासयापुनः पृच्छति राजोवाच भगवन्निति का
किंजातीया कथंकेनप्रकारेणअस्याः कर्मचकिम् ४५ यत्स्वभावेत्यादिनास्वभावस्वरूपोत्पत्तिकारणप्रश्नत्रयंब्रह्मविदांवरइत्यनेनऋषिप्रोक्तसर्वप्र
करणस्यश्रुतिशिरोनुयायित्वंस्फुटितम् ४६ उत्तरयति ऋषिरुवाच नित्यैवेति जगन्मूर्तिरित्यनेनजगदतिरिक्तमुख्यशरीराभावोध्वनितः जगदा
श्रयभूताशक्तिरित्यर्थः केनजातिप्रश्नोत्तरंस्वरूपप्रश्नोत्तरंच तयासर्वमिदंततमित्यनेन स्वभावोत्तरम् सृष्टिस्वभावासेत्यर्थः ततंविस्तारित

राजोवाच भगवन्काहिसादेवीमहामायेतियांभवान् ब्रवीतिकथमुत्पन्नासाकर्मास्याश्चकिंद्विज ४५ यत्स्वभावाचसा
देवीयत्स्वरूपायदुद्भवा तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामित्वत्तोब्रह्मविदांवर ४६ ऋषिरुवाच नित्यैवसाजगन्मूर्तिस्तयासर्वमिदंत
तं तथापितत्समुत्पत्तिर्बहुधाश्रूयतांमम ४७ देवानांकार्यसिद्ध्यर्थमाविर्भवतिसायदा उत्पन्नेतितदालोकेसानित्याप्यभिधी
यते ४८

मित्यर्थः व्याप्तमितिचइत्यर्थकस्याचित्स्वभावाचेत्यर्थः सृष्टीत्युपलक्षणम् नित्येत्यनेनमुख्योत्पत्तेरभावात्कारणस्यस्फुतरामभावेन गौण्योकारणोत्प
त्तीतिदर्शितम् तेउत्पत्तितत्करणप्रश्नोत्तरंतत्समुत्पत्तिः गौरीसा ममेत्यपादानस्यशेषत्वविवक्षायांषष्ठीमत्तइत्यर्थः ४७ देवानांकार्यसिद्ध्यर्थ-
मिति सर्वकर्मप्रश्नोत्तरम् अनेनैवदेवप्रार्थनयाआविर्भावस्यध्वननात् कथमुत्पन्नेत्युत्तरमपि ४८ ७ ७ ७ ७

कथंदेवप्रार्थनयानत्कार्यसिद्ध्यर्थमवतारइतिजिज्ञासायांतांनिवर्तयितुंमोहकारणस्यैवचराज्ञःपृष्टत्वेनादौमोहिकायास्तमोगुणप्रधानायाअवतारंवक्तुमितिहास-
माह योगनिद्रामिति कल्पांतेब्रह्मदिनांतेयोगनिद्रांतामसींशक्तिंभगवान् उत्पत्तिंप्रलयंचैवभूतानामागतिंगतिम् वेत्तिविद्यामविद्यांचसवाच्योभगवानिति उ
क्तलक्षणः तेनभूतानांप्रलयकालंज्ञात्वासेयंपालनव्यवहारतिरोधानमंतरातदसंभवंमत्वास्वपालनव्यवहारतिरोधायिकांतामसींशक्तिमभजत् पठेनेवतयात्मा
नमावृतवानित्यर्थः प्रभुरित्यनेनस्वेच्छयानदंगीकारः नतुतयाबलादस्यावरणमितिध्वनितम् अतएवयोगनिद्रेत्युक्तं इतरजननिद्रावत्मोहपारवश्यापा

योगनिद्रांयदाविष्णुर्जगत्येकार्णवीकृते आस्तीर्यशेषमभजत्कल्पांतेभगवान्प्रभुः ४९ तदाद्वावसुरौघोरौविख्यातौमधुकैटभौ
विष्णुकर्णमलोद्भूतौहंतुंब्रह्माणमुद्यतौ ५० सनाभिकमलेविष्णोःस्थितोब्रह्माप्रजापतिः दृष्ट्वातावसुरौचोग्रौप्रसुप्तंचजनार्दनम्
५१ तुष्टावयोगनिद्रांतामेकाग्रहृदयस्थितः विबोधनार्थायहरेर्हरिनेत्रकृतालयाम् ५२

दनीभवति लीलयासखीवल्लोचनपिधानमा
त्रंकरोति तदुक्तंहरिवंशे सखीसर्वसहस्यैषामायाविष्णोःशरीरजा सैषानारायणमुखेस्थिताकमललोचनेति तेनअंतःस्वस्वरूपज्ञानावरकत्वंप्रदर्शित
म् ४९ तदेति मलोद्भूतावित्यनेनानयोरनितामसत्वंसूचितमितरत्स्पष्टम् ५० तत्रब्रह्माकेत्यतआह सनाभिकमलेति प्रजापतिर्नियंतेतिब्रह्मणोविशे
षणम् प्रसुप्तंत्यक्तपालनव्यवहारम् ५१ तुष्टावेति सएकाग्रमनवच्छिन्नंहृदयंयस्यसतादृशःस्थितः सन्नित्यर्थः हृदयस्थितइत्यतः शर्परेरवरिवा
विसर्गलोपः विबोधनार्थायपालनव्यवहारप्रवृत्त्यर्थंनेत्रेत्युपलक्षणं सर्वांगस्थितत्वात्तस्याः लोकेनेत्रयोरेव भूयोनिद्राभिव्यक्तिमत्वात्नेत्रेत्युक्तिः ५२

योगनिद्रायाः मूलशक्त्यभेदं मत्वाविशेषयति विश्वेश्वरीमिति तत्वमेवाविविच्याह जगद्धात्रीमित्यादि धात्रींजननीं अनेनजगदुत्पत्तिस्थितिलयकर्तृत्वं
ब्रह्मलिंगंदर्शितम् अतुलामित्यंतानिविष्णुनिद्राविशेषणानि तेजसःप्रभुरितिब्रह्मविशेषणम् तत्स्कत्यत्वेनात्फत्कर्षोस्याध्वनितः विष्णुमोहकतयाइत
रमोहकत्वमनाश्चर्यमित्यपिध्वनितम् आयातोर्थः वस्तुतोविष्णोरितिराहोःशिरइतिवनूषष्ठीविष्णुरूपांनिद्रामित्यर्थः ब्रह्मापिसर्वेश्वरःसर्वशक्तिमान्
लोकानुग्रहायस्वयंमोहितइवदुःखनिवृत्तयेइवभगवतींस्तौति ऋषेःसर्वज्ञादिचैषांसर्वात्मत्वंसर्वशक्तीनामुपक्रमेदर्शितमेवेतिनकश्चिद्विरोधः ५३

विश्वेश्वरींजगद्धात्रींस्थितिसंहारकारिणीम् निद्रांभगवतींविष्णोरतुलांतेजसःप्रभुः ५३ ब्रह्मोवाच त्वंस्वाहात्वंस्वधात्वंहि
वषट्कारःस्वरात्मिका सुधात्वमक्षरेनित्येत्रिधामात्रात्मिकास्थिता ५४ अर्धमात्रास्थितानित्यायानुच्चार्याविशेषतः त्वमेव
सात्वंसावित्रीत्वंदेवीजननीपरा ५५

कथंतुष्टावेत्यतआह ब्रह्मोवाच त्वमितिस्वाहादेवदानमंत्रोग्नि-
पत्नीच स्वधापित्र्यदानमंत्रःपितृपत्नीच वषट्क्रियतेयत्रसवषट्कारोयज्ञः यज्ञदेवाह्वानमंत्रश्चस्वराःषोडश आदयस्तदात्मिकाचसुधादेवान्नंअक्ष
रेउपचयापचयपरिणामहीने आभ्यांसत्तामात्ररूपत्वम् त्रिधामात्रात्मिकाह्रस्वदीर्घप्लुतरूपा अर्धमात्राव्यंजनरूपा अविशेषकत्वाध्वनालिंगितया अ
नुच्चार्यत्वं तदालिंगितानुतथेतिबोध्यम् त्रिधेत्यतोविशेषतइत्यंतेनप्रणवरूपताचोक्ता मात्रात्रयमकारोकारमकारात्मकम् तदूर्ध्वमर्धमात्रा तत्रमा-
त्रात्रयम् जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यभिमानिविश्वतैजसप्राज्ञाभिधेयं अर्धमात्रातुवेदांतवाक्यार्थभूतनित्यमुक्ततुरीयाभिधेया तदुक्तम् व्यक्तातु प्रथमा

मात्राद्वितीयाव्यक्तसंज्ञितामात्रा तृतीयाचिच्छक्तिरर्धमात्रापरंपदमिति त्वमेवेति सात्वमेवेतिपूर्वान्वयित्वम् सावित्री तत्सवितुरितिऋक् तद
धिष्ठात्री तद्व्याच्याचेत्यर्थः हेदेवित्वंपराउत्कृष्टाजननीसर्वजनकत्वात् सर्ववाग्जननीपराच ५४ ५५ सर्वंजगत्त्वयैवधार्यते सर्वसाधारणशक्तिमती
त्वमेव अग्रेएतत्पदानिसर्वपरामर्शकानि अस्ति आत्मसात्करोषि तैश्वब्रह्मलिंगंदर्शितम् ५६ त्वयैतत्पाल्यतेसृष्ट्यादिक्रियारूपापित्वमेवेत्याह वि
सृष्टाविति सप्तम्यंतानितत्काललाक्षणिकानि तथेति जगद्रूपेइत्यर्थके जगन्मयेइत्यत्रछांदसत्वात्ङीबभावः ५७ महाविद्यामहावाक्यलक्षणा

त्वयैतद्धार्यतेसर्वंत्वयैतत्सृज्यतेजगत् त्वयैतत्पाल्यतेदेवित्वमत्स्यंतेचसर्वदा ५६ विसृष्टौसृष्टिरूपात्वंस्थितिरूपाचपालने तथा
संहृतिरूपांतेजगतोस्यजगन्मये ५७ महाविद्यामहामायामहामेधामहास्मृतिः महामोहाचभवतीमहादेवीमहासुरी ५८ प्रकृति
स्त्वंहिसर्वस्यगुणत्रयविभाविनी कालरात्रिर्महारात्रिर्मोहरात्रिश्चदारुणा ५९

महामायासच्चिदानंदे आत्मनिसंसारस्वरूपानर्थविभासहेतु
मूलविद्यामहामेधाभगवतः सर्वत्वशक्तिः महास्मृतिःविधेःसृष्ट्यनुकूलातीतकल्पगतसकलवस्तुस्मृतिरूपादेवरूपाच महामोहेति संसारसमूलकारण
रागरूपमोहस्वरूपा महादेवीसकलदेवशक्तिरूपा महासुरीहिरण्याक्षादिशक्तिरूपा ५८ सत्वरजस्तमोगुणत्रयैर्विभाव्यतेयासर्वस्यजडवर्गस्यप्र-
कृतिः मूलंप्रधानतत्वाख्यंत्वमेव एतेनपरमाणवादीनांमूलकारणत्वनिरासः कालरात्रिरिति ब्रह्मलयोपिलक्षितामहारात्रिः प्रलयरात्रिः मोहरात्रिः मम
तावर्तमोहगर्तपातिनीमहामायाख्यासंसृतिकर्त्रीउक्तंच दंष्ट्राकरालकालाग्निरुद्रकल्पादिदारुणा मोहरात्रिर्मोहतनुर्जगत्सूतेजगत्करीतिदारुणत्वंचास्याः

ब्रह्मज्ञानातिरिक्तानिवर्त्यत्वेन मोहरात्रिर्निशा च अस्यास्त्वनुरुक्तमोहारानिशादिवसनाशिनीतिहरिवंशोक्तेः ५९ श्रीः संपत् लक्ष्मीः बीजंच ईश्वरी ऐश्वर्यशक्तिः कामराजबीजंच ह्रीः भुवनेशीबीजंच उभयत्राप्यनुनासिकलोपः छांदसः बोधोनिर्णयात्मकंज्ञानलक्षणंस्वरूपंयस्यास्तादृशीबुद्धिरंतःकरणम् त्वमेवेत्यर्थः लज्जेति अंतःकरणवृत्तिविशेषः पुष्टिः रूपचयः तुष्टिरधिगतार्थादन्यत्रतुच्छत्वबुद्धिः शांतिः विषयेभ्यइंद्रियोपरमः क्षांतिः सत्यांशक्तौ परापराधसहिष्णुता एवकारस्त्वमित्यनंतरेयोज्यः ६० घोराएकहस्तस्थशिरसाभयंकरी शंखिनीति बाणभुशुंडीपरिघाश्चायुधानि यस्याः साअनेनास्याः काल्याः दशभुजात्वं

त्वंश्रीस्त्वमीश्वरीत्वंह्रीस्त्वंबुद्धिर्बोधलक्षणा लज्जापुष्टिस्तथातुष्टिस्त्वंशांतिःक्षांतिरेवच ६० खड्गिनीशूलिनीघोरागदिनीचक्रिणीतथा शंखिनीचापिनीबाणभुशुंडीपरिघायुधा ६१ सौम्यासौम्यतराशेषसौम्येभ्यस्त्वतिसुंदरी परापराणांपरमात्वमेवपरमेश्वरी ६२

सूचितम् तदुक्तंवैकृतिरहस्ये योगनिद्राहरेरुक्तामहाकालीतमोगुणा मधुकैटभनाशार्थंयांतुष्टावांबुजासनः दशवक्त्रादशभुजादशपादांजनप्रभा विशालयाराजमानात्रिंशल्लोचनमालया स्फुरद्दशनदंष्ट्रासाभीमरूपापिभूमिप रूपसौभाग्यकांतीनांसाप्रतिष्ठामहाश्रियां खड्गबाणगदाशूलशंखचक्रभुशुंडिभृत् परिघंकार्मुकंशीर्षंनिश्च्योतद्रुधिरंदधौ एषासावैष्णवीमायामहाकालीदुरत्यया आराधितावशीकुर्यात्पूजाकर्तुश्चराचरमिति उड्डीयोड्डीयच प्राप्य नदंतीदशकर्तिका क्रमतेवानतांगीवासाभुशुंडीनिगद्यते परिघोलोहबद्धोलगुडः ६१ सौम्याअक्रूराभक्तेषु असौम्यतरादैत्येषु अशेषसौम्येभ्यः सकलसुंदरेभ्यस्तु अतिसुंदरीत्यर्थः परेति इदमुपलक्षणं पश्यंतीमध्यमावैखरीणांपराबीजरूपाच पराणांउत्कृष्टानांपरमाप्रधानात्वमेव यतस्त्वंपरमेश्वरी६२

सत्ब्रह्मवर्गः असत्जडवर्गः तस्यसर्वस्ययाशक्तिःसायदात्वंतदात्वंकथंस्तव्येत्यर्थः पदपदार्थस्तोत्रस्तत्यतच्छक्तिस्तुतीनांत्वत्तोन्यत्वाभाववद्भेदनिबंध
नात्स्तुतिः कथंस्यादितिभावः ६३ स्तुत्यत्वाभावमेवाह पुनः यया ब्रह्मविष्णुरुद्रात्मनाजगत्सृष्टिस्थितिलयकर्तापिनिद्रावशंनीतः प्रापितइत्यर्थः पातिपाल
कः अत्ति स्वस्मिन्लयंप्रापयति तमोगुणप्रधानमायासंबंधादेवभगवतः सर्वोपसंहारेणस्वस्वरूपेवस्थानमितिभावः ६४ अहंब्रह्माशरीरग्रहणंकारि
ताः केवलमायिकत्वाच्छरीराणामितिभावः ६५ सानंतरोक्तस्वभावात्वमित्थमेवंविधैरुदारैरक्षासाधारणैः स्वैः प्रभावैर्माहात्म्यैः संस्तुताएतौमोहयइ

यच्चकिंचित्क्वचिद्वस्तुसदसद्वाखिलात्मिके तस्यसर्वस्ययाशक्तिःसात्वंकिंस्तूयसेतदा ६३ ययात्वयाजगत्स्रष्टाजगत्पात्यत्तियोजग
त् सोपिनिद्रावशंनीतः कस्त्वांस्तोतुमिहेश्वरः ६४ विष्णुःशरीरग्रहणमहमीशानएवच कारितास्तेयतोतस्त्वांकःस्तोतुंशक्तिमा
न्भवेत् ६५ सात्वमित्थंप्रभावैःस्वैरुदारैर्देविसंस्तुता मोहयैतौदुराधर्षावसुरौमधुकैटभौ ६६ प्रबोधंचजगत्स्वामीनीयतामच्यु
तोलघु बोधश्चक्रियतामस्यहंतुमेतौमहासुरौ ६७

त्यर्थः मोहश्चभगवंतंप्रतिवरदानरूपः ६६ प्रबोधंजागरणंपालनोद्यमरूपम् हंतुं
बोधः प्रवृत्तिः प्रवृत्तिस्वभावत्वात्तवेतिभावः ब्रह्मणः स्रष्टृत्वेनविषवृक्षोपीतिन्यायेननहननेप्रवृत्तिः विष्णूपरियद्यपिपालनप्रधानंतथापिसतांपालनस्य
दुष्टहननंविनाऽसंभवात् पालनानुगुणंनैवकदाचिद्धंतृत्वमपितस्यनानुपपन्नम् एवंचभगवत्कृतेपिमधुकैटभवधेमाणवककर्तृकाध्ययनेआचार्येण-
कार्यमाणे करीषाग्नेरिवतत्सामर्थ्याचरणेनभगवतस्तद्वधविषयकप्रवृत्तिसंपादकत्वेनप्रेरकतयातद्धंतृत्वंदेव्याअपीतिबोध्यं ६७ ७ ७

ऋषिरुवाच एवंस्तुतेनेति तामसी आवरकत्वेनतमःप्रधानाइयंशक्तिः मधुकैटभौएतौनिहंतुंचेत्यर्थः ६८ नेत्रास्येति विष्णोरित्यादि उरोवक्षः प्राण्यंगत्वे
पिनैकवद्भावश्छांदसत्वात् अव्यक्तादीश्वरात्जन्मप्रादुर्भावोयस्यतस्यब्रह्मणः दर्शनेचक्षुर्विषयेतस्थावित्यन्वयः ६९ उत्तस्थौचेति तयामुक्तस्त्यक्त
इत्यर्थः अहिशयनात् शेषशयनात् सःतौददृशे अर्थात्तावपिदहशातेइतिकर्मव्यतिहारेआत्मनेपदम् ७० तौविशेषयति मधुकैटभावितिआद्यपादेन

ऋषिरुवाच एवंस्तुतातदादेवीतामसीतत्रवेधसा विष्णोःप्रबोधनार्थायनिहंतुंमधुकैटभौ ६८ नेत्रास्यनासिकाबाहुहृदयेभ्य
स्तथोरसः निर्गम्यदर्शनेतस्थौब्रह्मणोव्यक्तजन्मनः ६९ उत्तस्थौचजगन्नाथस्तयामुक्तोजनार्दनः एकार्णवेहिशयनात्ततःसददृशेच
तौ ७० मधुकैटभौदुरात्मानावतिवीर्यपराक्रमौ क्रोधरक्तेक्षणावत्तुंब्रह्माणंजनितोद्यमौ ७१ समुत्थायततस्ताभ्यांयुयुधेभगवान्ह
रिः पंचवर्षसहस्राणिबाहुप्रहरणोविभुः ७२ तावप्यतिबलोन्मत्तौमहामायाविमोहितौ उक्तवंतौवरोस्मत्तोव्रियतामितिकेशवम् ७३
श्रीभगवानुवाच भवेतामद्यमेतुष्टौममवध्यावुभावपि किमन्येनवरेणात्रएतावद्धिवृतंमम ७४

वाक्षरत्वंछांदसत्वात् वीर्यमुत्साहः पराक्रमः शक्त्यतिशयः अत्तुंग्रसितुं अनेनप्रवृद्धस्यतमसोविभावकत्वंसूचितम् ७१ ७२ तावपीति वरइष्टोर्थः
व्रियतांगृह्यताम् ७३ श्रीभगवानुवाच भवेतामिति यत्रयदितदेवपूरणीयम् यदितुष्टौतदातर्हिवध्यौभवेतामित्यन्वयः वृतमिति नपुंसके
भावेक्तः ममेतिकर्तुः शेषत्वविवक्षायांषष्ठी ७४ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७

ऋषिरुवाच वंचिताभ्यामिति तदातस्मिन्समयेइति एवंवरप्रार्थनयावंचिताभ्यांभगवतीकृतमोहवश्यात् सर्वंजगत् आपोमयंविलोक्यताभ्यांभगवान्
गदितइत्यर्थः आपोमयइत्यत्रापशब्दसमादानात् प्रकृतिकाक्रनंतापशब्दान्मयट् आपोमयमिदंसर्वमापोमूर्तिः शरीरिणामितिवत् ७५ किंगदितंतत्र-
आह आवामिति नयत्रोर्वी यत्रवानसलिलेनपरिप्लुता तत्रावांजहीत्यर्थः ७६ ऋषिरुवाच तथेति पूर्ववर्तमानकथाभिप्रायेणऋषिरुवाचेत्युक्तिः अत्र
भूयउपहाराभिप्रायेण वस्तुतःसप्तशती त्वव्यवहारप्रयोजकसप्तशतमंत्रसंख्यापूरणीयतयाउक्तिः यथान्वैतत्तथा कात्यायनिसंमति पूर्वकंसर्वंतेउपपा

ऋषिरुवाच वंचिताभ्यामितितदासर्वमापोमयंजगत् विलोक्यताभ्यांगदितोभगवान्कमलेक्षणः ७५ आवांजहिनयत्रोर्वी
सलिलेनपरिप्लुता ७६ ऋषिरुवाच तथेत्युक्त्वाभगवताशंखचक्रगदाभृता कृत्वाचक्रेणवैछिन्नेजघनेशिरसीतयोः ७७
एवमेषासमुत्पन्नाब्रह्मणासंस्तुतास्वयम् प्रभावमस्यादेव्यास्तुभूयःशृणुवदामिते ७८ इतिश्रीमार्कंडेयपुराणेसावर्णिकेम
न्वंतरेदेवीमा॰ मधुकैटभवधोनामप्रथमोऽध्यायः १

दयिष्यामः तत्रनयत्रोर्वीत्येवंसंपादयन् तयोःशिरसीजघने उपस्थादूर्ध्वंनाभेर
धोभागेकृत्वाचक्रेणाछिन्नवान् ७७ एतेनभगवद्देहस्यशुद्धमायिकत्वेनापांचभौतिकतयाजघनेमारणेपिसलिलप्लुतत्वाभावविशिष्टोर्व्यांप्रार्थितस्य
वधस्याधृतिरितिपरास्तमुपहरति एवमेषेति समुत्पन्नाप्रादुर्भूता अस्यादेव्याइति अधिकरणेषष्ठी अस्याःतामस्याः मूलभूतायाः त्रिगुणाम-
हालक्ष्मीः तस्याइत्यर्थः अतएवतुशब्दसंगतिः भूयः प्रभावंपुनः प्रादुर्भावंभूयइत्युक्तिस्तामस्यास्तस्याअंशाभेदात् पूर्वोक्तप्रभावोपितस्या

एवध्वनयितुम् यद्वाप्राधानिकरहस्योक्तआद्यचतुर्भुजप्रादुर्भावापेक्षयामध्यमचरित्रवक्ष्यमाणाष्टादशभुजाप्रादुर्भावस्यपुनरुक्त्वमादायतदुक्तिः तदुक्तंल
क्ष्मीतंत्रे योगनिद्राहरेरुक्तायासादेवीदुरत्यया महाकाल्यास्तनुंविद्धितांमांदेवींसनातनीं मधुकैटभनाशार्थमाहितोचतदातया जघ्नातेवरलाभेनदेव
देवेनविष्णुना एषासावैष्णावीमायामहाकालीदुरत्यया स्तुत्यावशीकृताकुर्यात्दिशःश्रोतुश्वराचरमिति स्तुताविश्वेश्वर्यादिसूक्तरूपया तदुक्तंवि-
श्वेश्वर्यादिकंसूक्तंदृष्टंतद्ब्रह्मणातदा स्तुतयेयोगनिद्रायाःसमदेव्याःपुरंदरः अस्यादेव्याःसमुत्पत्तीश्वरितंस्तोत्रमित्यपि हितायसर्वभूतानांधार्य

ऋषिरुवाच देवासुरमभूद्युद्धंपूर्णमब्दशतंपुरा महिषेसुराणामधिपेदेवानांचपुरंदरे १ तत्रासुरैर्महावीर्यैर्देवसैन्यंप
राजितम् जित्वाचसकलान्देवानिंद्रोभून्महिषासुरः २ ततःपराजितादेवाःपद्मयोनिंप्रजापतिम् पुरस्कृत्यगतास्तत्रयत्रे
शगरुडध्वजौ ३

तेब्रह्मवादिभिरिति विश्वेश्वर्यादिसूक्तमेवरात्रिसूक्तमितिव्यवह्रीयते कालरात्रिर्महारात्रिरिति तत्ररात्रिपदाभ्यासादितिबो
ध्यम् विश्वेश्वरीपदेनोपक्रमात्विश्वेश्वरीसूक्तमपि ७८ समाप्तौसावर्णिः कः प्रकाशोयत्रतादृशेमन्वंतरेतद्वर्णनेइत्यर्थः इतिशिवभट्टसुतसतीगर्भज-
नागोजीभट्टकृतसप्तशतीव्याख्याने प्रथमोऽध्यायः १ भूयःशृणुवित्युक्तंतत्रेतिहासमाह ऋषिरुवाच देवासुरमिति असुराणामधिपेमहिषेचसति पु-
नर्देवानामधिपेपुरंदरेइंद्रेसति देवाअसुराश्चप्रहर्तारोयत्रतादृशंयुद्धमब्दशतमासीदित्यर्थः देवासुरमित्यत्रार्शआदित्वादन् रंभासुरतपस्ययाप्रसन्न
स्यशिवस्यांशोयंतत्सुतोमहिषः सचतपसादेवीनिकटेममसायुज्यंभवत्विति वरंप्रार्थितवानितिकालीपुराणेस्पष्टम् १ तत्रेति इंद्रःसुरराट् २ ततइतिपद्मयो

निंब्रह्माणंप्रजापतिमिति तस्यविशेषणम् ब्रह्मणःप्रजास्रष्टृत्वेनसिद्धसंबंधत्वात् आदौदेवानांतत्रगमनंततःपालनसंहारयोःशिवविष्ण्वोरेवाधिकारात्सब्रह्माणं
तयोःसमीपेगमनम् ३ यथावृत्तमिति देवानामभिभवस्यविस्तरः प्रपंचोयत्रेतिचेष्टितविशेषणम् ४ सूर्येंद्रेति सस्वयमित्यत्रएतत्तदोरितिसुलोपः स्वयमिति
हिसकारपाठस्तु अनचिचेतिद्वित्वेनबोध्यः ५ स्वर्गादितिनिराकृतानिःसारिताः ६ एतद्व इति वः इतिद्वयोर्बहुवचनम् गौरवात् चपरंशरणंप्रपन्नाः आगताःस्मो

यथावृत्तंतयोस्तद्वन्महिषासुरचेष्टितम् त्रिदशाःकथयामासुर्देवाभिभवविस्तरम् ४ सूर्येंद्राग्न्यनिलेंदूनांयमस्यवरुणस्यच अ
न्येषांचाधिकारान्सस्वयमेवाधितिष्ठति ५ स्वर्गान्निराकृताःसर्वेतेनदेवगणाभुवि विचरंतियथामर्त्यामहिषेणदुरात्मना ६ एतद्वः
कथितंसर्वममरारिविचेष्टितम् शरणंचप्रपन्नाःस्मोवधस्तस्यविचिंत्यताम् ७ इत्थंनिशम्यदेवानांवचांसिमधुसूदनः चकार
कोपंशंभुश्चभ्रूकुटीकुटिलाननौ ८ ततोतिकोपपूर्णस्यचक्रिणोवदनात्ततः निश्चक्राममहत्तेजोब्रह्मणःशंकरस्यच ९

भवामः ७ इत्थमिति भ्रुवोःकुटीकौटिल्यंतेन कुटिलेभुग्नेआननेययोस्तौ भ्रूशब्दस्यपृषोदरादित्वात्ह्रस्वः कुटेरीकू प्रत्ययांतात् कृदिकारादितिङीप्
ब्रह्मणः कोपेपिरज आधिक्येनशिवस्यतमोगुण प्राधान्येनकोपेपि तमोगुणस्याधिक्येनविष्णु कोपस्यपालकमूलकत्वेनसत्वाधिक्यवत्तयात्रिगु
णाएषाइतिध्वन्यते अतएवोक्तंवैकृतिकरहस्ये सर्वदेवशरीरेभ्योयाविर्भूतामितप्रभा त्रिगुणासामहालक्ष्मीः साक्षान्महिषमर्दिनी तत्रापिर
जःसत्वयोराधिक्यंदेवानांरजःसत्वमयत्वात् ८ ततइतिद्वितीयंततइतिप्रसिद्धादित्यर्थकंवदनादित्यस्यविशेषणम् ९ ७ ७

अन्येषांचेति कुपितानामितिशेषः यत्तेजः निर्गतंतच्चब्रह्मादीनांतेजश्चैक्यंएकत्वंसमगच्छत छांदसस्तङ् १० अतीवेति तत्रेत्यस्यकालेइतिदेशे इ
तिवाविशेषः ११ अतुलमिति तत् ततः तत्रपुराणांतरप्रसिद्धे कात्यायनाश्रमे तत्तेजः एकस्थंसन्नारीअभूत् त्विषादीप्त्या १२ तेजोविभागेनांगविभा
गमाह यदिति शंभोः श्वेतांगतयातत्तेजसायातंमुखंश्वेतमित्यर्थः विष्णोर्नीलवर्णतयाबाहवोष्टादशनीलाः १३ सौम्येनेति सोमसंबंधिनेत्यर्थः

अन्येषांचैवदेवानांशक्रादीनांशरीरतः निर्गतंसुमहत्तेजस्तच्चैक्यंसमगच्छत १० अतीवतेजसः कूटंज्वलंतमिवपर्वतम् द
दृशुस्तेसुरास्तत्रज्वालाव्याप्तदिगंतरम् ११ अतुलंतत्रतत्तेजः सर्वदेवशरीरजम् एकस्थंतदभून्नारीव्याप्तलोकत्रयंत्विषा
१२ यदभूच्छांभवंतेजस्तेनाजायततन्मुखम् याम्येनचाभवन्केशाबाहवोविष्णुतेजसा १३ सौम्येनस्तनयोर्युग्मंमध्य
मैंद्रेणचाभवत् वारुणेनचजंघोरूनितंबस्तेजसाभुवः १४ ब्रह्मणस्तेजसापादौतदंगुल्योर्कतेजसा वसूनांचकरांगुल्यः
कौबेरेणचनासिका १५

छांदसत्वादिदमर्थोपियण् अतएव श्वेतस्तनी ऐंद्रेणमध्यंरक्तंजंघोरूइत्यत्र पूर्वनिपातैकवद्भावविधेरनित्यात्द्दोषः
भिन्नेपदेवाजंघेऊरूचवारुणेनेत्यन्वयः भुवः पृथ्व्याः नितंबः कटिपश्चाद्भागः १४ ब्रह्मणइति अतएवपादौरक्तौ एतदुक्तंवैकृतिकरहस्ये श्वेता
नननीलभुजासुश्वेतस्तनमंडला रक्तमध्यारक्तपादानीलजंघोरुरुन्मदा सुचित्रजघनाचित्रमाल्यांबरविभूषणा चित्रानुलेपनाकांतिरूप
सौभाग्यशालिनीति एवंचरूपेणापित्रिगुणात्वंसूचितं स्वस्यचित्तत्वात् चित्रमाल्यादिधारणम् वसूनामित्यस्यतेजसेतिशेषः एवमन्यत्रापि

तस्याइतिप्राजापत्येनदक्षादितेजसा तेनब्रह्मणस्तेजसापादावित्यनेननविरोधः पावकोग्निः १६ भ्रुवौचेति संध्ययोस्तेजः भ्रुवावभूतामित्यन्वयः करण स्यैवकर्तृत्वविवक्षा पुंनपुंसकयोः कर्णः श्रवणः श्रवणंश्रुताविति हेममाली अन्येषांचदेवानांसंबंधितेजसांशिवाचंडीसंभवः एकीभावः कार्यवेत्यर्थः एवप्रसिद्धो १७ ततइति तेजोराशिसमुद्भवामिति सापेक्षत्वेविरामकत्वात्समासः मुदंहर्षम् १८ ब्रह्मादिषुविद्यमानस्वतेजसैवभगवतीआवि

तस्यास्तुदंताःसंभूताःप्राजापत्येनतेजसा नयनत्रितयंजज्ञेतथापावकतेजसा १६ भ्रुवौचसंध्ययोस्तेजःश्रवणावनिल स्यच अन्येषांचैवदेवानांसंभवस्तेजसांशिवा १७ ततःसमस्तदेवानांतेजोराशिसमुद्भवाम् तांविलोक्यमुदंप्रापुरमरा महिषार्दिताः १८ शूलंशूलाद्विनिष्कृष्यददौतस्यैपिनाकधृक् चक्रंचदत्तवान्कृष्णःसमुत्पाद्यस्वचक्रतः १९ शंखंचव रुणःशक्तिंददौतस्यैहुताशनः मारुतोदत्तवांश्चापंबाणपूर्णौतथेषुधी २० वज्रमिंद्रःसमुत्पाद्यकुलिशादमराधिपः ददौतस्यैसहस्राक्षोघंटामैरावताद्गजात् २१ कालदंडाद्यमोदंडंपाशंचांबुपतिर्ददौ प्रजापतिश्चाक्षमालांददौब्रह्माकमं डलुम् २२

शूलेतितात्पर्यम् एवमायुधदानमपिबोध्यं शूलमितिविनिष्कृष्य आकृष्येत्यर्थः समुत्पाद्यजनयित्वेत्यर्थः पदेर्ण्यंतस्यरूपं एवमग्रेपि अत्रचक्रंचेतिचाददात् १९ शंखंचेति वरुणाच्छंखस्य अग्नेःशक्तेः वायोश्चापबाणयोर्लाभइत्यर्थः शंखंचेतिचकारोवक्ष्यमाण पाशसमुच्चयेइत्यर्थेवा २० वज्रमिति देयभेदादेकस्यैवदातुः क्वचित्पुनरुपादानेपिनदोषः २१ कालेति उत्पाद्येतिशेषः प्रजानांपतिर्ब्रह्मा

अक्षमालांकमंडलुम् चददामित्यन्वयः ब्रह्माक्षमालांकमंडलुमिति वामनपुराणात् २२ समस्तेति कालस्तदभिमानिनीदेवता तस्याइति संबंधत्वेनवि
वक्षायांषष्ठी २३ क्षीरोदश्चेति अंगुलीयरत्नदानांतंक्षीरोदःकर्ता २४ विश्वकर्मणःपरश्वअस्त्रकवचदातृत्वं चूडामण्यादिकवचदानांतंविश्वक
र्मकर्तृत्वमित्यन्वयः तन्मतेअर्धचंद्रशब्देनतदाकारेललाटभूषणविशेषः २५ २६ अम्लानेत्यारभ्यपंकजदानांतंजलधिःकर्ता तत्रपं

समस्तरोमकूपेषुनिजरश्मीन्दिवाकरः कालश्चदत्तवान्खड्गंतस्याश्चर्मचनिर्मलम् २३ क्षीरोदश्चामलंहारमजरेचतथां
बरे चूडामणिंतथादिव्यंकुंडलेकटकानिच २४ अर्धचंद्रंतथादिव्यंकेयूरान्सर्वबाहुषु नूपुरौविमलौतद्वद्ग्रैवेयकमनुत्तम
म् २५ अंगुलीयकरत्नानिसमस्तास्वंगुलीषुच विश्वकर्माददौतस्यैपरशुंचातिनिर्मलम् २६ अस्त्राण्यनेकरूपाणित-
थाभेद्यंचदंशनम् अम्लानपंकजांमालांशिरस्युरसिचापराम् २७ अददज्जलधिस्तस्यैपंकजंचातिशोभनं हिमवान्वा
हनंसिंहंरत्नानिविविधानिच २८ ददावभून्यंसुरयापानपात्रंधनाधिपः शेषश्चसर्वनागेशोमहामणिविभूषितम् २९

कजंहस्तेरत्नसिंहयोद[illegible]हिमवानददादिति ददानेइत्यस्यलङिरूपम् छांदसत्वात्परस्मैपदम् २७ २८ ददाविति
अनेनाष्टादशभुजासहस्त्रभुजाचैषेतिसूचितम् तदुक्तंवैकृतिकरहस्ये अष्टादशभुजापूज्यासासहस्त्रभुजासती अष्टादशभु
जधार्याणांविशिष्योक्तेः २९ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५

सामान्यतः अन्यैरपिदेवै रायुधैरित्युक्तेश्चेतिभावः आयुधान्यत्रवक्ष्यंनेदक्षिणाधः करक्रमात् अक्षमालाचकमलंबाणोसिः कुलिशंगदा चक्रंत्रिशू
लंपरशुःशंखोघंटाचपाशकः शक्तिर्दंडश्चर्मचापंपानपात्रंकमंडलुः अलंकृतभुजामेभिरायुधैःकमलासनाम् सर्वदेवमयीमीशांमहालक्ष्मीमिमां
नृप पूजयन्सर्वलोकानांसदेवानांप्रभुर्भवेदिति एवंस्वरूपायुधैरस्याब्राह्मीत्वंवैष्णवीत्वंचत्रिगुणात्वंचसर्वमूलभूतशक्तेरयंप्रादुर्भावस्तत्समान इतिचसूचि
तम् यद्यप्यत्रब्रह्मादीनामिंद्रादीनांचशरीरान्निष्क्रांततेजोदेवीविग्रहरूपेणाभिव्यक्तमासीत् आयुधानिचदेवैः स्वस्वभूलादिभ्योविनिर्गमय्यद
त्तानि इत्येवोक्तम् तथापिदेवीशक्त्यंशाएवतत्तद्देवपालनीयैकदेशपालनशक्तित्वेनयेदेव्यानिवेशितास्तेएवमहिषवधेनसर्वलोकरक्षणायपुनरे

नागहारंददौतस्यैधत्तेयःपृथिवीमिमाम् अन्यैरपिसुरैर्देवीभूषणैरायुधैस्तथा ३० संमानितानानादोच्चैःसाट्टहासंमुहुर्मुहुः
तस्यानादेनघोरेणकृत्स्नमापूरितंनभः ३१ अमायतातिमहताप्रतिशब्दोमहानभूत् चुक्षुभुःसकलालोकाःसमुद्राश्चचकंपिरे ३२

कीभूयदेवीरूपंप्रापाः एवंनदायुधाः निजशक्त्यंशाअपीतिबोध्यम् अहंविभूत्याबहुभिरित्यादितृतीयचरितगतवचनसमूहात् लक्ष्मीतंत्रेपिशक्रं
प्रतिलक्ष्मीवचनानि महालक्ष्मीरहंशक्रपुनःस्वायंभुवेंतरे हितायसर्वदेवानांजातामहिषमर्दिनी मदीयाःशक्तिलेशायेतत्रदेवशरीरगाः धृतंमया
तैःसंभूतैरूपंपरमशोभनम् आयुधानिचदेवानांयानियानिसुरेश्वर मच्छक्तयस्तदाकाराण्यायुधानिममाभवन्निति ३० संमानितेतिसाट्टहास
मिति नादक्रियाविशेषणम् साट्टहासोत्यर्थहासः नभइतिभुवर्लोकलक्षणं ३१ अमायतेति मामानेदैवादिकस्थंतानांनञ्समासः तेनअसंभव

तेत्यर्थः अस्यनभसीत्यादि ३२ चचालेति महीधराः पर्वताः ३३ तुष्टुवुरितिभक्त्यानम्रः अपकृष्टत्वज्ञानवानात्मा शरीरंनम्रंयेषांसंक्षुब्धं आकुलं
यातमितिशेषः अमरारयश्चसंक्षुब्धाइत्यर्थः ३४ सन्नद्धेति युद्धायसज्जानिधृतसन्नाहानि अखिलसैन्यानियेषां आः इतिक्रोधाविस्फारे अनेनचमहि
षासुरस्यतमोमयत्वमुक्तम् दूतप्रेरणात् कस्यचित्सैनिकस्यप्रथममप्रेषणाच्च स्वयमेवक्रोधजमाह नप्रथममेवयुद्धार्थंधावमानाच्च रूपेणापित

चचालवसुधाचेलुःसकलाश्चमहीधराः जयेतिदेवाश्चमुदातामूचुःसिंहवाहिनीम् ३३ तुष्टुवुर्मुनयश्चेनांभक्तिनम्रात्ममूर्तयः
दृष्ट्वासमस्तंसंक्षुब्धंत्रैलोक्यममरारयः ३४ सन्नद्धाखिलसैन्यास्तेसमुत्तस्थुरुदायुधाः आःकिमेतदितिक्रोधादाभाष्यम
हिषासुरः ३५ अभ्यधावततंशब्दमशेषैरसुरैर्वृतः सददर्शततोदेवींव्याप्तलोकत्रयांत्विषा ३६ पादाक्रांत्यानतभुवंकिरीटो
ल्लिखितांबराम् क्षोभिताशेषपातालांधनुर्ज्यानिःस्वनेनताम् ३७ दिशोभुजसहस्रेणसमंताद्व्याप्यसंस्थिताम् ततःप्रववृतेयु
द्धंतयादेव्यासुरद्विषाम् ३८ शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैरादीपितदिगंतरम् महिषासुरसेनानीश्चिक्षुराख्योमहासुरः ३९ युयु
धेचामरश्चान्यैश्चतुरंगबलान्वितः रथानामयुतैःषड्भिरुदग्राख्योमहासुरः ४०

मोमयत्वाच्च अतएवरजः सत्वाधिकदेव्यास्तद्वृ
त्तम् ३५ अभ्यधावतेतिस्वरितेत् ३६ देवींविशेषयतिसार्द्धेनपादेति धनुषोज्यायाश्चनिस्वनेन धनुषः कैंकारःज्यायाष्टंकारः ३७ दिशइतिसमं
तात्सर्वतः ३८ शस्त्रास्त्रैरिति शस्त्रंकेवलंमंत्रस्तद्युक्तमस्त्रम् ३९ युयुधेति अन्यैःप्रधानदैत्यैः सहितः चामराख्यः चिक्षुराख्यश्च रथनागहय

पादातरूपचतुरंगसेनायुतोयुयुधेइत्यर्थः ४० अयुध्यतेति अयुतानामितिनियुतैरितिच तद्गतबहुत्वविवक्षयाबहुवचनम् एवमग्रेपि एकंदशशतं
चैवसहस्रमयुतंतथा लक्ष्यंचनियुतंचैवकोटिरर्बुदमेवच अब्जंखर्वोनिखर्वश्चशंखपद्मौचसागरः अंत्यमध्यपरार्द्धंचदशवृद्ध्यायथाक्रममितिब्र-
ह्मांडे ४१ अयुतानामिति गजवाजीत्यतोबिडालसैन्यम् ४२ वृतइति अथतेषांवधानंतरम् अयुतानांपंचाशद्भिरयुतैः परिवारितोबिडालनामात
त्रसंयुगे युयुधेइत्युत्तरश्लोकेनान्वयः दुर्धरोदुर्मुखश्चैवबिडालनयनस्तथेति वामनपुराणेपिबिडालनयनशब्दोयोगरूढोनकेवलंयौगिकः

अयुध्यतायुतानांचसहस्रेणमहाहनुः पंचाशद्भिश्चनियुतैरसिलोमामहासुरः ४१ अयुतानांशतैःषड्भिर्बाष्कलोयुयुधे
रणे गजवाजिसहस्रौघैरनेकैःपरिवारितः ४२ वृतोरथानांकोट्याचयुद्धेतस्मिन्नयुध्यत बिडालाख्योयुतानांचपंचा
शद्भिरथायुतैः ४३ युयुधेसंयुगेतत्ररथानांपरिवारितः अन्येचतत्रायुतशोरथनागहयैर्वृताः ४४ युयुधुःसंयुगेदेव्या
सहतत्रमहासुराः कोटिकोटिसहस्रैस्तुरथानांदंतिनांतथा ४५ हयानांचवृतोयुद्धेतत्राभून्महिषासुरः तोमरैर्भिंदि
पालैश्चशक्तिभिर्मुसलैस्तथा ४६

प्रकृतेच नामैकदेशेनामग्रहणं अतएवबिडालस्यासिनेनेति वक्ष्यमाणंसंगच्छते ४३ युयुधेइति
स्पष्टम् ४४ युयुधुरिति अस्यपूर्वेणान्वयः अनुदात्तेत्वलक्षणातङोनित्यत्वात्परस्मैपदम् उत्तरार्द्धमुत्तरान्वयि ४५ हयानांचेति रथदंतिहयानां
प्रत्येकंकोटिकोटिसहस्रसंख्यायुतोमहिषस्तत्राभूदित्यर्थः उत्तरान्वयिभिंदिइतिदंत्यांतः ४६ ७ ७ ७ ७ ७

युयुधुरिति केचिद्दैत्याइतिशेषः अपरे इत्युत्तरान्वयि ४७ देवीमिति अपरेतुनेप्रसिद्धदैत्याइत्यर्थः प्रोपाभ्यामित्यात्मनेपदंन छांदसत्वात् ४८
लीलयैवआयासरहितानना ४९ मुमोचेति उत्तरार्द्धमुत्तरान्वयि धुताः कंपिताः ५० चचारेति उत्तरार्धमुत्तरान्वयियान्यावतः ५१ तएवेति ता

युयुधुःसंयुगेदेव्याःखड्गैःपरशुपट्टिशैः केचिच्चचिक्षिपुःशक्तीःकेचित्पाशांस्तथापरे ४७ देवींखड्गप्रहारैस्तुतेतांहंतुंप्रचक्र
मुः सापिदेवीततस्तानिशस्त्राण्यस्त्राणिचंडिका ४८ लीलयैवप्रचिच्छेदनिजशस्त्रास्त्रवर्षिणी अनायासानन्नादेवीस्तू
यमानासुरर्षिभिः ४९ मुमोचासुरदेहेषुशस्त्राण्यस्त्राणिचेश्वरी सोपिक्रुद्धोधुतसटोदेव्यावाहनकेसरी ५० चचारासु
रसैन्येषुवनेष्विवहुताशनः निःश्वासान्मुमुचेयांश्चयुध्यमानारणेंबिका ५१ तएवसद्यःसंभूतागणाःशतसहस्रशः युयु
धुस्तेपरशुभिर्भिंदिपालासिपट्टिशैः ५२ नाशयंतोसुरगणान्देवीशक्त्युपबृंहिताः अवादयंतःपटहान्गणाःशंखांस्तथा
परे ५३ मृदंगांश्चतथैवान्येतस्मिन्युद्धमहोत्सवे ततोदेवीत्रिशूलेनगदयाशक्तिवृष्टिभिः ५४ खड्गादिभिश्चशतशोनि
जघानमहासुरान् पातयामासचैवान्यान्घंटास्वनविमोहितान् ५५

वंतएवेत्यर्थः एकैकनिश्वासादेकैकगणः संभूतइत्यर्थः तेगणाः ५२ नाशयंतइति देवीप्रभावेणाप्यायिताः अवादयंतः अवादितवंतइत्यर्थः ग
णाः केचिदितिशेषः ५३ मृदंगांश्चेति युद्धमेवमहोत्सवोवीराणांहर्षत्वात् शक्तीनांवृष्टिभिर्वर्षैः इत्यर्थः ५४ खड्गेतिस्पष्टम् ५५

अस्कराननिति अकर्षयदिति कृषेश्चौरादिकाल्लङ् अपरइत्युत्तरान्वयि ५६ विपोथिताइति अपरेगदयाविपोथिता आमर्दिताः निपातेन निपतनेन भुवि
शेरतइत्यन्वयः वेमुरिति छांदसम् ५७ केचिदिति शूलेनवक्षसिभिन्नाः भूमौनिपातिताः निपेतुरित्यन्वयः उत्तरार्द्धमुत्तरान्वयि ५८ सेनेति
सेनामनुपश्चात्कुर्वंतिसेनाग्रगाः शरौघव्यासत्वात् सेनाः शल्लक्यस्तत्सदृशाश्च अपरेछिन्नग्रीवाः प्राणान्मुमुचुरित्यर्थः ५९ शिरांसीति छिन्ना

अस्करान्भुविपाशेनबध्वाचान्यानकर्षयन् केचिद्द्विधाकृतास्तीक्ष्णैः खड्गपातैस्तथापरे ५६ विपोथितानिपातेनगद
याभुविशेरते वेमुश्चकेचिद्रुधिरंमुसलेनभृशंहताः ५७ केचिन्निपातिताभूमौभिन्नाःशूलेनवक्षसि निराकृताःशरौघे
णकृताःकेचिद्रणाजिरे ५८ सेनानुकारिणःप्राणान्मुमुचुस्त्रिदशार्दनाः केषांचिद्बाहवश्छिन्नाश्छिन्नग्रीवास्तथाप
रे ५९ शिरांसिपेतुरन्येषामन्येमध्येविदारिताः विच्छिन्नजंघास्त्वपरेपेतुरुर्व्यांमहास्कराः ६० एकबाह्वक्षिचर
णाःकेचिद्देव्याद्विधाकृताः छिन्नेपिचान्येशिरसिपतिताःपुनरुत्थिताः ६१ कबंधायुयुधुर्देव्यागृहीतपरमायुधाः
ननृतुश्चापरेतत्रयुद्धेतूर्यलयाश्रिताः ६२

नीतिशेषः ६० एकइति आशिरः पादपर्यंतंपाटिनाइत्यर्थः उत्तरार्द्धमुत्तरान्वयि ६१ कबंधाइति मनुष्याणांसहस्त्रेषुहतेषुहतमूर्द्धस्क तदा
वेशात्कबंधःस्यादेकोमूर्द्धाक्रियान्वितइतिलक्षितः अपरेकबंधाश्चयुयुधुः ६२ ९ ९ ९ ९

कबंधाइति उभयत्रापियुयुधुरितिशेषः छिन्नशिरसइतिस्वरूपकथनम् छिन्नानिशिरांसियैरितिवा ऋषयः उभयतोधाराः खड्गाः भाषंतइतिछां
दसः ६३ पातितैरिति रथनागसहितैरश्वैरित्यर्थः एवमग्रेपि ६४ शोणितौघेति असुरसैन्यस्यमध्येवारणासुरवाजिनाम् शोणितस्य

कबंधाश्छिन्नशिरसःखड्गशक्त्यृष्टिपाणयः तिष्ठतिष्ठेतिभाषंतोदेवीमन्येमहासुराः ६३ पातितैरथनागाश्वैरसुरैश्चवसुंधरा अगम्यासाभवत्तत्रयत्राभूत्समहारणः ६४ शोणितौघामहानद्यःसद्यस्तत्रप्रसुस्रुवुः मध्येचासुरसैन्यस्यवारणासुरवाजिनाम् ६५ क्षणेनतन्महासैन्यमसुराणांतथांबिका निन्येक्षयंयथावह्निस्तृणदारुमहाचयम् ६६ सचसिंहोमहानादमुत्सृजन्धुतकेसरः शरीरेभ्योमरारीणामसूनिवविचिन्वति ६७ देव्यागणैश्चतैस्तत्रकृतंयुद्धंतथासुरैः यथैषांतुतुषुर्देवाःपुष्पवृष्टिमुचोदिवि ६८ इतिश्रीमा० देवीमाहात्म्येमहिषासुरसैन्यवधोनामद्वितीयोऽध्यायः २
ऋषिरुवाच निहन्यमानंतत्सैन्यमवलोक्यमहासुरः सेनानीश्चिक्षुरःकोपाद्ययौयोद्धुमथांबिकाम् १ सदेवींशरवर्षेणववर्षसमरेऽसुरः यथामेरुगिरेःशृंगंतोयवर्षेणतोयदः २

ओघःप्रवाहोयासुतादृश्योनद्यः प्रसुस्रुवुः छांदसत्वात्समासः ६५
६६ सचेति क्षयंनिन्येइतिशेषः तत्रोत्प्रेक्षते अमरारीणांशरीरेभ्यो असून्विचिन्वतीव भूतेर्लिङितियो अडागमः छांदसः ६७ देव्याइतिचोप्यर्थे तुतुषुस्तुष्टाः ६८ इतिशिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतेसप्तशतीव्याख्यानेद्वितीयोऽध्यायः २ ऋषिरुवाच निहन्यमानमिति १ २

तस्येति उत्करः समूहः वाजिनांयंतारंचरथंचजघानेत्यन्वयः ३ चिच्छेदेति आशुगाः बाणाः ४ ५ सिंहमिति सव्येवामे ६ तस्याइति पफालवि
शीर्णः तस्याभुजइत्यन्वयः ७ चिक्षेपेति तच्छूलंअंबराद्रविबिंबमिव इत्युत्तरान्वयि तेजोभीइत्यत्रढ्रुलोपइतिदीर्घः ८ दृष्ट्वेति ततएवंस्कंदरंभू

तस्यछित्वाततोदेवीलीलयैवशरोत्करान् जघानतुरगान्बाणैर्यंतारंचैववाजिनाम् ३ चिच्छेदचधनुःसद्योध्वजंचातिस
मुछ्रितम् विव्याधचैवगात्रेषुछिन्नधन्वानमाशुगैः ४ सछिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः अभ्यधावततांदेवीं
खड्गचर्मधरोसुरः ५ सिंहमागत्यखड्गेनतीक्ष्णधारेणमूर्द्धनि आजघानभुजेसव्येदेवीमप्यतिवेगवान् ६ तस्याःख
ड्गोभुजंप्राप्यपफालनृपनंदन ततोजग्राहश्शूलंसकोपादरुणलोचनः ७ चिक्षेपचततस्तत्तुभद्रकाल्यांमहासुरः जाज्व
ल्यमानंतेजोभीरविबिंबमिवांबरात् ८ दृष्ट्वातदापतच्छूलंदेवीश्शूलममुंचत तेनतच्छतधानीतंश्शूलंसचमहासुरः ९ह
तेतस्मिन्महावीर्येमहिषस्यचमूपतौ आजगामगजारूढश्चामरस्त्रिदशार्दनः १० सोपिशक्तिंमुमोचाथदेव्यास्तामंबिका
द्रुतम् हुंकाराभिहतांभूमौपातयामासनिष्प्रभाम् ११ भग्नांशक्तिंनिपतितांदृष्ट्वाक्रोधसमन्वितः चिक्षेपचामरःश्शूलंबा
णैस्तदपिसाच्छिनत् १२ ततःसिंहःसमुत्पत्यगजकुंभांतरस्थितः बाहुयुद्धेनयुयुधेतेनोच्चैस्त्रिदशारिणा १३

लमापन
त्‌आगच्छत् दृष्ट्वोचेत्यर्थः सचशतधानीतइतिशेषः ९,१० सोपीति हुंकारेतिन्हस्वम् ११,१२ ततइति समुत्पत्यआप्लुत्यगजकुंभांतरस्थितइत्येकंपदम् १३

युध्यमानाविति नागात् गजान् युयुधातेइत्यत्र गृह्यत्वाभावाच्छांदसः १४ ततइति युद्धानंतरम् वेगात्खमुत्पत्य गत्वापुनस्ततोनिपत्यावतीर्यइत्यर्थः
१५ उदग्रश्चेति रणेयुद्धे दंतैर्गजदंतनिर्मितायुधैः मुष्टिभिः तलैश्चपेटैश्च इत्यर्थः यद्वादंतैर्दंतक्षतैरित्यर्थः १६ देवीति उद्धतं तत्रमाभिंदीतिद मध्यः १७

युध्यमानौततस्तौतुतस्मान्नागान्महींगतौ युयुधातेतिसंरब्धौप्रहारैरतिदारुणैः १४ ततोवेगात्खमुत्पत्यनिपत्यचमृगारिणा
करप्रहारेणशिरश्चामरस्यपृथक्कृतम् १५ उदग्रश्चरणेदेव्याशिलावृक्षादिभिर्हतः दंतमुष्टितलैश्चैवकरालश्चनिपातितः १६
देवीक्रुद्धागदापातैश्चूर्णयामासचोद्धतम् बाष्कलंभिंदिपालेनबाणैस्ताम्रंतथांधकम् १७ उग्रास्यमुग्रवीर्यंचतथैवचमहाह
नुम् त्रिनेत्राचत्रिशूलेनजघानपरमेश्वरी १८ बिडालस्यासिनाकायात्पातयामासवैशिरः दुर्धरंदुर्मुखंचोभौशरैर्निन्येयम
क्षयम् १९ एवंसंक्षीयमाणेतुस्वसैन्येमहिषासुरः माहिषेणस्वरूपेणत्रासयामासतान्गणान् २० कांश्चित्तुंडप्रहारेणखु
रक्षेपैस्तथापरान् लांगूलताडितांश्चान्यान्शृंगाभ्यांचविदारितान् २१ वेगेनकांश्चिद्परान्नादेनभ्रमणेनच निःश्वासपवने
नान्यान्पातयामासभूतले २२ निपात्यप्रमथानीकमभ्यधावतसोसुरः सिंहंहंतुंमहादेव्याःकोपंचक्रेततोंबिका २३ सो
पिकोपान्महावीर्यःखुरक्षुण्णमहीतलः शृंगाभ्यांपर्वतानुच्चांश्चिक्षेपचननादच २४

१८ बिडालस्येति यमक्षयंयमगृहं १९ एवमिति
गणान्निश्वाससंभवान् २० कांश्चिदितिखुरः कवर्गादिः २१ वेगेनकांश्चिदिति वेगयुक्तभ्रमणेनवेगोगतेर्भ्रमणंमंडलाकारगतिः २२ निपात्येति प्रमथाःगणाः २३ २४

वेगेनेति विक्षुण्णाकुंठिनाव्यशीर्यत कर्मकर्तरिरूपम् सर्वतः सार्वविभक्तिकस्तसिः प्लावयामासजलेनेतिशेषः २५ धुतेति कंपितेत्यर्थः खंडस्यखंडाय
स्यांक्रियायांश्वासानिलेनाकाशंप्रत्यस्ताः क्षिप्ताः अचलाः पुनराकाशात्पेतुरित्यर्थः २६ २७ सेति सातस्योपरिपाशंक्षिस्वातंबबंधेत्यन्वयः २८ ततइ

वेगभ्रमणविक्षुण्णामहीतस्यव्यशीर्यत लांगूलेनाहतश्चाब्धिः प्लावयामाससर्वतः २५ धुतशृंगविभिन्नाश्चखंडंखंडंययुर्घनाः
श्वासानिलास्ताःशतशोनिपेतुर्नभसोचलाः २६ इतिक्रोधसमाध्मातमापतंतंमहासुरम् दृष्ट्वासाचंडिकाकोपंतद्वधायतदाक
रोत् २७ साक्षिस्वातस्यवैपाशंतंबबंधमहासुरम् तत्याजमाहिषंरूपंसोपिबद्धोमहामृधे २८ ततःसिंहोभवत्सद्योयावत्त
स्यांबिकाशिरः छिनत्तितावत्पुरुषःखड्गपाणिरदृश्यत २९ ततएवाशुपुरुषंदेवीचिच्छेदसायकैः तंखड्गचर्मणासार्द्धंततःसो
भून्महागजः ३० करेणचमहासिंहंतंचकर्षजगर्जच कर्षतस्तुकरंदेवीखड्गेननिरकृंतत ३१ ततोमहासुरोभूयोमाहिषंवपु
रास्थितः तथैवक्षोभयामासत्रैलोक्यंसचराचरम् ३२ ततःक्रुद्धाजगन्माताचंडिकापानमुत्तमम् पपौपुनःपुनश्चैवजहा
सारुणलोचना ३३

ति तस्यसिंहीभूतस्यअदृश्यतदेव्येतिशेषः २९ ततइति तंपुरुषंदेवीआश्वेवखड्गचर्मणेति समाहारद्वंद्वः तत्सहितंसा-
यकैश्चिच्छेदेत्यन्वयः ३० करेणेति महासिंहंदेवीवाहनंकर्षतइत्यस्यसिंहमित्यादिनिरकृंततेति छांदसम् ३१ ततइति तथैवप्राग्वदेव ३२ ततइति
महिषस्यशिवावतारत्वेनजायमानदयादिविच्छेदायात्रमद्यपानंपानंमद्यं कर्मणिल्युट् पानादरुणलोचनापुनः पुनर्जहासेत्यन्वयः ३३

ननर्देति बलंशारीरंवीर्यमुत्साहः ताभ्यांमदोगर्वः ३४ साचेति मदेनोद्धत अतिशयेनजातोमुखेरागोयस्याःसा आकुलाक्षरमितिवचनंक्रियाविशेष
णम् मधस्वभावोयम् ३५ देव्युवाच गर्जगर्जेति संभ्रमेणद्विरुक्तिर्मदेनेच पिबामीतिपूर्वंपपावित्युक्तिः राज्ञांप्रतिक्रमइतिनदोषः ३६ ऋषिरुवाच
एवमिति समुत्पत्यकूर्दनंकृत्वा तंसाआरूढा अथएनंपादेनाक्रम्यदृढंबध्वा कंठेशूलेनाताडयदित्यन्वयः ३७ ततइति तयापादाक्रांतः धृदंधृतो-

ननर्दचासुरः सोपिबलवीर्यमदोद्धतः विषाणाभ्यांचविक्षेपचंडिकांप्रतिभूधरान् ३४ साचतान्प्रहितांस्तेनचूर्णयंतीशरो
त्करैः उवाचतंमदोद्धतमुखरागाकुलाक्षरम् ३५ देव्युवाच गर्जगर्जक्षणंमूढ मधुयावत्पिबाम्यहम् मयात्वयिहतेत्रैव
गर्जिष्यंत्याशुदेवताः ३६ ऋषिरुवाच एवमुक्त्वासमुत्पत्यसारूढातंमहासुरम् पादेनाक्रम्यकंठेचशूलेनैनमताडयत्
३७ ततःसोपिपदाक्रांतस्तयानिजमुखात्ततः अर्धनिष्क्रांतएवातिदेव्यावीर्येणसंवृतः ३८ अर्धनिष्क्रांतएवासौयुध्यमा
नोमहासुरः तयामहासिनादेव्याशिरश्छित्वानिपातितः ३९ ततोहाहाकृतंसर्वंदैत्यसैन्यंननाशतत् प्रहर्षंचपरंज
ग्मुःसकलादेवतागणाः ४०

पिसः ततःशूलताडनोत्तरं ततःमाहिषस्वरूपीयात् निजमुखादर्धनिष्क्रांतःनिःसृतार्धकायः एव
देव्यावीर्येण अतिअतिशयेनसंवृतः परिरुद्धः निष्क्रमितुंनाशकदित्यर्थः ३८ अर्द्धेति एवंचशिरश्छेदोद्भवंतंदानवंशूलपाणिनमितिशेषः
कल्पांतरायइतिबोध्यम् ३९ ननइति ननाशपलायितं हाहेतिकृतंयेनेतिसैन्यविशेषणम् ४० ७ ७ ७

तुष्टुवुरिति सुराइंद्राद्याः दिव्यैर्ब्रह्मादिभिः सहमहर्षिभिश्चसहतुष्टुवुरित्यर्थः ४१ इतिशिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतेसप्तशतीव्या-
ख्यानेमहिषासुरवधोनामतृतीयोऽध्यायः ३ तुष्टुवुःसुराइत्युक्तांतांस्तुतिमाह ऋषिरुवाच शक्रादयइति तस्मिन्महिषासुरदेव्यानिहतेइत्यन्व
यः शिरोधराग्रीवा अंसः स्कंधः पुलकाः रोमांचाः १ देव्येति आततंव्याप्तंततंसृष्टंच निःशेषदेवगणशक्तीनांसमूहनायद्वंद्वये तच्छक्तिसमूह एवतने

तुष्टुवुस्तांसुरादेवींसहदिव्यैर्महर्षिभिः जगुर्गंधर्वपतयोननृतुश्चाप्सरोगणाः ४१ इतिश्रीमार्कंडेयपुराणे·देवीभगवती·
महिषासुरवधस्तृतीयोऽध्यायः ३ ऋषिरुवाच शक्रादयःसुरगणानिहतेतिवीर्येतस्मिन्दुरात्मनिसुरारिबलेचदेव्या तां
तुष्टुवुःप्रणतिनम्रशिरोधरांसावाग्भिःप्रहर्षपुलकोद्गमचारुदेहाः १ देव्याययाततमिदंजगदात्मशक्त्यानिःशेषदेवगणशक्ति
समूहमूर्त्या तामंबिकामखिलदेवमहर्षिपूज्यांभक्त्यानताःस्मविदधातुशुभानिसानः २ यस्याःप्रभावमतुलंभगवा
ननंतोब्रह्माहरश्चनहिवक्तुमलंबलंच साचंडिकाखिलजगत्परिपालनायनाशायचासुरभयस्यमतिंकरोतु ३ जौंशप्रचयएव

चमूर्तिर्विग्रहोयस्यास्तयेत्यर्थः समूहइतिभावेकः नतास्मेत्यत्रवाशरीतिविसर्गस्यसः २ यस्याइति यस्याअतुलंप्रभावंतेजः बलंशारीरं वक्तुमनंतः सहस्रा
स्योपि ब्रह्मास्रष्टापि हरःसर्वशक्तिरपिनालंपर्याप्तं असुरेभ्योभयस्येत्यर्थः द्वंद्वेवासमाहारेवा ३ याश्रीरिति पापात्मनांभवनेष्वलक्ष्मीः कृतधियांनिर्मलां
तःकरणानांहृदयेबुद्धिः स्वर्गापवर्गसाधनंज्ञानंसतांहृदयेषुश्रद्धाआस्तिक्यबुद्धिः कुलजनप्रभवस्यशुद्धजन्मनोहृदयेषुलज्जा करणीयाप्रवृत्तिलक्षणोंतः क

रणवृत्तिविशेषः नताःस्मेतिप्राग्वत् ४ एषाआपाततः स्तुतिर्वस्तुतस्त्वनिर्वाच्यास्कन्देवेत्याह किमिति असुरादैत्याः देवाःशिवादयःगणाः प्रमथाः
तत्प्रभृतिषु अचिंत्यंसर्वोत्कृष्टत्वादनिरूपणीयंतवरूपं अतःकिंकेनप्रकारेण वर्णयामचपरं दैत्यनाशकारिभूरिवीर्यं अति अत्युत्कृष्टंच परंयुद्धेषु यानि
चरितानि तान्यप्यति अत्युत्कृष्टानि अतःकिंवर्णयामेत्यन्वयः सर्वत्राचिंत्याइति ५ मूलप्रकृतिस्त्वमेवेत्याह हेतुरिति त्वंसमस्तजगतांहेतुर्मू
लकारणं तत्रहेतुर्यतः त्रिगुणासत्वरजस्तमोयुता नन्वेवंरागादिसंबंधेन सर्वकारणंनस्यादतआह अपीति त्रिगुणापिदोषैः रागादिभिर्नज्ञाय

या श्रीःस्वयंसुकृतिनांभवनेष्वलक्ष्मीः पापात्मनांकृतधियांहृदयेषुबुद्धिः श्रद्धासतांकुलजनप्रभवस्यलज्जातांत्वांन
ताःस्मपरिपालयदेविविश्वम् ४ किंवर्णयामतवरूपमचिंत्यमेतत्किंचातिवीर्यमसुरक्षयकारिभूरि किंचाहवेषुचरिता
नितवातियानिसर्वेषुदेव्यसुरदेवगणादिकेषु ५ हेतुःसमस्तजगतांत्रिगुणापिदोषैर्नज्ञायसेहरिहरादिभिरप्यपारा सर्वाश्र
याऽखिलमिदंजगदंशभूतमव्याकृताहिपरमाप्रकृतिस्त्वमाद्या ६

सेनविषयीक्रियसे यद्वा दोषैर्विशिष्टाकेनापिनज्ञायसेतद्भावा–
दित्यर्थः नन्वेवंपरिच्छिन्नतयासर्वहेतुत्वंनस्यादतआह हरिहरादिभिरप्यपारा अज्ञातपरिच्छेदापरिच्छेदाभावादित्यर्थः तत्रहेतुः सर्वाश्रयासर्व
माश्रयंयस्याः साकार्यंहिकारणमाश्रयते सर्वत्रवर्तमानाच यतश्चएवजगत् तवांशभूतंसर्वसमष्टेर्ब्रह्मणस्त्वदंशत्वात् एतद्द्वयं परिछिन्नत्वव्याहतं
स्यादितिभावः नन्वेवंविकारापत्तिरतआह अव्याकृताषड्विधविकाररहितत्वात् हियतः संसारमाद्याप्रथमाप्रकृतिः सत्वरजस्तमसांसाम्याव

स्थासि कीदृशीपरमा परमात्मामीयते जीवभावेनच्छिद्यतेयया परमात्मैवप्रकृतिः धर्माध्यासात्जीवत्वेनाध्यवसीयते ६ यस्याइति हेदेवि
यस्याः समुदीरणेन उच्चारणेन समस्तस्फुरतासकलस्फुरसमूहः सर्वयज्ञेषुतृप्तिंप्रयातिसास्वाहा त्वमेवासि वैप्रसिद्धं तथापितृगणस्यापितृप्तिहे
तुस्त्वमेव अतएवजनैःपितृकर्मणिस्वधाच उच्चार्यसेवास्वाहा ७ प्रकृतिरूपत्वमुक्त्वाब्रह्मापित्वमेवेत्याह येति हेदेवियाविमुक्तिहेतुः अविचिंत्यम
नुष्ठेयत्वचिंताया अप्यविषयंमहाव्रतं अहिंसासत्यास्तेयब्रह्मचर्यापरिग्रहरूपं योगशास्त्रप्रसिद्धंसाधनंयस्याईदृशीचयासाभगवतीभगवद्विषया

यस्याः समस्तस्फुरतासमुदीरणेनतृप्तिंप्रयातिसकलेषुमखेषुदेवि स्वाहासिवैपितृगणस्यचतृप्तिहेतुरुच्चार्यसेत्वमतएवज
नैःस्वधाच ७ यामुक्तिहेतुरविचिंत्यमहाव्रतात्वमभ्यस्यसेसुनियतेंद्रियतत्वसारैः मोक्षार्थिभिर्मुनिभिरस्तसमस्तदो
षैर्विद्यासिसाभगवतीपरमाहिदेवी ८ शब्दात्मिकासुविमलर्ग्यजुषांनिधानमुद्गीथरम्यपदपाठवतांचसाम्नाम् देवीत्रयी
भगवतीभवभावनायवार्ताचसर्वजगतांपरमार्तिहंत्री ९

परमाउत्कृष्टविद्यातद्विषयावरणभर्जिका ब्रह्मज्ञानरूपात्वमेवासि हियतः
अतस्त्यक्तसमस्तरागादिमोक्षेच्छुभिर्मुनिभिर्वशीकृतेंद्रियैः तत्त्वंब्रह्मैवज्ञेयत्वेनसारोयेषांतैरभ्यस्यसेइत्यर्थः अभ्यस्यसेइत्यत्रासंधिः संहिताया
अनित्यत्वात् ८ शब्देति सुविमलानामपौरुषत्वेनदोषरहितानांऋचांयजुषांसाम्नांचनिधानमाश्रयः शब्दब्रह्मरूपा भवस्यसंसारस्यभावना
यप्रवृत्त्यविच्छेदाययादेवीद्योतनशीला त्रयीवेदत्रयीसात्वंभवती भवंतितेभवाः प्राणिनस्तेषांभवायजीवनायवार्ताकृषिवाणिज्यपशुपालत्वम् ९

तदधिष्ठात्र्यपित्वमेवेत्याह मेधासीति मेधासरस्वतीसैवदुःखप्राप्यत्वेनदुर्गासीत्युच्यते दुर्गसंसारसागरस्यनौः ज्ञानद्वाराएवंपूर्वार्द्धेनब्राह्मीत्वंचोक्तम्
प्रसिद्धनौतोव्यतिरेकमाह असंगेति ममाहिकर्णधारादिसंगवती शंभौकृताप्रतिष्ठा आस्पदंयया अर्द्धशरीरत्वात् उत्तरार्द्धेनरौद्रीत्वंवैष्णवीत्वंचोक्तम् १०ईष
दिति ईषत्हाससहितं छांदसः पदव्यत्ययः पूर्वार्धोक्तगुणविशिष्टंतववक्त्रंविलोक्यापि आप्तरोषेणप्राप्तरोषेणमहिषासुरेणसहसादर्शन समकाल

मेधासिदेविविदिताखिलशास्त्रसारादुर्गासिदुर्गभवसागरनौरसंगा श्रीःकैटभारिहृदयैककृताधिवासागौरीत्वमेवशशि
मौलिकृतप्रतिष्ठा १० ईषत्सहासममलंपरिपूर्णचंद्रबिंबानुकारिकनकोत्तमकांतिकांतम् अत्यद्भुतंप्रहृतमात्तरुषातथापि
वक्त्रंविलोक्यसहसामहिषासुरेण ११ दृष्ट्वातुदेविकुपितंभ्रुकुटीकरालमुद्यच्छशांकसदृशच्छविंयन्नसद्यः प्राणान्मुमो
चमहिषस्तदतीवचित्रंकैर्जीव्यतेहिकुपितांतकदर्शनेन १२ देविप्रसीदपरमाभवतीभवायसद्योविनाशयसिकोपवतीकुलानि
विज्ञातमेतदधुनैवयदस्तमेतन्नीतंबलंसुविपुलंमहिषासुरस्य १३

मेव तथातिनिष्ठुरंयत्प्रहृतंतदत्याश्चर्यमित्यर्थः जगन्मोहकमि
तिदृष्ट्वातत्तस्यमोहइति अतिरूपभेदोयम् तादृशस्यापिवधेनदेव्याएवोत्कर्षः सिध्यति ११ दृष्ट्वात्विति दृष्ट्वापीत्यर्थः भ्रुवोःकुटीवक्रतातयाकरालंभीष
णम् उद्यच्छशांकेत्यनेनातिरक्तता अनेनमहिषस्यापिधीरत्वंदेव्युत्कर्षःप्रागवदेव १२ देवीति देविप्रसीदेत्युक्त्वाविचार्यव्यर्थमेतद्वचः प्रसन्नत्वादेवतवेत्याह
भवतीपरासानुग्रहामाबुद्धिर्यस्यास्तादृशीकथमेतत् ज्ञातंतत्राह यतोनोभवाय कोपवतीत्वंनोरिपूणांकुलानिसद्योविनाशयसि तत्रसंप्रतिपत्तिमाह

विज्ञातमित्यादि एवंचकोपोप्यपररक्षणफलकोनतुस्वाभाविकइतिसत्वगुणप्रधानंदर्शितम् १३ तेइति संमताः महाजनांगीकृताः धर्मघटितोवर्गः धर्मार्थका
ममोक्षरूपः धन्याः पुण्यवत्वेनप्रसिद्धाः निभृताः नितरांरोषिताः अभ्युदयदासर्वमनोरथदा १४ धर्म्याणीति हेदेवि भवतीप्रसादात् यः स्वकृतीप्राग्धर्मार्जित
पुण्यवान् सततमेवस्वकृतलब्धत्वप्रसादादेव अत्याहृतः नित्यनैमित्तिकादावतिश्रद्धावान् प्रतिदिनंसदैवषष्टिघटिकावच्छेदेनसकलानिधर्म्याणिकर्मा

तेसंमताजनपदेषुधनानितेषांतेषांयशांसिनचसीदतिधर्मवर्गः धन्यास्तएवनिभृतात्मजभृत्यदारायेषांसदाभ्युदयदाभवतीप्र
सन्ना १४ धर्म्याणिदेविसकलानिसदैवकर्माण्यत्याहृतःप्रतिदिनंसुकृतीकरोति स्वर्गंप्रयातिचततोभवतीप्रसादाल्लोकत्रयेपि
फलदाननुदेवितेन १५ दुर्गेस्मृताहरसिभीतिमशेषजंतोःस्वस्थैःस्मृतामतिमतीवशुभांददासि दारिद्र्यदुःखभयहारिणिकात्व
दन्यासर्वोपकारकरणायसदार्द्रचित्ता १६ एभिर्हतैर्जगदुपैतिसुखंतथैतेकुर्वंतुनामनरकायचिरायपापम् संग्राममृत्युमधिग
म्यदिवंप्रयांतुमत्वेतिनूनमहितान्विनिहंसिदेवि १७

णिकरोति पुनस्त्वत्तएवत्वत्प्रीत्युद्देशेनकृतकर्मभ्योलब्धत्वप्रसादादेवस्वर्गंप्रयाति त
तःक्रमेणवामोक्षंचननुनिश्चये तेनत्वंलोकत्रयेपिफलदाइतिशेषः १५ दुर्गेति दुर्गेदुर्गमेसंकटेइतियावत् तन्नामइतिचदारिद्र्यशब्दभावेघञ् भयं
प्रतिकूलप्रतिसंधानजम् आर्द्रचित्तास्निग्धचित्ता १६ सर्वोपकारित्वमुपपादयति एभिरिति दैत्यैरित्यर्थः उपैतीतिलट् उपैत्वित्यर्थः एतेदैत्याना
मेत्यभ्युपगमेनरकायेतितादर्थ्येचतुर्थी तथापिरणेमृत्युंप्राप्यस्वर्गंगच्छंतुइतिहेतुत्रयंमनसिकृत्वाजगदहितान्हंसीत्यर्थः १७ ७

दृष्ट्वेति दर्शनोत्तरमेतावन्मात्रेणैव भस्मकरणयोग्येषु यत्त्वं शस्त्रं पातयसि तत्तेषामुत्तमश्लोकप्राप्तये इतितेष्वपि उपकारिकैवत्वमितिकिंवक्तव्यं भक्तेष्विति भावः
१८ खड्गेति निकरः समूहः विस्फुरणंसर्वत्र प्रसरणम् निवहः समूहः यद्विलयंनागतास्तदेतत् अंशकमद्यादिंदुखंडं तद्योगितद्युक्तमाननंतवविलोकयतांनैषामा
श्रयादितिशेषः १९ दुर्वृत्तानां वृत्तं पापंतस्य शमनंतवशीलंस्वाभाविकोगुणः तथान्यैरतुल्यमतएवाविचिंत्यम् कीदृशमितिचिंताविषयम् दृष्ट्वैवकिन्नेत्या

दृष्ट्वैवकिंनभवतीप्रकरोतिभस्मसर्वासुरानरिषुयत्प्रहिणोषिशस्त्रम् लोकान्प्रयांतुरिपवोपिहिशस्त्रपूताइत्थंमतिर्भवतितेष्वहिते
षुसाध्वी १८ खड्गप्रभानिकरविस्फुरणैस्तथोग्रैःशूलाग्रकांतिनिवहेनदृशोसुराणाम् यन्नागताविलयमंशुमदिंदुखंडयोग्याननंतवविलोकयतांतदेतत् १९ दुर्वृत्तवृत्तशमनंतवदेविशीलंरूपंतथैतदविचिंत्यमतुल्यमन्यैः वीर्यंचहंतृहृतदेवपराक्रमाणांवैरिष्वपिप्रकटितैवदयात्वयेत्थम् २० केनोपमाभवतुतेस्यपराक्रमस्यरूपंचशत्रुभयकार्यतिहारिकुत्र चित्तेकृपासमरनिष्ठुरताचदृष्टात्वय्येवदेविवरदेभुवनत्रयेपि २१ त्रैलोक्यमेतदखिलंरिपुनाशनेनत्रातंत्वयासमरमूर्द्धनितेपिहत्वा नीतादिवंरिपुगणाभयमप्यपास्तमस्माकमुन्मदसुरारिभवंनमस्ते २२

दिनारूपंरूपमाकृतिः चपरंहता आत्मसात्कृताः देवायेनईदृशः पराक्रमोयेषांतेषांदैत्यानांहंतृवीर्यंए
वंचेदृशरूपेणेदृशबलेनतेषांशस्त्रतोहननमितितदीयपापशांतयेइतितेषुदयैवत्वयाकृतेतिभावः २० केनेति अतिहारिमनोहरंविरोधोत्रालंकारः केनोपमेतितृ
तीयाआर्षत्वात् चित्तेकृपारिपुष्वप्युपकारित्वात् निष्ठुरतातुस्पष्टैव अत्रकृपास्वाभाविकीनिष्ठुरतात्वारोपितेतिविरोधपरिहारइतिबोध्यं २१ त्रैलोक्यमिति त्व

येत्यंतमेकान्वयः ततोरिपुगणाइत्यंतमपरंवाक्यं भयमित्यतोभवमित्यंतमपरं अनेनचित्तेकृपेत्येतद्दिवृतम् नमस्तेइत्यनेननमस्कारातिरिक्तप्रत्युपकारकर
णेनास्माकंसामर्थ्यमितिध्वनितम् २२ २३ प्राच्यामिति दक्षिणेइत्यस्यादिग्भागेइतिशेषः भ्रामणेनेत्यत्रन्हस्वाभावः संज्ञापूर्वकविधेरनित्यत्वात् २४ सौम्यानी
ति सृष्टिस्थितिव्यापाराणि अत्यर्थघोराणिसंहारव्यापाराणितथाभुवंपृथ्वींचेत्यर्थः २५ खड्गेतिसंगःसंसर्गः २६ ऋषिरुवाच एवमिति नंदनंदेवोद्यानम्दिव्यैः

शूलेनपाहिनोदेविपाहिखड्गेनचांबिके घंटास्वनेननःपाहिचापज्यानिस्वनेनच २३ प्राच्यांरक्षप्रतीच्यांचचंडिकेरक्षदक्षिणे भ्रा
मणेनात्मशूलस्यउत्तरस्यांतथेश्वरि २४ सौम्यानियानिरूपाणित्रैलोक्येविचरंतिते यानिचात्यर्थघोराणितैरक्षास्मांस्तथाभुव
म् २५ खड्गशूलगदादीनियानिचास्त्राणितेंबिके करपल्लवसंगीनितैरस्मान्रक्षसर्वतः २६ ऋषिरुवाच एवंस्तुतासुरैर्दि
व्यैःकुसुमैर्नंदनोद्भवैः अर्चिताजगतांधात्रीतथागंधानुलेपनैः २७ भक्त्यासमस्तैस्त्रिदशैर्दिव्यैर्धूपैस्तुधूपिता प्राहप्रसादसुमु
खीसमस्तान्प्रणतान्सुरान् २८ देव्युवाच व्रियतांत्रिदशाःसर्वेयदस्मत्तोभिवांछितं देवाऊचुः भगवत्याकृतंसर्वंनकिंचिद
वशिष्यते २९ यदयंनिहतःशत्रुरस्माकंमहिषासुरः यदिवापिवरोदेयस्त्वयास्माकंमहेश्वरि ३०

उत्कृष्टैः गंधाःश्रीनागादयःअनुलेप
नंश्रीचंदनादि २७ भक्त्येतिअंतःकरणेनप्रेमतयाभजनंसेवनंभक्तिः तयाप्रेमलक्षणयाभक्त्यादिव्यैर्मनोज्ञैः धूपैस्त्वितिपाठः २८ देव्युवाच व्रियतामिति दे
वाऊचुः भगवत्येति २९ यदिति यतइत्यर्थः पूर्वान्वय्यर्थम् उत्तरार्धमुत्तरान्वयियदिवापीति वाशब्दएवमर्थेयद्येवंसत्यपिवरोदेयइतिवच्छेदात्तदावक्ष्यमाण-

मस्त्वित्यर्थः अस्माकमस्मभ्यमित्यर्थः ३० संस्मृतेति हिंसेथाइत्यार्षः उत्तरार्द्धमुत्तरान्वयि ३१ तस्येति वित्तर्द्धिविभवैरिति सहयोगेतृतीयाभवनेचसाहि
त्यंवित्तंज्ञानं तस्यवृद्धिरुपचयः विभवाऐश्वर्यादयः धनदारादीनांसंपद अनुरूपाआत्मभावाः आदिनापुत्रादिवृद्धयेउपचयाय ३२ ऋषिरुवाच इतीति
तथात्मनः आत्मनश्चार्थेइत्यर्थः तथेत्युक्त्वा तथास्त्वित्युक्त्वा भद्रंकालयतीतिभद्रकाली अंतर्हिताऽदृश्याबभूवेत्यन्वयः ३३ इतीतिस्पष्टम् ३४ पुनश्चे

संस्मृतासंस्मृतात्वं नोहिंसेथाःपरमापदः यश्चमर्त्यःस्तवैरेभिस्त्वांतोष्यत्यमलानने ३१ तस्यवित्तर्द्धिविभवैर्धनदारादिसंप
दाम् वृद्धयेस्मत्प्रसन्नात्वंभवेथाःसर्वदांबिके ३२ ऋषिरुवाच इतिप्रसादितादेवैर्जगतोऽर्थेतथात्मनः तथेत्युक्त्वाभद्रका
लीबभूवांतर्हितानृप ३३ इत्येतत्कथितंभूपसंभूतासायथापुरा देवीदेवशरीरेभ्योजगत्त्रयहितैषिणी ३४ पुनश्चगौरीदे
हात्सासमुद्भूतायथाभवत् वधायदुष्टदैत्यानांतथाशुंभनिशुंभयोः ३५ रक्षणायचलोकानांदेवानामुपकारिणी तच्छृणु
ष्वमयाख्यातंयथावत्कथयामिते ३६ इतिश्रीमा०शक्रादिकृतस्तुतिर्नामचतुर्थोऽध्यायः ४

ति गौरीदेहः कारणंयस्याः इत्यर्थः समुद्भवः प्रादुर्भावः यथातत्रहेतुर्दुष्टवधोदेवलोकरक्षणंवा ३५ ननुतेनाप्यस्याः कोर्थस्तत्राह उपकारिणीति उपकारः
स्वभावायतइत्यर्थः तच्छृणुष्वेत्यार्षस्तङ् तत्प्रकारंमयामत्तः निपातोयम् ख्यातंलोकप्रसिद्धं एतामुपक्रम्य लक्ष्मीतंत्रेलक्ष्मीवाक्यम् अभिष्टुतास्फुरैः
साहंमहिषंजघ्नुषीक्षणात् महिषांतकरीसूक्ष्मंदृष्टंदेवैर्मनीषिभिः उत्पत्तिंयुद्धविक्रांतिस्तोत्रंचेतिस्फुरेश्वर कथयंतिस्फुविस्तीर्णंब्राह्मणावेदपारगाः

लभंतेचफलंशश्वदाधिपत्यमनश्वरम् इतिमहिषांतकरीसूक्तंदेवैर्महर्षिभिश्चदृष्टम् देव्याययाततमितिश्लोकेखिलदेवमहर्षिपूज्यत्वविशेषणात् युष्माभिः
स्तुतयोयाश्चेतिश्लोकेब्रह्मर्षीणांस्तुतिकर्तृत्वप्रतिपादनाच्चेतिबोध्यम् ३६ इतिशिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतेसप्तशतीव्याख्यानेचतुर्थोऽध्या
यः ४ यथावत्कथयामीतिप्रतिज्ञातमितिहासमाह ऋषिरुवाच पुरेतिकश्यपात् दन्वामुत्पन्नौनमुचिज्येष्ठौशुंभनिशुंभाविमौसतालव्यौचेति वाम
नपुराणेलक्ष्मीतंत्रेपि तामसेत्वंतरेशक्रमहाविद्यांविधायसागौरीदेहात्समुद्भूताकौशिकीतितदाह्यहम् वधायदुष्टदैत्यानांतथाशुंभनिशुंभयोः मदीयाः
शक्तयोयास्तादेवश्रेष्ठशरीरगाः नार्यस्तास्तद्रूपधारिण्यःसाहाय्यंविदधुर्मम ताभिर्निहतदैत्येंद्रान्हंतव्योमेयथातथा संहृत्यात्मनिताःसर्वामदीयावि

ऋषिरुवाच पुराशुंभनिशुंभाभ्यामसुराभ्यांशचीपतेः त्रैलोक्यंयज्ञभागाश्चहृतामदबलाश्रयात् १

पुषोखिलाः अहंनिजघ्नषीपश्चाद्दैत्यौशुंभनिशुंभकाविति नारायणीस्तुतिर्नामसूक्तंपरमशोभनम् पुरंदरतदादृष्टंदेवैरग्निपुरोगमैः एषासंपू-
जिताभक्त्यासर्वज्ञत्वंप्रयच्छति कौशिकीसर्वदेवेशसर्वकामप्रदाह्यहम् उत्पत्तिर्युद्धविक्रांतिःस्तुतिश्चेतिपुरातनैः पठ्यतेत्रितयंविप्रैर्वेदवेदां
गपारगैः एतासांपरमाप्रोक्ताकूटस्थासामहीयसीमहालक्ष्मीर्महाभागाप्रकृतिःपरमेश्वरि अमुष्यास्तुतयेदृष्टंब्रह्माद्यैःसकलैःसुरैः नमोदे
व्यादिकंदेवीसूक्तंसर्वफलप्रदम् इमांदेवींस्तुवन्नित्यंस्तोत्रेणानेनमामिह क्लेशानतीत्यसकलानैश्वर्यंमहदद्भुतइति यज्जस्वावैश्यसुरथौ
परांसिद्धिमवापतुरिति अग्निमुखदेवगणदृष्टंस्तोत्रंनारायणीसूक्तम् तत्रनारायणिनमोस्तुतइतिबहुधाभ्यासात् नमोदेव्यैइत्यादिकंदेवीसू

स्कंदेवीपदेनोपक्रमात् इतिबोध्यम् मदोगर्वः बलंशक्तिः १ ताविति स्रवतिकर्मणि लोकंप्रेरयतीतिसूर्यस्तस्यभावः सर्वलोककर्मप्रेरकता तद्वदैंदव
मधिकारंतथाकौबेरंवरुणस्यचाधिकारमित्यन्वयः २ ताविति पवनः ऋध्यतेनेनेतिकरणेक्विप् तेनतदधिकारमित्यर्थः हृतेति आत्मसात्कृताइ
त्यर्थः अधिकारास्त्रिरावृतादशत्रिदशाः अधिकारस्तद्रूपांतभावेनैकार्थाभावः तेनत्रयस्त्रिंशदित्यर्थः तेचार्काद्वादशरुद्राएकादशवसवोष्टौविश्वे

तावेवसूर्यतांतद्वदधिकारंतथैंदवम् कौबेरमथयाम्यंचचक्रातेवरुणस्यच २ तावेवपवनर्द्धिंचचक्रतुर्वह्निकर्मच त
तोदेवाविनिर्धूताभ्रष्टराज्याःपराजिताः ३ हृताधिकारास्त्रिदशास्ताभ्यांसर्वेनिराकृताः महासुराभ्यांतांदेवींसंस्मरं
त्यपराजिताम् ४ तयास्माकंवरोदत्तोयथापत्सुस्मृतारिवलाः भवतांनाशयिष्यामितत्क्षणात्परमापदः ५ इतिकृत्वा
मतिंदेवाहिमवंतंनगेश्वरम् जग्मुस्तत्रततोदेवींविष्णुमायांप्रतुष्टुवुः ६ देवाऊचुः नमोदेव्यैमहादेव्यैशिवायैसततंन
मः नमःप्रकृत्यैभद्रायैनियताःप्रणताःस्मताम् ७

देवौद्वाविति एकएवत्रिशब्दस्तंत्रेणोभयार्थः निराकृताः स्वर्गादपिनिराकृताः निःसारिताः संस्मरंतिस्मृतवंतः वर्तमानसामीप्येभूतेलट् ३,४ तत्रहेतुमाह
तयेति स्मृतासती अरिवलाः परमापदइत्यन्वयः ५ इतीति भवान्याअभिव्यक्तिस्थानत्वाद्धिमवद्गमनं तत्रहिमवतिशुंभनिशुंभदमन्याः सरस्वतीत्वेपियथावि
ष्णुमायात्वं तथोक्तमुपक्रमे ६ द्योनितांसर्वात्म्येनस्तुतिमाह देवाऊचुः नमइतिदेवींस्तुत्यादीनि महादेवीमहतांब्रह्मादीनामपिस्वर्गादिव्यवहारप्रवर्त

यित्रीशिवाकल्याणरूपातद्धेतुत्वात् प्रकृत्यैसृष्टिशक्त्यै भद्रारक्षणशक्तिः नियताः समाहितचित्ताः प्रणताः स्मस्मेतिपादपूरणे ७ रौद्रायैइति संहारशक्त्यैनित्या
कालानवच्छिन्नानित्याख्याशक्तिरूपाच गौरीनितद्धारणाधात्री जगदाधाराज्योत्स्नाचंद्रकिरणाइंदुश्चंद्रइदमुपलक्षणम् ज्योतीरूपस्यसुखापरमानंदरूपा
८ कल्याणीतत्कर्त्री शर्वाणीशिवशक्तिः ९ दुर्गायैइति दुःखज्ञेयायै दुर्गादुरधिगमः परिच्छेदोयस्यास्तस्यै दुर्गात्संसारात्पारं करोतीतिच सारोबलंतद्रूत्यै

रौद्रायैनमोनित्यायैगौर्यैधात्र्यैनमोनमः ज्योत्स्नायैचेंदुरूपिण्यैसुखायैसततंनमः ८ कल्याण्यैप्रणतांवृद्ध्यैसिध्यैकूर्म्यै
नमोनमः नैर्ऋत्यैभूभृतांलक्ष्म्यैशर्वाण्यैतेनमोनमः ९ दुर्गायैदुर्गपारायैसारायैसर्वकारिण्यै ख्यात्यैतथैवकृष्णायैधूम्रा
यैसततंनमः १० अतिसौम्यातिरौद्रायैनतास्तस्यैनमोनमः नमोजगत्प्रतिष्ठायैदेव्यैकृत्यैनमोनमः ११ यादेवीसर्वभूते
षुविष्णुमायेतिशब्दिता नमस्तस्यैनमस्तस्यैनमस्तस्यैनमोनमः १२

सर्वकारिण्यै सर्वजननेस्वतंत्रायै प्रकृतिपुरुषयोर्भेदज्ञानंख्यातिस्तद्रूपायैप्रसिद्ध्यैच कृष्णातद्वर्णा कृष्णाशक्तिश्चधूम्रातद्वर्णा १० अतीति वि-
द्यात्वेन संसारश्यामकत्वादतिसौम्या अविद्यारूपेणसंसारहेतुत्वादतिरौद्रा नमोनमः इत्येतदुक्तिपूर्वकंनताः नम्राइत्यर्थः जगत्प्रतिष्ठाजगदु
पादानकारणम् देव्यैदेवशक्त्यैकृतिः क्रिया ११ येति विष्णुमायामूलशाब्दविद्येतिशब्दिता सर्वागमेषुप्रतिपादिता नमस्तस्यैइतित्रिकेणकायिक
वाचिकमानसिकरूपंनमस्कारत्रयंदर्शितमेवमग्रेपि १२ ७ ७ ७ ७ ७

चेतनानिर्विकल्पा याचिच्छक्तिरित्युच्यते १३ बुद्धिः सविकल्पकज्ञानम् १४ निद्रासुषुप्तिः स्वप्नावस्थावा १५ क्षुधाअभ्यवजिहीर्षा १६ छायासंसार तापाभावः वर्णसादृश्यंच १७ शक्तिःकार्यजननसामर्थ्यम् १८ तृष्णाअनात्मीयस्वीकारेच्छा १९ क्षांतिः सत्यपिसामर्थ्येऽपकाराचिकीर्षा २० जातिः

यादेवीसर्वभूतेषुचेतनेत्यभिधीयते नमस्तस्यैनमस्तस्यैनमस्तस्यैनमोनमः १३ यादेवीसर्वभूतेषुबुद्धिरूपेणसंस्थिता नमस्तस्यै० १४ यादेवीसर्वभूतेषुनिद्रारूपेणसंस्थिता नमस्तस्यै० १५ यादेवीसर्वभूतेषुक्षुधारूपेणसंस्थिता नमस्तस्यै०१६ यादेवीसर्वभूतेषुछायारूपे० नमस्तस्यै०१७ यादेवी० शक्तिरूपेण० नमस्तस्यै० १८ यादेवी० तृष्णारूपेण० नमस्तस्यै० १९ यादेवी० क्षांतिरूपेण० नमस्तस्यै०२० यादेवीस० जातिरूपेण० नमस्तस्यै० २१ यादेवी० लज्जारूपेण० नमस्तस्यै० २२ यादेवीस० शांतिरूपेण० नमस्तस्यै० २३ यादेवी० श्रद्धारूपेण० नमस्तस्यै० २४ यादेवीस० कांतिरूपेण० नमस्तस्यै० २५ यादेवी० लक्ष्मीरूपेणसं० नमस्तस्यै० २६ यादेवीस० वृत्तिरूपेणसंस्थिता नमस्तस्यै० २७ यादेवीस० स्मृतिरूपेण० नमस्तस्यै० २८ यादेवीस० दयारूपेणसंस्थिता नमस्तस्यै० २९

गोत्वादिः २१ लज्जास्वकार्यविषयान्यज्ञानभिन्ना २२ शांतिरिंद्रियसंयमः विषयोपरतिरूपः २३ श्रद्धाश्रुत्याद्युक्तेर्थेआस्तिकत्वम् २४ कांतिः शोभा २५ लक्ष्मीर्धनादिसंपत् २६ वृत्तिर्जीविकावृत्तिश्च २७ स्मृतिरनुभूतविषयंज्ञानम् २८ दयापरदुःखप्रहारेच्छा २९ ७५ ७५

तुष्टिरधिगताधिकानभिलाषः ३० मातापालयित्रीमातृकाधिष्ठात्रीदेवताच ३१ भ्रांतिरतद्वति तद्बुद्धत्ययः ३२ इंद्रियेति याखिलेषुभूतेषु अंतर्या
विद्ययास्थिताइंद्रियाणांज्ञानकारणानांज्ञानविषयाणांसूक्ष्मस्थूलानां अधिष्ठात्रीप्रवर्तिकाच तस्यैव्याप्त्यैदेव्यैव्याप्तिकार्यैइत्यर्थः ३३ चितिः चिच्छ
क्तिः ३४ अत्रायंसंग्रहः विष्णुमायाचेतनाचबुद्धिनिंद्रेक्षुधातथा छायाशक्तिश्चतृष्णाचक्षांतिर्जातिस्ततः परम् लज्जाशांतिस्तथाश्रद्धाकांति

यादेवीस॰ तुष्टिरूपेण॰ नमस्तस्यै ३० यादेवीस॰ मातृरूपेण॰ नमस्तस्यै॰ ३१ यादेवीसर्वभूतेषुभ्रांतिरूपेणसंस्थि
ता नमस्तस्यैनमस्तस्यै॰ ३२ इंद्रियाणामधिष्ठात्रीभूतानामखिलेषुया भूतेषुसततंतस्यैव्याप्त्यैदेव्यैनमोनमः ३३
चितिरूपेणयाकृत्स्नमेतद्व्याप्यस्थिताजगत् नमस्तस्यैनमस्तस्यैनमस्तस्यैनमोनमः ३४ स्तुतासुरैःपूर्वमभीष्टसंश्रया
त्तथासुरेंद्रेणदिनेषुसेविता करोतुसानःशुभहेतुरीश्वरीशुभानिभद्राण्यभिहंतुचापदः ३५

र्लक्ष्मीस्ततःपरम् वृत्तिस्मृतिर्दयाचैवतुष्टिर्मातातत‌ःपरम् भ्रांतिर्व्याप्तिश्चितिश्चैवत्रयोविंशतिसंख्यकाः इतोधिकमनार्षस्यात्तंत्रेकात्यायनेस्फु
टम् नवार्णपीठपूजाविधावेताएवत्रयोविंशतिः तत्कथनंव्याप्तिचित्योः त्यागश्चतदयुक्तम् कात्यायनीतंत्रविरोधात् स्तुतेति याशुभहेतुरीश्व
रीसुरैर्ब्रह्मादिभिः पूर्वंस्तुता तथाइंद्रेणचमहिषवधेसत्यभीष्टस्यसंश्रयात् दिनेषुप्रतिदिनंसेवितासानः शुभानि भद्राणि अतिशयितशु
भानिकरोतु आपदश्चहंत्वित्यन्वयः ३५ ॡ ॡ ॡ ॡ ॡ ॡ ॡ

येति सांप्रतंचयाईशास्करैरस्माभिः उद्धतदैत्यपीडितैः नमस्यतेस्तूयतेच करोतुसानइत्यनेनान्वयः ३६ ऋषिरुवाच एवमिति तत्रदेवसन्निहितेहेराज
न् पार्वतीजान्हव्यास्तोयेस्नातुमिवस्वीयस्तवादियुक्तानामभिसंमुखंययावित्यर्थः ३७ तथापितेषामज्ञानंदृष्ट्वाकास्तूयतइतिपृच्छति सेति कामदन्यास्तू
यते यन्मांनाभिभाषथमदन्यायाअभावः ततोप्यज्ञानमेवदृष्ट्वातेषांदययास्वयमब्रवीत् अस्याइत्युक्तिः राजानंप्रतिऋषेः शरीररूपात् कोशतोगृहान्

यासांप्रतंचोद्धतदैत्यतापितैरस्माभिरीशाचसुरैर्नमस्यते याचस्मृतातत्क्षणमेवहंतिनःसर्वापदोभक्तिविनम्रमूर्ति
भिः ३६ ऋषिरुवाच एवंस्तवादियुक्तानांदेवानांतत्रपार्वती स्नातुमभ्याययौतोयेजान्हव्यान्नृपनंदन ३७ साब्रवी
त्तान्सुरान्सुभ्रूर्भवद्भिःस्तूयतेत्रका शरीरकोशतश्चास्याःसमुद्भूताब्रवीच्छिवा ३८ स्तोत्रंममैतत्क्रियतेशुंभदैत्यनिराकृतैः
देवैःसमेतैःसमरेनिशुंभेनपराजितैः ३९ शरीरकोशाद्यत्तस्याःपार्वत्यानिःसृतांबिका कौशिकीतिसमस्तेषुततोलो
केषुगीयते ४०

समुद्भूतासत्वप्रधानांशेनप्रादुर्भूता तएवशिवा अब्रवीदित्यर्थः ३८ किमब्रवीत्तत्राह स्तोत्रमिति समेतैःमिलितैः रणेनिशुंभेन पराजि
तैः अतएवशुंभेननिराकृतैः स्वर्गादितिशेषः ३९ शरीरेति यत्निर्गतानत् कौशिकीतिगीयतेइत्यन्वयः कौशिकीतिपृषोदरादित्वा
त्साधुतालव्यमिदम् ४० ५ ५ ५ ५ ५ ५

तस्यामिति कृष्णासहोदरीत्वात्तमः प्रधानशिवशक्तित्वाच्च कृष्णावर्णत्वं सरस्वत्याः प्रादुर्भूतत्वाच्च शिवशक्तेस्त एव पुनः सरस्वत्या निर्ममइतिबोध्यं तदारभ्यशि
वः कालीपतिरितिबोध्यम् आश्रयः स्थानं तदुक्तं वैकृतिकरहस्ये गौरीदेहात्समुद्भूता यासत्वैकगुणाश्रया साक्षात्सरस्वती प्रोक्ता शुंभासुरनिबर्हिणी
दधौ चाष्टभुजा बाणमुसले शूलचक्रभृत् शंखं घंटां लांगलं च कार्मुकं वसुधाधिप एषा संपूजिता भक्त्या सर्वज्ञत्वं प्रयच्छति शिवपुराणसंहितायां
दैत्यौ शुंभनिशुंभाख्यौ भ्रातरौ संबभूवतुरिति यावितं तपसा ताभ्यां ब्रह्मणः परमेष्ठिनः अवध्यत्वं जगत्यस्मिन् पुरुषैरखिलैरपि अयोनिजा
तु या कन्या स्त्र्यंगकोशसमुद्भवा अजातपुंस्पर्शरतिरविलंबपराक्रमा तस्यावध्यावुभौ संख्ये तस्यां कामाभिभूतये इतिचाभ्यर्थितो ब्रह्मा ता

तस्यां विनिर्गतायां तु कृष्णाभूत्सापि पार्वती कालिकेति समाख्याता हिमाचलकृताश्रया ४१

भ्यां प्राह तथास्त्विति ततस्ताभ्यां जगति उपद्रुते तयोर्लयाय देवेशं ब्रह्मार्पितवान् शिवम् विनिंद्यापि रहस्यं वां क्रोधयित्वा यथा तथा तद्वर्णको
शजां शक्तिमकामां कन्यकात्मिकाम् निशुंभशुंभयोर्हंत्रीं देवेभ्यो दातुमर्हसि एवमभ्यर्थितो धात्रा भगवान्नीललोहितः कालीत्याह रहस्यं
वामित्युक्त क्रुद्धां तां दृष्ट्वा क्रीडार्थं कालीत्युक्तमिति शिवस्योक्तेः भूयसी च तव प्रीतिरगौरमिति मे वपुः क्रीडोक्तिरपि कालीति घटते कथमन्यथेति
देवीवचनमुपन्यस्य कथंचिद्देवी देवाज्ञया गौरीगौतमं प्राप्य तपश्चरित्वा रजोगुणाधिकात् ब्रह्म णो गौररूपं प्राप्य नीलकोशमुत्सृष्टवती ततः कोशादुद्भू
ता कौशिकीत्युक्तम् तत्कोशं सहसोत्सृज्य गौरी सा समजायत सा तु मायात्मिका शक्तिर्योगनिद्रा हरेः स्मृतेति ततः प्रत्यागतया देव्या देवं प्रति कौशिकी

महिमाकथितः किंदेवेननसाहष्टायास्तृष्टोकौशिकीमया ताहशीकन्यकालोकेनभूनानभविष्यति अजातपुंस्पर्शरतिरहश्यावातिसुंदरीति ४१ त
तोंबिकामिति परमुत्कृष्टम् ४२ ताभ्यामिति शुंभायेनिक्रियायोगेचतुर्थीकापिअनिर्वाच्या ४३ नैवेति असौदेवीकापि अतोज्ञायताम् मनुष्य-
द्वारानत्स्वरूपंविचार्यतांगृह्यतांच अंगीक्रियतांच ४४ ननुकिमर्थमंगीकारस्तस्याइत्यतआह स्त्रीरत्नमिति उत्तमस्त्रीत्यर्थः भवान्तांद्रष्टुमर्हति

ततोंऽबिकांपरंरूपंबिभ्राणांसुमनोहरम् ददर्शचंडोमुंडश्चभृत्यौशुंभनिशुंभयोः ४२ ताभ्यांशुंभायचाख्यातासातीवसु
मनोहरा काप्यास्तेस्त्रीमहाराजभासयंतीहिमाचलम् ४३ नैवताहक्कचिद्रूपंहष्टंकेनचिदुत्तमम् ज्ञायतांकाप्यसौदेवी
गृह्यतांचासुरेश्वर ४४ स्त्रीरत्नमतिचार्वंगीद्योतयंतीदिशस्त्विषा सातुतिष्ठतिदैत्येंद्रतांभवान्द्रष्टुमर्हति ४५ यानि
रत्नानिमणयोगजाश्वादीनिवैप्रभो त्रैलोक्येतुसमस्तानिसांप्रतंभांतितेगृहे ४६ ऐरावतःसमानीतोगजरत्नंपुरंदरात्
पारिजाततरुश्चायंतथैवोच्चैःश्रवाहयः ४७ विमानंहंससंयुक्तमेतत्तिष्ठतितेंगणे रत्नभूतमिहानीतंयदासीद्वेधसोद्भुतम् ४८

सातवदर्शनयोग्या अतोंगीक्रियतामितिभावस्तुहेतौ ४५ यदिसारत्नभूताकथमस्माकंस्यादतआह यानीति यानिगजाश्वादीनिरत्नानिस्वजातिश्रे
ष्ठानि तुहेतौ एवंचसमस्तानिसमस्तरत्नानि यतस्तवगृहे अतइयमपितव भविष्यतीतिभावः ४६ तदेवविवृणोति ऐरावतइति ४७ विमानमिति
वेधसोवरप्रदस्यापियद्विमानमानीतंतदद्भुतम् एवंचद्योवर्तिसकलाजय्यत्वंसूचितम् बलान्नतुदत्तंदत्तवरत्वाच्चतेनोपेक्षितंइतिहृदयम् ४८

निधिरिति किंजल्किनीं तन्नामिकां ददावित्यस्य भयादिति शेषः ४९ छत्रमिति कांचनस्त्रावि स्वर्णवर्षणशीलं प्रजापतेर्दक्षस्य अयं रिपूणामजेयः ५०
मृत्योरिति उत्क्रांतिर्मरणं परिग्रहे परिजने करणव्युत्पत्त्याहस्तेवा ५१ निशुंभस्येति अब्धिजाना रत्नजातयश्च निशुंभस्य परिग्रह इत्यर्थः अग्निशौ
चेग्निरेव नैर्मल्यकरणं ययोरित्यर्थः कल्पवृक्षोपकल्पितं अग्निप्रक्षेपान्नैर्मलं वासोयुग्मं अग्निशौचाख्यमाहुः ५२ एवमिति तेइति कर्तुः शेषत्व

निधिरेष महापद्मः समानीतो धनेश्वरात् किंजल्किनीं ददौ चाब्धिर्मालामम्लानपंकजाम् ४९ छत्रं ते वारुणं गेहे कांचनस्त्रा
वि तिष्ठति तथायं स्यंदनवरो यः पुरासीत्प्रजापतेः ५० मृत्योरुत्क्रांतिदा नाम शक्तिरीश त्वया हृता पाशः सलिलराजस्य भ्रा
तुस्तव परिग्रहे ५१ निशुंभस्याब्धिजाताश्च समस्ता रत्नजातयः वन्हिश्चापि ददौ तुभ्यमग्निशौचे च वाससी ५२ एवं दैत्ये
द्र रत्नानि समस्तान्याहृतानि ते स्त्रीरत्नमेषा कल्याणी त्वया कस्मान्न गृह्यते ५३ ऋषिरुवाच निशम्येति वचः शुं
भः स तदा चंडमुंडयोः प्रेषयामास सुग्रीवं दूतं देव्या महासुरम् ५४ इति चेति च वक्तव्या सा गत्वा वचनान्मम यथा चाभ्ये
ति संप्रीत्या तथा कार्यं त्वया लघु ५५

विवक्षायां षष्ठी ५३ ऋषिरुवाच निशम्येति सुग्रीवं तन्नामानम् ५४ इति चेति चेति इदं चेत्यर्थः वक्ष्यमाणस्य परामर्शः अनेन शुंभनि
शुंभयो रजोगुणमयत्वं सूचयति अत एव तद्वधार्थं सत्त्वगुणप्रधानो वतार इति बोध्यम् लघु शीघ्रम् ५५ ५ ५ ५

सइति सः दूतः ततः शुंभात्सकाशात् यत्रशैलोद्देशेसादेवी आस्तेतत्रगत्वाश्लक्ष्णमनुत्कटंमधुरयाकोमलयागिराप्राहेत्यन्वयः ५६ दूतउवाच
देवीति नकेवलंदैत्येश्वरएवकिंतुत्रैलोक्यस्यपरमेश्वरइत्यर्थः सकाशंसमीपं ५७ तद्देवोपपादयति अव्याहतेति देवयोनिषुदेवताकृदेवाश्वतेज
गद्योनयश्चेत्यर्थात् ५८ तदुक्तिमाहममेति ५९ अशेषतः अशेषाणिहृतमित्यन्वयि ६० क्षीरोदेति तदश्वरत्नंहृत्वाइंद्राद्दलात्का

सतत्रगत्वायत्रास्तेशैलोद्देशेतिशोभने सादेवींतांततःप्राहश्लक्ष्णंमधुरयागिरा ५६ दूतउवाच देविदैत्येश्वरः
शुंभस्त्रैलोक्यपरमेश्वरः दूतोहंप्रेषितस्तेनत्वत्सकाशमिहागतः ५७ अव्याहताज्ञःसर्वासुयःसदादेवयोनिषु नि
र्जिताखिलदैत्यारिःसयदाहश्रृणुष्वतत् ५८ ममत्रैलोक्यमखिलंममदेवावशानुगाः यज्ञभागानहंसर्वानुपाश्नामि
पृथक्पृथक् ५९ त्रैलोक्यवररत्नानिममवश्यान्यशेषतः तथैवगजरत्नंचहृतंदेवेंद्रवाहनम् ६० क्षीरोदमथ
नोद्भूतमश्वरत्नंममामरैः उच्चैःश्रवससंज्ञंतत्प्रणिपत्यसमर्पितम् ६१ यानिचान्यानिदेवेषुगंधर्वेषूरगेषुच रत्नभू
तानिभूतानितानिमय्येवशोभने ६२ स्त्रीरत्नभूतांत्वांदेविलोकेमन्यामहेवयम् सात्वमस्मानुपागच्छयतोरत्नभु
जोवयम् ६३

रेणगृहीत्वा अमरैःप्रणिपत्यसमर्पितमित्यर्थः उच्चैःश्रवसेत्यत्रापि अजितियोगविभागादच् समासांतः ६१ यानि
चेति रत्नभूतानि भूतानिरत्नरूपाणिस्थितानानीत्यर्थः ६२ स्त्रीति वयमित्यात्मगौरवार्थेबहुवचनम् ६३ ७ ७ ७

मांवेति उरुविक्रमंमहाविक्रमम् वैप्रसिद्धौ ६४ परमेति प्राप्स्यसइति छांदसस्तङ् मत्परिग्रहात् मदाश्रयात् समालोच्यविचार्यमत्परिग्रहतांमत्पत्नीत्वं
६५ ऋषिरुवाच इत्युक्तेति अंतस्मितत्वेनसावहेलमुत्तरंसूचितम् ६६ देव्युवाच सत्यमिति अत्रशुंभविषयेत्रैलोक्याधिपतिरितिसमत्वं ६७
किंत्विति अत्रपरिग्रहविषये अल्पबुद्धित्वादितिसंभवायप्रतिज्ञाहानौचमहादोषः पापंचपुरुषपरिग्रहे ६८ प्रतिज्ञातमाह योमामिति जयति संग्रामाति

मांवाममानुजंवापिनिशुंभमुरुविक्रमम् भजत्वंचपलापांगीरत्नभूतासिवैयतः ६४ परमैश्वर्यमतुलंप्राप्स्यसेमत्परिग्रहात् एतद्बुध्वासमालोच्यमत्परिग्रहतांव्रज ६५ ऋषिरुवाच इत्युक्तासातदादेवीगंभीरांतःस्मिताजगौ दुर्गाभगवती भद्राययेदंधार्यतेजगत् ६६ देव्युवाच सत्यमुक्तंत्वयानात्रमिथ्याकिंचित्त्वयोदितम् त्रैलोक्याधिपतिःशुंभोनिशुंभश्चापितादृशः ६७ किंत्वत्रयत्प्रतिज्ञातंमिथ्यातत्क्रियतेकथम् श्रूयतामल्पबुद्धित्वात्प्रतिज्ञायाकृतापुरा ६८ योमांजयतिसंग्रामेयोमेदर्पंव्यपोहति योमेप्रतिबलोलोकेसमेभर्ताभविष्यति ६९ तदागच्छतुशुंभोत्रनिशुंभोवामहासुरः मांजित्वाकिंचिरेणात्रपाणिंगृह्णातुमेलघु ७०

रित्केनापिप्रकारेणसंग्रामेयोमेदर्पंबलत्वाभिमानंव्यपोहति यश्चमेप्रतिबलः समानबलः पूर्वपूर्वाभावेउत्तरः तादृशश्चतत्त्वज्ञएवेतिगूढ
आशयः ६९ तदिति पाणिग्रहणात्पूर्वंममगमनमनुचितमितिभावः ७० ७ ७ ७ ७ ७

दूतउवाच अवलिप्तेति अवलेपोगर्वः एवंप्रागुक्तं यदग्रेपुमान् अपिनतिष्ठेत् तदग्रेस्त्रीनतिष्ठेद्देवेतिभावः ७१ नन्वहंदेवीत्यतः स्थास्यामीत्यतआह
अन्येषामपीतिद्वाभ्याम् एकिकेति कुत्सायांअसकृत् ७२ ७३ उपसंहरति सात्वमिति मयैवेत्यनेनागमनेनतेषांसर्वेषांदुष्टतयागौरवंनतिष्ठेदि
त्यर्थः तदेवविपक्षेबाधकमाह केशाकर्षणेननिर्धूतंखंडितंगौरवंयस्यास्तादृशीमागमिष्यसि अडित् मानजोर्थः सकाकुप्रश्न ७४ देव्युवाच

दूतउवाच अवलिप्तासिमैवंत्वंदेविब्रूहिममाग्रतः त्रैलोक्येकःपुमांस्तिष्ठेदग्रेशुंभनिशुंभयोः ७१ अन्येषामपिदैत्या
नांसर्वेदेवानवैयुधि तिष्ठंतिसंमुखेदेविकिंपुनःस्त्रीत्वमेकिका ७२ इंद्राद्याःसकलादेवास्तस्थुर्येषांनसंयुगे शुंभादी
नांकथंतेषांस्त्रीप्रयास्यसिसंमुखम् ७३ सात्वंगच्छमयैवोक्तापार्श्वंशुंभनिशुंभयोः केशाकर्षणनिर्धूतगौरवामागमि-
ष्यसि ७४ देव्युवाच एवमेतद्बलीशुंभोनिशुंभश्चातिवीर्यवान् किंकरोमिप्रतिज्ञामेयदनालोचितापुरा ७५ सत्वं
गच्छमयैवोक्तंयदेतत्सर्वमादृतः तदाचक्ष्वासुरेंद्रायसचयुक्तंकरोतुतत् ७६ इतिश्रीमार्कंडेयपुराणे० देवीमाहात्म्ये
देवीदूतसंवादे पंचमोऽध्यायः ५

एवमेतदिति सोपहासंयत्यतः प्रतिज्ञेत्यस्यकृतेतिशेषः ७५ सत्वमिति मयायदेतदुक्तंतत्सर्वमादृतःसन्नृतस्मै आचक्ष्वसःयुक्तंतत्करोतुचेत्य
न्वयः आदृतइत्यनेनन्यूनानतिरिक्तंवदेतिसूच्यते ७६ इतिशिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतेसप्तशतीव्याख्यानेपंचमोऽध्यायः ५ ७९

ऋषिरुवाच इतीति अमर्षः कोपः समाचष्टउक्तवान् १ तस्येति दैत्यानामधिपंसेनापतिम् २ हेइति दुष्टांदुर्वचनाम् विव्हलामाकुलाम् ३ ४ ऋ-
षिरुवाच तेनेति सहस्त्राणामसुराणांषष्ठ्यावृतइत्यन्वयः ५ सदृष्ट्वेति तुहिनं हिमम् मूलंसमीपम् ६ विपक्षेबाधकमाह नचेदिति तर्हीत्यर्थः

ऋषिरुवाच इत्याकर्ण्यवचोदेव्याःसदूतोऽमर्षपूरितः समाचष्टसमागम्यदैत्यराजायविस्तरात् १ तस्यदूतस्यतद्वाक्य
माकर्ण्यासुरराट्ततः सक्रोधःप्राहदैत्यानामधिपंधूम्रलोचनम् २ हेधूम्रलोचनाशुत्वंस्वसैन्यपरिवारितः तामानयब
लाद्दुष्टांकेशाकर्षणविव्हलाम् ३ तत्परित्राणदःकश्चिद्यदिवोत्तिष्ठतेपरः सहंतव्योऽमरोवापियक्षोगंधर्वएववा ४
ऋषिरुवाच तेनाज्ञप्तस्ततःशीघ्रंसदैत्योधूम्रलोचनः वृतःषष्ट्यासहस्त्राणामसुराणांद्रुतंययौ ५ सदृष्ट्वातांततोदेवीं
तुहिनाचलसंस्थिताम् जगादोच्चैःप्रयाहीतिमूलंशुंभनिशुंभयोः ६ नचेत्प्रीत्याद्यभवतीमद्भर्तारमुपैष्यसि ततोबला
न्नयाम्यद्यकेशाकर्षणविव्हलाम् ७ देव्युवाच दैत्येश्वरेणप्रहितोबलवान्बलसंवृतः बलान्नयसिमामेवंततःकिं
तेकरोम्यहम् ८ ऋषिरुवाच इत्युक्तःसोऽभ्यधावत्तामसुरोधूम्रलोचनः हुंकारेणैवतंभस्मसाचकारांबिकाततः ९

७ देव्युवाच दैत्येश्वरेणेति एवंकेशाकर्षणविव्हलाम् बलात्सामर्थ्यसत्ता अवशतात्च सावष्टंभोक्तिरेषा ८ ऋषिरुवाच
इतीति तंसाभस्मचकारित्यन्वयः ९ ๛ ๛ ๛ ๛ ๛ ๛ ๛ ๛

अथेति अंबिकाकर्त्री अतएवतथास्वारस्यम् १० निर्नायकसैन्येदेव्याः प्रयासोव्यर्थइतिमत्वासिंहोयुयुधे ननइति तत्रहेतुगर्भविशेषणम् स्ववाहनइ
ति अर्धर्च्यादित्वात्पुंस्त्वं स्वीयवाहनइत्यर्थः पपातप्राविशत् ११ कांश्चिदिति ससिंहः आक्रांतिराक्रमणंतेनच अधरेण अधरकायेनाधरोष्ठेनच अन्या

अथक्रुद्धंमहासैन्यमसुराणांतथांबिका ववर्षसायकैस्तीक्ष्णैस्तथाशक्तिपरश्वधैः १० ततोधुतसटःकोपात्कृत्वानादंसुभैरवम् पपातासुरसेनायांसिंहोदेव्याःस्ववाहनः ११ कांश्चित्करप्रहारेणदैत्यानास्येनचापरान् आक्रांत्याचाधरेणान्यान्जघानसमहासुरान् १२ केषांचित्पाटयामासनखैःकोष्ठानिकेसरी तथातलप्रहारेणशिरांसिकृतवान्पृथक् १३ विच्छिन्नबाहुशिरसःकृतास्तेनतथापरे पपौचरुधिरंकोष्ठादन्येषांधुतकेसरः १४ क्षणेनतद्बलंसर्वंक्षयंनीतंमहात्मना तेन केसरिणादेव्यावाहनेनातिकोपिना १५ श्रुत्वातमसुरंदेव्यानिहतंधूम्रलोचनम् बलंचक्षयितंकृत्स्नंदेवीकेसरिणाततः १६ चुकोपदैत्याधिपतिःशुंभःप्रस्फुरिताधरः आज्ञापयामासचतौचंडमुंडौमहासुरौ १७ हेचंडहेमुंडबलैर्बहुलैःपरिवारितौ तत्रगच्छतगत्वाचसासमानीयतांलघु १८

न्महासुरान्दैत्यान्जघानेत्यन्वयः १२ केषामिति कोष्ठानितु
उदरमध्यानितनोविस्तृतांगुलिःपाणिः १३ १४ १५ श्रुत्वेति क्षयितमिति क्षयशब्दात्तारव्यानस नंतान्क्तः कृतक्षयमिति
१६ तौपूर्वौ १७ हेचंडेति बहुलैर्बहुभिरित्यर्थः गच्छत गच्छतं छंदोनुरोधाद्बिंदुलोपः लघुशीघ्रम् १८ ❀ ❀ ❀

आनयने प्रकारद्वयमाह केशेष्विति आकर्षणमात्रादनागमने बंधनं च इति गौरवाद्बहुवचनम् तृतीया सह युधि युद्धे प्रसक्ते यदि तथानयने संदेह स्तदा सर्वैर्दैत्यैः सकलायुधैः साविशेषेण निहन्यतां मार्यतामित्यर्थः १९ उपसंहरति आगम्यतामित्यं तेन सर्वथा गृहीतुमशक्या चेदेवं हंतव्या नान्यथेत्याह बध्वेति अथेति पक्षांतरे यदाशक्यते न र्हि बध्वा तां गृहीत्वै वागंतव्यमित्यर्थः २० इति शिवभट्टकृ॰ सप्तशतीव्याख्याने षष्ठोऽध्यायः ६ ऋषिरुवाच आज्ञसाइति

केशेष्वाकृष्य बध्वावायदि वः संशयो युधि तदाशेषायुधैः सर्वैरसुरैर्विनिहन्यताम् १९ तस्यां हतायां दुष्टायां सिंहे च विनिपातिते शीघ्रमागम्यतां बध्वा गृहीत्वा तामथांबिकाम् २० इति श्रीमार्कंडेयपुराणे सावर्णिके मन्वंतरे॰ धूम्रलोचनवधो नाम षष्ठोऽध्यायः ६ ऋषिरुवाच आज्ञसास्ततो दैत्याश्चंडमुंडपुरोगमाः चतुरंगबलोपेता ययुरभ्युद्यतायुधाः १ ददृशुस्ते ततो देवीमीषद्धासां व्यवस्थिताम् सिंहस्योपरि शैलेंद्रशृंगे महति कांचने २ ते दृष्ट्वा तां समादातुमुद्यमं चक्रुरुद्यताः आकृष्टचापासिधरास्तथान्ये तत्समीपगाः ३ ततः कोपं चकारोच्चैरंबिका तानरीन्प्रति कोपेन चास्या वदनं मषीवर्णमभूत्तदा ४

शैलेंद्रशृंगे हिमाचलशृंगे सिंहस्योपरीति स्थितामित्यन्वयः १ २ ते इति चंडादयः समप्रधानाः समादातुं गृहीतुं उद्यमं उद्योगं उद्यताः उत्साहवंतः आकृष्टं आकर्णांत कृष्टं चापं यैस्ते कोशे धृतासयश्च तत्समीपगाः गृहीतुमुद्यतानां रक्षणार्थं समीपगा इत्यर्थः ३ अनेन चंडादीनामितितामसत्वं सूचितम् अतस्तद्वधार्थं तामसीप्रादुर्भावमाह तत इति मषी लिपिसाधनद्रव्यं तद्वत् श्यामवर्णा निःसरमाणकालीप्रतिबिंबादिति भावः ४ ७ ७ ७ ७

भ्रूकुटीति तस्याः कुपितदेव्याः विनिष्क्रांतानिःसृता ५ विचित्रेति खट्वांगंपट्टिकाकंकालपंजरस्थंवा नरमालेत्यत्रनरशब्दस्तन्मुंडलाक्षणिकः द्वीपी-
व्याघ्रः शुष्कमांसानिर्मांसदेहा अतएवातिभैरवा ६ अतीति अतिशयितोविस्तारोयस्यतादृशंवदनंयस्याइत्यर्थः ललनंचालनंनिमग्नातिनिम्नप्रवि
ष्टानि आरक्तानिनयनानियस्यास्त्रिनेत्रत्वात् ७ ८ पार्ष्णीति पार्ष्णिग्राहोगजपार्ष्णिरक्षकः अंकुशग्राही महामात्रः योधोगजारूढोवीरः ९

भ्रुकुटीकुटिलात्तस्याललाटफलकाद्द्रुतम् कालीकरालवदनाविनिष्क्रांतासिपाशिनी ५ विचित्रखट्वांगधरानरमालाविभू
षणा द्वीपिचर्मपरीधानाशुष्कमांसातिभैरवा ६ अतिविस्तारवदनाजिव्हाललनभीषणा निमग्नारक्तनयनानादापूरितादि
ङ्मुखा ७ सावेगेनाभिपतिताघातयंतीमहासुरान् सैन्येतत्रसुरारीणामभक्षयततद्बलम् ८ पार्ष्णिग्राहांकुशग्राहियोधघंटा
समन्वितान् समादायैकहस्तेनमुखेचिक्षेपवारणान् ९ तथैवयोधंतुरगैरथंसारथिनासह निक्षिप्यवक्त्रेदशनैश्चर्वयंत्यति
भैरवम् १० एकंजग्राहकेशेषुग्रीवायामथचापरम् पादेनाक्रम्यचैवान्यमुरसान्यमपोथयत् ११ तैर्मुक्तानिचशस्त्राणिम
हास्त्राणितथासुरैः मुखेनजग्राहरुषादशनैर्मथितान्यपि १२

तथैवेति योधमिति जातावेकवचनम् एवंरथमपरमन्यमित्यादानम् चर्वयंतीति वर्तमानसामीप्येभूतेलट् अतिभैरवमितिक्रियाविशेषणम्
१० एकमिति अपोथयत् अवधीत् ११ तैरिति मथितान्यपि मथितानि चकारेत्यन्वयः १२ ७ ७ ७ ७

बलिनामिति महात्मनांमहादेहानाम् १३ १४ १५ शरवर्षैरिति चंडः शरवर्षैः मुंडः सहस्रशः क्षिप्तैश्चक्रैः श्छादयामासइत्यन्वयः एवंपूर्वश्लोकेचंडग्रहणं मुंडस्याप्युपलक्षणम् १६ तानीति मुखंविशमानानिचघनोदरंविशमानान्यर्कबिंबानीवबभुः शानच्छांदसः १७ ततइति भीममितिक्रियाविशेषणम्

बलिनांतद्बलंसर्वमसुराणांमहात्मनाम् ममर्दाभक्षयच्चान्यानन्यांश्चाताडयत्तथा १३ असिनानिहताःकेचित्केचित्खट्वांगताडिताः जग्मुर्विनाशमसुरादंताग्राभिहतास्तथा १४ क्षणेनतद्बलंसर्वमसुराणांनिपातितम् दृष्ट्वाचंडोभिदुद्रावतांकालीमतिभीषणाम् १५ शरवर्षैर्महाभीमैर्भीमाक्षींतांमहासुरः छादयामासचक्रैश्चमुंडक्षिप्तैःसहस्रशः १६ तानिचक्राण्यनेकानिविशमानानितन्मुखम् बभुर्यथार्कबिंबानिसुबहूनिघनोदरम् १७ ततोजहासातिरुषाभीमंभैरवनादिनी कालीकरालवक्त्रांतर्दुर्दर्शदशनोज्ज्वला १८ उत्थायचमहासिंहंदेवीचंडमधावत गृहीत्वाचास्यकेशेषुशिरस्तेनासिनाच्छिनत् १९ अथमुंडोभ्यधावत्तांदृष्ट्वाचंडंनिपातितम् तमप्यपातयद्भूमौसाखड्गाभिहतंरुषा २० हतशेषंततःसैन्यंदृष्ट्वाचंडंनिपातितम् मुंडंचसुमहावीर्यंदिशोभेजेभयातुरम् २१

वक्त्रांतेवक्त्रमध्येविकटदंतत्वात् दुर्दर्शाः येदशनाः तेषांतेजसाउज्ज्वलातेजोमया १८ उत्थायचेति महासिंहमहाखड्गं उत्थाय उत्थाप्यउद्यमसकोपवारणंयथास्यात्तथाहमित्युक्त्वादेवीचंडमधावत अस्यचंडस्यतेनोद्यतेन १९ अथेति खड्गादिभिर्हतंपूर्वोद्यतखड्गाभिहतंअस्यशिरोनच्छिन्नंखड्गप्रहारमात्रम् २० २१ ७ ७ ७

शिरइति मुंडंसशिरस्कंसदेहमित्यर्थः प्रचंडाट्टहासेनमिश्रंयुक्तंयथाभवतितथाचंडिकांयल्ललाटफलकान्निर्गतांदेवींप्राहेत्यर्थः २२ मयेति अत्रयु
द्धयज्ञेमहापशूइतिरूपकंउपहृतौप्रधानांगद्वारेणचंडस्योपहारः २३ ऋषिरुवाच ताविति कालींललाटभवांकल्याणीतिकर्तृविशेषणम्चंडिकाकौशिकी
२४ यस्मादिति चंडंशिरोद्वाराहेदेविरव्याताभविष्यसीत्यन्वयः चामुंडेति पृषोदरादित्वात्साधुः अनेनेयंनामसीकौशिकीजन्याकालीकौशिकीनि

शिरश्चंडस्यकालीचगृहीत्वामुंडमेवच प्राहप्रचंडाट्टहासमिश्रमभ्येत्यचंडिकाम् २२ मयातवात्रोपहृतौचंडमुंडौमहाप
शू युद्धयज्ञेस्वयंशुंभंनिशुंभंचहनिष्यसि २३ ऋषिरुवाच तावानीतौततोदृष्ट्वाचंडमुंडौमहासुरौ उवाचकालींक
ल्याणीललितंचंडिकावचः २४ यस्माच्चंडंचमुंडंचगृहीत्वात्वमुपागता चामुंडेतिततोलोकेरव्यातादेविभविष्यसि २५
इतिश्रीमार्कं॰ चंडमुंडवधोनामसप्तमोऽध्यायः ७ ऋषिरुवाच चंडेचनिहतेदैत्येमुंडेचविनिपातिते बहुलेषुचसै
न्येषुक्षयितेष्वसुरेश्वरः १ ततःकोपपराधीनचेताःशुंभःप्रतापवान् उद्योगंसर्वसैन्यानांदैत्यानामादिदेशह २ अद्यसर्व
बलैर्दैत्याःषडशीतिरुदायुधाः कंबूनांचतुराशीतिर्निर्यांतुस्वबलैर्वृताः ३

यम्याभवतीत्याहुः २५ इतिशिवभट्टसुतना
गोजी॰ सप्तमोऽध्यायः ७ चंडेति क्षयितेषुकृतक्षयेषु १ ततइति तेषांवधजकोपेनास्वाधीनचेताः अतएवस्त्रीवधेप्यस्यप्रवृत्तिरितिभावःस
र्वसैन्यानामितिदैत्यानांविशेषणम् २ अद्येतिउदायुधास्तत्संज्ञकाश्च कंबूनांतन्नाम्नाम् चतुराशीतिर्दैत्याइतिशेषः ३ ६९ ६९

कोटीति कोटिवीर्याणितन्नामानि धौम्राः धूम्रवंश्याः ४ कालकाः तन्नामानः दौर्हृताः दुर्हृदोपत्यानि मौर्याः तन्नामानः तथाकालकाया अपत्यानिकाल
केयाः असुराःसज्जाः ससामग्रीकाः ५ इतीति भैरवमुग्रम् ६ आयांतमिति आगतमित्यर्थः अंतरंमध्यम् ७ ततइति तन्नादानिति बहुवचनंमहाना

कोटिवीर्याणिपंचाशदसुराणांकुलानिवै शतंकुलानिधौम्राणांनिर्गच्छंतुममाज्ञया ४ कालकादौर्हृदामौर्याःकालकेयास्त
थासुराः युद्धायसज्जानिर्यांतुचाज्ञयात्वरितामम ५ इत्याज्ञाप्यासुरपतिःशुंभोभैरवशासनः निर्जगाममहासैन्यःसहस्रै
र्बहुभिर्वृतः ६ आयांतंचंडिकादृष्ट्वातत्सैन्यमतिभीषणम् ज्यास्वनैःपूरयामासधरणीगगनांतरम् ७ ततःसिंहोमहानादम
तीवकृतवान्नृप घंटास्वनेनतन्नादानंबिकाचोपबृंहयत् ८ धनुर्ज्यासिंहघंटानांनादापूरितदिङ्मुखा निनादैर्भीषणैःका
लीजिग्येविस्तारितानना ९ तन्निनादमुपश्रुत्यदैत्यसैन्यैश्चतुर्दिशम् देवीसिंहस्तथाकालीसरोषैःपरिवारिताः १० एत
स्मिन्नंतरेभूपविनाशायसुरद्विषाम् भवायामरसिंहानामतिवीर्यबलान्विताः ११ ब्रह्मेशगुहविष्णूनांतथेंद्रस्यशक्त
यः शरीरेभ्योविनिष्क्रम्यतद्रूपैश्चंडिकांययुः १२

दमित्येकत्वाविवक्षया अतीवेत्यस्यानेकवारमित्यर्थेवा उपबृंहयदित्यत्रागमशास्त्र
स्यानित्यत्वात् अड्भावः ८ धनुरिति नादैःस्वीयैरापूरितदिङ्मुखाकालीधनुर्ज्यासिंहघंटानांभीषणैर्नादैर्जिग्येजितादेव्याधनुरादिशब्दैःकालीशब्दो
जितइतिभावः ९ तदिति कालीचंडीललाटजासरोषैःसक्रोधैः १० एतस्मिन्निति देवीदानवसंपातावसरेभवायसंपदे ११ ब्रह्मेति विष्णुशब्देनवराहनृ-

सिंहावपिशक्तयः स्वातिरेकिण्योदेवताः शक्तिशक्तिमतोस्तादात्म्यात् १२ ब्रह्मादिरूपैरित्यर्थकं तद्रूपैरितिव्याचष्टे यस्येति तद्वत् तथाविध रूपभूषण
वाहनेत्यर्थः १३ हंसेति विमानाग्रे इत्यस्यास्थितेतिशेषः अक्षसूत्रंजपमाला ब्रह्माणीब्रह्माणमानयति वेष्टयतीतिव्युत्पत्त्यायंशब्दःसाधुः १४ माहेश्वरी
ति महाहीतक्षकानंतौ वलयौचंद्र रेखाचंद्र कलासैवविभूषणंयस्याः १५ कौमारीति गुहरूपिणी गुहसमानाकारा कुमारसंबंधिनीशक्तिरायथावित्य

यस्यदेवस्ययद्रूपंयथाभूषणवाहनम् तद्वदेवहितच्छक्तिरसुरान्योद्धुमाययौ १३ हंसयुक्तविमानाग्रेसाक्षसूत्रकमंडलुः
आयाताब्रह्मणःशक्तिर्ब्रह्माणीसाभिधीयते १४ माहेश्वरीवृषारूढात्रिशूलवरधारिणी महाहिवलयाप्रासाच्चंद्ररेखावि
भूषणा १५ कौमारीशक्तिहस्ताचमयूरवरवाहना योद्धुमभ्याययौदैत्यानंबिकागुहरूपिणी १६ तथैववैष्णवीशक्तिर्गरु
डोपरिसंस्थिता शंखचक्रगदाशार्ङ्गखड्गहस्ताभ्युपाययौ १७ यज्ञवाराहमतुलंरूपंयाबिभ्रतीहरेः शक्तिःसाप्याययौतत्र
वाराहींबिभ्रतीतनुम् १८

र्थान्नपौनरुक्त्यम् ऐंद्रीत्युक्तापियथाशक्रस्तथैवसेतिवत् अंबिकापदेनगुहस्यशिवव्यूहत्वंसूचयति १६ तथैवेति
अत्रशार्ङ्गपदेनबाणोप्युपलक्ष्यते बाहुभिर्गरुडारूढा शंखचक्रगदासिनी शार्ङ्गबाणधराजातावैष्णवीरूपशालिनीति वामनपुराणात् एतेनास्याःषड्गु
जात्वंसूचितम् १७ यज्ञेति यज्ञांगकल्पितंवराहाकारंबिभ्रतोहरेरित्यनेनास्याः विष्णुत्वमेवेतिसूचितम् एवंनृसिंहोपि तत्रैवकालीपुराणे शरभवरो
हयुद्धेविष्णोः शरभपक्षपातित्वंवराहबलहारकत्वमुक्तम् नृसिंहस्यच वराहानुयायित्वमुक्तंविरुध्यतेतिवाच्यं तस्यलीलामात्रत्वात् १८ ७

१९ वज्रेति यथाशक्रइत्याकारपरम् एवंचसर्वास्तत्तदाकारताद्रष्टव्या गजराजऐरावतः २० अतिविशिष्टतेजसः कौशिक्याः सविधे गंतुमशक्तास्तादे
वशक्तीरीशानोदेव्यैदर्शितवानित्याह ततइति ताभिःपरिवृतः ईशानः ममप्रीत्या एताभिर्देवशक्तिभिः सहासुराहन्यंतामितिचंडिकामाहेत्यन्वयः स्व-
शक्तेः पार्वत्याः प्रादुर्भूतत्वेनधृष्टतयाईशानएवतयोक्तवानितिभावः अंडाधिकारिणइमेब्रह्मादयः अंडांतराधिकारिणांशुंभादिजितत्वेनधृष्टत्वासंभवा
त् २१ स्वस्यापिसहायप्रदर्शनेनैषाहृष्टाभगवतीत्यस्योत्तरमाह किंतु काचिन्मशक्तिरित्याह ततइति अतिभीषणादर्शनमात्राद्भयकरी अत्युग्रा

नारसिंहीनृसिंहस्यबिभ्रतीसदृशंवपुः प्राप्तातत्रसटाक्षेपक्षिप्तनक्षत्रसंहतिः १९ वज्रहस्तातथैवैंद्रीगजराजोपरिस्थि
ता प्राप्तासहस्रनयनायथाशक्रस्तथैवसा २० ततःपरिवृतस्ताभिरीशानोदेवशक्तिभिः हन्यंतामसुराःशीघ्रंममप्री
त्याहचंडिकाम् २१ ततोदेवीशरीरात्तुविनिष्क्रांतातिभीषणा चंडिकाशक्तिरत्युग्राशिवाशतनिनादिनी २२ साचाहधू
म्रजटिलमीशानमपराजिता दूतत्वंगच्छभगवन्पार्श्वंशुंभनिशुंभयोः २३

रौद्रस्वभावाशिवानांशृगालीनांशतेननिनादिनी शतशब्दोनंतवाचीनिनदद्नंतशिवावृता २२ साचेति धूम्रजटिलंधूम्रवर्णजटावंतं अपराजि
तानदाख्या अपरैरजितात्चदूतभावंवार्तावहत्वंगच्छ शुंभनिशुंभयोः पार्श्वेचगच्छेत्यन्वयः आहेतिनिपातः कालमात्रेतेनाब्रवीदित्यर्थः त्रिमूर्त्यं
तशिवापेक्षयायस्याः कौशिक्यास्तत्प्रादुर्भावकसमक्षतयाआधिक्येनतस्यदूत्येतत्प्रेषणंनानुचितं २३ ७ ७ ७ ७

ब्रूहीति येचतत्रशुंभां तिकेन्येदानवास्तांश्चब्रूहीत्यन्वयः युद्धाययुद्धंकर्तुम् २४ वचनमाह त्रैलोक्यमितिस्पष्टम् २५ बलेति अवलेपोगर्वः मच्छिवाः
यामयासहनिनदंत्यः प्रादुर्भूताःपिशितंमांसम् २६ यतइति दूतमेवदौत्यम् प्रज्ञाद्यण्शिवदूतीगौरादित्वात्ङीप् आर्षोगपूर्वपदादितिवा २७
तेपीति अमर्षेणसर्वतः पूरिताः यतः यंदेशमाक्रम्यकात्यायनीस्थितातंदेशंजग्मुरित्यन्वयः मूलशत्त्यभेदेतस्याअपिकात्यायनीत्वोक्तिः २८ तत

ब्रूहिशुंभंनिशुंभंचदानवावतिगर्वितौ येचान्येदानवास्तत्रयुद्धायसमुपस्थिताः २४ त्रैलोक्यमिंद्रोलभतांदेवाःसंतुहविर्भुजः यूयंप्रयातपातालंयदिजीवितुमिच्छथ २५ बलावलेपादथचेद्भवंतोयुद्धकांक्षिणः तदागच्छततृप्यंतुमच्छिवाःपिशितेनवः २६ यतोनियुक्तोदौत्येनतयादेव्याशिवःस्वयम् शिवदूतीतिलोकेस्मिंस्ततःसाख्यातिमागता २७ तेपिश्रुत्वावचोदेव्याःशर्वाख्यातंमहासुराः अमर्षापूरिताजग्मुर्यतःकात्यायनीस्थिता २८ ततःप्रथममेवाग्रेशरशक्त्यृष्टिवृष्टिभिः ववर्षुरुद्धतामर्षास्तांदेवीममरारयः २९ साचतान्प्रहितान्बाणान्शूलशक्तिपरश्वधान् चिच्छेदलीलयाध्मातधनुर्मुक्तैर्महेषुभिः ३० तस्याग्रतस्तथाकालीशूलपातविदारितान् खट्वांगपोथितांश्चान्यान्कुर्वतीव्यचरत्तदा ३१

तिप्रथममादौअग्रेसंमुखेववर्षुरितिगुणश्छांदसः उद्धतःप्रकटः अनेनस्त्रीप्रथमतोहंतुमयोग्येतिविवेकराहित्येनरौद्राविष्टत्वंसूचितम् २९ ३०
तस्येति अस्याअग्रतइतिच्छेदः छांदसःसंधिः तथाचंडीवत् तदादेव्याशस्त्रच्छेदोखट्वांगम् कंकालपंजरम् पट्टिकावा कालीललाटजा कुर्वतीत्युतनच्छास्त्राभावात् ३१

कमंडल्विति आक्षेपः प्रक्षेपः वीर्यंबलम् हततेजसः धावतीतिस्मयोगेभूतेलट् येनयेनप्रदेशेन ३२ माहेश्वरीतिस्पष्टम् ३३ ऐंद्रीति दैत्यदानवयोर्मातृतो
भेदः ऐंन्द्याः कुलिशपातेनेत्यर्थः ३४ तुंडेति वाराहीचासौमूर्तिश्चवाराहमूर्तिस्तयाचक्रेणेत्यनेनवाराह्यामुखमेववराहसदृशंनत्वन्यत् एवंशक्तिमतोवरा
हस्यापिबोध्यम् ३५ नखैरिति आजौरणे अंबरमाकाशम् ३६ चंडेति चंडउत्कटः सकोपोवा शिवदूत्यभिदूषिताइतितृतीयासमासः प्रापितमूर्च्छा

कमंडलुजलाक्षेपहतवीर्यान्हतौजसः ब्रह्माणीचाकरोच्छत्रून्येनयेनस्मधावति ३२ माहेश्वरीत्रिशूलेनतथाचक्रेणवैष्णवी
दैत्याजघानकौमारीतथाशक्त्यातिकोपना ३३ ऐंद्रीकुलिशपातेनशतशोदैत्यदानवाः पेतुर्विदारिताःपृथ्व्यांरुधिरौघप्रवर्षि
णः ३४ तुंडप्रहारविध्वस्तादंष्ट्राग्रक्षतवक्षसः वाराहमूर्त्यान्यपतंश्चक्रेणचविदारिताः ३५ नखैर्विदारितांश्चान्यान्भक्ष
यंतीमहासुरान् नारसिंहीचचाराजौनादापूर्णदिगंतरा ३६ चंडाट्टहासैरसुराःशिवदूत्यभिदूषिताः पेतुर्विदारिताभूमौ
तांश्चखादाथसातदा ३७ इतिमातृगणंक्रुद्धंमर्दयंतंमहासुरान् दृष्ट्वाभ्युपायैर्विविधैर्नेशुर्देवारिसैनिकाः ३८ पलायन
परान्दृष्ट्वादैत्यान्मातृगणार्दितान् योद्धुमभ्याययौक्रुद्धोरक्तबीजोमहासुरः ३९

साशिवदूती ३७ इतिपूर्वोक्तैरभ्युपायैःसं
ग्रामसाधनैः दैत्यान्मर्दयंतंमातृगणंदृष्ट्वानेशुः पलायिताइत्यन्वयः ब्रह्माण्याद्याअष्टमातरः ब्राह्मीमाहेश्वरीचैवकौमारीवैष्णवीतथा वाराहीना
रसिंह्यैंद्री चामुंडामातरःस्मृता इतिडामरतंत्रेनवार्ण विधानेउक्ताः ३८ पलायनेति रक्तंबीजंकारणंयस्यसः रक्तबीजः ३९ ७ ७

तदेवाह रक्तेति अस्य रक्तबीजस्य मेदिन्याः मेदिन्यां स्थितत्वेत्यर्थः ल्यब्लोपे पंचमी ४० सरक्तबीजः ४१ कुलिशेनेति तस्य रक्तबीजस्य ४२ यावंत
इति वीर्यं प्रभावः बलं शारीरं विक्रमः उत्साहरूपः ४३ तइति समं सह अत्युग्रेति शस्त्रविशेषणम् समस्तं ४४ पुनश्चेति ववाहेति बहिर्गताविरयस्य

रक्तबिंदुर्यदा भूमौ पतत्यस्य शरीरतः समुत्पतति मेदिन्यास्तत्प्रमाणो महासुरः ४० युयुधे सगदापाणिरिंद्रशक्त्या महासु
रः ततश्चैंद्री स्ववज्रेण रक्तबीजमताडयत् ४१ कुलिशेनाहतस्याशु बहु सुस्राव शोणितम् समुत्तस्थुस्ततो योधास्तद्रू
पास्तत्पराक्रमाः ४२ यावंतः पतितास्तस्य शरीराद्रक्तबिंदवः तावंतः पुरुषा जातास्तद्वीर्यबलविक्रमाः ४३ तेचापि युयुधु
स्तत्र पुरुषा रक्तसंभवाः समं मातृभिरत्युग्रशस्त्रपातातिभीषणम् ४४ पुनश्च वज्रपातेन क्षतमस्य शिरो यदा ववाह र
क्तं पुरुषास्ततो जाताः सहस्रशः ४५ वैष्णवी समरे चैनं चक्रेणाभिजघान ह गदया ताडयामास ऐंद्री तमसुरेश्वरम् ४६ वै
ष्णवीचक्रभिन्नस्य रुधिरस्रावसंभवैः सहस्रशो जगद्व्याप्तं तत्प्रमाणैर्महासुरैः ४७ शक्त्या जघान कौमारी वाराही च तथा
सिना माहेश्वरी त्रिशूलेन रक्तबीजं महासुरम् ४८ स चापि गदया दैत्यः सर्वा एवाहनत्पृथक् मातृः कोपसमाविष्टो रक्तबी
जो महासुरः ४९

रूपम् ४५ वैष्णवीति ऐंन्द्याः शक्तेरितं पराङ्मुखं स्वसंमुखं प्राप्तं एनं वैष्णवी चक्रेणाभिजघान गदया च ताडयामासेत्यन्वयः ४६
४७ शक्त्येति ४८ सचापीति अहनदिति छांदसं दितेरपत्यं दैत्यः महांतो सुराः यस्मादिति न पौनरुक्त्यम् ४९ ७ ७ ७ ७

५० नैश्चेति उत्तमंनिरतिशयंसकलंजगदित्यतिशयोक्तिः ५१ तानिति तान् विषण्णान्दृष्ट्वासत्वरात्वरयासहिताचंडिकासुरान्प्राह यूयंमाविषीदतेतिशेषः
५२ एवंसुरानाश्वास्यविस्तीर्णवदनेरक्तबिंदोरितिजात्यपेक्षयाततोजातान्महासुरान् मच्छस्त्रपातसंभूतान् रक्तबिंदूंश्चभूमिमप्राप्तानेवप्रतीच्छगृ

तस्याहतस्यबहुधाशक्तिशूलादिभिर्भुवि पपातयोवैरक्तौघस्तेनासन्शतशोसुराः ५० तैश्चासुरासृक्संभूतैरसुरैःसकलं
जगत् व्याप्तमासीत्ततोदेवाभयमाजग्मुरुत्तमम् ५१ तान्विषण्णान्सुरान्दृष्ट्वाचंडिकाप्राहसत्वरा उवाचकालींचामुंडे
विस्तीर्णंवदनंकुरु ५२ मच्छस्त्रपातसंभूतान्रक्तबिंदून्महासुरान् रक्तबिंदोःप्रतीच्छत्वंवक्त्रेणानेनवेगिना ५३ भक्षयंती
चररणेतदुत्पन्नान्महासुरान् एवमेषःक्षयंदैत्यःक्षीणरक्तोगमिष्यति ५४ भक्ष्यमाणास्त्वयाचोग्रानचोत्पत्स्यंतिचापरे
इत्युक्त्वातांततोदेवीशूलेनाभिजघानतम् ५५ मुखेनकालीजगृहेरक्तबीजस्यशोणितम् ततोसावाजघानाथगदयातत्र
चंडिकाम् ५६ नचास्यावेदनांचक्रेगदापातोल्पिकामपि तस्याहतस्यदेहात्तुबहुसुस्रावशोणितम् ५७

ह्णाण ५३ किंच पानसमयेत्वद्वक्त्रेसमुत्पन्नान् महासुरान्भक्षयंतीरणेचर एवंप्रकारेणैवदैत्यः क्षयंगमिष्यति ५४ भक्ष्यमाणइति उत्पत्स्यंतीति अनुदा
त्तेत्वलक्षणंतङोनित्यत्वान्नतङ् ५५ मुखेनेति शोणितंभूगतमेवविस्तीर्णत्वाद्वदनस्य असौरक्तबीजः तत्रयुद्धे ५६ नचेति चिदानंदात्मत्वादितिभावः ५६

यतस्ततइति सर्वतइत्यर्थः अतिविस्तीर्णत्वात् हतस्यउत्तरार्द्धमुत्तरान्वयि ५८ तांश्चेति उत्तरार्द्धमुत्तरान्वयि असिभिरितिक्रियापेक्षंबहुवचनम् ऋष्टि भिरित्यप्येवं ऋष्टिरुभयतोधारोसिः ५९ जघानेति शस्त्रसंघैः समूहैः समाहतइतितृतीयातत्पुरुषः ६० नीरक्तश्चेति कात्स्न्यात् निःशेषरुधिरत्वात्नीरक्त

यतस्ततस्तद्वक्त्रेणचामुंडासंप्रतीच्छति मुखेसमुद्गतायेस्यारक्तपातान्महासुराः ५८ तांश्चखादाथचामुंडापपौतस्यचशोणि तम् देवीशूलेनवज्रेणबाणैरसिभिऋष्टिभिः ५९ जघानरक्तबीजंतंचामुंडारक्तशोणितम् सपपातमहीपृष्ठेशस्त्रसंघस माहतः ६० नीरक्तश्चमहीपालरक्तबीजोमहासुरः ततस्तेहर्षमतुलमवापुस्त्रिदशानृप ६१ हतेमातृगणस्तस्मिन्ननर्त्तासृ ङ्मदोद्धतः ६२ इतिश्रीमार्कंडेयपुराणे० देवीमाहात्म्येरक्तबीजवधोनाम अष्टमोऽध्यायः ८ राजोवाच विचित्रमिदमाख्यातंभगवन्भवतामम देव्याश्चरितमाहात्म्यंरक्तबीजवधाश्रितम् १ भूयश्चेच्छाम्यहंश्रोतुंरक्तबीजे निपातिते चकारशुंभोयत्कर्मनिशुंभश्चातिकोपनः २ ऋषिरुवाच चकारकोपमतुलंरक्तबीजेनिपातिते शुंभा सुरोनिशुंभश्चहतेष्वन्येषुचाहवे ३

ञ्चसन्मातृगणोब्राह्मण्यादिसमूहोननर्तेत्यर्थः ६१ ६२ इतिशिवभट्टसुत० अष्टमोऽध्या यः ८ राजोवाच विचित्रमिति राजासुरथः चरितंकर्ममाहात्म्यंप्रभावः समाहारद्वंद्वः आश्रितंजनकं १,२ ऋषिरुवाच चकारेतिआहवेरणे ३

हन्यमानमिति उद्वहन्धारयन् ४ संदष्टौष्ठपुटाः दंताभ्यामंतः संधृतौष्ठाः तथासतिपुटाकारताभवति ५, ६ ततइति देव्याइतिसहार्थेतृतीया ७ चिच्छे
देति ताभ्यामस्तान्क्षिप्तानित्यन्वयः ८ ९ ताडितइति क्षुरविशेषः चर्मवालकं अष्टसंख्याकरत्नादिघटितंचंद्राकारसहितम् १० छिन्नेइति शक्तिक्षे

हन्यमानंमहासैन्यंविलोक्यामर्षमुद्वहन् अभ्यधावन्निशुंभोथमुख्ययासुरसेनया ४ तस्याग्रतस्तथापृष्ठेपार्श्वयोश्चम
हासुराः संदष्टौष्ठपुटाःक्रुद्धाहंतुंदेवीमुपाययुः ५ आजगाममहावीर्यःशुंभोपिस्वबलैर्वृतः निहंतुंचंडिकांकोपात्कृत्वायु
द्धंतुमातृभिः ६ ततोयुद्धमतीवासीद्देव्याशुंभनिशुंभयोः शरवर्षमतीवोग्रंमेघयोरिववर्षतोः ७ चिच्छेदास्तांच्छरां
स्ताभ्यांचंडिकास्वशरोत्करैः ताडयामासचांगेषुशस्त्रौघैरसुरेश्वरौ ८ निशुंभोनिशितंखड्गंचर्मचादायसुप्रभम् अताड
न्मूर्ध्निसिंहंदेव्यावाहनमुत्तमम् ९ ताडितेवाहनेदेवीक्षुरप्रेणासिमुत्तमम् निशुंभस्याशुचिच्छेदचर्मचाप्यष्टचंद्रकम् १०
छिन्नेचर्मणिखड्गेचशक्तिंचिक्षेपसोऽसुरः तामप्यस्यद्विधाचक्रेचक्रेणाभिमुखागताम् ११ कोपाध्मातोनिशुंभोथशू
लंजग्राहदानवः आयांतंमुष्टिपातेनदेवीतच्चाप्यचूर्णयत् १२ आविध्याथगदांसोपिचिक्षेपचंडिकांप्रति सापिदेव्यात्रिशू
लेनभिन्नाभस्मत्वमागता १३

पोदेवींप्रति अभिमुखागतांतांदेवीचिच्छेदेत्यर्थः ११ कोपेति जग्राहग्रहणपूर्वकंप्रक्षेपेत्रग्रहिः आयांतंतच्छू
लं १२ आविध्यभ्रामयित्वादेव्याकर्त्र्यात्रिशूलेनकरणेनसापिगदाभिन्नाभस्मत्वमागता आपातितान्च अंतर्भाविण्यर्थान्क्तः १३ ॥ ॥

पुंगवश्रेष्ठं अत्रनिशुंभस्यमूर्छासंपादनेनपातनम् १४ तस्मिन्निति प्रययौ शुंभइतिशेषः १५ सइति यथासामुद्रिकाप्रकारेणात्युच्चैर्भुजैर्नभोव्याप्य
बभावित्यर्थः १६ आयांतमागच्छंतम् १७ स्वनेनचेति चेनशंखज्याशब्दयोः समुच्चयः वधोनाशः विधायिनेतिस्वनविशेषणम् १८ उपदिशः सा

ततःपरशुहस्तंतमायांतंदैत्यपुंगवम् आहत्यदेवीबाणौघैरपातयत्भूतले १४ तस्मिन्निपतितेभूमौनिशुंभेभीमविक्रमे
भ्रातर्यतीवसंक्रुद्धः प्रययौयोद्धुमंबिकाम् १५ सरथस्थस्तथात्युच्चैर्गृहीतपरमायुधैः भुजैरष्टाभिरतुलैर्व्याप्याशेषंबभौ
नभः १६ तमायांतंसमालोक्यदेवीशंखमवादयत् ज्याशब्दंचापिधनुषश्चकारातीवदुःसहम् १७ पूरयामासककुभोनि
जघंटास्वनेनच समस्तदैत्यसैन्यानांतेजोवधविधायिना १८ ततःसिंहोमहानादैस्त्याजितेभमहामदैः पूरयामासगगनंगां
तथोपदिशोदश १९ ततःकालीसमुत्पत्यगगनंक्ष्मामताडयत् कराभ्यांतन्निनादेनप्राक्स्वनास्तेतिरोहिताः २० अट्टाट्टहा
समशिवंशिवदूतीचकारह तैःशब्दैरसुरास्त्रेसुः शुंभःकोपंपरंययौ २१ दुरात्मंस्तिष्ठतिष्ठेतिव्याजहारांबिकायदा तदा
जयेत्यभिहितंदेवैराकाशसंस्थितैः २२

मान्यदिगाक्षेपोपदिकत्वंपूर्वादीनांदशानांनदाहदशेति १९ समुत्पत्यउत्प्लुत्यपुनरवती
र्यपृथ्वीं २० अट्टाट्टहासंशकंध्वादित्वात्पररूपम् अशिवंरिपूणांभयदम् २१ आकाशेसंस्थितैः देवैः दानवसंग्रामदर्शनायतत्रस्थितैः २२ छ

महोल्कयेति महाज्वालावत्याशक्त्येत्यर्थकं यद्वा तन्नामकशक्त्येत्यर्थकं २३ सिंहेति उत्तरार्द्धस्यतथापीत्यादिनिर्घातनिःस्वनः उत्पातध्वनिः जितवानि
त्यस्यशुंभनादमितिशेषः २४ शुंभेति अनेनदेवीशुंभयोः समयुद्धमुक्तम् २५ ततइति अभिहतः समंताद्धतोभिहतः २६ ततइति शुंभमूर्छानंतरंनि

शुंभेनागत्ययाशक्तिर्मुक्ताज्वालातिभीषणा आयांतीवन्हिकूटाभासानिरस्तामहोल्कया २३ सिंहनादेनशुंभस्यव्याप्तंलो
कत्रयांतरम् निर्घातनिःस्वनोघोरोजितवानवनीपते २४ शुंभमुक्तांच्छरान्देवीशुंभस्तत्प्रहितांच्छरान् चिच्छेदस्वशरैरु
ग्रैःशतशोथसहस्रशः २५ ततःसाचंडिकाक्रुद्धाशूलेनाभिजघानतम् सतदाभिहतोभूमौमूर्छितोनिपपातह २६ ततोनि
शुंभःसंप्राप्यचेतनामात्तकार्मुकः आजघानशरैर्देवींकालींकेसरिणंतथा २७ पुनश्चकृत्वाबाहूनामयुतंदनुजेश्वरः चक्रा
युधेनदितिजश्छादयामासचंडिकाम् २८ ततोभगवतीक्रुद्धादुर्गादुर्गार्तिनाशिनी चिच्छेदतानिचक्राणिस्वशरैःसायकां
श्चतान् २९ ततोनिशुंभोवेगेनगदामादायचंडिकाम् अभ्यधावतवैहंतुंदैत्यसेनासमावृतः ३०

शुंभोयः पूर्वंमूर्च्छितः आत्तंगृहीतम् २७ पुनरिति दनोः पुत्रोपिदितिजसमानशीलत्वाद्दितिजः २८ ततइति दुर्गेसंकटे आर्तेः पीडायाः नाशि
नीतिणिनिप्रत्ययः २९ ततइति दैत्यसेनयासमावृतः ३० छ छ छ छ छ

३१ शूलेति समायांतम् संमुखमायांतम् वेगाविद्धेनवेगाक्षिप्तेन ३२, ३३ स्वनवदितिप्रहस्येत्यस्यविशेषणम् ३४ ततइति उग्रमितिक्रियाविशेषणम् काली
शिवदूतीचचखादेत्यन्वयः ३५ निराकृताःध्वस्ताः मंत्रोत्रप्रणवः ३६, ३७ खंडंखंडंखंडप्रकाराः खंडस्यखंडावायस्यांक्रियायांतथाकृताः आद्येप्रकारे

तस्यापततएवाशुगदांचिच्छेदचंडिका खड्गेनशितधारेणसचशूलंसमाददे ३१ शूलहस्तंसमायांतंनिशुंभममरार्दनम् हृ
दिविव्याधशूलेनवेगाविद्धेनचंडिका ३२ भिन्नस्यतस्यशूलेनहृदयान्निःसृतोपरः महाबलोमहावीर्यस्तिष्ठेतिपुरुषोवद
न् ३३ तस्यनिष्क्रामतोदेवीप्रहस्यस्वनवत्ततः शिरश्चिच्छेदखड्गेनततोसावपतद्भुवि ३४ ततःसिंहश्चखादोग्रदंष्ट्राक्षु
ण्णशिरोधरान् असुरांस्तांस्तदाकालीशिवदूतीतथापरान् ३५ कौमारीशक्तिनिर्भिन्नाःकेचिन्नेशुर्महासुराः ब्रह्माणीमं
त्रपूतेनतोयेनान्येनिराकृताः ३६ माहेश्वरीत्रिशूलेनभिन्नाःपेतुस्तथापरे वाराहीतुंडघातेनकेचिच्चूर्णीकृताभुवि ३७ खं
डंखंडंचचक्रेणवैष्णव्यादानवाःकृताः वज्रेणचैंद्रीहस्ताग्रविमुक्तेनतथापरे ३८ केचिद्विनेशुरसुराःकेचिन्नष्टामहाह
वात् भक्षिताश्चापरेकालीशिवदूतीमृगाधिपैः ३९ इतिश्रीमार्कंडेयपुराणेदेवीमाहात्म्येनिशुंभवधोनामनवमोऽ
ध्यायः ९

गुणवचनस्येतिद्वित्वम् वज्रेणचखंडंखंडंकृत्वाइत्येव ३८ विनेशुर्मृताः नष्टाः पलायिताः
३९ इतिश्रीशिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतेसप्तशतीव्याख्यानेनवमोऽध्यायः ९ छ छ छ छ

ऋषिरुवाच निशुंभमिति १ बलेति बलगर्वेणदुर्विनीतेदुर्गेमागर्वमावह यात्वमतिमानिनीसती अन्यासांबलमाश्रित्ययुद्ध्यसेइत्यन्वयः २ देव्युवाच
एकैवेति एकास्वगतसजातीयभेदहीनापरमात्मस्वरूपत्वात् अपरान्याममसहायभूताद्वितीयाकास्तिनकापीत्यर्थः अनुभूयमानस्तुभेदोनवास्तवइत्याह
पश्येति वाक्यार्थस्यकर्मत्वंमद्विभूतयइत्यनेनभेदंनिरस्यति ३ ततइति तनौशरीरेलयंअपृथक्भावंअनेनब्रह्मादिभ्यः आविर्भूतानामप्यत्रलयदर्श

ऋषिरुवाच निशुंभंनिहतंदृष्ट्वाभ्रातरंप्राणसंमितम् हन्यमानंबलंचैवशुंभः क्रुद्धोब्रवीद्वचः १ बलावलेपाद्दुष्टेत्वंमादुर्गे
गर्वमावह अन्यासांबलमाश्रित्ययुद्ध्यसेयातिमानिनी २ देव्युवाच एकैवाहंजगत्यत्रद्वितीयाकाममापरा पश्यैतादु
ष्टमय्येवविशंत्योमद्विभूतयः ३ ततः समस्तास्तादेव्योब्रह्माणीप्रमुखालयम् तस्यादेव्यास्तनौजग्मुरेकैवासीत्तदांबिका ४
देव्युवाच अहंविभूत्याबहुभिरिहरूपैर्यदास्थिता तत्संहृतंमयैकैवतिष्ठाम्याजौस्थिरोभव ५ ऋषिरुवाच
ततः प्रववृतेयुद्धंदेव्याः शुंभस्यचोभयोः पश्यतांसर्वदेवानामसुराणांचदारुणम् ६ शरवर्षैः शितैः शस्त्रैस्तथास्त्रैश्चै
वदारुणैः तयोर्युद्धमभूद्भूयः सर्वलोकभयंकरम् ७

नेनसमस्तोपादानत्वमस्याएवेतिदर्शयति तच्चमूलशक्त्यभेदादित्युक्त
म् ४ देव्युवाच अहमिति अहंविभूत्यैश्वर्येणबहुभिः रूपैः यद्बहुत्वमास्थितातद्बहुत्वंमयासंहृतंतस्मादहमकैवतिष्ठामित्वमपिरणेस्थिरोभवे
त्यर्थः अनेनापितदेवदृढीकृतम् ५ ऋषिरुवाच ततइति पश्यतामित्यनादरेषष्ठी ६ भूयः महत् ७ ॐ ॐ

८ उग्रंचतत्हुंकारोच्चारणंचतदादिभूतंयेषामस्त्राणां ९ ततस्तस्मात्कुपिताधनुः इषुभिःसह १० छिन्नेइति तथातेनप्रकारेणछिन्नेधनुषीत्यन्वयः ११
ततइति चर्मचेति चेनाश्वसारथ्योः समुच्चयः १२, १३ तदाहहताश्वइति १४ , १५ समुष्टिमिति देव्याःहृदये इत्यन्वयः तलंप्रसृतचपेटः १६ , १७ उच्चै

दिव्यान्यस्त्राणिशतशोमुमुचेयान्यथांबिका बभंजतानिदैत्येंद्रस्तत्प्रतीघातकर्तृभिः ८ मुक्तानितेनचास्त्राणिदिव्यानिपर
मेश्वरी बभंजलीलयैवोग्रहुंकारोच्चारणादिभिः ९ ततःशरशतैर्देवीमाच्छादयतसोऽसुरः सापितत्कुपितादेवीधनुश्चिच्छे
दचेषुभिः १० छिन्नेधनुषिदैत्येंद्रस्तथाशक्तिमथाददे चिच्छेददेवीचक्रेणतामप्यस्यकरस्थिताम् ११ ततःखड्गमुपादाय
शतचंद्रंचभानुमत् अभ्यधावततांदेवींदैत्यानामधिपेश्वरः १२ तस्यापततएवाशुखड्गंचिच्छेदचंडिका धनुर्मुक्तैःशि
तैर्बाणैश्चर्मचार्ककरामलम् १३ हताश्वःसतदादैत्यश्छिन्नधन्वाविसारथिः जग्राहमुद्गरंघोरमंबिकानिधनोद्यतः १४
चिच्छेदापततस्तस्यमुद्गरंनिशितैःशरैः तथापिसोऽभ्यधावत्तांमुष्टिमुद्यम्यवेगवान् १५ समुष्टिंपातयामासहृदयेदैत्य
पुंगवः देव्यास्तंचापिसादेवीतलेनोरस्यताडयत् १६ तलप्रहाराभिहतोनिपपातमहीतले सदैत्यराजःसहसापुनरेवत
थोत्थितः १७ उत्पत्यचप्रगृह्योच्चैर्देवींगगनमास्थितः तत्रापिसानिराधारायुयुधेतेनचंडिका १८

गगनंइत्यन्वयः आस्थितः आश्रितवान् निराधारास्वप्रयत्नेतरपाताभावहेतुहीनातेनशुंभेन १८ ७ ७ ७ ७

नियुद्धंबाहुयुद्धंतद्विशेषणम् प्रथममितिमुख्यार्थकम् सिद्धाः देवयोनिविशेषाः मुनयोऋषयः १९ उत्पात्यकंदुकवदुपरिक्षिप्तः पतनसमयेचरणमुद्धृत्य-
भ्रामयामास धरणीतलेनिक्षेपचेत्यर्थः २०,२१,२२,२३ उत्पातेति उत्पातसूचकामेघाः शुंभादेवाशुंभंच उल्कादिव्यतेजाप्राक् शुंभवधात् तथानद्य

नियुद्धंखेतदादैत्यचंडिकाचपरस्परम् चक्रतुःप्रथमंसिद्धमुनिविस्मयकारकम् १९ ततोनियुद्धंसुचिरंकृत्वातेनांबिकासह उत्पात्य
भ्रामयामासचिक्षेपधरणीतले २० सक्षिप्तोधरणींप्राप्यमुष्टिमुद्यम्यवेगतः अभ्यधावतदुष्टात्माचंडिकानिधनेच्छया २१ त
मायांतंततोदेवीसर्वदैत्यजनेश्वरम् जगत्यांपातयामासभित्वाशूलेनवक्षसि २२ सगतासुःपपातोर्व्यांदेवीशूलाग्रविक्षतः चाल
यन्सकलांपृथ्वींसाब्धिद्वीपांसपर्वताम् २३ उत्पातमेघाःसोल्कायेप्रागासंस्तेशमंययुः सरितोमार्गवाहिन्यस्तथासंस्तत्रपाति
ते २४ ततःप्रसन्नमखिलंहतेतस्मिन्दुरात्मनि जगत्स्वास्थ्यमतीवासीन्निर्मलंचाभवन्नभः २५ ततोदेवगणाःसर्वेहर्षनिर्भरमा
नसाः बभूवुर्निहतेतस्मिन्गंधर्वाललितंजगुः २६ अवादयंस्तथैवान्येननृतुश्चाप्सरोगणाः ववुःपुण्यास्तथावाताःसुप्रभोभू
द्दिवाकरः २७ जज्वलुश्चाग्नयःशांताःशांतादिग्जनितस्वनाः २८ इतिश्रीमार्कं॰ शुंभवधोनामदशमोऽध्यायः १०

स्सरितोमार्गवाहिन्यः नपूर्ववदुत्पथगामिन्यः आसन् तत्र शुंभे २४,२५,२६ पुण्याः अनुकूलाः २७ जज्वलुरिति अग्नयः आहवनीयादयः शांताःसौम्याः
संतोजज्वलुः शांताः दिक्षुजनिताः स्वनाः उत्पातसूचकस्फुरणादिशब्दायेषांते २८ इतिशिव॰ नागोजीभट्टकृतेदशमोऽध्यायः १० ६९

ऋषिरुवाच देव्येति तत्रयुद्धेवन्हिपुरोगमाः वन्हिमुख्याः कात्यायनीमित्यनेन परस्परमासामैक्यंसूचयति इष्टस्यशंभ्वादिवधस्यलाभात्प्राप्तेः नुमागमः विकाशीनिविकस्वराणिवक्त्राणियेषांनेतुपादपूरणे विकाशिताः आशाःयैः १ देवीति प्रपन्नाभक्ताः आदरेप्रसीदेतित्रिरुक्तिः चराचरस्य मध्येत्वमीश्वरीस्वतंत्राइतरत्सर्वंत्वत्परतंत्रमितिभावः २ आधारभूतेति तत्रहेतुः महीस्वरूपेणेतिस्थितिः अपांस्वरूपस्थितया अवभिन्नस्वरूपे

ऋषिरुवाच देव्याहतेतत्रमहासुरेंद्रेसेंद्राःसुरावन्हिपुरोगमास्ताम् कात्यायनींतुष्टुवुरिष्टलाभाद्विकाशिवक्त्रास्तुवि कशिताशाः १ देविप्रपन्नार्तिहरेप्रसीदप्रसीदमातर्जगतोखिलस्य प्रसीदविश्वेश्वरिपाहिविश्वंत्वमीश्वरीदेविचराच रस्य २ आधारभूताजगतस्त्वमेकामहीस्वरूपेणयतःस्थितासि अपांस्वरूपस्थितयात्वयैतदाप्यायतेकृत्स्नमलंघ्य वीर्ये ३ त्वंवैष्णवीशक्तिरनंतवीर्याविश्वस्यबीजंपरमासिमाया संमोहितंदेविसमस्तमेतत्त्वंवैप्रसन्नाभुविमुक्तिहेतुः ४

णेतिस्थितयागमकत्वात्समासः आप्यायते प्यायीत्यतः कर्मणीयकौ अनेनोक्तलक्षणेनसर्वात्म्यंविवक्षितम् ३ त्वमिति आद्यपादेपालन-शक्तिमत्त्वं द्वितीयेकारणशक्तिमत्वं माया अविद्या त्वयैवतत्संमोहितंसंसारगर्तेपातितम् तत्किंमोक्षोनास्त्येवेत्यतआह त्वंप्रसन्नाकृतप्रसादा वैप्रसिद्धम् भुविजगतिमुक्तिहेतुः ४ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५

विद्याइति अंगानि ६ वेदाश्चत्वारो ४ मीमांस ११ न्यायविस्तरः १२ पुराणं १३ धर्मशास्त्रंच १४ विद्याह्येताश्चतुर्दश आयुर्वेदधनुर्वेदगंधर्वार्थशास्त्रैः स
हाष्टादशभेदाः अंशाः सकलाश्चतुः षष्टिकलोपताः पातिव्रत्यसौंदर्यतारुण्याद्युपेताः समस्ताःस्त्रियोपितवांशाः त्वयैकयैतत्पूरितम् अंतर्बहिश्च व्यास
म् एवंचत्वत्तः पृथग्भूतस्याभावात् अतस्तेस्तुत्येविषयेपरा परागौणीमुख्यान्वयाउक्तिस्तद्रूपास्तुतिः कातेइत्यर्थः यद्वाउक्तिरूपात्वमेवातः कातेस्तुतिः
५ पुनरपिस्तुतेरघटनामाह सर्वेति सर्वभूताविश्वात्मिकादेवी द्योतनशीलास्वर्गमुक्त्योः प्रकर्षेणदात्रीति यदात्वंस्तुतानदावास्तुतये परमाअधि

विद्याःसमस्तास्तवदेविभेदाःस्त्रियःसमस्ताःसकलाजगत्सु त्वयैकयापूरितमंबयैतत्कातेस्तुतिःस्तव्यपरापरोक्तिः ५ सर्वभू
तायदादेवीस्वर्गमुक्तिप्रदायिनी त्वंस्तुतास्तुतयेकावाभवंतुपरमोक्तयः ६ सर्वस्यबुद्धिरूपेणजनस्यहृदिसंस्थिते स्वर्गा
पवर्गदेदेविनारायणिनमोस्तुते ७ कलाकाष्ठादिरूपेणपरिणामप्रदायिनी विश्वस्योपरतौशक्तेनारायणिनमोस्तुते ८

काउक्तयःकाभवंतुनकापीत्यर्थः ६ तथाप्युपगम्याप्याह सर्वस्येति बुद्धिर्निश्चयात्मकंज्ञानंतद्वारैवस्वर्गापवर्गदात्वं नारायणस्यविष्णोः शक्तिः नारायणी-
तत्संबोधनेशक्त्सत्वप्रधानावैष्णावीत्वमितिध्वन्यते नेतुभ्यं यद्वानारस्यजीवसमूहस्यायतीस्थानभूतानद्भूतानत्साधनं ७ कलेति कलेतित्रिंशत् का
ष्ठाः अष्टादशनिमेषाः काष्ठाआदिनाक्षणमुहूर्तादयः परिणामोजननानामवस्थाविशेषः तेनाऽखंडकालरूपत्वं तदेवपुनराह विश्वस्योपरतौनाशेशक्ति

नानाशक्तिमतीत्यर्थः कालस्यैवजगद्भक्षकत्वात् ८ सर्वेति सर्वमंगलानांमगलरूपेशिवेकल्याणकर्त्रिशरण्येशरणार्हेत्र्यंबकेत्रिनेत्रे गौरिगौर वर्णे
अनेनशैवीत्वमस्याः ध्वनितम् ९ सृष्टीति आद्यार्धेनब्रह्मादीनांसृष्ट्यादिशक्तिः त्वमेवेत्युक्तम् सनातनिनित्येगुणानांमहदादीनांआश्रयभूतेअगुण
मये अविद्यमानगुणकृतविकारे १० शरणेति दीनाःसर्गादिक दुःखभाजः आर्ताः तस्करादिपीडिताः परायणस्तत्परः तदुपपादकमार्तिहरेइतिनिय

सर्वमंगलमांगल्येशिवेसर्वार्थसाधिके शरण्येत्र्यंबकेगौरिनारायणिनमोस्तुते ९ सृष्टिस्थितिविनाशानांशक्तिभूतेसनात
नि गुणाश्रयेगुणमयेनारायणिनमोस्तुते १० शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणे सर्वस्यार्तिहरेदेविनारायणिनमोस्तुते ११
हंसयुक्तविमानस्थेब्रह्माणीरूपधारिणि कौशांभः क्षुरिकेदेविनारायणिनमोस्तुते १२ त्रिशूलचंद्राहिधरेमहावृषभवा
हिनि माहेश्वरीस्वरूपेणनारायणिनमोस्तुते १३ मयूरकुक्कुटवृतेमहाशक्तिधरेनघे कौमारीरूपसंस्थानेनारायणिनमो
स्तुते १४ शंखचक्रगदाशार्ङ्गगृहीतपरमायुधे प्रसीदवैष्णवीरूपेनारायणिनमोस्तुते १५

नः आर्तेः पीडायाः हंत्रीत्यर्थः
११ हंसेति हंसयुक्तविमानस्थितेब्रह्माणीरूपधारिके कुशंजलंतस्यायंकौशः कमंडलुः तदंभसः क्षुरिकेसेविके १२ त्रिशूलेतिमाहेश्वरीस्वरूपेणेतिपूर्वा
र्द्धेनान्वयि १३ मयूरेति मयूरकुक्कुटंतास्चिह्नंतेनवृतेकुक्कुटेः कुकुभेपिध्वजेनशिखिबर्हाणामुछ्रितेनसमावृतेतिहरिवंशोक्तेः अनघे अघरहितेकु
मारशक्तेरिवरूपंसंस्थानं अवयवसन्निवेशश्चयस्याः १४ शंखेति शंखादीनिगृहीतानिपरमायुधानियया १५ ७ ७ ७

१६ नृसिंहेति त्रैलोक्यत्राणायसम्यक्हितेलोपः १७ महावज्रे महत्वज्रंयस्याः १८ शिवेति हतंदैत्यानांमहाबलंययासा १९, २० हेलक्ष्मीः महावि-
द्या उपनिषत् श्रद्धाआस्तिक्यबुद्धिः पुष्टिसहितस्वधेमहती अविद्यासर्वावरणसमर्थोमहामोहः तद्रूपे २१ मेधेइति मेधाधारणावतीबुद्धिःसरस्वती

गृहीतोग्रमहाचक्रेदंष्ट्रोद्धृतवसुंधरे वराहरूपिणिशिवेनारायणिनमोस्तुते १६ नृसिंहरूपेणोग्रेणहंतुंदैत्यान्कृतोद्यमे
त्रैलोक्यत्राणसहितेनारायणिनमोस्तुते १७ किरीटिनिमहावज्रेसहस्रनयनोज्वले वृत्रप्राणहरेचैंद्रिनारायणिनमो
स्तुते १८ शिवदूतीस्वरूपेणहतदैत्यमहाबले घोररूपेमहारावेनारायणिनमोस्तुते १९ दंष्ट्राकरालवदनेशिरोमाला
विभूषणे चामुंडेमुंडमथनेनारायणिनमोस्तुते २० लक्ष्मीलज्जेमहाविद्येश्रद्धेपुष्टिस्वधेध्रुवे महारात्रिमहामायेनारा
यणिनमोस्तुते २१ मेधेसरस्वतिवरेभूतिबाभ्रवितामसि नियतेत्वंप्रसीदेशेनारायणिनमोस्तुते २२

वाग्देवता वरेश्रेष्ठेभूति सत्वप्रधानेछांदसोगुणाभावः अनेनसात्विकीत्वम्
बभ्रूरजोगुणः तद्युक्तेतामसि तमोगुणयुक्ते इदंमूलशक्त्यभिप्रायेणनियतिरुष्टं तद्रूपेईशेसमर्थे २२ ५ ५ ५ ५

सर्वेति देवीत्यस्यद्विरुक्तिः प्रसादनेत्राहीत्या र्षम् २३ सर्वभूतेभ्यः सर्वभूतविकारेभ्यः प्राणिभ्यश्चकात्यायनितदाश्रमभावे २४ ज्वालेति नोस्मान्भी
तेर्भयात् २५ हिनस्तीति अतः प्राणिमातावासुतानिवनोस्मान् पापेभ्यः पाहित्यर्थः अनितेः पचाद्यच् २६ असुरेति चर्चितोलिप्तः करंहस्तंउज्वलयति

सर्वस्वरूपेसर्वेशेसर्वशक्तिसमन्विते भयेभ्यस्त्राहिनोदेविदुर्गेदेविनमोस्तुते २३ एतत्तेवदनंसौम्यंलोचनत्रयभूषि
तम् पातुनःसर्वभूतेभ्यःकात्यायनिनमोस्तुते २४ ज्वालाकरालमत्युग्रमशेषासुरसूदनम् त्रिशूलंपातुनोभीते
र्भद्रकालिनमोस्तुते २५ हिनस्तिदैत्यतेजांसिस्वनेनापूर्ययाजगत् साघंटापातुनोदेविपापेभ्योनःसुतानिव २६
असुरासृग्वसापंकचर्चितस्तेकरोज्ज्वलः शुभायखड्गोभवतुचंडिकेत्वांनतावयम् २७ रोगानशेषानपहंसितुष्टारु
ष्टातुकामान्सकलानभीष्टान् त्वामाश्रितानांनविपन्नराणांत्वामाश्रिताह्याश्रयतांप्रयांति २८ एतत्कृतंयत्कदनंत्व
याद्यधर्मद्विषांदेविमहासुराणाम् रूपैरनेकैर्बहुधात्ममूर्तिंकृत्वांबिकेतत्प्रकरोतिकान्या २९

करैःकिरणै रुज्वलोवा २७

रोगानिति अभीष्टान् अपहंसीत्याकृष्यतइतियत् इष्टवियोगलक्षणाविपत्तिः यतस्त्वामाश्रिता अन्येषामाश्रयतांप्रयांति २८ एतदिति कदनं नाशः धर्म
द्विषोसुराः अद्यअधुना आत्ममूर्तिमेव अनेकैः रूपैः ब्रह्मण्यादिकाल्यादिलक्षणैः अभेदे तृतीयाबहुधाबहुप्रकारा अन्यात्वदितराकानकापीत्यर्थः २९

विद्यास्विति विद्यासुज्ञानेषुउपायभूतानियानि शास्त्रादीनि तेषुमन्वाद्युक्तेषुविवेकदीपेषुउपनिषत्सु आद्येषुवाक्येषु कर्मकांडपरवेदवाक्येषुचसत्स्वेवंममत्वगर्तेनदाश्रयेमहांधकारेसंसारे एनद्विश्वंत्वदन्याका अतीवविभ्रामयतिनकापीत्यर्थः ३० रक्षांसीति नागाःसर्पाः अत्रयत्रेत्यनुकृष्यतेदस्यवः चौराः दावोवनम् तथाब्धिमध्येयत्रौर्वाग्न्यादयः तत्रत्वमेवव्यापकत्वात् स्थितावि‍श्वंपरिपासीत्यन्वयः ३१ यतस्त्वंविश्वेश्वरि अतोविश्वंपरिपासि यतः त्वंविश्वा

विद्यासुशास्त्रेषुविवेकदीपेष्वाद्येषुवाक्येषुचकात्वदन्या ममत्वगर्तेतिमहांधकारेविभ्रामयत्येतदतीवविश्वम् ३० रक्षांसियत्रोग्रविषाश्चनागायत्रारयोदस्युबलानियत्र दावानलोयत्रतथाब्धिमध्येतत्रस्थितात्वंपरिपासिविश्वम् ३१ विश्वेश्वरीत्वंपरिपासिविश्वंविश्वात्मिकाधारयसीतिविश्वं विश्वेशवंद्याभवतीभवंतिविश्वाश्रयायेत्वयिभक्तिनम्राः ३२ देविप्रसीदपरिपालयनोरिभीतेर्नित्यंयथासुरवधादधुनैवसद्यः पापानिसर्वजगतांशमनंनयाशुउत्पातपाकजनितांश्चमहोपसर्गान् ३३

त्मिका अतस्त्वंतद्धारयसि यतोभवतीविश्वेशानांइंद्रब्रह्मादीनामपिस्तुत्या अतस्त्वयिभक्तिनम्रायेतेविश्वाश्रयाः भवंति ३२ देवीति हेदेविनोऽस्मान् सद्यः क्षणमात्रेण शत्रुभीतेः पालययथाधुनैवसंप्रत्येवासुरवधात् पालितवत्यसि तथेत्यर्थः सर्वजगतांपापानिआशुशीघ्रंप्रशमंनयउत्पातानांपाकः फलदानकालस्तेनजनितान्महोपसर्गान्मार्यादींश्चप्रशमंनयेति ३३ ७ ७ ७ ७ ७ ७

प्रणतानामिति ईड्येस्तव्ये ३४ देव्युवाच वरदेति यंवरम् अभीप्सितार्थंवृणुध्वं प्रार्थयध्वं ३५ देवाऊचुः सर्वाबाधेति सर्वाचासौबाधाचेत्यर्थः इदंवैरिविना
शनस्यविशेषणम् एवमेवशुंभादिनाशनवदेव ३६ देव्युवाच वैवस्वतेइति अंतरेमन्वंतरे अष्टाविंशतिमे अष्टाविंशतिसंख्याकेयोमडागमश्छांदसः यु
गेचतुर्युगे तत्रकलिद्वापरसंधावनयोरुत्पत्तिः ३७ नंदेति नंदगोपस्यएषामहालक्ष्म्यंशभूता नंदाभगवतीनामयाभविष्यतिनंदजा कनकोत्तमकां

प्रणतानांप्रसीदत्वंदेविविश्वार्तिहारिणि त्रैलोक्यवासिनामीड्येलोकानांवरदाभव ३४ देव्युवाच वरदाहंसुरगणावरं
यंमनसेच्छथ तंवृणुध्वंप्रयच्छामिजगतामुपकारकम् ३५ देवाऊचुः सर्वाबाधाप्रशमनंत्रैलोक्यस्याखिलेश्वरि ए
वमेवत्वयाकार्यमस्मद्वैरिविनाशनम् ३६ देव्युवाच वैवस्वतेंतरेप्राप्तेअष्टाविंशतिमेयुगे शुंभोनिशुंभश्चैवान्या
वुत्पत्स्येतेमहासुरौ ३७ नंदगोपगृहेजातायशोदागर्भसंभवा ततस्तौनाशयिष्यामिविंध्याचलनिवासिनी ३८ पुन
रप्यतिरौद्रेणरूपेणपृथिवीतले अवतीर्यहनिष्यामिवैप्रचित्तांश्चदानवान् ३९ भक्षयंत्याश्चतानुग्रान् वैप्रचित्तान्महासु
रान् रक्तादंताभविष्यंतिदाडिमीकुसुमोपमाः ४०

तिः सासुकांतिकनकांबरा कमलांकुशपाशाब्जैरलंकृतचतुर्भुजा इंदिराकमलालक्ष्मीः साश्रीरुक्मांबुजासनेति रहस्योक्तेः ३८ पुनरपीति इ
यमपिद्वापरेऽतीते तत्रैवचतुर्युगेऽवतीर्णेत्याहुः वैप्रचित्तान् विप्रचित्तवंशीयान् ३९ ४० ५ ५ ५

ततइति एषारक्तदंतिकाकाल्यंशभूता अत्रदंतेत्युपलक्षणम् केशायुधसर्वावयवेषुरक्तत्वमस्या अतएवास्यारक्तचामुंडात्वेनव्यवहारः अत्रसर्वत्रा
हमितिनिर्देशः परस्परमपिशाक्तानां अभेदाभिप्रायेण ४१ भूयश्चेति अनंभसिरूष्यादिजलभून्यायामपीत्यर्थः अयोनिजायथेदानींपार्वतीदे-
हाविर्भावएवमपिचेत्यर्थः ४२ ततइति यत्यस्मान्मुनीन्निरीक्षिष्यामितत्तस्मात् ४३ वैवस्वतमन्वंतरएवचत्वारिंशत्तमेयुगेशताक्षीशाकंभर्यव

ततोमांदेवताःस्वर्गेमर्त्यलोकेचमानवाः स्तुवंतोव्याहरिष्यंतिसततंरक्तदंतिकाम् ४१ भूयश्चशतवार्षिक्यामनावृष्ट्याम
नंभसि मुनिभिःसंस्मृताभूमौसंभविष्याम्ययोनिजा ४२ ततःशतेननेत्राणांनिरीक्षिष्यामियन्मुनीन् कीर्तयिष्यंतिमनु
जाःशताक्षीमितिमांततः ४३ ततोहमखिलंलोकमात्मदेहसमुद्भवैः भरिष्यामिसुराःशाकैरावृष्टेःप्राणधारकैः ४४
शाकंभरीतिविख्यातिंतदायास्याम्यहंभुवि तत्रैवचवधिष्यामिदुर्गमाख्यंमहासुरम् ४५

नारः तस्मिन्नेवांतरेशक्रचत्वारिं
शत्तमेयुगइतिलक्ष्मीतंत्रोक्तेः तत्रैवदुर्गमासुरवधः शाकंभरींस्तुवन्ध्यायन् शक्रसंपूजयन्नमन् अक्षय्यामश्नुतेभूतिमन्नंपानंभवांतरइतिचतत्रैव
४४ शाकंभरीति एषापार्वत्यंशाएवशाकंभरीनीलवर्णेत्युक्तेः दुर्गमनामाऽसुरः तत्रैवशाकंभर्यवतारएव शाकंभरीशताक्षीसासैवदुर्गाप्रकीर्तिता
उमागौरीसतीचंडीकालिकेशाचपार्वतीति पत्रमूलकरीराग्रमूलकांडाधिरूढकाः त्वक्पुष्पंकवचंचेति शाकंदशविधंस्मृतम् ४५ ६२

दुर्गेतिभीमंभयंकरं ४६ भक्षयिष्यामीत्यंतस्यपदद्वयविशिष्टम् ४७ भीमेति भीमापिनीलवर्णैवदंष्ट्रादशनभासुरा चंद्रहासंचडमरुंशिरःपात्रंचबिभ्रती एकवीराकालरात्रिर्निद्रातृष्णादुरत्ययेत्युक्तेरियंकाल्यंशाएव पंचाशत्तमेचतुर्युगेवैवस्वतमन्वंतरे एकभीमावतारइतिलक्ष्मीतंत्रे अरुणाख्योरुणोनाम ४८ तदेति भ्रामरं पाणिधृतभ्रमरं असंख्येयाःषट्पदाः यस्मिन्रूपेणतत् ४९ भ्रामरीति तेजोमंडलदुर्धर्षाभ्रामरीचित्रकांतिभृत् चित्रभ्र

दुर्गादेवीतिविख्यातंतन्मेनामभविष्यति पुनश्चाहंयदाभीमंरूपंकृत्वाहिमाचले ४६ रक्षांसिभक्षयिष्यामिमुनीनांत्राणकारणात् तदामांमुनयःसर्वेस्तोष्यंत्यानम्रमूर्तयः ४७ भीमादेवीतिविख्यातंतन्मेनामभविष्यति यदारुणाख्यस्त्रैलोक्येमहाबाधांकरिष्यति ४८ तदाहंभ्रामररूपंकृत्वासंख्येयषट्पदम् त्रैलोक्यस्यहितार्थायवधिष्यामिमहासुरम् ४९ भ्रामरीतिचमांलोकास्तदास्तोष्यंतिसर्वतः इत्थंयदायदाबाधादानवोत्थाभविष्यति ५० तदातदावतीर्याहंकरिष्याम्यरिसंक्षयम् ५१ इतिश्रीमार्कंडेयपुराणेसावर्णिकेमन्वंतरेदेवीमाहात्म्येदेवैःकृतानारायणीस्तुतिर्नामएकादशोऽध्यायः ११ ७

मरपाणिःसामहामारीतिगीयते महामायामहाकालीमहामारीक्षुधातृषाइत्युक्तेरियमपिकाल्यंशाएवसर्वतः सर्वत्रवैवस्वतेंतरे एवषष्टितमेचतुर्युगेभ्रामर्यवतारइतिलक्ष्मीतंत्रे इत्थमित्याद्युत्तरान्वयि ५० तदेतिस्पष्टम् ५१ इतिशिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतेसप्तशतीव्याख्यानेएकादशोऽध्यायः ११ ७ ७ ७ ७

स॰टी॰ ४५

देव्युवाच एभिरिति मधुकैटभवधादिलक्षणैरित्यर्थः सकलांऐहिकींपारलौकिकीम् समाहितोनन्यमनाः १ नदेवाह मधितिं २ श्रोष्यंति चात्पठिष्यंति अष्टम्यामित्या
दिसुखव्यकालकथनं ३ नतेषामिति दुष्कृतंपापंदरिद्रशब्दात् घञिदारिद्र्यम् ४ शत्रुतइति नशस्त्रेति संग्रामभीरुविषयम् ५ सदानित्यमुहियतः तत्
माहात्म्यंस्वस्तिकल्याणंनस्यायनंमार्गः६उपसर्गानिति माहात्म्यंकर्ता महामारीजनक्षयकरीदेवतातस्याः समुद्भवोयेषांतानुपसर्गानुपद्रवान् तथात्रि

अ॰ १२

देव्युवाच एभिःस्तवैश्चमांनित्यंस्तोष्यतेयःसमाहितः तस्याहंसकलांबाधांनाशयिष्याम्यसंशयम् १ मधुकैटभनाशंचमहि
षासुरघातनम् कीर्तयिष्यंतियेतद्वद्वधंशुंभनिशुंभयोः २ अष्टम्यांचचतुर्दश्यांनवम्यांचैकचेतसः श्रोष्यंतिचैवयेभक्त्या
मममाहात्म्यमुत्तमम् ३ नतेषांदुष्कृतंकिंचिद्दुष्कृतोत्थानचापदः नभविष्यतिदारिद्र्यंनचैवेष्टवियोजनम् ४ नशत्रुतोभयं
तस्यदस्युतोवानराजतः नशस्त्रानलतोयौघात्कदाचित्संभविष्यति ५ तस्मान्ममैतन्माहात्म्यंपठितव्यंसमाहितैः श्रोतव्यंच
सदाभक्त्यापरंस्वस्त्ययनंहितत् ६ उपसर्गानशेषांस्तुमहामारीसमुद्भवान् तथात्रिविधमुत्पातंमाहात्म्यंशमयेन्मम ७
यत्रैतत्पठ्यतेसम्यङ्नित्यमायतनेमम सदानतद्विमोक्ष्यामिसान्निध्यंतत्रमेस्थितम् ८

विधंव्याधिरागद्वेषादिरूपम् आध्या
त्मिकंभूतप्रेतादिजभयमत्रमाद्यधिभौतिकम् दैवकृतवज्रपातदारिद्र्याद्यधिदैविकंतद्रूपमुत्पातं अनिष्टंदिव्यंभौममांतरिक्षंचेतित्रिविधमुत्पातंच
७ यत्रेति यत्रायतनेगृहे मममत्संबंध्येतत्सम्यगर्थाऽवधारणपूर्वकं अस्खलितवर्णादिच ८ ५ ५ ५ ५

४५

बलीति बलिप्रदानंदेवतोद्देशेनपश्वाद्युपहारः पूजागंधादिनार्चनम् अग्निकार्यंदेवीदैवत्योहोमः महोत्सवः पुत्रजन्मविवाहादिउच्चार्येद्विजविषयम् ९ त
त्फलमाह जानतेति जानताविधिज्ञेन अजानतातदन्येनबलिसहितापूजां तथावेद्यावेद्यप्रकारेणमन्माहात्म्योदीरणादौसति यथाकथंचिदपिकृतमेतत् प्र
तीक्षिष्यामि अंगीकरिष्यामीत्यर्थः १० शरदितिशरत्काले आश्विनशुक्लप्रतिपदमारभ्यक्रियमाणादुर्गोत्सवरूपायाचवार्षिकी वर्षशब्दोवर्षादौलाक्ष

बलिप्रदानेपूजायामग्निकार्येमहोत्सवे सर्वममैतच्चरितमुच्चार्यंश्राव्यमेवच ९ जानताजानतावापिबलिपूजांतथाकृताम् प्रती
क्षिष्याम्यहंप्रीत्यावन्हिहोमंतथाकृतम् १० शरत्कालेमहापूजाक्रियतेयाचवार्षिकी तस्यांममैतन्माहात्म्यंश्रुत्वाभक्तिसमन्वि
तः ११ सर्वबाधाविनिर्मुक्तोधनधान्यसुतान्वितः मनुष्योमत्प्रसादेनभविष्यतिनसंशयः १२ श्रुत्वाममैतन्माहात्म्यंतथाचोत्प
त्तयःशुभाः पराक्रमंचयुद्धेषुजायतेनिर्भयःपुमान् १३ रिपवःसंक्षयंयांतिकल्याणंचोपपद्यते नंदतेचकुलंपुंसांमाहात्म्यं
ममशृण्वताम् १४ शांतिकर्मणिसर्वत्रतथादुःस्वप्नदर्शने ग्रहपीडासुचोग्रासुमाहात्म्यंशृणुयान्मम १५

णिकः तेनचैत्रशुक्लप्रतिपदमारभ्यक्रियमाणाइत्यर्थः ११ उत्पत्तयःप्रादुर्भावान् द्वितीयार्थेप्रथमा पराक्रमंचेति पूर्वान्वयियुद्धेष्वित्युपलक्षणम्
१३ शांतिकर्मउपसर्गादिनिवर्तकंकर्मतस्मिन् तत्स्थानइत्यर्थः अन्येसप्तम्यौविषयार्थे १५ ७ ७ ७ ७

नदेवविद्दणोति उपसर्गाइति दुःस्वप्नशब्दोनुफलेइतिनपुंसकत्वम् १६ बालग्रहाः पूतनाद्याः संघातभेदेमैत्रीविघट्टने १७ दुर्वृत्तानांदुष्टानांव्याघ्रसूक
राणाम् १८ पश्वित्यादिश्लोकद्वयमेकान्वयम् पशुर्बलिः अर्घोष्टांगः आपःक्षीरंकुशाग्राणिदध्यक्षततिलानिच यवाःसिद्धार्थकाश्चैवद्यष्टांगोर्घःप्र
कीर्तितः १९ विप्राणामिति प्रोक्षणीयैः पंचामृताभिषेकादिभिः एतैरन्यैर्विविधा भोगाः स्त्रगादयः प्रदानैः मदुद्देशेन विप्रेभ्योदीयमानैः वासो

उपसर्गाःशमंयांतिग्रहपीडाश्चदारुणाः दुःस्वप्नंचनृभिर्दृष्टंसुस्वप्नमुपजायते १६ बालग्रहाभिभूतानांबालानांशांतिकारकं
संघातभेदेचनृणांमैत्रीकरणमुत्तमम् १७ दुर्वृत्तानामशेषाणांबलहानिकरंपरम् रक्षोभूतपिशाचानांपठनादेवनाश
नम् १८ सर्वंममैतन्माहात्म्यंममसान्निधिकारकम् पशुपुष्पार्घधूपैश्चगंधदीपैस्तथोत्तमैः १९ विप्राणांभोजनैर्होमैः प्रो
क्षणीयैरहर्निशम् अन्यैश्चविविधैर्भोगैःप्रदानैर्वत्सरेणया २० प्रीतिर्मेक्रियतेसास्मिन्सकृत्सुचरितेश्रुते श्रुतंहरतिपापा
नितथारोग्यंप्रयच्छति २१ रक्षांकरोतिभूतेभ्योजन्मनांकीर्तनंमम युद्धेषुचरितंयन्मेदुष्टदैत्यनिबर्हणम् २२

लंकारादिभिः एतैरहर्निशंक्रियमाणैर्यावत्संवत्सरेणप्रीतिर्भवति २० सास्मिन्सुचरितेसकृच्छ्रुतइत्यर्थः श्रवणमुपलक्षणंश्रवणेधिकफलत्व
मितिकश्चित् श्रुतमित्याद्युत्तरान्वयि २१ ममजन्मनांकीर्तनंश्रुतंसदित्यर्थः युद्धेष्वित्युत्तरान्वयि २२ ९ ९ ९

तस्मिन्निति ब्रह्मर्षिभिः कृताः स्तुतयः तथापि ममतावर्त इत्यादयः ब्रह्मर्षिः सुमेधाः बहुवचनं पूजायां वस्तुतस्तु युष्माभिः स्तुतयोयाश्चेत्यनेन नारायणी
सूक्तम् तथा ब्रह्मणा ऋषिभिः सह यायुष्माभिः कृताः महिषान्तकरी सूक्तरूपा इत्यर्थः यथा तत्स्तुतौ ऋषीणामपि कर्तृत्वं तथा प्रागेव निरूपणात् कृता इति-
च हस्वार्थ इत्यर्थकम् लक्ष्मीतंत्रैकवाक्यत्वादित्यवधेयम् एवं चैतानि सर्वाणि स्तोत्राण्यकर्तृकादीनि बोध्यम् २३ ब्रह्मणेति त्वंस्वाहेत्यादि रात्रिसू

तस्मिन्कृते वैरिकृतं भयं पुंसां न जायते युष्माभिः स्तुतयो याश्च याश्च ब्रह्मर्षिभिः कृताः २३ ब्रह्मणा च कृतास्तास्तु प्रयच्छन्ति शु
भां मतिम् अरण्ये प्रांतरे वापि दावाग्निपरिवारितः २४ दस्युभिर्वा वृतः शून्ये गृहीतो वापि शत्रुभिः सिंहव्याघ्रानुयातो वा वं
ने वा वनहस्तिभिः २५ राज्ञा क्रुद्धेन चाज्ञप्तो वध्यो बंधगतोपि वा आघूर्णितो वा वातेन स्थितः पोते महार्णवे २६ पतत्सु चापि
शस्त्रेषु संग्रामे भृशदारुणे सर्वबाधासु घोरासु वेदनाभ्यर्दितोपि वा २७

कृ रूपाः शुभां मोक्षाभ्युदयसाधनीं प्रयच्छन्ति ददति अरण्य इत्यादि श्लोकचतुष्टयमेकान्वयि प्रांतरे दूरशून्यमार्गे अरण्य इत्यस्य दावाग्नीत्यादि
नान्वयः प्रांतर इत्यस्य दस्युभिरित्यादिनान्वयः २४ वनहस्तिभिरित्यस्य वृतो वेति शेषः २५ राज्ञेति क्रुद्धेन राज्ञान्वबध्य इत्याज्ञप्त इत्यन्वयः सर्वत्र
वा समुच्चये महार्णवे पोते स्थितो वातेनाघूर्णित आकुलितश्च २६ पतत्स्विति सर्वबाधासु महापीडासु वेदनया दुःखेनाभ्यर्दितश्च २७ ६९

स्मरन्निति मुच्यतेतिकर्मकर्तरिलङ् संकटंदुःखंउत्तरार्द्धमुत्तरान्वयि २८ दूरादेवेति ममचरितंस्मरतः ममप्रभावात् दूरात्पलायंतइत्यन्वयः उत्तरार्द्धे स्यऋषिरुवाचेत्यादिः चंडोदारुणः २९ पश्यतामिति अनादरेषष्ठी निरातंकाः निर्भयाः ३० दैत्याः शेषादैत्याः ३१ आययुः प्राविशन् ३२ एवमिति संभूयदृश्यशरीरात्प्रादुर्भूय अंतरधीयतेतिकर्मकर्तरिलङ् ३३ दृष्टंमोहकारणमुपसंहरति तयाइति प्रसूयतेजनयति अथार्चिताफलमुद्दिश्यकृ

स्मरन्ममैतच्चरितंनरोमुच्येतसंकटात् ममप्रभावात्सिंहाद्याद्दस्यवोवैरिणस्तथा २८ दूरादेवपलायंतेस्मरतश्चरितंमम ऋषिरुवाच इत्युक्त्वासाभगवतीचंडिकाचंडविक्रमा २९ पश्यतामेवदेवानांतत्रैवांतरधीयत तेपिदेवानिरातंकाःस्वा धिकारान्यथापुरा ३० यज्ञभागभुजःसर्वेचक्रुर्विनिहतारयः दैत्याश्चदेव्यानिहतेशुंभेदेवरिपौयुधि ३१ जगद्विध्वंसि नितस्मिन्महोग्रेतुलविक्रमे निशुंभेचमहावीर्येशेषाःपातालमाययुः ३२ एवंभगवतीदेवीसानित्यापिपुनःपुनः संभू यकुरुतेभूपजगतःपरिपालनम् ३३ तयैतन्मोह्यतेविश्वंसैवविश्वंप्रसूयते सायाचितात्चविज्ञानंतुष्टाऋद्धिंप्रयच्छति ३४ व्याप्तंतयैतत्सकलंब्रह्मांडंमनुजेश्वर महाकाल्यामहाकालेमहामारीस्वरूपया ३५

नभक्तिर्विज्ञानमात्मतत्वज्ञानंयच्छ ति तुष्टाफलोद्देशेनक्रियमाणकर्मणाऋद्धिंप्रयच्छति संहितायाअविवक्षितत्वान्नसंधिः ३४ व्याप्तमितिमहतोब्रह्मादीनपिकलयति अधिका रेषुवर्तयतिसामहाधिकालीतयामहाकालेप्रलयेमहामारीसंहारक्रियातद्रूपयातयैवतत्सकलंव्याप्तमित्यन्वयः ३५ ६ ६

सैवेति कालेप्रलये महामारीसंहारशक्तिः सृष्टिः सर्गशक्तिः अजाजन्महीना कालेस्थिति कालेसनातनीनाशहीना ३६ भवकालेसंपत्समयेवृद्धिप्रदेति लक्ष्मीविशेषणम् अभावेप्यापत्काले ३७ पुष्पैर्धूपदीपगंधाद्यैः संपूजितेत्यर्थः ३८ इतिशिवभ० द्वादशोऽध्यायः १२ ऋषिरुवाच एतदि

सैवकालेमहामारीसैवसृष्टिर्भवत्यजा स्थितिंकरोतिभूतानांसैवकालेसनातनी ३६ भवकालेनृणांसैवलक्ष्मीर्वृद्धिप्रदागृहे सैवाभावेतथालक्ष्मीर्विनाशायोपजायते ३७ स्तुतासंपूजितापुष्पैर्धूपगंधादिभिस्तथा ददातिवित्तंपुत्रांश्चमतिंधर्मेग तिंशुभाम् ३८ इतिश्रीमार्कंडेयपुराणेसावर्णिकेमन्वंतरेदेवीमाहात्म्येदेवीवाक्यं नामद्वादशोऽध्यायः १२
ऋषिरुवाच एतत्तेकथितंभूपदेवीमाहात्म्यमुत्तमम् एवंप्रभावासादेवीययेदंधार्यतेजगत् १ विद्यातथैवक्रियतेभगव द्विष्णुमायया तयात्वमेषवैश्यश्चतथैवान्येविवेकिनः २ मोह्यंतेमोहिताश्चैवमोहमेष्यंतिचापरे तामुपैहिमहाराजशर णंपरमेश्वरीम् ३ आराधितासैवनृणांभोगस्वर्गापवर्गदा

ति एवमुक्तप्रकारेणधार्यतइतिसृष्टिप्रलययोरुपलक्षणम् हेभूपेतिसु रथविशेषणम् १ विद्यातत्त्वज्ञानं तथैवेतिसमुच्चये तयादेव्यात्वंसुरथः एषवैश्यः समाधिः उत्तरार्द्धमुत्तरान्वयि तथैवान्येअन्येचेत्यर्थः विवेकिनः अधिगतलोकशास्त्राः २ मोह्यंतइति मोहोमिथ्याज्ञानम् उपैहीति वृद्धिश्छांदसी ३ आराधितेति सैवेत्यनेनसर्वत्रफलदात्रीयमेवेतिसूचितम् भोगःऐहिकः

३ मार्कंडेयउवाचइतीति ४ प्रणिपत्येति शंसितव्रतम् तीव्रव्रतम् निर्विण्णोदुःखाकुलः ममत्वंस्वीयत्वाध्यवसायः ५ जगामेति सराजावैश्यश्चेत्यर्थः
एवमग्रेपि ६ देवीसूक्तंऋग्वेदप्रसिद्धमित्येके वस्तुतोदेवीसूक्तंनमोदेव्याइत्यादिकंपंचमाध्यायस्थस्तुतिरूपं तत्रसर्वदेवतायाः कूटस्थायाः महा
लक्ष्म्याः स्तोत्रंशुंभादिवधार्थिभिर्दृष्टंसर्वक्लेशपरिहारैश्वर्यादिफलकंतत्कामाभ्यांताभ्यांजसं अनुपदश्रुतत्वात् बुद्धिसन्निहितत्वाच्चेदमेवदेवीसू-

मार्कंडेयउवाच इतितस्यवचः श्रुत्वासुरथः सनराधिपः ४ प्रणिपत्यमहाभागंतमृषिंशंसितव्रतम् निर्विण्णोतिममत्वे
नराज्यापहरणेनच ५ जगामसद्यस्तपसेसचवैश्योमहामुने संदर्शनार्थमंबायानदीपुलिनमास्थितः ६ सचवैश्यस्त
पस्तेपेदेवीसूक्तंपरंजपन् तौतस्मिन्पुलिनेदेव्याः कृत्वामूर्तिंमहीमयीम् ७ अर्हणांचक्रतुस्तस्याः पुष्पधूपाग्नितर्पणैः
निराहारौयताहारौतन्मनस्कौसमाहितौ ८ ददतुस्तौबलिंचैवनिजगात्रासृगुक्षितम्

क्तंदेवीपदेनचगृहीतुमुचितंलक्ष्मीतंत्रसंमतश्चायमर्थः इतिप्रागेवनिरूपितमित्यपरे प्राणाधः संस्थितंबीजंव्योमबीजंहुताशनः त्रिकोणबिंदुनादाढ्यं
प्रणवादिनमोंतकम् अंबिकासिद्धिदंज्ञेयंदेवीसूक्तंपरंस्मृतमितिक्वचित्पठ्यते ७ अर्हणांपूजां अग्नितर्पणंहोमः पुष्पधूपौगंधदीपाद्युपलक्षकौ आ
दौयताहारौ अल्पाहारौततोनिराहारौ अनेनहठयोगः सूचितः तन्मनस्कौदेवीमनस्कौ समाहितौत्यक्तबाह्यचेष्टौ ८ ९ ९

तौबलिंचपशकूष्मांडाद्युपहारंददतुरेवेत्यस्यराजेत्यादि राजैवनिजरुधिरसिक्तंएतेनवैश्यस्यतत्वज्ञानेच्छयासात्विकत्वेनकथंराजसपूजायांप्रवृत्तिरित्यपास्तम् राजसपूजाधिकारत्वेनततस्तस्यसात्विकफलेबाधकाभावाच्च ब्राह्मणस्यसात्विकपूजयाराजसफलवत् यतात्मनोर्जितचित्तयोः ९ प्रत्यक्षामितिक्रियाविशेषणम् देव्युवाच यदित्युत्तरार्धम् कुलनंदनेतिवैश्यसंबोधनम् ज्ञानार्थित्वेनप्रशस्तत्वात् १० मत्तइति प्राप्यतांस्वीक्रियताम्

एवंसमाराधयतोस्त्रिभिर्वर्षैर्यतात्मनोः ९ परितुष्टाजगद्धात्रीप्रत्यक्षंप्राहचंडिका देव्युवाच यत्प्रार्थ्यतेत्वयाभूपत्वयाचकुलनंदन १० मत्तस्तत्प्राप्यतांसर्वंपरितुष्टाददामितत् मार्कंडेयउवाच ततोवव्रेनृपोराज्यमविभ्रंश्यन्यजन्मनि ११ अत्रापिचनिजंराज्यंहतशत्रुबलंबलात् सोपिवैश्यस्ततोज्ञानंवव्रेनिर्विण्णमानसः १२ ममेत्यहमितिप्राज्ञःसंगविच्युतिकारकम् देव्युवाच स्वल्पैरहोभिर्नृपतेस्वंराज्यंप्राप्स्यतेभवान् १३ हत्वारिपूनस्खलितंनवतत्रभविष्यति

तत्प्रार्थ्यमानं मार्कंडेयउवाच ततइत्युत्तरार्धम् अविभ्रंशिचिरस्थायि ११ अत्रापिचेति अत्राथास्मिन्जन्मन्यपिबलाद्धतशत्रुबलमितिराज्यविशेषणं ज्ञानंतत्वज्ञानंनिर्विण्णमानसः संसाराद्विरक्तमानसः १२ ममेत्यहमिति चयःसंगस्तस्माद्विच्युतिस्तन्नाशस्तत्करमिति ज्ञानविशेषणं समासोनछांदसः प्राज्ञत्वंमुक्तीच्छयानिबुद्धिमत्वाच्चस्वल्पैरिति स्वंराज्यमित्यसमस्तम् १३ हत्वेति तत्रराज्येतवास्खलितमस्खलनं भविष्यति उत्तरार्द्धमुत्तरान्वयि १४

सावर्णिकइति यद्वाचकंनामतदुपलक्षितोमनुरित्यर्थः वैश्येत्याद्युत्तरान्वयि अस्मत्तइतिबहुवचनंस्वस्यसर्वात्म्यद्योतकं १५ तमिति संसिद्ध्यैमुक्तये
तादर्थ्येचतुर्थी ज्ञानंब्रह्मज्ञानम् मार्कंडेयउवाच इतीति १६ बभूवेति देव्याइत्यपादानेपंचमी सूर्यादिति सावर्णिर्भवितामनुरित्यस्यपुनरावृत्तिरा
चारान् वक्ष्यमाणकात्यायनीतंत्राच्च अंत्येमनुरित्यनेनसावर्णिरित्यारभ्यसावर्णिर्भवितामनुरित्यंतोयंमहामालामंत्रइतिसूचयतीति तदुक्तंलक्ष्मी

मृतश्चभूयःसंप्राप्यजन्मदेवाद्विवस्वतः १४ सावर्णिकोमनुर्नामभवान्भुविभविष्यति वैश्यवर्यत्वयायश्चवरोस्मत्तोभिवां
छितः १५ तंप्रयच्छामिसंसिद्ध्यैतवज्ञानंभविष्यति मार्कंडेयउवाच इतिदत्वातयोर्देवीयथाभिलषितंवरम् १६ बभूवां
तर्हितासद्योभक्त्यानाभ्यामभिष्टुता एवंदेव्यावरंलब्ध्वासुरथःक्षत्रियर्षभः सूर्याज्जन्मसमासाद्यसावर्णिर्भवितामनुः १७
इतिश्रीमार्कंडेयपुराणेसावर्णिकेमन्वंतरेदेवीमाहात्म्येसुरथवैश्ययोर्वरप्रदानंनामत्रयोदशोऽध्यायः १३

तंत्रेसम्यक्हृदिस्थितासेयंजन्मकर्मावलिस्तुतिः एतांद्विजमुखात्ज्ञात्वाअधीयानोनरःसदा विधूयनिखिलांमायांसम्यक्ज्ञानंसमश्नुते सर्वं
संपदआप्नोतिधुनोतिसकलापदः इतिसर्वेष्टसिद्धिः १७ इतिकालोपनामकशिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतेसप्तशतीव्याख्यानेत्रयोदशोऽध्या
यः १३ श्रीर्जयतु सामविधिब्राह्मणेथयः कामयेतेपुनर्नप्रजायेयमित्यपुनर्भवमधिकृत्यतदनुसंधेयोस्यामंत्रउक्तः रात्रिंप्रपद्येपुनर्भूंमयोभूं कन्यां

शिखंडिनींपाशहस्तांयुवतींकुमारिणीमादित्यः श्रीचक्षुषेवांतः प्राणायसोमोगंधायापः स्नेहायमनोमनुज्ञायपृथिव्यैशरीरमिति अस्यरात्रौजपमात्रा
त्सिद्धिः अस्यफलंमरणकालज्ञानंपरमफलंतुमोक्षइति तंत्रैवोक्तम् अयंचदेवीविषयोमंत्रः कन्यांकुमारिणीमित्यत्रप्रत्यभिज्ञानात् रात्रिंतद्रूपामूअ
स्यास्तनुस्तमोद्धारानिशादिवसनाशिनीतिदेवीमुपक्रम्यहरिवंशोक्तेः पुनर्भूः असुरवधार्थंनानावतारग्रहात् अतएवमयोभूः प्राणिनांसुखदात्री
कन्याअजातपुंस्पर्शरतिरधृष्याचातिसुंदरीतिशिवोक्तेः शिखंडिनीमयूरपिच्छभूषणामयूरकलापध्वजाच्च भूषणैस्तुमयूराणामंगदाद्यैश्चभा-
स्वरा ध्वजेनशिखिबर्हाणामुच्छ्रितेनसमावृतेतिहरिवंशोक्तेः पाशहस्ताअसुरबंधनार्थं तथायुवतिः नित्यंबाल्यवार्धकावस्थारहिता कंसमो
हनावतारेक्षणंशैशवाभिनयेपितदानीमेवयौवनाविष्करणोक्तेः एवंभूतायाः रात्र्यभिमानिदेवतायाः प्रभावादादित्यश्चक्षुषेचक्षुरक्षितंभव
तुयत्नवान्भवत्वितिक्रमेणार्थः मनस्तदधिष्ठात्रीदेवता अनुज्ञायअनुज्ञामानंरक्षितुंभवतु पृथिव्यैशरीरमित्यस्याविभक्तिपरिणामेनपृथिवी
शरीरायेत्यर्थः अथास्यसप्तशतीत्वव्यवहारप्रयोजकसप्तशतहोममंत्रविभागोदर्शितः कात्यायनीतंत्रे मार्कंडेयऋषिः प्रोक्तःप्रथमः श्लोकतः
प्रिये व्योमादिवर्णसंभूतोद्वितीयःस्वरसंयुतः व्योमाद्कारस्तस्यादिः सकारःद्वितीयस्वरआकारइत्यर्थः नृपांनंप्रवदेन्मंत्राः सर्वेचाष्टादश-
प्रिये वैश्योवाचततः श्लोकाव्योमाद्याःपंचमंत्रकाः व्योमाद्यआद्योयेषामिति मृगनयनावत्समासः नृपस्योक्तिमंतिवर्णोद्वादशस्वरसंयुतः
मांतवर्णोयः सचद्वादशस्वरेणएकारेणयुक्तआदिभूतः इत्यर्थः सकारोबिंदुसंयुक्तश्चांतेस्तोमनुरीदृशौ २५ मनुर्मन्त्र इत्यर्थः वैश्योवा
चपुनर्देविस्वरैकादशआदितः स्वरैकादशैः एकारः वन्हिबीजंबिंदुयुक्तमंतेस्यान्मनुपंचकम् वन्हिबीजंरमिति २० मार्कंडेयऋषिप्रोक्तंमंत्र

त्रयमुदाहृतम् तादिवर्णंच भुवनस्वरयुग्वारुणंपरम् भुवनस्वरऔंतद्युक्तंवारुणंवौंइति राजोवाचेतिषपमंत्राभादितांताः शृभानने अथोवाचऋषिं
ज्ञानमस्तीत्यादिस्फुरेश्वरि सर्वेश्वरेश्वरीचांतेमंत्रावैद्वादशस्फुटाः राजोवाचेतिभगवानादिरंतेविदांवरः मंत्रत्रयमिदंख्याततनोऋषिरुवाचह नित्यै
वसायदाचादौप्रभुरंतेष्टमंत्रकः ब्रह्मोवाचततश्चोक्त्वात्वंस्वाहादिमहास्फुरैः अंतेपंचदशैतेस्युर्मंत्राश्चपरमेश्वरि एवंस्तुत्यादिऋष्युक्तिर्वांतमंत्रा
श्चसप्तवै ततोभगवदुक्तिस्तुभवेदादिमनुद्वयम् वंचितेतिचऋष्युक्तिर्मंत्रौद्वौपरमेश्वरि ऋष्युक्तिश्चतथेत्यादिमंत्रद्वयमुदाहृतम् सर्वेलोका
स्त्विहाध्यायेष्टयुक्सप्ततिचक्रमात् मध्येचतुर्विंशतिका अर्धमंत्राः प्रकीर्तिताः सर्वाश्चाहुतयोज्ञेयाश्चतुरुत्तरकंशतम् उवाचांतास्तत्रबोध्यामंत्रा-
भुवनसंख्यकाः १४ इतिप्रथमचरितनिर्णयोनामविंशतिमंपटलम् २० ईश्वरउवाच द्वितीयेऋष्युवाचेतिनवषष्ट्याहुतिःक्रमात् ततस्तृतीये
ध्यायेतुऋषिरुवाचदेशिके पंचत्रिंशच्चवैमंत्राः श्लोकाज्ञेयावरानने देव्युवाचेतिमंत्रांतेमंत्रश्लोकोमतःप्रिये ऋषिरुक्तिःपुनःश्लोकाः पंचमंत्राः
सनातनाः एवमाहुतयस्तत्रचत्वारिंशच्चतुर्युताः चतुर्थेक्रमतोदेविऋष्युक्तिःषड्चविंशतिः पुनस्तथैवऋष्युक्तिःश्लोकौद्वौमंत्ररूपिणौ एवं
स्तुतेतिमंत्रोयमतिगुह्यंस्तपाचनम् देव्युवाचेतिव्रियतांमंत्रोयंषोडशाक्षरः देवाऊचुस्ततश्चोक्त्वाभगवत्याकृतंवदेत् मंत्रोयंशतवर्णाद्यो
द्वादशोत्तरयुक्पुनः ततोऋषिरुवाचेतिइतिप्रसादितेतिवै चतुःसंख्यास्ततेश्लोकामंत्रास्तावंतएवहि श्लोकाश्चतुर्थेध्यायेतुषड्विं
शत्परमेश्वरि अर्धमंत्रद्वयेनैवचत्वारिंशद्वियुक्पुनः एवंमध्यचरित्रस्यपंचाशच्चशतोत्तरम् तथापंचायुतंमंत्रामहालक्ष्म्याविभेदतः
इतिमध्यमचरित्रमंत्रनिर्णयएकविंशतिमंपटलम् २१ ऋषिरुवाचेतिपुराविष्णुमायांप्रतुष्टुवुः षण्मंत्राःश्लोकरूपास्तेदेवाऊचुस्ततःपरम्

नमोदेव्यादिनश्लोकास्त्रिंशद्विनम्रमूर्तिभिः विष्णुमायादितोभ्रांतिरूपातेत्रीणिषष्टियुक् अवतारेपृथङ्मंत्रास्तेषांत्रिषष्टिराहुतिः चितिरूपेणमं
त्रेणआहुतित्रयमुच्चरेत् एवंमंत्राअशीतिस्तेऋषिरुवाचइत्यथ एवंस्तवादियुक्तानांत्वयाकस्मान्नगृह्यते मंत्राःसप्तदशैनेतुऋष्युक्तिश्चेतिनिशाम्य
वै इत्यादिभिनयैर्मंत्रैः शङ्भेदाःप्रकीर्तिताः अथदूतउवाचेतिदेविदैत्येश्वरःपरम् इत्यादिनवमंत्राश्चपुनाऋषिरुवाचह इत्युक्तेत्यादिमंत्रेणे
हैकेनचसरस्वति देव्युवाचेतिश्लोकास्तुचत्वारोमंत्रभेदतः दूतोवाक्येतिपुनरप्यवलिप्तासिइत्यथ मंत्राश्चत्वारिविज्ञेयादेव्युवाचततःपरम् ए
वमेतद्बलीशुंभोसचयुक्तंकरोतुयत् इतिमंत्रद्वयंश्लोकावंगमंत्राश्चतेनव एकोनत्रिंशच्चशतादधिकामंत्ररूपकाः इतिपंचमोऽध्यायः ५
ऋषिरुवाचेत्याकर्ण्यश्लोकाश्चत्वारिईरिताः पुनाऋषिरुवाचेतितेनाज्ञप्तस्ततःपरम् मंत्रत्रयमिदंप्रोक्तंदेव्युवाचेतिवैतदा दैत्येश्वरेणप्रहि
तोएकमंत्रःप्रकीर्तितः ततश्चऋषिरुवाचइत्युक्तःसोभ्यधावत इत्यादि द्वादशश्लोकभेदास्तादेवताहुतयःक्रमात् इतिषष्ठोऽध्यायः ६
ऋष्युक्तिराज्ञइत्यादित्रयोविंशतिमातरः ऋषिरुवाचतावानीतौमातृभेदद्वयंक्रमात् सप्तविंशत्यत्रदैविभवंत्याहुतयःक्रमात् अत्राध्यायद्वये
देवीधूम्राक्षीतुप्रकीर्तिता इतिसप्तमोऽध्यायः ७ ऋषिश्चंडेचनिहतइत्यध्यायवसानकम् त्रिषष्ट्याहुतयःप्रोक्ताएकाअर्द्धाहुतिःक्रमात् रक्ता-
क्षीदेवताअष्टौमहाशक्त्यःप्रकीर्तिताः इत्यष्टमोऽध्यायः ८ राजाविचित्रमित्यादिश्लोकद्वयमुदाहृतम् ऋषिश्चकारकोपंहिइत्यादिश्लोकरू
पतः एकचत्वारिंशदितिआहुतिर्नवमेशुंभे इतिनवमोऽध्यायः९ ऋषिर्निशुंभंनिहतमित्यादिद्वयमंत्रकम् ततोदेवीतिमंत्रौद्वौएकैवाह
मनुत्तमौ पुनर्देव्येकमंत्रेणव्यक्तमंत्राउदीरिताः ऋषिस्ततःप्रवहतेसार्द्धद्वाविंशतित्रयम् द्वात्रिंशन्मनवस्तत्रएकोह्यर्द्धमनुर्मतः दशमेसिं

हमासीनाशूलपाशविधारिणी मुरव्याचतुर्भुजाबाणचापहस्ताशुभेक्षणा इतिदशमोऽध्यायः १० इतिद्वाविंशतितमंपटलम् २२ ऋषिःसुमेधावि
रव्यातःप्राक्तोदेव्याहतेशुभे चतुस्त्रिंशत्तथाश्लोकामंत्रास्तत्संरव्यकाश्चये ततोदेव्येकमंत्रेणवरदाहंसुरेश्वरि देवाऊचुस्तथासर्वबाधाप्रशमनंतथा
श्लोकेनैकेनदेवेशिदेव्युवाचततःपरम् वैवस्वतेंतरेप्रासेत्यादिश्लोकाश्चतुर्दश सार्द्धासर्वाहुतिर्देविपंचाशत्संचसंयुता वैष्णवीदेवताद्यत्रमहागरु
डवाहिनी इत्येकादशोऽध्यायः ११ देव्युवाचेतिततएभिस्तवैश्चमांसदा दूरेत्यर्द्धेनसहिताअष्टाविंशतिरूपकाः ततश्चऋषिरुवाचइत्युक्त्वा
श्लोकमादितः अर्धयुड्नवभिःश्लोकैर्मंत्रास्तत्संरव्यकामताः एवंतुद्वादशेध्यायेएकचत्वारिंशदाहुतिः इतिद्वादशोऽध्यायः १२ ततस्त्रयोद
शेध्यायेऋषिरुवाचइत्यथ एतत्तेकथितंभूपेत्यादिसार्द्धत्रयंमनुः मनुचतुष्टयमित्यर्थः मार्कंडेयउवाचेतिइतितस्यवचोदितः श्लोकषट्कं
ततोदेविउवाचपरमेश्वरी यत्प्रार्थ्यतेत्वयाभूपश्लोकेनैकेनतोषकृत् मार्कंडेयउवाचेतिततोवक्ष्येमनुत्रयम् देव्युवाचपुनश्चैवस्वल्पश्लोक
त्रयेणवै अर्धानामेवमंत्रत्वाद्भवत्यत्रषडाहुतिः षट्संरव्याहुतिरित्यर्थः ततोमार्कंडेयइतिइतिदत्वातयोरिति द्वौमंत्रौपुनरुच्चार्यसावर्णिर्भवि
तामनुः एकोनत्रिंशत्संरव्याकाहुतिरत्रविधीयते एवंत्रयोदशेध्यायेहोमतर्पणकर्मणि शतानिससप्तसंरव्यानितवप्रोक्तानिशैलजे सकारादि
नकारांतोमनुःपरमदुर्लभः ससंप्रदायविधिनाज्ञातव्योममवल्लभे अन्यथाविकलोमंत्रःसत्यंसत्यंमयोदितम् तत्रमंत्रेस्वाहांताएतेमंत्रान
मोंताः तर्पणेतर्पयाम्यंताः इतित्रयोविंशतिमंपटलम् २३ केचित्तुमंत्रंपठित्वाततस्तदध्यायदेवतायैनमइतिपूजनमित्याहुः एवंहोमा
शक्तौजयंतीमंत्रेणैवहोमउक्तोन्यत्रपूजाचेतिदिक् कात्यायनीतंत्रोक्तमंत्रविभागएवाभियुक्तैःस्पष्टीकृत्यदर्शितस्तथाहि अष्टसप्तत्युत्तरा-

पांश्लोकानांशतपंचकम् प्रोक्तंसप्तशतीस्तोत्रंतत्सप्तशतसंख्यया विभज्यजुहुयान्मंत्रमितिकात्यायनीमतम् मार्कंडेयउवाचैकःसावर्णाद्यास्त
नःपरम् २ श्लोकमंत्राःसप्तदशअर्धश्लोकात्मकस्ततः एकोनविंशदेवंस्युर्वैश्योक्तिर्विंशतिस्तथा ३ पुनरर्द्धंपुनःश्लोकत्रयमर्धंपुनर्भवे
त् पंचविंशतिरेवंस्याद्राजाषड्विंशतिस्ततः ४ अर्धश्लोकात्मकौमंत्रौमंत्रसंख्याप्रकीर्तिता ५ पुनरर्द्धंपुनःश्लोकत्रयमर्द्धंपुनर्भवेत्
मार्कंडेयःपुनश्चार्द्धश्लोकःश्लोकात्मकःपुनः ६ अर्धश्लोकात्मकोमंत्रोराजार्द्धश्लोकमंत्रकः मंत्राश्चत्वारिंशदेवंश्लोकमंत्रचतुष्टयम् ७
पुनरर्द्धमृषिश्चार्द्धश्लोकमंत्राःपुनर्दश पुनरर्धःपुनाराजाएकोनाषष्टिरुच्यते ८ पुनरर्द्धंपुनःश्लोकःपुनरर्द्धंपुनर्ऋषिः पुनरर्द्धंपुनःश्लोकाः
षण्मंत्राःपुनरर्द्धकम् ९ निद्रांभगवतींविष्णोरतुलांतेजसःप्रभुः इत्येवपाठोमंत्राणामेकसप्ततिरुच्यते १० ब्रह्मार्द्धश्लोकमंत्रोथश्लोकमंत्रा
स्त्रयोदश अर्द्धश्लोकऋषिश्चार्द्धश्लोकश्लोकास्तुपंचवै ११ पुनरर्धंतुमंत्राणांसप्तपंचनवतिःस्मृता भगवानर्धमंत्रेर्द्धऋषिश्लोकार्द्धकंपुनः
१२ श्लोकःपुनर्ऋषिःश्लोकद्वयमंत्रद्वयंभवेत् श्लोकानामष्टसप्तत्याचतुर्भिरधिकंशतं १३ अध्यायादावेवऋषिरुवाचेतिसकृन्मनुः अ
ष्टषष्टिमिताःश्लोकास्तावंतोमनवःस्मृताः १४ एकोनसप्ततिःसर्वेध्यायेमंत्राद्वितीयके आदावृषिरुवाचैकःपंचविंशस्ततःपरम् १५ निहन्य
मानाद्याःश्लोकामुखरागाकुलाक्षरम् इत्यंतादेव्युवाचैकोगर्जगर्जेतिचापरः १६ श्लोकाऋषिरुवाचेतिपुनश्चश्लोकपंचकम् चतुश्चत्वा
रिंशदेवंसर्वेमंत्रास्तृतीयके १७ भगवत्याकृतंसर्वमित्यर्द्धश्लोकमंत्रकः यदयंनिहतःश्लोकद्वयेदेवीततःपरम् १८ ऋषिश्लोकास्तु
चत्वारोमनवःपरिकीर्तिताः षट्त्रिंशच्छ्लोककेध्यायेचत्वारिंशद्वयाधिकं १९ षट्सप्ततिश्लोकयुक्तेध्यायेमंत्रास्तुपंचमे एकोनत्रिं

शदधिकंशतंकात्यायनीमतम् २० एको ऋषिरुवाचेतिपुराश्तुंभादयश्चषट् श्लोकमंत्रास्ततोदेवाऊचुश्चैवाष्टमोमनुः २१ नमोदेव्यादिकाःश्लो
काः पंचमंत्राःप्रकीर्तिताः त्रयोदशैवंमंत्रास्तुयादेवीत्याद्योपिच २२ एकविंशतिकाःश्लोकाभ्रांत्यंतास्तेषुमंत्रकाः प्रतिश्लोकंत्रयोमंत्रा
ज्ञेयाःसर्वेत्रिषष्टिकाः २३ पुनःश्लोकात्मकोमंत्रस्त्रिमंत्रःश्लोककःपुनः त्रयोविंशच्छ्लोककेषुमंत्रावैसप्तषष्टिकाः २४ यादेवी-
सर्वभूतेषुविष्णुमायेतिशब्दिता नमस्तस्यैइतिप्रोक्तोविंशत्यक्षरकोमनुः २५ नमस्तस्यैइतिप्रोक्तोद्वितीयश्चतुरक्षरः
अष्टाक्षरस्तृतीयोपिनमस्तस्यैनमोनमः २६ एवंद्वात्रिंशतिश्लोकेज्ञेयंतंत्रत्रयंबुधैः पूर्वैस्त्रयोदशैर्मंत्रैः सहाशीति-
रुदाहृता २७ स्तुतासुरैरितिचश्लोकद्वयंचैवपुनर्ऋषिः पुनःसप्तदशश्लोकाऋषिश्लोकत्रयंततः २८ दूतश्चैवनवश्लोकाऋषिरेकों
बिकाततः एकइत्यस्यैकश्लोकइत्यर्थः चतुःश्लोकीपुनर्दूतचतुःश्लोकीपुनःशिवा २९ श्लोकद्वयंमिलित्वातुचत्वारिंशन्नवाधिकम् अशी
त्यापिचसंयोगेएकोनत्रिंशताधिकम् ३० शतमेवंतुविज्ञेयमाहुतीनांचपंचमे विंशतिःश्लोकसंयुक्तेषष्ठेध्यायेप्रकीर्तिताः ३१ सर्वेश्लोका
मंत्ररूपादेव्यैकाथऋषित्रयम् चतुर्विंशतिमंत्राणामित्येवंपरिकीर्तिताः ३२ पंचविंशतिश्लोकयुक्तेध्यायेमंत्रास्तुसप्तमे सर्वेमंत्राःश्लोक
रूपाऋष्युवाचद्वयंततः ३३ सप्तविंशतिरेवंतुमंत्रसंख्याप्रकीर्तिता सार्द्धैकषष्टिश्लोकाढ्येष्टमेध्यायेप्रकीर्तिता ३४ एकषष्टिश्लोकमंत्राअंतेर्द्ध-
श्लोकमंत्रकः आदावेकोऋषिश्चैवत्रिषष्टिर्मंत्रसंततिः ३५ एकोनचत्वारिंशद्भिःश्लोकैर्युक्तेसमीरिताः अध्यायेनवमेमंत्रास्तावंतोथमनुद्वयम् ३६ राजा
ऋषिश्चेतिचैकचत्वारिंशन्मनुस्त्वयं सार्द्धसप्तान्वितेविंशच्छ्लोकैस्तुदशमेन्विते ३७ सप्तविंशतिमंत्रास्तुश्लोकरूपास्ततोंतिमः अर्धश्लोकात्मकोमंत्रोऋष्युवाच

हत्कार्यैर्प्रयोगकर्तारः अल्पेएकः निग्रहेतु सर्वबाधाप्रशमनमित्यस्याग्रेएवमुक्त्वासमुत्पत्स्येतिपठेत् अत्रप्रयोगेक्वचित्तर्पणमप्युक्तम् त्रयोदशपात्रा
णिदुग्धेनापूर्याद्यंतयोः पुष्पांजलिंदत्वाप्रतिश्लोकंप्रथमाध्यायदेवतांतर्पयामीतिप्रयोगेणतर्पयेत् ततस्त्रयोदशस्वग्निषुक्रमात्तत्तदध्यायदेवता
आवाह्यसंपूज्यप्रतिश्लोकमोंप्रथमाध्यायदेवतायैनमः स्वाहेतिमंत्रेणपायसेनजुहुयात् प्रत्यहंयावत्प्रयोगसमाप्तिः त्रयोदशब्राह्मणाः स्ववा-
सिन्यः कुमार्यः एकोनुपनीतोअष्टवर्षएकउपनीतश्चभोजनीयाः परार्थेप्रयोगेतुसत्याः संतुयजमानस्यकामाइतिप्रतिश्लोकंप्रत्यध्यायंवापठे
त् इदंसर्वत्रपरार्थेप्रयोगेतुबोध्यं अत्रत्रयोदशपात्रेषुत्रयोदशदीपाइत्युत्तमःपक्षः एकपात्रेत्रयोदशदीपाइतिमध्यमः एकस्मिन्नेवपा
त्रेत्रयोदशदीपाइतिदेवताचेत्यधमःपक्षः यथोक्तविधिदीपेषुअक्षतपुंजेषुजलपात्रेषुअग्निषुकुमारीषुवाकार्यइत्युपदेशः अथप्रयोगांतरा
णिकात्यायनीतंत्रोक्तानिप्रतिश्लोकमाद्यंतयोः मंत्रंजपेन्मंत्रसिद्धिः सप्रणवमनुलोमव्याहृतित्रयमादौ अंतेतुविलोमंतदित्येवंप्रतिश्लो
कंकृत्वाशताद्वृत्तपाठेतुशीघ्रसिद्धिः प्रतिश्लोकमादौजातवेदसइतिऋचंपठेत् अपमृत्युनिवारणायादावंतेशतंत्र्यंबकमितिमंत्रंजपेत् प्रति
श्लोकंतन्मंत्रजपइतिवा प्रतिश्लोकंशरणागतदीनार्तश्लोकंपठेत्सर्वकार्यसिद्धिः प्रतिश्लोकंकरोतुसानःशुभेत्यर्धंपठेत्सर्वकामाप्तिः स्वाभीष्टवर
प्राप्त्यैएवंदेव्यावरंलब्ध्वेतिश्लोकंप्रतिश्लोकंपठेत् सर्वापन्निवारणार्थंप्रतिश्लोकंदुर्गेतिपठेत् अस्यकेवलस्यापिश्लोकस्यकार्यानुसारेणलक्षम
युतंसहस्रंशतंवाजपः सर्वाबाधेत्यस्यलक्षजपेश्लोकोक्तंफलम् इत्थंयदायदेतिश्लोकस्यजपेमहामारीशांतिः ततोवव्रेनृपोराज्यमितिमंत्रस्य
लक्षजपेपुनःराज्यलाभः हिनस्तिदैत्यतेजांसीत्यनेनसदीपबलिदानेघंटाबधनेचबालग्रहशांतिः आद्यावृत्तिमनुलोमेनत्रयोदशाध्यायंप

ठित्वाततोविपरीतक्रमेणद्वितीयांकृत्वापुनरनुलोमेत्येवमावृत्तिमनुलोमेत्येवंदशाध्यायंपठित्वाततोविपरीतमावृत्तित्रयेउक्तेषुप्रकारेषुशीघ्रंकार्य
सिद्धिः सर्वापत्तिनिवारणायदुर्गेस्मृतेत्यर्धंततोयदंतिकेयच्चदूरे इत्यृचंतदंतेदारिद्र्यदुःखेत्यर्धमेवंकार्यानुसारेणलक्षमयुतंसहस्रंवाजपः कांसोस्मी-
त्यृचंप्रतिश्लोकंपठेल्लक्ष्मीप्राप्तिः मारणार्थमेवमुक्त्वासमुत्पत्तेतिश्लोकंपठेत् मारणोक्तवृत्तिभिः फलसिद्धिः ज्ञानिनामपिचेतांसीतिश्लोकस्तस्य
जपमात्रेणसद्योमोहनमित्यनुभवसिद्धम् प्रतिश्लोकंतच्छ्लोकपाठेत्ववश्यम् रोगानशेषानितिश्लोकस्यप्रतिश्लोकस्यप्रतिश्लोकंपाठेपृथक्जपे
वाविद्याप्राप्तिः भगवत्याकृतंसर्वमित्यादिद्वादशोत्तरशताक्षरोमंत्रः सर्वकामदः सर्वापन्निवारणश्च देविप्रपन्नार्तिहरइतिश्लोकस्ययथाकार्यंल-
क्षायुतसहस्रशतान्यतमेप्रतिश्लोकंपाठेसर्वापन्निवृत्तिःसर्वकामाप्तिश्च एषुप्रयोगेषुप्रतिश्लोकंदीपाग्रेकेवलमेववानमस्कारकरणेशीघ्रंसिद्धिः
प्रतिश्लोकंकामबीजसंपूटितस्यैकचत्वारिंशद्दिनेषुत्रिरावृत्तौसर्वकार्यसिद्धिः एकविंशतिपर्यंतमुक्तरीत्याप्रत्यहंत्रयोदशावृत्तौवशीकरणम् माया
बीजपुटितस्यफट्बीजस्यपल्लवसहितस्यसप्तदशदिनपर्यंतंत्रयोदशावृत्तौउच्चाटणेसिद्धिः तादृशस्यैवदिनचतुष्टयमेकादशावृत्तौसर्वोपद्रवनाशः
एकोनपंचाशद्दिनपर्यंतंप्रतिश्लोकंबीजसंपुटितस्यपंचदशावृत्तौलक्ष्मीप्राप्तिः प्रतिश्लोकमैंबीजसंपुटितस्यशतावृत्त्याविद्याप्राप्तिः ॐ ह्रींनमइत्येत
त्संपुटितः प्रथमचरित्रस्यप्रतिश्लोकंपाठआदावंतेक्रमेणश्लोकांतेविपरीतक्रमेणेत्यर्थः एवमग्रेपि ह्रींनमइत्येतत्संपुटितोमध्यमचरित्रस्यश्लोकं
प्रतिवापाठः ॐ क्लींनमइत्येतत्संपुटितोंत्यचरित्रस्यपाठेशीघ्रंकार्यसिद्धिः तत्रप्रथमचरितेसौःबीजेनषडंगन्यासः त्रिगुणातामसीत्यादिषड्भिः रह
स्योक्तंध्यानम् तत्रप्रथमचरितस्यमार्कंडेयऋषिः अनुष्टुप्छंदः महाकालीदेवता नंदाशक्तिः सौः बीजम् अग्निस्तत्वं इष्टसि॰ मध्यमचरितस्यसुमेधाऋ

षिः अनुष्टुप्छंदः महालक्ष्मीर्देवता शाकंभरीशक्तिः ह्रींबीजंवायुस्तत्वं इष्टसिध्यर्थे॰ ह्रींबीजेनषडंगं सर्वदेवशरीरेइत्यादिसप्तभिः रहस्योक्तं
ध्यानं उत्तमचरितस्यशिवऋषिः अनुष्टुप्जगती महासरस्वतीदेवता भीमाशक्तिः क्लींबीजंसूर्यस्तत्वं काम्यसिध्य॰ क्लीमितिषडंगं गौरीदेहात्स
मुद्भूतमित्यादिरहस्योक्तंध्यानं ऐमितिबीजमाद्यचरितस्येत्यन्यत्र ह्रीमिति आद्येश्रीमितिमध्यमेक्लीमित्यंतेएतान्येवक्रमेणतत्तद्देवतापूजनेइत्य
न्यत्र ऐमित्यंतेइत्यन्यत्र अत्रसर्वकामनाभेदेनध्यानभेदउक्तः वश्येरक्तरंध्यानंपौष्टिकेकर्बुरम् उच्चाटनेधूम्रं मारणेकृष्णं संतानेच्छायांनीलो
त्पलदलश्यामंरत्नाकारंध्यानंसर्वकामदं युद्धकल्पांताग्निसमतयाध्यानं जलभयेपिऋष्युक्तंध्यानं विषादिभयेपीयूषवृष्टिपूतपूर्णचंद्रसदृ
शं॰ एकदिनेसंपूर्णपाठाशक्तौपाठोयंत्रिप्रकारकः एवंक्रमेणसप्तभिर्दिनैरेकावृत्तिः एकैकंचरित्रमेकस्मिन्दिनेइतित्रिभिर्वाकेरलाः एतेषां
मूलानिकात्यायनीतंत्रेद्रष्टव्यानि तंत्रांतरे अस्यसप्तशतीमालामंत्रस्य नारायणऋषिः गायत्रीछंदः श्रीमहिषमर्दिनीरूपादक्षिणामूर्तिर्देवता
क्लींबीजं सोहंशक्तिः दुर्गाप्रीत्यर्थेजपेविनियोगः ॐ यन्मोहोज्ञानिनोरपि अंगुष्ठाभ्यां॰ निद्रांभगवतींविष्णोस्तर्जनीभ्यांस्वाहा ॐ जये
तिदेवाश्चसुदामध्यमाभ्यांवषट् ॐ आजघानभुजेसव्ये अनामिकाभ्यांहुं ॐ हतेतस्मिन्महावीर्ये कनिष्ठिकाभ्यांवौषट् ॐ नीतादिवंरि
पुगणाभयमप्यपास्त करतलकरपृष्ठाभ्यांफडित्युक्तं संपूर्णसप्तशतीस्तोत्रस्य मार्कंडेयोब्रह्मविष्णुशिवात्मकमेधाऋषिः अनुष्टुप्ज
गत्यौछंदसी चंडिकामहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीरूपादेवताः नंदाशाकंभरीभीमाःशक्तयः रक्ताक्षीदुर्गाभ्रामर्यौबीजानि अग्नि
वाय्वर्कास्तत्वानि इष्टार्थेविनियोगः इतिब्रह्मोत्तरखंडनाम्निकविल्लिखितम् अस्यस्तोत्रस्यश्लोकादिडामरतंत्रेप्युक्तम् अधुनादेविवक्ष्या

मिमालामंत्रंनवार्णवम् यस्यस्मरणमात्रेणभुक्तिमुक्तिंलभेन्नरः १ ब्रह्मणात्वेकवारेणश्लोकाःप्रोक्ताश्चतुर्दश समाधिनाम्नाप्रोक्तास्तुश्लो
काश्चाष्टौद्विवारतः २ तथावार्द्धेनसहिताभगवानेकमेकधा त्रिधाप्रोक्ताश्चविबुधैः सार्द्धषट्त्रिंशदेवहि सार्धन्यूनाषट्त्रिंशदित्यर्थः दे
व्याह्वादशधासार्द्धैकोनषष्ठिः प्रकीर्तिताः ऋषिणासप्तविंशत्याचत्वारिंचशतानिवै सार्द्धाष्टोत्तरकाण्यत्रदूतेनोक्ताद्विधाप्रिये श्लोकास्त्रयो
दशैवात्रप्रोक्ताःप्राणप्रियेमम एवंसप्तशतीसंख्याश्लोकाअष्टौचसप्ततिः शतानिपंचदेवेशितेषांसप्तशताहुतिः विष्णुमायादितोभ्रांतिरू
पांतेआहुतित्रयम् चितिरूपेणदेयंतुआहुतीनांत्रयंप्रिये इति एवंहोमाशक्तौजयंतीमंत्रेणैवहोमउक्तोन्यत्रपूजाइतिदिक् अथैतत्स्तोत्रस्य
पाठेडामरकल्पोक्तोनवार्णसंपुटीकरणप्रयोगविधिः तत्रादौतदुद्धारः ऐंबीजमादौंदुसमानदीप्तिंह्रींसूर्यतेजोद्युतिमद्वितीयम् क्लींमूर्तवै
श्वानरतुल्यरूपंतृतीयमानंत्यसुरवायचिंत्यम् १ चांशातकुंभजांबूनदकांतितुर्यंसुपंचमंरक्ततरंप्रकल्प्यम् षडाष्टमुग्रार्तिहरंसलीलंयेसप्तमं
कृष्णतररिपुघ्नं २ विपांडुरंत्वष्टममासिसिद्धंचेन्दूम्रवर्णनवमंविशालम् ऐंह्रींक्लींचामुंडायैविच्चे इतिनवाक्षरोमंत्रः नाभिमात्रेजलेस
हस्रजपात्कविताशक्तिः अयुतजपाद्राजबंधनसंकटादिभ्योमोक्षः अस्मिन्नवाक्षरेमंत्रेमहालक्ष्मीर्व्यवस्थिता तस्मात्सुसिद्धिः सर्वेषां
सर्वदिक्षुप्रदीपकः अतोत्रसिद्धादिविचारोनास्तीतिज्ञापितम् नवाक्षरस्यऋषयोब्रह्मविष्णुमहेश्वराः छंदांस्युक्तानिमुनिभिर्गायत्र्यु
ष्णिगनुष्टुभः देव्यःप्रोक्तामहापूर्वाःकालीलक्ष्मीःसरस्वती नंदाशाकंभरीभीमाःशक्तयश्चमुनिस्मृताः स्याद्रक्तदंतिकादुर्गाभ्रा
मर्याबीजसंचयः अग्निर्वायुर्भगस्तत्त्वंफलंवेदत्रयोद्भवम् भगःसूर्यः सर्वाभीष्टसिद्ध्यर्थंचविनियोगउदाहृतः ऋषिश्छंदो

दैवतानिशिरोमुखहृदिन्यसेत् शक्तिबीजानिस्तनयोस्तत्वानिहृदयेपुनः मंत्राणांपल्लवोवासोमंत्राणांप्रणवःशिरः शिरःपल्लवसंयुक्तोमंत्रःकामदुघोभवेत् नमों
तःशांतिकेपुष्टौप्रणिपातेचकीर्तितः वश्याकर्षणहोमेषुस्वाहांतःसिद्धिदायकः यंत्रभंजनकार्येषुरूघोरभयनाशने वषडंतःप्रकल्प्यस्तुग्रहबाधाविनाशकः उ
च्चाटनेतुसंप्राप्तेमंत्रोफट्पल्लवान्वितः एतेपल्लववामसस्ततत्कर्मणिचंडीपाठेपिश्लोकांतादौयोज्याः तथान्यासहीनोभवेन्मूकोमृतःस्याच्छिरसाविना अप
ल्लवस्तुनग्नःस्यात्सुप्तःस्यादासनंविना गुरुंविनावृथामंत्रःश्रव्यजापस्तुशून्यकः निर्वंभ्योदुष्टदत्तःस्यादन्यबीजस्तुकीलितः दुष्टदत्तःदुष्टापहृतइत्यर्थःदे
वछंदर्षिहीनोयः सतुप्रोक्तोभुजंगमः मूकादयोमंत्रावर्ज्याःवैदिकेमंत्रेनपल्लवादिविचारः ह्रींचंडिकायेइत्यन्ये नास्यमंत्रस्यचषडंगन्यासोनबीजात्मकसम
स्तमंत्रेणचषडंगम् हृदयंनमः शिरसेस्वाहा शिखायैवषट् कवचायहुम् नेत्रत्रयायवौषट् अस्त्रायफडितिक्रमः अस्त्रंसर्वदिक्षुबोध्यम् नवबीजमंत्रास्ते
चंडिकातृप्यतामितिमंत्रेणतर्पणम् एवंहोमादिष्वप्यूह्यम् लिखेदष्टदलंपद्मंकुंकुमागरुचंदनैः पद्ममध्येलिखेच्चक्रंषट्कोणंचंडिकामयम् षट्कोणच
क्रमध्यस्थमाद्यंबीजत्रयंन्यसेत् तत्रमध्यबीजेमहालक्ष्मीः तद्दक्षिणेमहाकाली वामेसरस्वती पूर्वादिषट्कोणेषुबीजान्यन्यानिविन्यसेत् इदंपूजायं
त्रम् पद्मासनाद्यन्यतमंआसनम् तथासप्तशतीश्लोकैर्न्यासः खड्गिनीशूलिनीत्यादिपठित्वाश्लोकपंचकम् आद्यंकृष्णातरंबीजंध्यात्वासर्वांगके
न्यसेत् आद्यमैमिति शूलेनपाहिनोदेवीत्यादिश्लोकचतुष्टयम् पठित्वासूर्यसदृशंद्वितीयंसर्वतोन्यसेत् द्वितीयंह्रीमिति सर्वस्वरूपइत्यादिश्लो
कानांपंचकंपुनः पठित्वास्फटिकाभासंतृतीयंस्वतनौन्यसेत् तृतीयंक्लींमिति उक्तैरेवश्लोकैराद्यन्तिहृद्येनषडंगन्यासोपिक्वचिदुक्तः ततःषडंगंकु-
र्वीतविभक्तैर्मूलवर्णकैः एकेनैकेनवर्णेनचतुर्भिर्युगुलेनच समस्तेनचमंत्रेणकुर्यादंगानिषट्सुधीः ततःक्वचित् एवंन्यासविधिंकृत्वासृष्टिमु

द्रांविलोकयेत् अर्घ्यपात्रंप्रतिष्ठाप्यपूरयेच्छुभवारिणा गंधपुष्पाक्षतांस्तत्रविन्यस्यन्नृपनंदन ध्यात्वामनसिसर्वार्थान्हस्तौदत्वाभिमंत्रयेत् रक्षार्थंतस्यकर्तव्या
चक्रमुद्रास्त्रसंयुता अर्घोदकेनसंस्कारंपूजाद्रव्यस्यपूर्ववत् अथमहाकाल्यादिदेवतात्रयध्यानम् खड्गंचक्रगदेषुचापपरिघान्शूलंभुशुंडींशिरः पा
शान्संदधतींकरैस्त्रिनयनांसर्वांगभूषावृताम् नीलाश्मद्युतिमास्यपाददशकांसेवेमहाकालिकाम् यामस्तौच्छयितेहरौकमलजोहंतुंमधुंकैटभम्
१ अक्षस्त्रक्परशूगदेषुकुलिशंपद्मंधनुःकुंडिकांदंडंशक्तिमसिंचचर्मजलजंघंटांसुराभाजनम् शूलंपाशसुदर्शनेचदधतींहस्तैःप्रवालप्रभांसेवे
सैरिभमर्दिनीमिहमहालक्ष्मींसरोजस्थिताम् २ घंटांशूलहलानिशंखमुसलेचक्रंधनुःसायकंहस्ताब्जैर्दधतींघनांतविलसच्छीतांशुतुल्यप्रभाम्
गौरीदेहसमुद्भवांत्रिजगतामाधारभूतांमहापूर्वामत्रसरस्वतीमनुभजेच्छुंभादिदैत्यार्दिनीम् ३ ततःउक्तयंत्रेपंचोपचारैःपूज्याः एवंकृत्वाजपेल्लक्षचतुष्कं
तद्दशांशतः पायसान्नेनजुहुयात्पूजितेहेमरेतसि एतदेवास्यपुरश्चरणम् मार्कंडेयपुराणोक्तंनित्यंचंडीस्तवंपठेत् पुटितंमूलमंत्रस्यजपेदाप्नोतिवांछित
म् शतमादौशतंचांतेजपेन्मंत्रंनवार्णकम् चंडीसप्तशतीमध्येसंपुटोयमुदाहृतः सकामैःसंपुटोजाप्योनिष्कामैःसंपुटंक्वचित् सप्तशत्याश्चरित्रेतुप्रथमेपद्म
भूर्मुनिः छंदोगायत्रमुदितंमहाकालीतुदेवता वाग्बीजंपावकस्तत्वंधर्मार्थेविनियोजनम् मध्यमेतुचरित्रेत्रमुनिर्विष्णुरुदाहृतः उष्णिक्छंदोमहालक्ष्मी
र्दैवताबीजमद्रिजा वायुस्तत्वंधनप्राप्त्यैविनियोगउदाहृतः उत्तरस्यचरित्रस्यऋषिःशंकरईरितः त्रिष्टुप्छंदोदेवतास्यमहापूर्वासरस्वती कामोबी
जंरविस्तत्वंकामाप्त्यैविनियोजनम् क्वचित्तुसंपूर्णस्तोत्रस्यमार्कंडेयऋषिः ब्रह्मविष्णुरुद्रावाऋषयः महाकाल्यादयस्तिस्रोदेवताः गायत्र्युष्णिगनुष्टु
प्छंदांसि ऐंह्रींक्लींबीजानि चामुंडाशक्तिः अग्निवायुसूर्यास्तत्वानि सर्वेष्टसिद्ध्यर्थेजपेविनियोगइत्युक्तम् एवंसंस्मृत्यऋष्यादीन्ध्यात्वाशर्वोक्तमार्गतः सा

र्थंस्मृत्वापठेच्चंडींस्तवंस्पष्टपदाक्षरम् समाप्तौतुमहालक्ष्मींदेवींध्यात्वाषडंगकम् जपेदष्टशतंमूलंदेवतायैनिवेदयेत् आदावंतेअष्टशतंजपः आश्विनस्यसि
तेपक्षेआरभ्याग्नितिथिंसुधीः अष्टम्यंतंजपेल्लक्षंदशांशंहोममाचरेदिति अथशतचंडीविधिः शंकरस्यभवान्यावाप्रासादनिकटेशुभम् मंडपंद्वार
वेद्याढ्यंकुर्यात्सध्वजतोरणम् तत्रकुंडंप्रकुर्वीतप्रतीच्यांमध्यतोपिवा स्नात्वानित्यक्रियांकृत्वावृणुयाद्दशवाडवान् जितेंद्रियान्सदाचारान्कुलीनान्सत्य
वादिनः वाडवाः ब्राह्मणाः पंचभिःसप्तभिर्वापिनवैकादशभिस्तथा अदीर्घदिवसैःक्षिप्रंविदध्याच्चंडिकामखम् अयुग्मब्राह्मणैःकार्यंशतावृत्तंसुसि
द्धये त्रिपंचसप्तनवभिर्दिनैःपक्षेणवापुनः देवीमाहात्म्यपाठंतुयुग्मैर्विप्रैःकृतंतुतत् निष्फलंचभवेत्सर्वभूतिनाशमवाप्नुयात् इतिवचनत्रयंक्रोड
तंत्रनाम्नापठ्यतेतत्तुनिर्मूलम् अष्टमीनवमीचतुर्दशीपूर्णिमासुयथाशतावृत्तिसमाप्तिर्भवतितथा आरंभःकर्तव्यः इतिसांप्रदायिकाः श्रुतसन्नान्
चंडिकापाठरतान्लज्जादयावतः मधुपर्कविधानेनस्वर्णवस्त्रादिदानतः जपार्थमासनंमालांदद्यात्तेभ्योपिभोजनम् तेहविष्यान्नमश्नंतोमंत्रार्थग
तमानसाः भूमौशयानाःप्रत्येकंजपेयुश्चंडिकास्तवम् मार्कंडेयपुराणोक्तंदशकृत्वःसचेतसः नवार्णंचंडिकामंत्रंजपेयुश्चायुतंपृथक् पृथक्संपुटीक
रणजपादितिशेषः प्रत्येकंब्राह्मणैः अयुतजपःकार्यः जपमानःपूजयेच्चकन्यानांदशकंशुभम् द्विवर्षाद्याद्दशाब्दांताःकुमारीःपरिपूजयेत् एकाब्दा-
याःप्रीत्यभावोरुद्राब्दातुविवर्जिता तासांक्रमेणनामानि कुमारी १ त्रिमूर्तिः २ कल्याणी ३ रोहिणी ४ कालिका ५ चंडिका ६ शांभवी ७ दुर्गा ८ सुभद्रा ९
एतैरेवनाममंत्रैस्तासांपूजा तत्रहीनाधिकांगीव्रणयुक्ताअंधकाकाणाकुरूपाकेकररोमयुक्देहादासिजारोगिणयः इत्येवमाद्यावर्ज्याः विप्रांसर्वेष्टसंसिद्ध्यैय
शसेक्षत्रियोद्भवाम् वैश्यजांधनलाभायपुत्रास्यैशूद्रजांयजेत्इति गंधपुष्पधूपदीपभक्ष्यभोज्यैर्यथाशक्तिवस्त्राभरणैश्चपूजिता वेद्यांविरचितेर-

ध्येसर्वतोभद्रमंडले घटंसंस्थाप्यविधिवत्तत्रावाह्यार्चयेच्छिवाम् तदग्रेकन्यकाश्चापिपूजयेद्ब्राह्मणानपि उपचारैस्तुविविधैर्नवार्णावरणैरपि ततः
ॐकारःप्रथमंपीठंपूर्णपीठमतःपरम् तृतीयंकामपीठंचपूजयेत्संप्रदायतः आग्नेयादिचतुर्दिक्षुपूज्यंदेवीचतुष्टयम् जयाचविजयाचैवजयंतीचाप
राजिता पूर्वोक्तयंत्रेपूर्वकोणेसरस्वतीब्रह्मा श्रीसहितोविष्णुर्नैर्ऋत्ये उमयाशिवोवायव्ये षट्कोणचक्रमध्यस्थमध्यबीजेमहालक्ष्मीः महा
कालीमहासरस्वती तद्दक्षिणवामयोः उदक्सिंहोदक्षिणेमहिषः षट्कोणेषुनंदजारक्तदंतिकाशाकंभरीदुर्गाभीमाभ्रामर्यः सबिंदुनामाद्यव
र्णाद्यास्ताराद्याश्चासांनाममंत्राः पूजादौताराःप्रणवः अष्टपत्रेषुब्रह्माणीमाहेश्वरीवैष्णवीवाराहीनारसिंहीऐंद्रीचामुंडाउक्तारीत्यानाममंत्रैः पूज्याः
ततोविष्णुमायादिचित्यंतास्त्रयोविंशतिदेवताः प्राणादिक्रमेणकेसरेषुपूज्याः ततोविष्णुमायाद्याः क्वचित्तुएवम् विष्णुमाया १ चेतना २ निद्रा
३ क्षुधा ४ छाया ५ शक्तिः ६ तृष्णा ७ क्षांतिः ८ जातिः ९ लज्जा १० शांतिः ११ श्रद्धा १२ कांतिः १३ लक्ष्मीः १४ धृतिः १५ वृत्तिः १६ स्मृतिः १७ दया १८
तुष्टिः १९ पुष्टिः २० माता २१ भ्रांतिः २२ तद्रूपास्त्रयोविंशोक्ताः तालमूलेचसंपूज्यमाधारादिचतुष्टयम् आधारःकर्मशेषौच तुर्थीपृथिवीनृप
ग्रहकोणेषुगणेशः क्षेत्रपालोबटुकोयोगिन्यः इंद्राद्याश्चेति एवंचतुर्दिनंकृत्वापंचमेहोममाचरेत् तत्रप्रथमेन्हिएकावृत्तिः द्वितीयेद्वे तृतीयेतिस्रः चतु
र्थेचतुरः प्रतिब्राह्मणहोमद्रव्याणिपायसान्नैस्त्रिमधुक्तैर्द्राक्षारंभाफलादिभिः मातुलिंगैरिक्षुदंडैर्नालिकेरैःपुरःस्थितैः जातीफलैराम्रफलैरन्यैर्म
धुरवस्तुभिरिति सप्तशत्यादशावृत्त्याप्रतिमंत्रंहुतंचरेत् अयुतंचनवार्णेनस्थापितेग्नौविधानतः कृत्वावरणदेवानांहोमंतन्नाममंत्रतः कृत्वापू-
र्णाहुतिंसम्यक्देवताग्नीविसृज्यच अभिषिंचेच्चयष्टारंविप्रौघःकलशोदकैः निष्कंसुवर्णमथवाप्रत्येकंदक्षिणांदिशेत् भोजयेच्चशतंविप्राभ

क्ष्यभोज्यैः पृथग्विधैः तेभ्योपिदक्षिणांदत्वागृण्हीयादाशिषस्ततः एवंकृतेजगद्वश्यंसर्वेनश्यंत्युपद्रवाइति कुर्यादेवंविशःकृत्वात्माचंडीसाह
स्त्रकेविधिं विद्यावतःसदाचारान्ब्राह्मणान्वृणुयाच्छतं प्रत्येकंचंडिकापाठान्विदध्युस्तेदिशामतात् अयुतंप्रजपेयुस्तेप्रत्येकंनववर्णकम्
पूर्वोक्ताःकन्यकाःपूज्याःपूर्वमंत्रैःशतंशुभाः वेदाहमेवंसंपाद्यहोमंकुर्युःप्रयत्नतः सप्तशत्याशतावृत्याप्रतिमंत्रविधानतः लक्षसंख्यंनवा
र्णेनपूर्वोक्तैर्द्रव्यसंचयैः होतृभ्योदक्षिणांदत्वापूर्वोक्तान्भोजयेद्विजान् सहस्रसंमितान्साधून्देव्याराधनतत्परान् एवंसहस्रसंख्याके
कृतेचंडीविधौनृणाम् सिध्यत्यभीप्सितंसर्वंदुःखौघश्वविनश्यति मारीदुर्भिक्षरोगाद्यानश्यंतिव्यसनोच्चयाः एतद्दशगुणोविधिरयु
तंप्रजपेयुस्तेइति यस्याःप्रभावमतुलंश्लोकमुक्ताकृतांजलिः दद्याद्गोमिथुनान्यष्टावाचार्यायकृभक्तिमान् चतुर्विंशतिसंख्याकैर्हेम
गद्याणकैःसह एकैकंदशविप्रेभ्योदद्याद्गोमिथुनंसमम् निष्कत्रयसमायुक्तंवस्त्रालंकारभूषितमिति यद्यत्कार्यसमुद्दिश्यक्रियते-
शतचंडिका तत्तत्तस्यमहालक्ष्मीःसत्यमाशुप्रयच्छति क्वचिद्रुद्रयामलइत्युक्त्वाद्रव्यांतराण्यपिहोमेउक्तानि तत्रप्रधानहोमः स्यात्त्रिम
धूद्भूतउत्तमः प्रधानद्रव्यमुद्दिष्टंपायसान्नंतिलांस्तथा यवैर्वाश्रीफलैर्दिव्यैर्नानाविधफलैस्तथा किंशुकैःसर्षपत्वग्भिर्दर्भैर्दूर्वांकुरै
स्तथा करवीरैरक्तपुष्पैरक्तोत्पलसितैरपि रक्तचंदनखंडैश्चगुग्गुलैश्चमनोहरैरिति अथब्रह्मांडपुराणनाम्नाप्रत्यध्यायंश्लोकसंख्या
क्वचिदुक्ता तत्राद्यचरिताध्यायेश्लोकैकाशीतिरुत्तमा अथमध्यमचरित्रेतुअष्टस्वेवकृसंख्यावा त्रयोमध्यमायाश्चतुःसप्तचतुर्वे
दरववेदकाः अथोत्तमचरित्रेतुषट्षडग्निश्लोकभागितेति अग्नीषोमाध्यायवतीगीतासप्तशतीस्मृता तथाकवचार्गलाकील

कोनामापिश्लोकसंख्याउक्ताः श्रीवज्रकवचस्यापित्रिपंचाशच्छ्लोकशालिता अर्गलाकीलकेश्लोकाव्यष्टाविंशतिसंख्यकाः अथोरहस्यत्रयस्यत्रयो ध्यायामयुध्रुवाइतिच तत्रकवचस्यचामुंडादेवता ब्रह्माऋषिः अनुष्टुप्छंदः अंगन्यस्तादेव्यः सायुधामातरोबीजम् दिग्बंधदेवतास्तत्त्वं अर्गला याः विष्णुरनुष्टुप्छंदः नवार्णवोमंत्रः शक्तिः मंत्रोदितादेव्योबीजम् सप्तशतीमंत्रस्तत्त्वं कवचस्यशिवऋषिः इतरदर्गलावत् तथाप्रथमचरित्रस्य ब्रह्माऋषिः अनुष्टुप्छंदः महाकालीदेवता नंदजाशक्तिः रक्तदंतिकाबीजम् अग्निस्तत्त्वंपौष्टिकेविनियोगः मध्यमचरित्रस्य विष्णुऋषिः महालक्ष्मी देवता शाकंभरीशक्तिः दुर्गाबीजं उष्णिकृछंदः वायुस्तत्त्वं ईप्सितप्राप्त्यर्थेजपेविनियोगः उत्तमचरित्रस्यशिवऋषिः महासरस्वतीदेवता छंदोनुष्टु प्जगत्यौ भीमाशक्तिः भ्रामरीबीजं सूर्यस्तत्त्वं उच्चाटनादौविशेषतोविनियोगइति तत्तुकात्यायनीतंत्रोक्तमंत्रविभागेनविरोधात्निर्मूलइतिध्येय म् इतिश्रीमदुपाध्यायोपनामकशिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजीभट्टकृतेमार्कंडेयपुराणांतर्गतसप्तशत्याख्यचंडीस्तोत्रस्यव्याख्यानेचंडीस्तो त्रप्रयोगविधिः समाप्तः शुभंभवतु श्रीर्जयतु ७ ॥ ॥७॥ ॥ ७ ॥ ॥७॥ ॥ ७ ॥ ७ ॥

अथदेव्यपराधस्तोत्रप्रारंभः नमंत्रंनोयंत्रंतदपिचनजानेस्तुतिमहोनचाह्वानंध्यानंतदपिचनजानेस्तुतिकथाः नजानेमुद्रास्तेतदपिचनजानेवि लपनंपरंजानेमातस्त्वदनुसरणंकष्टहरणम् १ विधेरज्ञानेनद्रविणविरहेणालसतयाविधेयाशक्यत्वात्तवचरणयोर्याच्युतिरभूत् तदेतत्क्षंतं व्यंजननिसकलोद्धारिणिशिवेकुपुत्रोजायेतक्वचिदपिकुमातानभवति २ जगन्मातर्मातस्तवचरणसेवानरचितानवादत्तंदेविद्रविणमपिभूयस्तवमया

तथापित्वंस्नेहंमयिनिरुपमंयत्प्रकुरुषेकुपुत्रोजा॰ ३ पृथिव्यांपुत्रास्तेजननिबहवःसंतिसरलाःपरंतेषांमध्येविरलतरलोहंतवसुतः मदीयोयंत्यागःस
मुचितमिदंनोतवशिवेकुपुत्रोजायेतक्वचिदपिकुमातानभवति ४ परित्यक्तादेवान्विविधविधिसेवाकुलतयामयापंचाशीतेरधिकमुपनीतेतुवयसि
इदानींचेन्मातस्तवयदिकृपानापिभवितानिरालंबोलंबोदरजननिकंयामिशरणम् ५ श्वपाकोजल्पाकोभवतिमधुपाकोपमगिरांनिरातंकोरंकोविह
रतिचिरंकोटिकनकैः तवापर्णेकर्णेविशतिमनुवर्णेफलमिदंजनःकोजानीतेजननिजपनीयंजपविधौ ६ चिताभस्मालेपोगरलमशनंदिक्पटध-
रोजटाधारीकंठेभुजगपतिहारीपशुपतिः कपालीभूतेशोभजतिजगदीशैकपदवींभवानित्वत्पाणिग्रहणपरिपाटीफलमिदं ७ नमोक्षस्याकां-
क्षाभवविभववांछापिचनमेनविज्ञानापेक्षाशशिमुखिसुखेच्छापिनपुनः अतस्त्वांसंयाचेजननिजननंयातुममवैमृडानीरुद्राणीशिवशिवभवा
नीतिजपतः ८ नाराधितासिविधिनाविविधोपचारैःकिंरुक्षचिंतनपरैर्नकृतंवचोभिः श्यामेत्वमेवयदिकिंचनमय्यनाथेधत्सेकृपामुचितमंब
परंतवैव ९ आपत्सुमग्नःस्मरणंत्वदीयंकरोमिदुर्गेकरुणार्णवेशि नैतच्छठत्वंममभावयत्त्वंक्षुधातृषार्ताजननींस्मरंति १० जगदंबविचि
त्रमत्रकिंपरिपूर्णाकरुणास्तिचेन्मयि अपराधपरंपरावृतंनहिमातासमुपेक्षतेसुतम् ११ इतिश्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छंकरा-
चार्यविरचितंदेव्यपराधस्तोत्रंसंपूर्णम् ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ

हें पुस्तक मुंबईंत महादेव गोपाळ शास्त्री अमरापुरकर याणीं आपले ज्ञानदर्पण छापखान्यांत छापिलें· शके १७९७ युवनामसंवत्सरे· मार्गशीर्षकृष्णासप्तम्यांरवौ· तारीख १९ डिसेंबर सन् १८७५

इतिश्रीसटीकसप्तशतिः समाप्ता·

इतिश्रीसटीकसप्तशतिः समाप्ता॰

॥ इति शान्तनवीटीकासमेता दुर्गासप्तशती समाप्ता ॥

अत्र च सटीकांगषट्कं सभाष्यं देवीसूक्तं रात्रिसूक्तं च निवेशितमस्माभिः ।

[OrderDescription]
,CREATED=20.03.20 12:23
,TRANSFERRED=2020/03/20 at 12:46:28
,PAGES=158
,TYPE=STD
,NAME=S0002998
,Book Name=M-2937-DURGASHAPTSHATI
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF

FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF

FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF

FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF

FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF

FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF

FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF

FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF

FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF

FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,